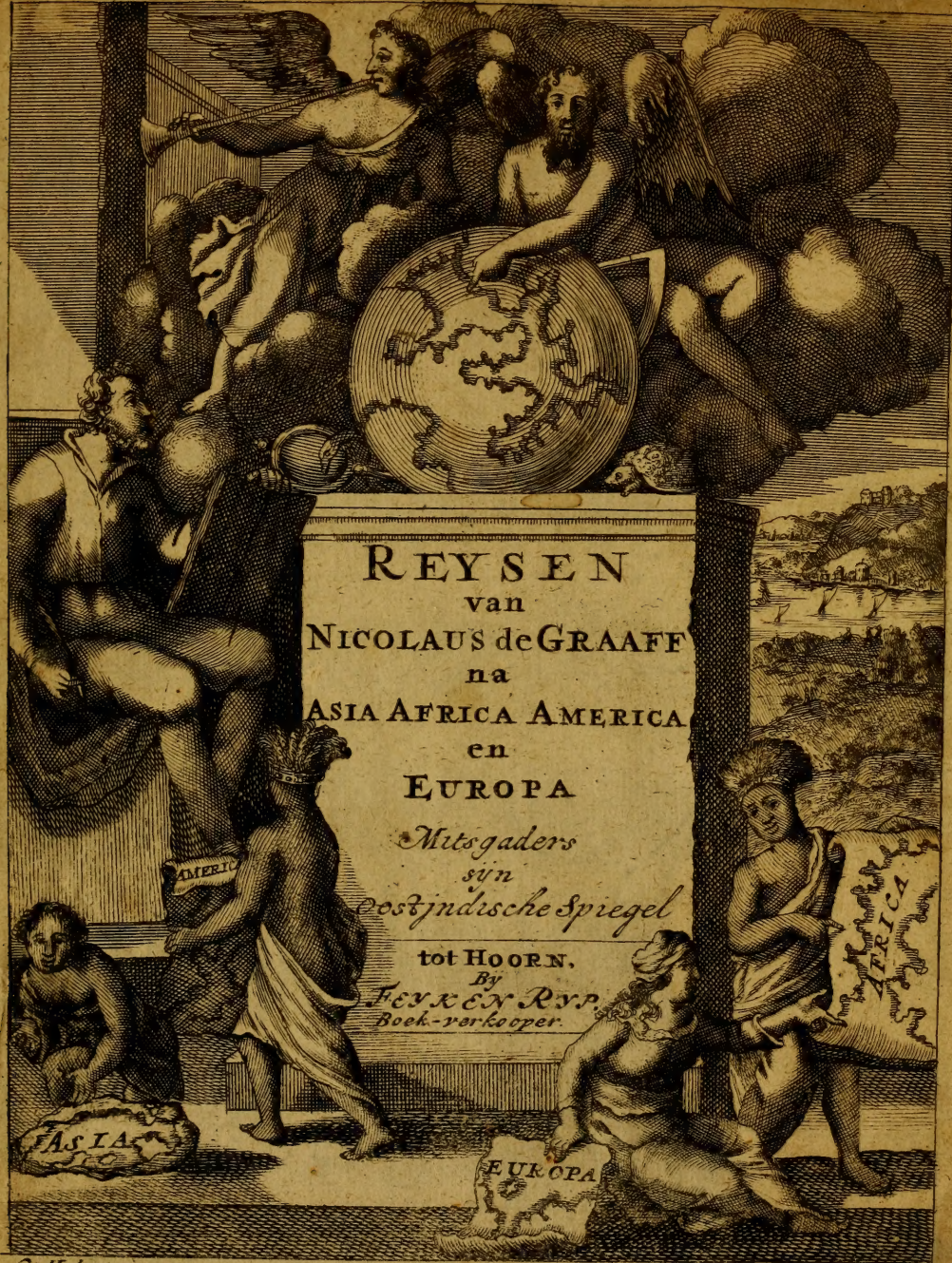

64

(Title 401) (XII), 220, (8), (VI), 52 pp
with copyright &
plates

Ex Libris
JOHN LANDWEHR
Voorschoten

REYSEN
van
NICOLAUS de GRAAFF
na
ASIA AFRICA AMERICA
en
EUROPA

*Mitsgaders
sijn
oostjndische Spiegel*

tot HOORN.

By
FEYKEN RYD.
Boek-verkooper.

R E I S E N

V A N

NICOLAUS de GRAAFF,

N A

De vier gedeeltens des Werelds ,

A L S

Asia, Africa, America en Europa.

Behelsende een Beschryving van sijn 48 jarige Reise en aanmerkelykste voorvallen , die hy heeft gezien en die hem zyn ontmoet.

Van de levenswyse der Volkeren , Godsdiensf ,

Regeringe , Landschappen en Steden.

A L S O O K

Een nette, dog korte Beschryving van China, desselfs over groote Landschappen, menigvuldige Steden, Gebouwen, gegraven Kanalen, Scheepvaard, oudheid der Chinesen ; Mitsgaders dertelver Oorlogen tegen de Tartaren ; en op wat wyse de Tartar sig meester van China heeft gemaakt.

Hier agter is by gevoegd.

d' O O S T - I N D I S E S P I E G E L,

Zynde een Beschryving van deselve Schryver van geheel Oost-Indiën, de Levenswyse to der Hollanders in Indiën, als op de Schepen, en een net verhaal van de Uit en t'huis Reise.

Met curieuse koperen Platen versiert.

Tot HOORN, gedrukt by F E Y K E N R Y P, Boekdrukker over 't Stadhuis.

En zyn mede te bekomen tot

AMSTERDAM

UITREGT

By {

Hendrik en de Wed. Dirk Boom.

Antoni Schouten.

1 7 0 1.

THE [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

OPDRAGT

Aan de

*Edele, Groot Agtbare, Wyse,
Voorsienige, en seer bescheidene Heeren,*

De Heeren Burgermeesteren
der Stede HOORN.

Mr. JOAN van AKERLAKEN.

Mr. JACOB van SANDER.

JACOB WYBO.

Mr. NICOLAAS van SUCH-
TELEN.

MITSGADERS

*d' Edele, Wyse, Voor sienige en
seer discrete Heeren de Bewinthebberen van
de Geoctroyeerde Oost-Indise Maatschap-
pye ter Kamer HOORN.*

CORNELIS MENT, Raad en
Oud Burgermeester.

*

Mr. FRAN-

Mr. FRANCOIS van BREDE-
HOFF, Heere van Oofthuifen, Oud
Hoog-Schout, Raad en Oud Burger-
meester, tegenwoordig Gecommit-
teerde Raad van de Staten van Hol-
land en West-Vriesland, in West-Vries-
land en 't Noorder Quartier.

Mr. JACOB van SANDER, re-
geerend Burgermeester en Raad,
mitsgaders Fiscaal van 't Ed: Mog:
Collegie ter Admiraliteit van West-
Vriesland, in West-Vriesland en het
Noorder Quartier.

Mr. JACOB van FOREEST, Raad,
Oud Burgermeester en Secretaris
van 't Ed: Mog: Collegie van de Ge-
committeerde Raden van de Staten
van Holland en West-Vriesland, in
West-Vriesland en 't Noorder Quar-
tier.

Mr. WIL-

Mr. WILLEM CRAP, Raad en Oud
Burgermeester, als mede Ontfanger
van de gemene Lands Middelen over
de Stad en 't Quartier van Hoorn.

Mr. JOAN ABBEKERK, Raad en
Oud Burgermeester, benevens Ge-
committeerde Raad ter Admiraliteit
in West-Vrieland en 't Noorder
Quartier.

CORNELIS VELIUS, Raad en
Oud Burgermeester, mitfgaders Ge-
committeerde ter auditie van de ge-
mene Lands Rekeningen, in West-
Vrieland en 't Noorder Quartier.

Als mede

Myn seer waarde Neve

Dr. SIMON JONGEMAATS,
Raad en Oud Burgermeester,

O P D R A G T.

Groot Agtbare Heeren.

D At ik de vrymoedigheid ne-
me, de Reis-beschryvingen
van *Nicolaüs de Graeff*, in zijn le-
ven Schout tot *Egmond aan de Zee*,
in alle onderdanigheid aan *Uwe Groot Agt-
baarheden* op te dragen, is tot een bewys
van myn schuldige dankbaarheid, als
die, zynde een Inwoonder van dese
Stad, my op 't hoogste verplicht vinde
Uwe Groot Agtbaarheden te bedanken we-
gens alle trouwe gunsten, en meer dan
Vaderlyke forge, met de welke *Uwe
Groot Agtbaarheden* gewoon zyt niet alleen
my, maar alle Inwoonders deser be-
roemde *Hoofdstad* der vrye *West-Vriesen* te
beschermen, die ook alle bekennen sig
ten hoogsten verplicht, en alles aan Uw
wyse bestieringe verschuld te zyn.

Ontfang dan *Groot Agtbare Heeren* dit myn
gering

O P D R A G T.

gering Geschenk , tot een bewys van
myn dankbaar gemoed; en so 't enige
verquikking aan Uwe gemoederen, ver-
moeid door Stads en Staats bestier, als
handhavinge van d'Oost-Indise Maat-
schappye, kan toebrengen, sal ik my
gelukkig agten, en den Hemel smeken
dat deselve alle syne zegeningen over
Uwe Personen en Huisgefinnen over-
vloedig gelieve uit te storten, en *Uwe*
Groot Agtbaarheden lange tyd in gesonthed,
tot voordeel van Stad, Staat en Maat-
schappye beware; terwyl ik my met
alle bereidwillige gediensftbaarheid in
Uwe gunst aanbevelende, verblyve

*Edele Groot Agtbare, wyse, voorfienige
en seer bescheidene Heeren.*

Uwe ootmoedigften Dienaar
en getrouwe Onderdaan.

FRYKEN RYF.

Aan

Aanspraak van den Drukker

Aan den

L E S E R.

 In gedagten zyn niet, nieuwsgierige en goedgunstige Leser, met een lang voorberigt U tyd te doen slyten, en U veel opening van de voorvallen in de Reizen van NICOLAUS de GRAAFF verhaald, te geven, maar U tot het Werk self te wysen, versekerd zynde, dat gy in 't doorbladen des selfs Uw genoegens sult vinden; dewyl daar in op een korte wyse, en met een eenvoudige styl, d'aanmerkelykste voorvallen, de gedenkwaardigste oudheden, de voornaamste Plaatsen, Volkeren en Regeringen, niet alleen van een, maar van alle vier gedeelten des Werlds U worden aangewesen. Ik segge op een korte wyse : want so den Schryver getragt had syn Werk op te pronken, en gelyk 't gemeen gebruik is, met enige verdigtselen te vergroten, 't selve konde ligtelyk tot een groot Boek aangewasschen zyn; maar de Schryver in tegendeel heeft alles wat naar enige onwaarheid sweekte, agtergelaten, en niets als dat hy selve bygewoond en gezien heeft, of hem van geloof bare menschen

Aan den LEZER.

schen verhaald , aangeteikend. Dat de Schryver in syn Oost-Indise Spiegel de waarheid alleen ten doel heeft gehad , daar aan sal niemand , deselve maar gesien hebbende , kunnen twyffelen : want daar in word de gehele levenswyse en handeling so van de voornaamste als mindere soorte van menschen in Oost-Indiën naaktelyk ten toon gesteld , als hebbende alles selve bygewoond en gesien.

Ik geve u dan , nieuwsgierige Leser , dit Werk , op die wyse als ik 't heb ontfangen , met verzoek , dat gy de druk-fouten die U in 't selve mogten voorkomen , wilt vergeten , niet twyffelende of 't sal U aangenaam zyn ; dewyl 't U van vele dingen , voor desen aan U onbekend , sal goede onderrigtinge geven , en verblyve U E: Dienaar en Vrind

FFYKEN RYP.

Uit myn Boekwinkel,
den 14 April, 1701.

OP

O P D E
MENIGVULDIGE REISEN
V A N
NICOLAUS de GRAAFF,
Gedaan na alle Gewesten des Werelds.

Ic 's werelds grootte en wond'ren wil betragten,
En d'Aardkloot om wil reisen met gedagten,
Tot vergenoeging van syn lust en fin,
Sie GRAAF syn Reisen om gants d'Aardkloot in:
Hy, die sig aan de Heel-konst had verbonden,
Om die met eere t'oeff'nen op goe gronden,
Doet dat, waar't zy, gelukkig; dog syn ziel
Wil vreemdheên sien, en t'zeewaard met de kiel.
Hy stapt dies dan na't westen, dan na't oosten,
En komt sig't mislen van syn land te troosten,
So maar syn weetlust, die steeds in hem brand
Sig kan verzaden in een ander land:
Dit doet hy; dog't word niet by hem begraven.
Hy deeld de wereld mild'lyk van syn gaven;
En hebben d'INDIEN in't Oost iets raar,
Men word het uit dit deftig Boek gewaar:
Daar fiet men't Ongeloot de Wetten geven,
En 't Heidendom wel afgebeeld na't leven;
Hun pragt, regeering, land, en aard,
Is wel verwondering en beschouwing waard.
Is in West-INDIEN, in DENEMERKEN,
En 't woeste GROENLAND ook iets aan te merken;
Of geeft ITALIE, of 's Lands Oorlogs-vloot
Wat stofs; Hy toont het u hier naakt en bloot.
Dank heb dan sulc een deftig Schryver,
Die eeuwen nog zal leven door syn yver!
Dank heb dat Licht der Heel-konst, en die Man;
In welkers SPIEGEL men sig spieglen kan!

H. FOCKENS.

D E

REISEN

V A N

NICOLAUS de GRAAFF,

Gedaan naar alle Gewesten des

W E R E L D S.

Beginnende 1639, tot 1687 inclus.

Eerste Reize naar Oost-Indien met 't Schip
Nassauw, van HOORN.

KORTEN INHOUD.

Des Schrijvers begeerte tot de lofsijke konst der *Cbirurgie*, en Reislust om andere Landen en Gewesten te besigtigen. Verhuiringe tot *Hoorn*, en desselfs vertrek na *Texel*, en in Zee lopen. Krijgen eengrote storm. Zijn in perijkel van sinken. Sien de *Canarise Eilanden*: en doen de *Soute Eilanden* aan. Passeren de *Linie Equinoctiaal*. 2 Matrosen springen buiten Boord. Rotten tot spijsse aan de sieken gegeven. Sien de *Caap de Bona Esperance*. Komen inde *Tafel Bay* en verversen. Vertrek en komt op *Batavia*. Gaat over op verscheide Schepen en kruislen voor *Malacca*. Veroveren een *Portugees*. Landen, belegeren en veroveren *Malacca*. Gaan na *Achin* en lyd by de *Rivier* Schipbreuck. Staat en gelegentheyd van *Achin*. Alwaar de Koning sterft, en grote oproer is. Lijk-statie van de Koning. Gaat wederom na *Batavia*, en van daar na *Goa* en is in perijkel van Schipbreuk. Komen by 60 *Portugaalse Fusten*,

Fuſten. En geraken daer mede in een gevegt ,jets aanmerkens waardig. Gaat over op een ander Schip. Komen voor *Goa* en nemen een grote Kraak. Een Portugese Paap gelubd. Togt op *Zuratte*. Ongeluk door eerschoten. Word door een storm met Schip en goed aan Land gefet. Togt naar *Persien* en behouden aankomſt. Togt naar 't *Rode Meer*. Wederkomſt op *Batavia* en gaet na 't Vaderland. Komen aen *St. Helena*, een Verkens Jagt. Een Chirurgyen ſnijdt hem ſelve de Buik op. Komſt in 't Vaderland.

1639.

Luſt om de
werelt te
beſien.

Verhuir-
ge tot
Bjorn.

Nat ik enige tijd tot Alkmaar by de Konſt der Chirurgie hadde geweest / en mijn Leer-jaren by Yſbrand Coppier uitgebiend; hebbing mijn de luſt de Wereld te beſien; dewijl ik dagelyks veel van des ſelfs wonderheden hoorde verhalen / als ſoek om in de Chirurgie ondervinding te bekomen: en om daar toe te geraken men ſig ſelfs moſt begeben in voornaame Winkels en groote Hospitalen, of in den Oorlog ter Zee of te Land; alwaar byſondere accidenten, gewonden en gequeſten voorszallen / endaar treffelyke operatie werden in 't werk geſeld / door ervaren Meesters. Door dese reden beweegt zijnde om de Wereld en vzeemde Landen te beſoeken / hebbe ik mijn in dienſt van de Geoeſtroieerde Oolt-Indiſche Maatſchappie ter Kamer Hoorn begeben / om voorsz Onder-Chirurgyen na Oost-Indien te gaan / in 't laaſt van 't Jaar 1639. met 't Schip Naſſaw, zijnde 't ſelve Jaar doen de groote Zee-ſlag in Duins / tuſſen de Spaanſe Admiraal Ant. Ocquendo met 67 zeilen / ende onſe Nederlandſe Zee-magt / onder den Heer Admiraal Tromp geſchiede. Welke Spaanſe 't meereſtendeel van de onſe wierd vernield: alles tot een lange Reiſe van noode klaar gemaakt / vertrokken van Hoorn na Texel met een Ligter aan boord / en vonden ons Schip nebens nog vier andere Schepen by na rede te vertrekken; als voorsz de Kamer van Amſterdam, Maria de Medicis, Weſel, Hollandia en 't Jagt Franiker; en voorsz de Kamer van Hoorn t Schip Naſſaw.

Het Schip Maria de Medicis was Admiraal / waar op commandeerde Joost Schouten van Rotterdam, gaande voorsz Raad van Indien naar Batavia. Welke Schouten Anno 1645. op Batavia openbaar om ſijn Godloofse en vuile Schelmſtukken is verband.

Ons Schip Naſſaw was een oud Schip / ouder Wets gebouwd / op de zijden met toorentjes / en hadde verſcheide vopagien gedaan: waren geman met ontrent 300. Zielen en 34. ſtukken Kanon / en met alles wat op een lange reis van noden mogt zijn verſien / zijn met een labber hoelte en Noord-ooste wind / op den 6. Januarij geijghlyk in Zee ge-
gaan/

Loopen in
Zee.

gaan / stellende onse koers na Hitland , en voorts agter Engeland en Yrland om / hadden veel armoed / ellende / storm / onwiser ende groote te-
genspoed / koude en ongemak ; soo datter veel van de maats in de klop
vielen / en verscheiden stierben : geraeckten doen ook van de andere
Schepen / dog zijn naderhand weder by deselve gekomen.

1640.

By de hoogte vande Zorlings kregen wy een groote storm / dat wy
alle dagten met Schip en goed te vergaan ; 't waide heel sterck en de Zee
ging Hemels-hoog / kregen somtijds zware stozingen van waater / de
Zeilen vloegen aen splinters van de tree ; ja datmen qualijk konde sien /
waer stuk of lap gebleven was. De Koer pen brak in 't Koer koert af /
waar door 't Koer soo grouwelyk giuts en weder quam te slaan / dat
wy vreesden voor 't uyt barsten van 't agter sieven / 't welcke wy met
kettingen en talien moesten vast soezen ; kregen ook een groot leet voor
inde boeg door 't stampen en 't zwaar nederdukken van 't galjoen en
boegspriet / die wy genoodsaakt wierden af te zaagen / en hadde soo
veel wy met al de pompen en ballen konden gaande houden / om 't Schip
hoben te houden.

Krygen een
sware
storm.Zijn in pe-
rikel van
te sinken.

Onse Boot en twee swaare stukken onder de overloop slingerden uit
de talien en soz-toutwen / van 't eene boord tot 't ander / waar door twee
maats om 't leven / en verscheide zwaar'lyk gequest wierden. De
storm duurde drie dagen agter een eer 't weder bedaarde / en doen begon
de Zee allenskiens te stillen / en wierd alles wat verbroken en schadeloos
was op de beste wyse hersteld / ende door Gods hulpe wederom klaar
gemaakt. Siet aldus waren de beginselen van mijn eerste Reise / die
hem niet seer soet nog aangenaam insielde.

Sagen enige dagen daar na twee Zeilen / 't welcke wy meenden on-
se afgedwaalde makkers te zijn ; maar by deselve komende / bevonden
't twee Engelse Barbados vaarders , geladen met Suiker en Toebak etc. heb-
bende de wil naar Engeland.

Onderwijlen onse koers endereis verhoederende / sagen de Eilanden
van Canarien die wy niet een goede wind passeerden / en stelden onskoers
om de Zuid. Ook wierd by de Scheepsraad goed gekeurd de Soute Eilan-
den aan te doen / vermits wy dagelijks van koude en ongemak veel
siekten en doden kregen. Dus liepen wy aan de Zoute Eilanden , leggen-
de op 17. grad. o. min. 31. grad. o. min. lengte / te weten
't Eiland Santo Vincent , in wiens Bay wy ankerden / en gingen enige
van ons Volk aan Land blikken vangen / die daar overbloedig zijn /
dog hebben geen Menschen vernomen. Enige van ons Volk visken /
andere plukten groente / ende d'overige doende het Schip te herstel-
len. Hier eenige dagen doorgebragt hebbende / staaken wederom 't
Zee om onse reis voort te setten na de Linie Equinoctiaal , daar ontrent
wy lange in stilte dreven en veel Payen vingen. Passeerden eindelijk de
Linie Equinoctiaal , maar ons Scheeps-Volk begon dagelijks weder
hoe langer hoe meer te klagen. De Scheurbuilt / Rode-loop en Wa-
ter

Passeren de
Canarise
Eilanden.Komen aan
de Zoute
Eilanden
St. Vincente

1640.

Twée Ma-
trofen
springen
buiten
boord.

terfugt heerste dapper onder 't Volk / als ook Hoofst-pyn / Brandende
hoortfen / kranckfinnighepd en Gasernye was alhier de gemeenste pla-
ge / niet tegenstaande wat remedie onse Oppert-Chirurgyn Willein van
Hloorn aamwende om de nood-lydende te helpen ; 't was al te vergeefs /
de Ziekten vermeerderden / en sturven veel van ons Volk / sommige seer
ellenbig / 't was niet anders dan of de pest in 't Schip was / en of de
menschen dyl en rasend waren : also dat men de sommige in haar Ro-
jen most vast binden : twee maats in so een rasernye sprongen bukten
hoofd en verzonken ; nog een was byna de Schutpoort uitgekropen /
ecrinen sijn booznemen konde beletten ; alsoo dat op alle dese sieken wel
moste gepast worden. Een van onse Soldaten siek leggende stak sig
selve met een mes / dat hy by sig verborogen hadde 7 sieken in de boest /
daar af hy terstont is gestorven: vele bielen de tanden uit de mond wegens
Scheurbuik / en haar tandblees was hoog / swart en verrot / dat wy
dagelijks mosten afsnijden en wassen. Veel quade en kankeragtige ul-
ceratie sag men onder ons Volk. Onse derde Stuurman wierd door 't
loosflingeren van onse Boot sijn been verpletterd / en twee matrosen ende
konstapels maact door 't vast setten van de stukken / aan handen en voe-
ten gequest.

Ratten tot
spijze voor
de Sieke tot
verversing.

Alsoo wy in lange geen verberfing gehad hadden / so bingen enige
van ons Volk alle nagten met strikken en Wotte-ballen alle Rotten
die zy konde bekomen / deselve de kop / staart ende pooten af / en 't in-
gewand daar uit gedaan / gevild en snagts in 't want gehangen / wier-
den met water / wijn / rijs / suiker / en specerrie gekookt / en inde
panne geroost / aan de sieken tot verquikking uit gedeeld / en smaakte seer
goed.

Onderwijle passeerden wy de schaadelijke droogte Abrolhos, leggende
op 18. graden Zuiderbree en 343. grade 14. minuten langte. Hier
voor word een generale danksegging gedaan / en krijgen elk bakts volst
een kan Spaanse wijn.

Onse elende ende droefheid nu op 't hoogste / en geen uithoofst naar
menschen oogmerk siende / heeft God Almachtig / wiens goedertie-
rentheid ober ons arme menschen is van geslagte tot geslagte / ons al
tesamen seer verblijd / en 't hooge Land van de Caap de bona Esperance
laten aanschouwen / leggende op 34. graden 20. minuten Zuiderbreet
en langte 38. grade 0. minuten.

Sien Land-
zijnde de
Caap de
goede
Hoop.

't Is onuitsprekelyk te beschryben / wat vreugde en blijdschap datte r
onder 't Scheepsvolk gehoord ende gesien werd : die lam / kreupel en
pas uit de koo komen konden / quamen boven om 't Land te sien /
maar sijn niet alle aan Land gekomen / die 't selve sagen ; want niet
konnen de vermids de verscheidenheid der tegenwinden in de Bay ko-
men / sterven onderwijle enigeban 't Scheepsvolk. Een laasten wind
en weder ons dienende / quamen voor de Bay / alwaar in stilte drijven-
de / onmagtig waren ons Schip te bestuuren en binnen te brengen ;
dog

dog eenige van onse mede-makkers / die enige tijd aan de Caap hadde gelegen / ons siende onmagtig ons selve te redden / komien met haar Boots en Sloepen en sloepen ons in de Bay : voor welke weldaad wy God eeuwige dankbaarheid schuldig zijn.

Komen aan de Caap in de Bay ten anker.

Vonden alhier een wild woest en onbewoond Land / niet als dorre Klippen / Hemels-hooge Bergen / verbaarlijke Spelonken en groote Daleyen / hier endaar met Boomen / kreupel-bos / Helm en Gras bewassen / men siet Oost nog Fruitboomen , Zaat of Tarwe , en anders niet als eenige Aerd-worteltjes , die de Antwoonders eten : ook Huis nog Hot , of enig teken van enige Christelijke zedigheid ! niet anders als wilde Heidenen / vuile en stinkende Menschen / die haar naaktheid met Schaape-vellen dekten / en van God ofte zijn gebod niet wisten / en de Beesten in alle haar zeden / beter dan Menschen geijk waren.

1640.

Sloegen alhier onse Tenten van Effen gemaakt op / en deselve met een aarde wal omtrokken hebbende / verzorgden den ingang met twee Steen-stukken / voor d'aanloop der Hottentots.

De sieken alle aan Land gebracht / gingen de gesonden sommige met de Zeegen uit visschen / sommige plukten groenten / en de Hottentots bragten daagelijks Koe-Beesten / Schaapen / Schil-padden / Vogel-snuis-eien / Suiker / Wortels en andere verberfing / die de Wijven haar voor Koralen / Messen / Arm-ringen / Spiegeltjes / Koper / Ijzerdraad / en andere snuisteringen ruilden / en ons dapper mede verberfden / en op de been hielpen.

Alwaar wy ons verberfden.

Diet tegenstaande alle verberfing en aengewende blijd / zijn'er nog enige gestorven en aldaar begraven ; dog schoon wy deselve diep genoeg in d'aarde hadden bedolven / sag men smorgens de lijken uit de gedolven Graven gehaald / en hier en daar op 't Veld verscheurd en halv' opgegeeten van de wilde Boshonden , Jakhalsen , Leeuwen , Tygers en ander Wildgedierte , dat sig daar in die tijd veel onthield.

Maar na dat de Heer Rietbeek Anno 1656 daar een Fortes beneffens enige Huizen heeft doen bouwen / is 't Wildgedierte te niet verjaagd en verminderd / hoewel'er nog somtijds Leeuwen en Tygers werden geschoten en gehangen.

Enige tijd aan de Berberfplaats / de Caap de goede Hoop gelezen / en 't Schip van alles voorzien / en 't volk verberft hebbende / zijn wederom in zee gestoken / om onse reis na Batavia te verhoorden . Liepen op de Zuiderbreete van 36. graden / en sielden onse hoers op de Eilanden St. Paulus en Amsterdam , ende vervolgden na de Kust van Java , passeerden kort daar na de Straat Zunda , leggende op de Zuider breete 5. graden 50. minuten / en lankte 121. graaden 45. minuten / en zijn voor Gods genade voor de Stad Batavia op den 10 September 1640 behouden aangekomen / na dat wy 80 man verlozen / en 8 maanden en 4 dagen uit Cerel hadden geweeft.

Vertrek van de Caap.

Komen op Batavia,

Door Batavia zijnde / wierd de Militie des anderdaags aan Land gebracht /

1640.

Gaat over
op 't Jagt
Koukerk,
en daar na
op 't Zee-
paard.

bragt / en koft daar aan 't andere volk / so Officiers als Matroosen
hier en daar op andere Schepen verdeeld / en op togten naar andere Ge-
westen van Asia gesonden.

Ik wierd overgeset op 't Jagt Koukerken, en enige tijd daar na op
't Jagt 't Zeepaard, zijnde beide oude Jagten / nergens toe bequaam
als om Koraalsteen en hout van de Agnites Eilanden, tot opbouwinge
van de nieuwe Kerk / Stads Wallen / Bolwerken / Burgwallen /
Bruggen en diergelijke werken meer / te haalen: daar daagelijks veel
secre beenen en quade ulceratien voorvielen; vermits het volk alle dagen
in de Koraalsteen / houthakkerij / door distelen en doorneuen moeste lo-
pen en swaar arbeiden.

De Koninkapels Maat op 't Jagt Koukorken / wierd van een sware
balk sijn gantse boet veepletterd / datse most afgeset worden / dog stierb'
niet lang daar na / vermits hem sware kramp trekkinge over quamen /
dat daar in sulken gelegentheid ligtelijk gebeurt.

Gaat op 't
Jagt de
Draak na
Malacca.

Onse Opper-meester was doernaals Coenraad van Bremen, een goed
Chirurgyn, daar ik mede over ging op 't Jagt de Draak, zijnde een Por-
tugese Rust. Met dit Jagt gingen wy onder zeil van Batavia na Malacca,
ons by de Hollandse Oorlogs Vloot te verboegen / die sig gereed
maakte Malacca te belegeren.

Komst inde
Straat Ban-
ka.

Ontrent Jamby komende / ontmoete ons een onwyse Jonk / die 't op
de vlugt settede; dog als sy sagen dat wy haar hard naderden / lieten de
Jonk drijven en vlugten met de Boot / mede nemende al 't gene sy ge-
reeften 't beste konden bergen.

Deze Jonk door onse Schipper Donselaar en boordere Scheepsraad, met
een Onder-sierrman naar Batavia opgesonden / wierd by de E. Raaden
van Batavia byp verklaard.

Onse Reise na Malacca verborderende / quamen aan de Aquades ofte
Water Eilanden, een weinig van Malacca gelegen; alwaar wy de gant-
sche Vloot bonden / die haar daagelijks tot 't belegeren der Stad gereet
maakten.

Wy / beneffens enige ligte Jagten wierden gezondneerd voor Ma-
lacca te kruisen / en haar alle toevoer te beletten.

Hier enige dagen gekruist hebbende / komt er in de morgenstond / on-
trent de Caap Raakado een Portugees Schepjen by ons / van Goa, vol
volk / so mans als vrouwen en kinderen / die in Malacca meenden te
woonen; niet wetende dat 't also met Malacca gesteld was. Sy boden
groote tegenweer / en maakten in ons Jagt drie dooden en agt geque-
sten / en sy hadden vier dooden en eenige gequesten; dog waren einde-
lijk door onse sterke aanballen genootsaakt haar Schepjen over te ge-
ben / dat wy terstont na de Admiraal bragten / en wierden de Portu-
gesen op de Schepen verdeeld. Op dese reis hadde ik mede een groot
ongeluk / also enige waats aan de steng besig zijnde / een nieuwe vleugel
op te setten / is 't stoeltje / daar de vleugel op staat / door ongeluk uit
baar

Nemen een
Portugees
Schepjen.

De Auteur
door een
val op 't
hoofd ge-
quest,

haar handen van boven op de oberloop gevallen / ende stuitede wederom van de oberloop buiten boord : ik by geval agter de mast staande / viel dit hout met een schampschoot op de linker zyde van mijn hoofd / waar dooz ik plotslyk ter neder viel / en lange sonder sien of spreken lag; 1640.
dog een weinig by mijn selfs komende / is de wonde by Mr. Coenraad verbonden / zynde 't Cranium of Bekkeneel gants ingebogen en gebroken / daar hy na enige daagen verscheide losse beenders uit ligte / en heeft de wonde met Gods hulpe in korte dagen so ver gebzagt / dat gelukkig ben genesen.

Om alles tot de belegering van Malacca gereet / gingen met de gantse vloot soo dicht in een Halbe-maan boord de Stad leggen / dat niet een Schip uit of in konde komen. Alle Soldaten en enlg Boortvolk wierd onder 't fabeur van 't Geschut met sloepen en boots aan Land gebzagt / terwyl die van de Stad / als ook van onse Schepen geduurig op malakander schoten / en veel van ons volk wierd in 't landen van de Portugezen / die haar hier en daar in 't kreupel-bos verborzen hadden / ter neder geleid.

Eindelyk geland / wierden in slagordze gekeld / en wierpen enige Schansen / en twe Batterien tegens den vyand op : vermeerderden 't Witte klooster op den berg ; ja benaunden de Stad soo te water als te lande / dat sy dooz gebrek van toevoer / dooz hongersnood en andere armoede genoodsaakt wierden dese outberoemde Stad naar een belegering van vyf maanden en twaalf dagen / op den 12 Januarii 1641 aan d' onse over te geven. Wy verlooren in dese belegering ontrent 1000 man / soo blanken als swarten / en hadden daar by veel sware patienten en gequesten ; ook wierden verscheide armen en beenen afgeset ; sommige was de pan van 't hooft doorboord / en andere operatien / te lang alles te verhalen / gedaan. Evenwel om de Leser sijn begeerte te voldoen / hebbe dit nog in 't byzonder aangetekend ; namelyk / dat 12 Soldaten met een Corporaal op hult uitgaande / na de woning van een Portugees / een weinig van de Stad gelegen / van een trouw Portugezen / die in 't bos verborzen lag / betrapt / en vyf Soldaten van de onse wierden dood geslagen / en een swaarlyk gequest / en de rest op de vlugt gejaagd. De vlugtelingen dese tidinghbringende / wierd terstond een Sergiant met 25 andere Soldaten derwaarts uitgesonden / en daar komende / vonden geen Portugezen , als twe lyken van deselve / en vyf doode Hollanders , en een persoon die by de woornoemde vyf doodgeslagene swaarlyk gequest lag / alsoo de Portugezen meenden dat hy mede dood was / en daarom van haar verlaten.

Dese gequeste persoon / onse Soldaten siende / bad deselve dat sy hem voort wilden dood schieten / also hy meende niet genesen te kunnen worden / 't welk geweigerd / hebben hem met een hangmakh in onse Tente gebzagt / alwaar hy gelukkig is genesen ; mitgeseid dat deselve een styben arm behield. De Patient hadde twe schoten dooz sijn Boort ;

den

Landen
voor Ma-
lacca.

Veroveren
Malacca op
den 12 Ja-
nuarii 1641;

Miraculen-
se quetfinge
eens sol-
daat.

1641.

den ene by 't Boest-been ingaande / quam aan de regter zijde wederom uit: de tweede voorsz onder 't Sleutel-been ingaande / ging agter boven by 't schouderblad uit: Ook een schoot dooz zijn regter arm: twee houwten in 't Hoofst / zijn regter been was gauts aan stukken geslagen / 't welk d'oorzaak was dat hy is blijven liggen / en met d'andere vliugten: de Soldaten niet voorsz konde komen.

Haar dooden / van hongersnood gestorven / geschaoten of anders gesneubeld / waren veel groeter van getal als de onse; want wy / behalven Vrouwen en kinderen / niet meer als 400. weerbare Mannen in dese sterke en van onds vermaarde Stad vonden; dog bequaamen 70. metale Stukken zwaar geschut / beneffens veel buit en rykdom.

Dog enige tijd voorsz Malacca gelegen hebbende / wierden de Schepen wederom hier en daar versonden. Wy met 't Jagt de Draak zeilden van Malacca na 't Koninkrijk Achin / gelegen op 't Noord-einde van 't Eiland Zumatra / en verzeilden op de klippen van 't Eiland Pouleway ontrent 3. mijl van Zumatra ons Jagt / dog vliugten in onse Sloep ende roeiden naar de Rivier van Achin, alwaar wy dooz de groote storming en branding van de Zee / 't ondersie boven wierden gewoepen; 8. man van d'onse verdronken / en ik ben beneffens d'overige met stukken van planken / riemen / baten en andere goederen / behouden aan Land gekomen / daar wy naakt en bloot twe dagen en twee nagten in een Wildernisse sonder eten of drinken doozbragten. Enige van onse maats nog tontel en vier slag by haar hebbende / maakten bauren van takken van Boomen en hont dat zy daar vonden / en settende ons samen daar rontom / haalden de aandrighende goederen op 't Land / en bedekten onse verdronken makkers met aarde: maar alsoo wy sonder schop of spaade / en om de klipagtige grond niet diep konden delven / waren de Lijken smoggens van 't wild gedierte dat aldaar by menigte gebonden wierd / wederom uitgegraven en op gegeten / insonderheid van Tijgers en Jak-halsen / die wy by menigte sagen lopen; dog dorsten ons / vermits de groote bieren niet digte by komen. Onderwijl wierd ons Sloepje klaar en baardig gemaakt / met welke wy de Rivier op tot aan de Stad Achin voeren / en ons wederbaren aan 't Opperhoofd Jacob Compostel verhaald hebbende / heeft ons gesamentlijk daar gehouden / en yder na zijn hoedanigheid en daar hy toe bequaam was te werk gesield / tot tijd en wijlen 't Jagt Limmen aanlande / daar ons Volk wierd opgeset: maar mijn heest 't Opperhoofd een wijl by hem gehouden / om 't Raantoos als Ondermeester te bedienen / 't welk een ligte saak was / also maar agt Hollanders in de Logie tot de hand van de Compagniewaren / welke voorsz 't meerendeel bestond in Goud-draad, Porcelein, Noten, Nagelen, Poelie, Zijde gemaakte werken, en in geslepe Diamanten: daar sy ons weder voorsz leberden Peper, Goud, Swavel, Salpeter, Koe-huiden en andere waren.

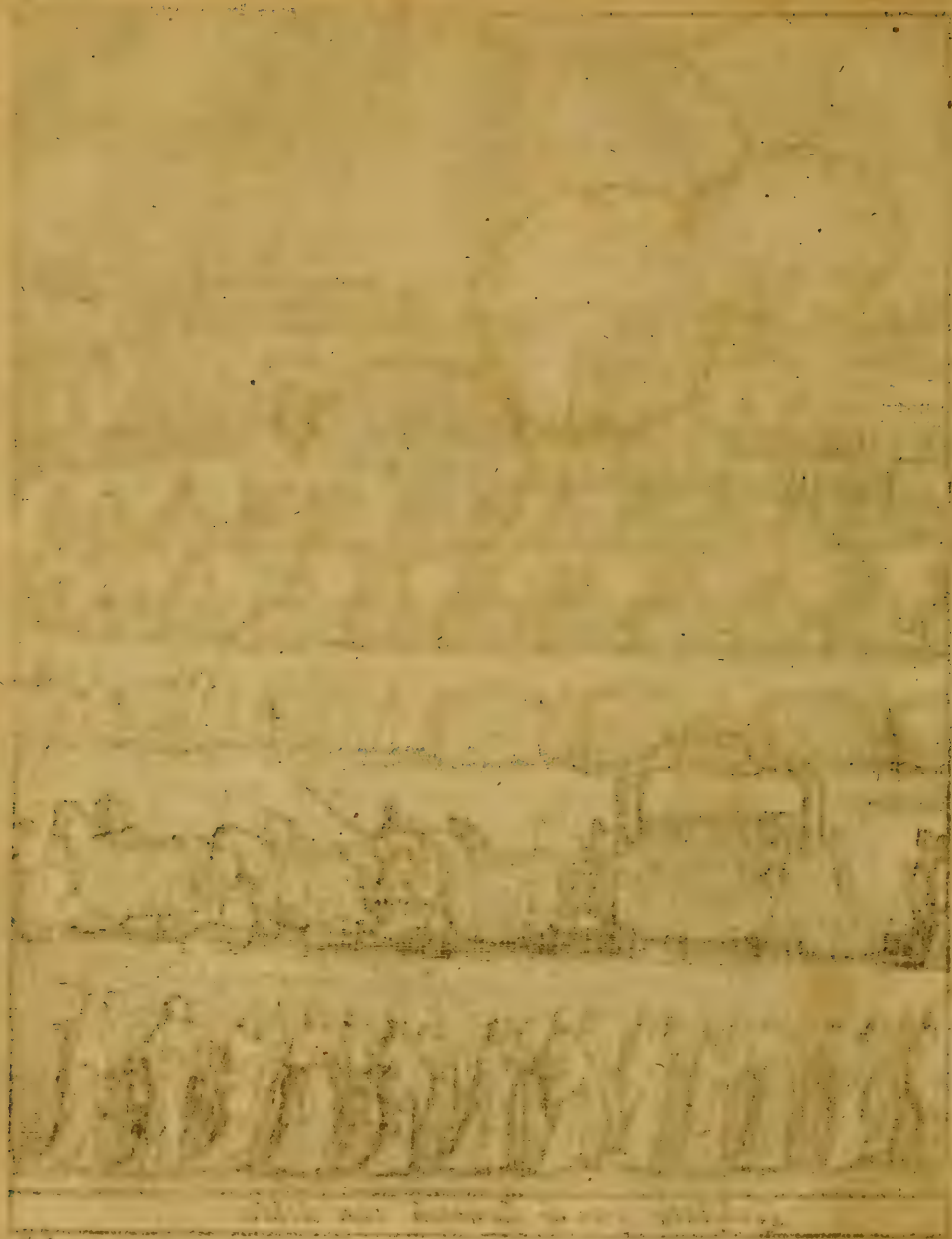
De Stad van Achin is gelegen op 't Noord-einde van 't Eiland Zumatra,

Gaan na Achin.

Verongelukken van 't Jagt.

Lijckstatie van de Koningh van Achiu .

matra, op de breedte van 5 graden / 30 minuten beneden de Linie Equinoctiaal, en 116 graden 0 minuten langte / op een vlakke grond; ontrent 3 mijlen van 't Gebergte / lopende een Rivier van 't selve met een elhoog door de Stad / die haar met 2 a 3 takken in de Zee ontlafte. De Stad is aan weerszijde van dese Rivier gebouwd: 't grootste en voornaamste deel leid aan de N. West zijde / en de meeste huizen zijn van ried / bamboesen / ook eenige van steen; dog altemaal op stutten van bamboesen / staande enige 4 boeten / andere 5 / ja sommige 6 en meer boeten van de grond / vermits de sterke afwateringe en hoge waterbloeden gemeenlijk eens en somtijds tweemaal in 't jaar de Stad onder setten / datmen met schuiten van 't ene huis tot 't ander moet varen. Achin heeft ontrent twee Duitse mijlen in zijn omtrek / onbemuurd / en sonder Schansen of Bolwerken; dog men siet buiten de Stad hier en daar een verballen Sterkte / en enig schoon metaal Beschut van de Affuiten in 't zand leggen / dat sy eertijds van de Portugezen en de Koning van Jahor hebben genomen. In de Stad zijn twe grote Markt-plaatsen; een in 't midden / en d'ander aan 't bovensinde der selve / alwaar Indiaanse, 10 Moorsche als Heidense kooplieden met alderhande Waren te koop sitten. Ook zijn daar verscheide Heidense Pagoden, en Moorsche Tempelen en een groot Koninklijk Paleis, heerlijk en groot na de Indische wijze / meest van steen / met treffelijke woningen gebouwd / en met tuinen versien: daar in zijn schone Piramiden / verscheide Graflieden van d'overledene Koningen / Fonteynen / Waterloopen / en een groot Vrouwen-huis / daar de Konings Vrouwen / die men seide dat over de 7 of 800 zijn / door gelubden bewaard worden / 't welk ligt te geloven is: want 't zy dat hy met Oliphanten uit rijd / of met Daars tuigen op de Rivieren sig verlustigd / is altijd met een groot getal Vrouwen omringt / gelijk wy menigmaal gesien hebben: en zijn dese Achinders en Sumatraanse Inwoonderen in haar manier van leven / kleeding / draagt en Godsdienst / als de Javanen en Maleyers haar nagebuiten.

In de tijd dat ik in Achin lag / is de Koning overleden / veroorzaken de een groote opschudding onder de Grootten / waar door veel volk om 't leven geraakte: en wy onse Logie vier a vijf dagen gesloten hielden: want ider wilde Koning zijn. Eindelijk wierd de Koninginne uitgeroepen als Regente van 't Koninkrijk / en heeft ook veel jaren na die tijd als een treffelijke Vorstin geregeert.

Ondertussen wierd de Lijkstatie van den overleden toebercid / en met Koninklijke praagt uitgeboert: deselve bestond in een groot gevolg van Princen / Heeren en Edelen / nevens 260. Oliphanten / altemaal met kostelijke zijde, goud lakens en geborduurde kleeden behangen. Wiens tanden enige met goud andere met silber waren overtogen: andere met vierkante huisjes en kostelijke tenten op haar rugge / daar veel Vindels met silber en goud doorwerkt afhingen. Ook enige Rinoceros en Persiaanse Paarden met silvere en goudetomen, en kostelijke kleeden toe-

164^r.

Koning van
Achin
sterft.

Lykstatie
des Konings
van Achin.

1641.

rust. En menigte van des overlede Konings Vrouwen , die de trein en roufleep vermeerderden. En aldus wierd 't Lijk in de Kist van Tainbago Soofa, dat is/ half' goud en koper, met alderhande goude lakenfe kleeden behangen / naar 't agterhob' by zijn Doof-baders begraven / en honderd dagen van zijn Vrouwen en Byfitten bewarend / en dagelijks alderhande Spijs, drank en toebak gebragt / als of hy leefde / 't welk van dese Wijben haar klaag-muren geëmbigt zijnde / met bzeugde wierd op gegeten.

So haast was des Konings Lijk niet inde Graf-fede gefet / of twe fivere Kamer-flukjes wierden afgeschoten / waar op al 't Gefchut in Achin de gantsche nagt geloft en afgeschoten wierd / met geduurig geroeyp; God bewaar de nieuwe Koningin, endaar mede was alles in rust en vrede.

Op dit Comptoir enige tijd gelegen hebbende / aanlande van Batavia 't Jagt Franiker, mede bzeugende den Heer Schouten als afgefant aan de Koninglijke regeringe van Achin gefonden / en fijn faken in enige dagen bezigt hebbende / vertrok met 't felve Jagt naar Batavia, waar op ik mede gezondeneerd wierd. Op Batavia komende / vond mijn Broeders Broeder Dirk Bollus, welke in 't kozt booz Opperhooft met de Jagten Limmen en Venlo, naar de Malebaarfe Kult en Goa wierd gefonden / waar mede ik met 't Jagt Limmen van Batavia vertrok.

Maar eer ik verder dese Malebaarfe togt beschrijve / fal ik een gebeurde faak aan den Lefer verhalen. Op 't Jagt Franiker, waar mede ik van Achin na Batavia was vertrokken / hadden wy een Hoogduifse Chirurgyn, genaamt Albert van Praag: dese een groot liefhebber van dobbelen en fpielen zijnde / en al fijn geld en goed verloren / heeft fig felve verbloekt / feggende: So ik weer dobbel of speel, fal de Duivel een lid van mijn Lijv' geven. By 't fpielen niet konnende laten / kapt hem felve de agterfte vinger af / en werpt die buiten boozd / feggende: Sie daar Duivel, heb ik mijn belofte nu niet volbragt; en trok doen aanftonds wederom aan 't fpielen. - O! Godlofe daad.

Met 't Jagt Limmen van Batavia vertrokken / zeilden langs Zumatra's West-kult, en fouden by na op de klippen by 't Eiland Poele-baby ons Jagt verfeilt hebben: want waren tuffen 't Eiland Zumatra en 't Eiland Poele-baby rontom inde klippen berwaard / en indien 't geen flegt water en mop weder hadde geweest / fouden daar oogfchynlijk niet af gekomen zijn; dog Godt de Heer verfag dat ongeluk / en geraakten wederom uit 't gebaar. Boozt zeilende / komen aan Puntegale, en van daar langs Ceilon en Malabaarfe Kuiten, pafferen de Kaap Commoryn, Tengepatran, Coilang, Calcofilang, Porka en Coechin, tot booz Calich, zijnde de Hooftplaats van de Groote Zammoryn; alwaar wy in fulte brijvende / fmorgens met 't aanbreeken van den dag 60 Portugefe Fusten of Roei-barken, een foorze van Galeyen, gewaar wierden / komende van de Kust van Cormandel / fo van St. Tome, Mafel Patnan, Jaffene, Colom-

Gaat op 't
Jagt Franiker.

Een meester
kapr
fijn eigen
vinger af.

Perykel van
fchipbreuk.

Komen by
60 Portu
gele Fusten.

Colombo Negomba op Ceylon en andere plaatsen / zijnde ontrent 30 ^{1641.}
 stuks met alderhande koopmanschappen van Indien geladen / en de re-
 sterende vol volk ende met ammonitie van Oorlog toegerust / om d'eer-
 ste na Goa te bygelen. Wy met ons twee Jagten Venlo en Limmen
 ons best doende by haar te geraken / en hebbende de koopvaardy van
 haar Oorlogs-Fusten afgescheiden / setten d'eerste alle zeilen by om te
 vlugten / en onder de wal van ons af te komen. De Oorlogs-Fusten
 stelden haar in een halve maan in slagorder / behalven een / daar sy al
 dat goet was uitgenomen / en een Indiaan in deselbe hebbende gelaten /
 die daar mede dwars in zee stak / van onse makker 't Jagt Venlo,
 Schipper Roemer van Enkhuisen wierd na gesaagd en genoemd. On-
 derwyle hebben d'andere byandlijke Fusten ons rondom beset / en also
 't sijn wierd / kon 't Jagt Venlo, dat ontrent twee mijl 't zeewaards van
 ons was / door 't nasagen bande eene Fust / niet weder by ons komen /
 geraakten met ons Jagt in een groot gevegt / van smorgens van 6 u-
 ren tot aan den avond. Ons Jagt geraakten tweemaal in de brand / ^{Komen}
 dog wierd tijdelijk gebluft. Ons gantsche achter schip was als gesloopt / ^{daar mede}
 zeilen 't staande en lopende want / ront hout / en al wat 'er om en aan ^{in een}
 was seer reddeloos geschoten : wy werden tot tweemaal van haar ge- ^{groot ge-}
 entert / maar hadde goede voorzorge gedragen met 't stellen van twee ^{vegt.}
 buur-kisten / die wy lieten springen. En niet 't werpen van een menig-
 te stink-potten en handgranaten / daar wy haar mede van boord af-
 tweerden ; en naar enige van haar Fusten in de brand en in de grond ge-
 schoten hebbende / namen met groot verlies van vaartuigen en volk des
 nagts de vlugt. In de morgenstond konden wy niet een van haar
 Vaartuigen sien / door dien sy in 't vlngten sekere list gebruikten ; na- ^{List by de}
 melijk / datse op same-gespykerde planken brandende laantaens la- ^{Portugiesen}
 tende drijven / wy die naar zelden / menende dat wy haar volgden / ^{gebruikt.}
 maar bonden ons door dese list bedrogen ; onder 't behulp der duisternis
 een andere koers stelden / waar door sy ons zijn ontkomen / en sagen
 haar niet meer. Wy hadden in dit gevegt enige dooden en gequesten /
 onder andere twee maats met zabels de pan van 't hooft door geslagen ;
 verscheide waren door 't schroot en moschet-kogels gequest ; onse Coz-
 poraal Servaas was met een kogel in de buik geschoten / sodat wy ons
 deel hier wel hebben gehad. Onse medemakker smorgens by ons ko-
 meude / verhoorden onse Reise naar Goa, alwaar de Schipper en
 Koopman van 't Jagt Venlo werden afgeset. Enige dagen voor Goa
 gelegen hebbende / wierd ik van 't Jagt Limmen, op mijn verzoek / ^{Gaat over}
 overgeset op 't Schip Nieuw Enkhuisen, met 't welke ik na Suratte en ^{op 't Schip}
 Persien soude vertrekken / maar moesten de Bay van Goa nog enige tijd ^{Nieuw Enk-}
 beset houden met selen Schepen, namentlijk / 's Hertogenbos, Wesel, ^{huisen.}
 Hollandia, Egmont, Wassenaar, Nieuw Enkhuisen en de Pluit 't Vlie-
 gende Hert ; welke laatste een weinig van de wal kruissende / een Portu-
 gesen Kraak gewaar wierd / en enige zein-schoten aan ons gedaan heb-
 bende /

1641.

Veroveren
een grote
Kraak.

bende / met de Kraak na de wal zeilden. Wy met de andere Schepen dit siende / ligten onse ankers / en in een linie naar deselve zellende / hebben hem aan boord geklampt / en naar een hard begeft / met verlies van wederzijds veel volk / verobert : want op ons Schip waren verscheiden de armen en besnen stukken geschoten / die wy op de bequaamste wijze afftelden.

Enige van haar gevangenen / beneffens de dooden / wierden aan Land gebracht / en d'overigen op de Schepen verdeeld / en naar Batavia gesonden. Onder dese gevangene waren enige grote Heeren / Vidalghe Kraise Heeren / Jesuïten en Papen , die by d'Admiraal Keesje Leenderts haar maaltijd houdende en byzolyk zynde / was onder 't geselschap een dikke vette Paap / welke de bymoedigheid gebruikte te seggen tegens de Admiraal : wy zijn nu uwt gevangens Non Fors ; als wy van Batavia naar Holland vertrekken / en op mijn Heer Admiraal vertoeft in d'Indien , sal ik voor de vriendschap ons nu aangedaan / uwt Doorn in Holland somtijds eens caresseren. Waar op den Admiraal toornig wordende / tot den gemelden Paap seide : Pater , ik sal bezorgen uwt van dese last t'ontsleen. De maaltijd gedaan / dede d'Admiraal zijn Officieren by een komen / ende de Paap op tafel vast gebonden / gebod de Meester / dat hy deselve op staande voet soude ontmannen / gelyk sulks aanstonds wierd volbragt ; welke gelubde Paap gesond in Holland is gekomen.

Een Portu-
gese Paap
gelubd.

De voorszgemelde Portugese Kraak quam vol en soet met alderhande kostelyke Europise waren en koopmanschappen van Lisbon / was 1000 Lasten groot / 56 houtboeten wyd / ging 32 voet diep / hadde 7 overloopen / en was versien met 26 metale Stukken Kanon / en verdere Ammonitie van Oorlog / nevens 600 man / en wierd na Batavia opgesonden / daar hy lange tijd voor een Pakhuys op de rebe heeft gelegen / en is eindelijk aan de Chinezen verkogt / en voor zanthout verbrand.

Komt in
Zuratte.

Wy van onse blokkade voor Goa naar enige tijd verlost / vertrokken na Wingerlo om water te halen / en voorts naar Suratte , daar wy in korten tijd in de Bap zijn ten anker gekomen / en vonden aldaar een Hollands en twe Engelse Schepen , met dewelke wy dagelijks gastereeden / en malkander met Geschut groeteden ; maar midden in de verwelkominge gebeurde 't door de eerschoten / dat een van onse Stukken voor in de bak is gesprongen / en enige Maats zijn beseerd / en twe om 't leven geraakt. De ene Engelsman schoot by ongeluk een kogel door onse Spiegel / dat hy door de Put uitbloog / en de Stuurman dapper questte. Hier ontrent 14 dagen by den andere gelegen / onstont er een schrikkelijke storm uit den Noord-westen / met een grote waterbloed / en wierden met Schip en goed en volle lading op 't droog geset ; en doen 't water was gevallen / en tot 't dagelijks gety gekomen / saten met 't Schip 26 gemene treden van 't water / so dat wy genootsaakt wierden ons Schip geheel te ontflossen / en kregen eindelijk door groten arbeid / met

Ongeluk
door een
schoten.

Worden
door storm
met Schip
en goed op
't droog
geset.

met menigte menschen / en graven en delben 't **Schip** wederom uit 't 1642.
 water ende in 't diep gebracht / wierde lading weder ingenomen / en
 maakten ons gereet tot vertrekken / gelijk wy in 't kort deden nade
 vermaarde koopstad Gomron in Persien, gelegen ober 't Eiland Ormus, Komt in Persien.
 alwaer spoedig aangekomen / onse goederen hebben gelost. In wel-
 ke tijd alhier Wolbrand Geleynse, als Directeur lag.

Dan Persien vertrokken wy na Muscate, een Arabise Stad, en van
 daar na de Caap Roselgate, stellende onse **koers** langs de Arabise kust
 naar 't Roode meir, en komen inde Straat van Babel mandel, en Komt in 't Roode meir.
 boogts aande grote Arabische Stad Aden. Aldaar onse dingen bezigt
 vertrokken na de wijt vermaarde Stad Mecha, in welke men seid dat
 de groten **Turkse** Propheet Mahomet begraven soud zijn. Alhier lo-
 sten wy onse Perliaanse en Moorse Kooplieden en Turkse Pelgrims: want
 die komen in menigte Mahomets grav' te sien; waer dooz't ontrent 't
 laast van **May** vol van alderhande Menschen is. De sommige om de
 Turkse Bedevaart te doen / andere om handel en winst te drijven. Onse
 goederen gelost / lagen enige tijd stil / en al wat aanmerkens waardig
 was besien hebbende / maakten ons gereet te vertrekken na Ceylon, en
 van daar naar Batavia. Dooz Batavia aangeland / wierd ik van 't **Schip**
 genomen en in 't Verbanthuis geplaatst / op 't kasteel by een Chirurgyn
 Jan van Rostok, een goed en treffelijke Operateur, om benevens d'andere
 Onder-Chirurgyns mijn dienst waer te nemen: daar wy dagelijks de
 handen vol hadden met 't verbinden van gequeste Ambonesen Tarnata- Gaat op Batavia in de Generaals winkel.
 nen en andere Indiaanse Patien / die in dienst van de E. Compagnie te-
 geng de Maccaffaren den oorlog met groot geweld / beneffens de onse
 boerden / en met alderhande vergiftige Hasegajen, Pijlen, Spatten en
 Kogels waren gequest en beschadigd.

Enige tijd in 't Verbanthuis gelegen / wierd de Hollandse Retoe-
 Vloot verbaardigd / bestaande in 12 capitale Schepen / ober welke de
 Heer Harfinge 't **Oppeer**-gebied soud hebben.

De Vloot gereet zijnde / wierd ik op 't **Schip** Zutphen geplaatst / om
 daar mede naar 't Vaderland te vertrekken. Dan Batavia zeil gegaan / Gaat vad Batavia: naar Hol- land.
 verhoorden onse **Reis** heel spoedig tot op de hoogte van de Kaap de bona
 Esperance; maar liepen deselve niet aan / stellende na 't Eiland St. Hele-
 na, daar wy behouden zijn aangekomen. Dit Eiland St. Helena leid
 427. mijl van de Kaap de Bona Esperance. De **koers** is tusschen 't Noord Komen aan Sant Helena.
 en 't West van de Kaap voornoemd; 't selve is een steen en klipig ge-
 bergte en Daleiagtig Eiland / ontrent zeve mijlen groot in zijn ontrek.
 Alhier verwaagten wy onse Schepen by malkander; ider sloeg sijn Ten-
 ten inde Dallen op / en bragten onse sieken daar in; en de gesonden
 gingen by partijen uit / om Steenbokken, Dassen en Wilde-verkens te Varkens jagt.
 hangen / die dees tijd aldaar oberbloedig waren. Enige gingen uit bissen /
 welke sy oberbloedig bligen; als Makkreel, Coret en Steen-brasem.

Deel groente tot verberfing bonden wy alhier / als Zuuring, Pieter-
 zelic

1643.

Suuring

Vlay

Kraak Va-

ley

Kerk Valei

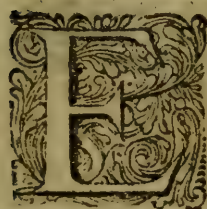
zelie en andere kruiden ; insonderheft in de Suuring en Kraak-Valeye, also genoemd / om datter een Portugese Kraak is gebleven / daar van wy nog een stuk vande Kielen Spiegel vonden liggen. De Schepen leggen gemeenlijk ten anker vooz de Kerk-Valeye, also daar wel een Kapel heeft gestaan / en men d'overblijffelen nog van deselve konde sien. Ong alle verberst / en 't Schip klaar gemaakt / zijn wy van daar te zeil gegaan naar 't Vaderland. Enige dagen van't Eiland vertrokken zijnde / sijnd de Opper-Chirurgyn Maarten van Enkhuisen met een groot lancet hem selve de buik op / vermits hy lange tijd aan een quijnende siekte en een gestwel in zijn buik gegaan hadde / daar een grote menigte stinkende materie uit liep ; dog is haast naar dat hy de snede gedaan hadde gestorven. Ook stozt ontrent dese tijd mijn kameraat David Jansz van Schiedam Onder-Chirurgyn, en kozt daar op Willem Jansz van Alkmaar, die degantse reise een grote verswering aan de voet heeft gehad. Eindelijk komen hy de Kruijffers onder Hitland, alwaar van enige nootsake-lyk versien / en met haar voozt varende / gesamentlijk op den 10. Augusty 1643. gelukkig in het Vaderland aangeland / daar wy God almachtig altijd eeuwige dankbaarheid vooz schuldigh zijn.

T W E D E
R E I S E
N A A R
O O S T - I N D I E N ,
Met 't Schip West-Vriesland, van HOORN.

KORTEN INHOUD.

Gaan uit *Texel*. Sien de *Canarise Eilanden*. Sien 't *Zuid-land*. Komst op *Batavia*. Gaan naar *Goa*. Do *Vrode* met de *Portugese* gemaakt. Gaan van *Batavia* naar d'Eilanden *Amboina* en *Tarnaten*. Gaan naar 't Eiland *Tayowan* en *Japan*. Grote storm op de *Kust van China*. Gewoonten der *Japanders*. Geleghentheid van *Japan* en *Formosa*. Vertrek naar 't *Vaderland*, en behouden aankomst.

Bijge maanden in *Holland* geweest zijnde / kreeg ik wederom begeerte nogmaals een Reise naar Oost-1644.
Indien tedoen / en aanbode wederom mijn dienst
booz Chirurghyn aan de E: Maatschappij van de Kamer
tot Hoorn, om met 't Schip West-Vriesland naar
Oost-Indien te gaan / zijnde een sterk Schip/
groot tegen de 700 Lasten / gemonteerd met 38
stukken Kanon / en bemand met 330 kop pe n.
't Welck mijn van de E: Heeren Bewinthebberen der selver Kamer wierd
vergunt; en met een Ligter naar *Texel* / daar ons Schip was leggen-
de. Van boord gekomen / hebben ons gereed gemaakt / weer en wind
dienende in Zee te gaan. Van alles klaar zijnde / zijn in 't begin van
Januarij 1644 / beneffens enige Oorlog- en menigte koopvaardij
Schepen / naar alderhande Gewesten gedestineert / met een goede
Noord-ooste wind in Zee gelopen / stellende onse koers na de Hoofden, Gaan in
en van daar 't Kanaal uit naar de Spaanse Zee. Wy hadden geen of seer Zee uit
Texel
weis

1644.

Sien de Canarise Eilanden.

weinig tegenspoed / maar doorgaans een goede koelte / de wind Noord-oost / daar na Noorden en Noord-west met een goede voortgang : so dat wy op den 28 Januarij de Canarise Eilanden in 't gesigt kregen ; als Porte Sancto , Madera , Palma , Ferro , Gomera , Teneriffa , Forteventura , Iile de Lobos , Lanceretta , Alagranca , Gratioua en groot Canarien &c. Porta Sancto legt 't Noordelykste van al dese Eilanden / des gelijks Madera ; welke hebben Noorder bzete van 33 graden.

Groot Canarien , Teneriffa , Forteventura en alle de andere leggen meest op de Noorder bzete van 28 grad. Stellende onse koers na de Linie Equinoctiaal , en daar ontrent komende / kregen somtijds stilte / verscheide winden / grote slag-regens / en trabaden : onder ander een die onse grote Ree met zeil en treil van boven neer sloeg / so dat wy van onse Besaans Goede een ander grote Ree maakten / en inde plaats van den Besaans Goede een Drull of Emmer zeil / waar mede wy ons tot op Batavia behielden. Hier op volgde wederom een goede wind / so uit den Noorden als Noord Westen / die ons voorspoedig voorby de Abrolhos bragt / en vervolgens op de Zuider bzete van 34 graden / zijnde de hoogte van de Kaap de Bona Esperance. Alhier stonden de Scheeps Officieren in beraad / of wy de Kaap souden aandoen / dan of wy de selve souden voorby zeilen : eindelijk besloot deselve dat wy de Kaap niet souden aandoen / maar onse Reise op 't spoedigste naar Batavia verbodderen ; te meer / om dat wy een treffelijke Noord-weste wind / genoegzaam water / en geen of seer weinig sieken hadden. Wy zeilden op de Zuider bzete van 39 graden of daar ontrent / steldendoen onse koers Oost / en daar na wat Noordelyker. Sagen geen van de Eilanden van St Paulo en Amsterdam , maar hadden hier veel hagel-buysen / hol-water en sterke winden.

Sien 't Zuidland.

Het eerste Land vande Canarise Eilanden dat wy sagen / was 't Zuidland. Giften 't selve 't Land vande Eendragt te zijn / 't welk Anno 1616 ontdekt is / zijnde een laag / duinig en gheueveld Land. Ons Scheeps-volk was verblijd / en zijn altemaal boven gekomen 't Land te sien / behalven de Commandeur vande Soldaten / die in zijn Kamer-tje hem bereide te sterben / gelijk wy hem des anderen daags buiten boord setteden / zijnde de eerste dode die wy op onse uitreise hadden. Van 't Zuidland gingen wy Noorder aan / te meten wat Westelyker / so dat wy een weinig beneden de hoek van groot Java verbielen. De Wind ons dienstig zijnde / passerden de Prince Eilanden , en vervolgens de Eilanden in de Straat Zunda. Voor Bantem kregen wy enige Javaanse Vaartuigen met verberfing aan boort / en voortzeilende / zijn door Gods genade den 16 Junij 1644. op de Rede van Batavia behouden aangekomen / naar dat wy ontrent seschalve maand uit Tessel hadden geweest : hebbende op dese gehele uitreis weinig sieken / en maar een dode gehad.

Onse Soldaten zijn tot Batavia terstond aan Land gegaan / en 't meestendeel der Matrosen wierd hier en daar op andere Schepen verdelid :

Komen op Batavia.

ik / beneffens nog enige van ons Scheeps - Officieren en Matrosen bleven op 't Schip West-Vrielland , met 't welke wy van Batavia naar Goa vertrokken / beneffens nog enige Schepen ; over welke Vloot de E. Heer Jan Maatsuiker t Opper-gebied hadde / en was als Afgesant aan d' Onder-Koning van Goa gesonden / om so 't doerlyk was met de Portugesen de Vyde te sluiten / of den Oorlog agtervolgen. Onse Vloot van alles wel voorszien vertrokken van Batavia , en passeerden de Eilanden die in de Straat Zunda leygen / en staken van de Prince Eilanden met een voorszpoedige voortgang in Zee / naar Goa , daar wy na verloop van enige tyd / gelukkig met de gehele Vloot zyn aangeland.

1644

Gaet naar Goa.

Onse Admiraal is terstond met een Vaartuig en een witte Vydeblag van agter naar Land gebaren ; om die vande Stad onse aankomst bekend te maken. d' Onse wierden vande vande Stad wel ontfangen / zyn met haar Vaartuigen in onse Vloot den Admiraal aan boort gekomen / en wierden wel onthaald. Ondertusschen hielden wy de Bay met onse Schepen sodanig beset / datter niet een van haar Schepen / sonder onse wil uit of in konde komen / hoewel daar by ' grote Valioenen binnen lagen / die gaarn naar Portugaal souden hebben vertrokken. Egter naar veel over en weder gaan / wierd tussen ons ende haar de Vyde gesloten ; en tot bevestinge van dien / wierd op 't Land / als ook van haar en alle onse Schepen / so met grof kanon als Muschetten / dapper geschoten / en vele vzeigde-vuur en aangestoken. Alle onse Schepen wierden des nagts aan Masten / Rees / Stengen met brandende Lantarens behangen / 't welk zig wonderlyk vertoonden ; daar na wierd aan Land / een weinig beneden de Stad aan de Rivier kant / in een treffelyk Hof / een groot Gastmaal aangeregt / en onse Admiraal en zyn tyhebbende Adel treffelyk onthaald door de Portugesen.

De Heer Maatsuiker maakt Vrede met de Portugesen voor Goa.

De Vyde nu gesloten / wierd onse Vloot verdeelt / en hier en daar versonden ; enige naar Batavia , andere naar Suratte en Persien.

Ik wierd overgeset op 't Schip Hendriette Lowisa by den Heer Jacob van der Meulen , daar ik mede naar Batavia zeilde / en daar komende / heeft mijn met hem op 't grote Zeenwse Schip Prins Hendrik genomen / met 't welke wy van Batavia naar Amboina , en van daar naar de Molucques om de Kantoren te visiteren / zyn gegaan.

Gaet weder na Batavia, en van daar na d'Oosterse Eilanden Amboina, Tarna, &c.

Van Batavia afgesseken / stelden onse koers na 't groot Eiland Borneo : alwaar wy in de Haven van Bander massin enige tyd doorbzagten / die ontrent 120. mijlen Oostwaard van Batavia is gelegen. Van daar zeilden wy na Tyvora, een klein Stadje ofte Zeehaven / gelegen op 't Eiland Celebes of Macassar , zijnde een groot en vermaard Eiland / 't welke even om de hoek of Ooskant vande Straat Buton is gelegen ; en hozt daar na passeerden wy deselve / en enige vande Oost-Eilanden / en komen also in 't Nagelrijck Eiland Amboina. Al ons vermaak nemende / met landwaarts te gaan / in de

Komen in 't Eiland Amboina,

1645.

Bossen te wandelen / terwijl ons Opperhoofd zijn saken bezigtte / bonden veel hoge Bergen, digte Boschagien, vermakelijke Velden en plaaisirigo Wandel-wegen met aflopende Rivieren, schone en klare Waterstromen. Hier is mede een vermakelijke Bah / die men ontrent 2 mijl opvaard tot voór 't Kasteel Victoria, daar wy ten anker lagen. Kontom landewaarts / ontrent 't Kasteel worden gesien veel treffelijke Vlekken, Dorpen en Amboinese Negerien. Dit Eiland is seer versemt wegens de geurige en welriekende Nagelbomen; maar levens middelen zijn hier niet veel te bekomen; dog niet wegens de onzugtbaarheid des Lands / maar door de traagheid der Inwoonderen / die zig niet gaarn met de Landbouw geneeren. Sy willen haar liever met soberheid behelpen / dan zwaren arbeid doen. In Amboina onse saken bezigt zijnde vertrokken na de Molucse Eilanden, de welke meest onder en ontrent de Linie Equinoctiaal zijn gelegen / ontrent 350. mijl Oostwaard van Batavia. Onse meesten tijd bragten wy door aan 't Eiland Tarnaten, leggende met ons Schip voór de Stad Maleyen ten anker.

Van daar vertrokken wy naar Batavia, en zijn voórspoedig voór 't selve aangeland. Kortst tijd hier naar wierd ons Opperhoofd de Heer Jacob van der Meulen Equipagie-meester gemaakt. En ik wederom van 't Schip Prins Hendrik geset op 't Schip Hendriette Lowisa.

Hebbe so lang wy uit 't Vaderland geweest zijn / weinig ongeballie op dese drie Schepen gehad: evenwel om de Leser daar nog iets van mede te delen / so is op 't Schip West-Vriesland d'arm van een persoon / Berend Jakobs van Eakhuisen, door 't vallen van een Hantspaak uit de grote Mars / op twee plaatsen verbroken / so dat 't been tot de huilt uitstak.

Op 't selve Schip raakten ook twee Matrosen hand-gemeen met Messen / die malkander dapper quetsen: hebbende d'ene twee steken in de Borst / waar van d'ene op de Ribbe afstuite / en d'andere tusschen de Ribben een weinig besijden 't Borst-been door ging in de holligheid van de Borst / even boven 't middelschot / welke Patient 't leven daar af heeft gebragt / maar daar ter plaatse een Fittel ofte lopende wonde gebleven.

Op 't Schip de Hendriette Lowise, een persoon op 't Anker stokbije brukende / sprong een stukken pser roeft in zijn oog / waar door hy sijn oog verloor. Ook verloor onse Constapels maat zijn twee voorsie vingerg / tusschen 't Couw ende Beting in 't opwinden van 't Anker. Op 't Schip Prins Hendrik voór Amboina leggende / wierd enig Volk met de Boot naar de Pas baguel gesonden hout te hakken / en zijnde in 't Bos / geraakten twee Maats; namelijk Sander Stevensz en Pouwels Ruerdams Inquestie; Sander out 40. stak Pouwels, out ontrent 60 Jaar / met een mes twee steken in de Borst; waar van d'ene tot in de Longe doorzging: welke persoon aansonds naar Boord wierd gebragt / en aldaar verbonden / dog is op de 14. dag gestorven / en wierd geopend / en als verhaald is / de wonde in de Long bevonden. Sander Stevensz enige dagen

gen op 't kasteel gebangen geseten hebbende / wierd veroordeeld tot 't Zwaard over 't Hoofd / en een Jaar inde Ketting te gaan: over welke doodslag en veroordeling hy hem selve so bekommerde / dat hy enige weken daar naar / inde koi leggende / sig selve met een mes 't Hart af stak / en hem dood inde koi bonden leggen.

1645.

Op 't selve Schip in Ternaten, geviel ook diergelijk ongeval: twee Matrosen uit kortstijl met halve Pieken op de overloop tegens mal-kander scherpende / heeft den ene den ander onberhoets met 't pfer van de Piek in 't oog geraakt / en heeft zijn oog verloren. Dese so haast hy gevoelde gequest te zijn / neemt dooz ongeduld zijn Piek / en lopende met een ruwe moed tot zijn hammet aan / steekt hy deselve hy de nabel in / dat de Piek agter een weinig ter zyden de Ruggraat weder uit quam / waar van hy binnen enige uren is gestorven.

Wederom met d'Hendriette Lowisa booz Baravia gereet zijnde / Vertrokken naar Tayowan, en van daar naar Japan; doende onderwegen enige andere plaatsen aan. Dees tijd lag booz Opperhooft in Japan de E. Heer Pieter Overtwater van Hoorn. Tussen de Piscadoris Eilanden en de Kust van China overviel ons een schizikelyke storm daar wy alle dagen te vergaan. 't Meestendeel van onse Zeilen waiden weg / en scheurden aan sleiters vande Riegs; de grote Steng / Polike met / Besaans roede en kruis steng quamen van boven: de Boot geraakte uit de slothge / en slingerde geweldig heen en weder van 't ene boort naar 't ander; nevens nog ander goed / waar dooz een Man gedood / en enige zwaar gequest wierden. Twee Matrosen ware de benen gebroken / een Persoon zijn voet te pletteren / die wy af settede; een was zijn schouder / en een ander zijn arm uit 't lit geslagen; dooz welke storm wy Chirurgyns veel werk kregen / en die ons ook genootsaakte een goede Rode te soeken / om Schip en Scheeps-volk booz vorder onheyl te behoeden. Dies liepen booz de wind naar de Chinese Kust, in de Rivier van Chincheco, alwaar wy agter een klein Eiland ten anker liepen. De Inwoonders van dit Eiland vlugten so haast sy ons gewaar wierden met haar Vaartuigen / Vrouwen / kinderen en met alles wat sy konden mede nemen naar 't vaste Land / also zy meenden dat wy Zetters waren: maar siende dat wy haar niets deden / zijn temets en al trekkende wederom van 't vaste Land op 't Eiland gekomen.

Vertrek na
Tayowan
en Japan, &c.

Grote
storm en
ongeluk op
de Kust van
China.

De storm over / en ons Schip wat hersteld / hebben onse Reise naar Japan verborderd / daar wy naar enigedagen zellens / behouden in de Haven vande Stad Nangasacqui, hy 't Eiland Desema zijn ten anker gekomen. De Heer zy daar booz geloofden gedankt.

De Japanders terstond inet haar Barken aan boord komende / visteerden 't gantse Schip onder en boven; bezegelde de Luken; namen de Zeilen vande Riegs / 't Boer van 't gat / en wat haar goet dagt / 't welk zy so lang in haar Pakhuizen bewaren / tot de Schepen wederom vertrekken.

Gewoonten
der Japan-
ders.

1645.

Japan is een gouden silver-rijkt Eiland; zijnde ontrent 200. mijlen lang/ en 50. mijl breed: heeft aan 't West-einde nog enige kleinder Eilanden/ als Toufa, Cikoko, Oqui, Ije Ferdinand, Gotto en Meaxima. 't Noo3d-einde van Japan op 30. mijlen by 't Eiland of 't baste Land Eso, sodat Japan met al zijn onleggende Eilanden/ meest tusschen 31. en 41. graden Noo3der breedte is gelegen.

Formosa of
Tayowan.

Tayowan of Ille Formosa, is een vande gesontste en vrugtbareste Eilanden van de gantse wereld/ heeft onder 't gebied vande Nederlandse Oost-Indische Compagnie gestaan/ tot 't Jaar 1662. wanneer 't doo3 den Mandorijn Coxina de Compagnie is afgenomen: het legt recht onder de Tropicus Cancri oft Noo3der Keerkring; te weten/ op 23. graden 32. minuit/ is ontrent 130. mijlen groot/ leggende van Pekouw of de Piscadoris 12. mijl/ vande Kust van China 20. mijl/ van Japan 150. mijl/ ende van Batavia ontrent 450. mijlen.

Ons van alle nootsakelijkheden in Japan versien/ en ons Schip wederom klaar hebbende/ zijn vertrokken naar Batavia, nemende de Keesse over Tayowan, alwaar wy in weinig dagen voo3't vertrek der Retour-Vloot/ behouden zijn aangeland/ daar nacht en dag aan gearbeid wierd om deselve tot de Vaderlandse Keesse te voo3sien. En dees tijd weinig Volk by der hand zijnde/ om dese Vloot te bemannen/ wierd veel Volk van andere Schepen geligt/ en op de 't Huis-vaarders geset.

Vertrek na
't Vader-
land.

Gelijkt ik mede overging van 't Schip Hendrietta Lowisa op 't Schip de Walvis, met 't welke de Weduwe van den overleden Generaal Antony van Diemen over voer. Onse Vloot was doernaals 12. Schepen sterk/ gaande in twee partijen/ so in December als in Januarij van Batavia. Den Heer Constant, gewesene Directeur in Suratte, voerde de Vlag als Admiraal van de Vloot. Wy quamen verscheiden aan de Kaap; maar verwagten malliander aan 't Eiland St. Helena, daar wy veel Dalkens vingen/ suuring en andere groente plukten/ en 't Volk altemaal treffelijk verbarsien. Van 't Eiland St. Helena stelden wy de koers na 't Eiland Ascension, en van daar de Linie Equinoctiaal doorsnijvende koers agter Engeland en Yerland om: en na enige weken by Hitland komende/ vonden daar de Kruissers/ die ons naar 't Vaderland begeleiden/ alwaar wy doo3 Gods genadige zegen in de Maand van Julij gelukkig zijn aangekomen: hebbende op dese 't Huis-reise geen andere tegenspoed gehad/ als dat de Hof-meester vande Generaals Weduw' in zijn kof leggende/ sig selfs met een Pennemes de halve strot af suced; de welke wy naar goede voorsage wederom meesterlijk herstelden/ dat dese Patient gelukkig en gezond met ons in 't Vaderland aanlande/ en maken hier mede van dese tweede Oost-Indische beschijvinge een

DERDE REISE NAAR GROENLAND,

Gedaan met het Fluit-Schip den
GROENE KORF, 1647.

DNdiën besigtigd / en uit deselve behouden in mijn
Vaderland aangekomen / was de nieuwsgierig-
heid / naar een weinig verblijf aldaar / gaande ge- 1647.
raakt / de koude Noorder deelen des werelds te
besigtigen; en om deselve te voldoen / hebbe mijn
t volgende Jaar verhuurt met de Commandeur
Ys Ylebrandtz, Com van Ilpendam. Wy hadden
een slechte Fluit sonder Geschut of ander Oorlogs-
gereetschap / maar wel voorzien van 4 goede Roei-sloepen en 30 man /
so Officieren als Matrosen. Omtrent half April liepen wy met nog
enige Groenlandsvaarders in zee / stellende onse koers om de Noord /
lopende voor eerst Jan Mayen Eiland met sijn hoge Veijs-berg in 't ge-
sigt / en stellende als doen onse koers vlak noorden / en te niet wat
ooselijker aan / alsodatt wy somtijds enige kleine drijvende schotjes vs
vernamen. Voort zellende / zijn aan de vaste zoom van 't vs gekomen /
alwaar men dooz 't gedurig vriesen / sneeuw en opgeschobte schotjen /
wonderlijke dingen ; als Kerken / Torens / Kluisen / Spelonken /
Doozen / Plaren / Perspectiven / Sogen / en veel andere dingen
kan vormen. Alhier een wijl tijds gebischt hebbende / zelden langs de
vaste zoom van 't vs / tot aan Spitsbergen ; zijnde 't selve een seer hoog
en gebergt land / 't welk de wolken doordringt / en den Hemel met haar
gryse toppen schijnt te tergen ; is meestentijd met sneeuw bedekt / en
met groote vs-bergen omringt / die somtijds op 20 / ja 30 en meer va-
denen aan de grond leggen ; is een onbrugtbaar / steenrotsig en doo-
land / sonder boom / heuid of enig merkelyk gewas ; vermits de na-
tuurlijke warmte dooz de grote koude word als gedurig verslukt en uit-
geblust.

Komen aan
Spitsber-
gen.

1647.

gebluft. Het byziet'er altijd; maar veel selders by de winter als somer: Evenwel gebeurd 't somers / als het lang stil weder is / en de Son sterk op 't land schijnt / dat enig gras en kleine bloemtjes uit der aarde sig opdoen / dog gaan dalkwils met de minste koude of sneeu weder weg. Drie maanden lang is'er altijd dag / dewyl de Son nooit onder de kimmen gaat / en drie maanden altijd nacht / en de Son komt dan nooit boven deselve; en de andere ses maanden van 't Jaar gaat de Son op en onder / gelijk op andere plaatsen des werelds. 't Land van Spitsbergen is gelegen omtrent op 76 graden noorder breeke; hebbende verscheide Rivieren / Bapen / Inwijken en bequame Zee-habens voor de Schepen en Land-visschers / welke haar gevangen Visschen aldaar smijden en tot Craan hoken.

Hoedanig / of met welke Landen dese Gewesten sig vereenigen / is nog onbekent; en hoe vezr 't vast ys sig om de Oost of West uitsprekt / weet men niet seker. Sommige meenen dat 't om de Oost voorby de Wapgats naar de Noord-hoek van Tartarien loopt / en om de West geheel voorby de Straat Davids. Om de Noord is 't onzeil- en ook onge- naakbaar / so dat men niet kan weten hoe vezr 't sig om de Noord uit breid.

Omtrent Spitsbergen leggen enige kleine blakke Eilanden / alwaar wy menigte eperen en veel gevogelte vonden / die so mak waren / dat wy deselve met de handen konden grijpen.

Desgelijks onthouden haar ook veel Zee-robber en witte Beiren / van dewelke wy ook twee hebben gevangen / de huid afstrokken en in 't Vaderland gebracht. Op dese Groenlandse togt bingen wy vier levendige Walvisschen / waar de grootste over de honderd baten spekt uitleverde / en de andere wat minder. Wy vonden drie dode Visschen drijven / misschien van selfs gestorven / of van andere geschoten: dese maakten wy af / doende 't spekt in de baten. En also de tyd en 't seizoen des jaars verliep / keerden wy weder met onse seven Visschen na 't Vaderland / alwaar wy in 't laatste van de maand Augusti gelukkig zijn aangekomen.

F I N I S.

VIER-

VIERDE

REISE

Gedaan naar de

MIDDELANDSE ZEE,

Met 't Schip 't WAPEN van HAMBURG,
gevoerd by JAN TAATSZ van
MEDENBLIK, 1648.

KORTEN INHOUD.

Vertrek uit *Texel*. Komst in Engeland. Word aldaar aan Land voor Heelmeeſter gebruikt. Komst inde *Straat*. Worden van drie Turken gejaagt. Worden nog eens van vier Turken beſet. Nog by een Turk. Komst tot *Venetien*: als mede op de wederom Reife te *Civita vecchia*, en verſcheide andere plaatſen.

Enige tijd van mijn Groenlandſe Reife uitgeruſt / heeft mijn vierde Schipvaard met Schipper Jan 1648.
Taatz van Medenblik zijn begin genomen / om met
dezelve een togt naar de Middelandſe Zee te doen.
Wy haddendeſs tijd een Scheepje met 16. Stukken
en 30. Man / en andere behoeften van Oorlog.

Den 10. September klaar zijnde / liepen met een
klein Bootje met vier Stukjes van Eekhuiſen, 't ^{Gaan in}
Nagtegaaltje genaamd / uit *Texel* in Zee; ſtellende onſe koers met een ^{Zee.}
goede wind en moeye voortgang naar de Hoofden / en van daar 't Kla-
naal op tot vooz Pleimuiden, alwaar de wind veranderde / die ons noot-
ſaakte de Haven in te lopen / en daar wy enige weken hebben gelegen.
In Pleimuiden wierd ik ontboden ten Huife van een Engels koopman
Sr. Jacob Hamelton, welke enige tijd met een Watersbreuk in ſijn ge-
magt

1648.

magt gequeld : ik naar 't vuyterdoos gebruik van Genuees-middelen / met 't Lauert hebbe geopent en 't water afgetapt ; naar 't welck hy in 't hoort tot zyn gesontheid is hersteld. Van alies ons klaar gemaakt / en enige Ladings ingenomen : maakten wederom 't Zil ontf woogge-
 kinnen streef naar de Straat te verhoedren. In Zee zynde wiede de
 hand luyng in 't Zil : dewelke ons naar wening dagen 't naaito vande
 Straat Goecker deerd passeren : en onse streef Straatwaarts in booyt
 stremende getaakten altemerz by Turkise kooch Schepen. Insonder-
 deud ontrent 't kasteri del Fierro ; alwaat wy van drie Nigerte Floovers
 aan de Wal gemaagd aan Land vlingten : en verlieten 't Schip : even-
 wel deesende Turken niet aan 't Schip kinnen vermits wy te dicht on-
 der 't kasteri ten anker lagen : en die van 't kasteri gedwingt ober ons
 heen na de Floovers schooten : waar doo ; sy ons hebbende verlaten / wy
 wederom zyn Scherp gekomen. Ontrent Alk anen werden wy van
 vier Floovers beft : die wy doo ; behulp vande nacht verfeld met regen /
 donker luyt ontferden.

Werden van
 drie Floovers
 gemaagd.

Werden
 van vier
 Floovers ge-
 jaagt.

Komen nog
 een by col
 Turk.

Komt toe
 Venetia.

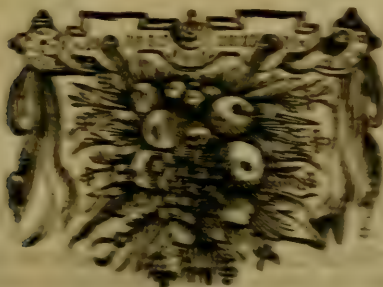
Venete
 trouwt toe
 Venetia.

Om de hoek van de Caap Palos bonde wy 't Schip de Prophoe Sa-
 moel , en zyn by 't selve ten anker gegaan. Alhier leggende 'is de Fluit
 de Vergulde Molen by ons gekomen : zynde een grote Hollandse Fluit /
 die de Turken doo ; enige tyd vande Hollanderz genomen nu tot een Ze-
 reber hadden gemaakt : hadden tegen deselue een kleine schermutseling :
 maar alsoe de nacht op handen quam : zyn hem beide ontkomen : en ver-
 boederde onse streef tot Ancona. Albaar enige van onse ingelade Goe-
 dert gelof hebbende : ver trokken naar enige dagen leggens na Venetia :
 daar wy na wening dagen behoudens zyn aangeland : en agter de Mal-
 ienische Dyk beoefens deel andere koochvaardy als Arinaad- Sche-
 pen leggende : loften de trek van de ingelade gorderen : aan een kooch-
 man Francesco van Anzi. En alhier enige tyd sal moerende leggen : eer
 dat wy de ladinge weder in kregen : hebben ons aan Land besceet so
 lang wy daar lagen inde kof : en besigtigden dagelyks alies wat by-
 sonder en aanmerkenwaardig was : so binnen als buiten Venetia :
 welck doo ; sy selve wel een besonder verhaal vertellie ; dog alsoe 't van
 andere streef is grdaan : sullen wy 't om de lankheid voozby gaan : en
 altemerz doo ; de koochgenoten iets verhalen. Op sekere dag wande-
 lende op de Diabonise kai : ontrent daar de Galeven leggen /
 bond ik een Bedelaar op sitaar siten : dewelke so hyseide : beide zyn
 Dotten doo ; Can de waren afgeschoten : en sat met sijn beeren bloot /
 sonder doeken of planken daar om of aan te hebben : de Schynkelz sta-
 ken van pder been wel twee vingers byet buiten 't vlees : zynde so zwart
 als een kool : lopende de maeke tussen 't vlees ende de been-vijven ge-
 durig weder. Als wy hem reeden de beendertz op zyn behooflyke plaat-
 se af te setten en alsoe te genesen : gaf hy ons tot antwoord : sulks om ge-
 heel Venetia niet te waken gedogen ; maar wilde alsoe sern so lang als
 't God beuilde niet de beeren aan sijn Lijf. Gingen van daar naar 't
 Post

Hospitaal of Geshins daer verkwamen gquesies tot deset tijt lagen komende uit 't Almaad als ook van Canea dat naar de Luchter belept was onder welker daer een was de beide de handen 't een been en de gansse kinne was weg geslooten en was ook op hem liggende naar wederom geseien.

Lot Venetia enige Schip-pedden ingeladen verzoeken naar Ancona, en daar ook met enige Goederen verken verzoeken naar Messina op 't Eiland Sicilie, en naar daar naar Onis verken, ginde een singe Schip en onder Ter-haven van Rome, dat enige wijter nowaards van de Zee is gesloepen. 't is naar buiter als ook naar binnen met een aansenijde van Schepen. Duize of enige Schouten: enaar is alhier niet een anderzants Kasteel met weinig Geshins verken. 't Is binnen de Stad een vermaatsijde en een weinig Landemaats heeft met veel isidiane Guldelen en vermaatsijde Schouten: onder andere ook 't vermaatsijde Hof van den Koning Piero dat waat niet ligijde tot Rome naar komen: welker bouer alle Sacken des Konincs in ouder en jeunijshied seer vermaatsijde is: daar andere Schepers vindingen van hebben gesloepen. Lot Onis verken enige van des Dons Goederen goet de niet Sacken de Sack de Luchter op naar Rome werden gesloeden beladen op wederom ons Schip met Wijn / Winge-saad etc en verzoeken naar Livorno, Albano, Malaga, Cadix, en naar daar naar 't Vaderland, alwaat wij op den 24 Juij 1745 geluking gien aange-land.

F I N I S.

D

VYF.

V Y F D E R E I S E

Naar de

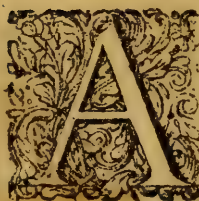
KUST van BRASIEL,

Met 't Schip de DOLPHYN, onder de
Heer Admiraal HOUTUIN.

KORTEN INHOUD.

Vertrek uit *Texel*. Storm in 't Kanaal. Grote Mast aan stukken. Komen weder voor *Helvoetsluis*. Gaan in t voor-jaar de *Reise* vervorderen. Komen in *Brasil*. Verscheide Landtogten en gevegt. Nemen een Prijs met Suiker en Toebak. Komt der Portugeesse Vloot. Raken daar mede in een gevegt. Komen op 't *Recif* en *Pariba*. Sterven drie van de *Staten* Capiteins. Landgevegt met de Portugele: en kort daar aan met de Tapayers en Brasilianen. Komen inde *VVest-Indien*. Vreemt voorval op de *Bardados*. Komt in 't *Vaderland*.

1649 en
1650.

Is de *Nederlandsche* Oorlogs-magt / onder 't be-
leid van d'E. Heer Vice Admiraal Witte Wittes in
't *Vaderland* was te rug gekomen / so hebben de Hoog
Wogende Heeren Staten der Verenigde *Nederlan-*
den / een tweede Vloot onder 't gesag van den E.
Heer Admiraal Houtuin, derwaarts geschikt / be-
staande in 12 *Capitale* Oorlog-Schepen: nament-
lijk 4. van *Amsterdam* / 2. van *Zeland* / 2. van
Natterdam / 2. uit *Diesland* / en 2. uit *Hoogder Quartier*; zijnde met
enige kapers en kroopvaardij Schepen vergeselschap.

Dree

Dees tijd was ik gesteld op de Dolphyn, versien met 38. Stukken en 330. Man; hebbende tot mijn tweede en derde Chirurgus Dirk Go- 1650.
vertsz en Philip Jansz van Sevenhuise. En zijn in 't uitgaan van 't Jaar
1649. in Zee gelopen met een Noord Ooste wind / en naar een korte
tijd de Hoofden gepasseert / de koers stellende om 't kanaal lasf te zeilen / Lopen uit
Texel in
zee.
maar kregen ontreint Vaalmuiden en 3ware storm verzeid met Hagel en
Sneeuw-jagt / en zijn al onse Schepen van den anderen verstrooid / den
ene niet wetende waar den andere gebleven mocht zijn. Wy kruisten
met pjang van zelle en hol water met een Zuid Weste Wind enige da- Krijgen een
ware
storm.
gen ontreint Vaalmuiden, Pleimuiden, Poortland en Wigt, waar door
onse grote Mast onder de Salinge is gebroken / en wy genootsaakt
wederom te keren / en liepen in de Maas binnen / en hebben tot Helvoet- Grote Mast
aan stuk-
ken.
sluis binnen 't Hoofd vermaast / vertimmerd en Winter laag gelegen /
in welke tijd veel van ons Volk siek wierd / en ook enige gestorven door
de grote koude en ongemakken / die wy aldaar hebben geleden.

De Winter tijd geëindigt / begonden wederom voorbereidselen tot vol-
boering onser voorgenome Reise te maken / om deselve so 't doenlijk
was / met Gods hulpe te volbrengen. En zijn voor de tweede maal in
Zee gelopen op den 10. Meert 1650. hebbende een goede Wind / en ta-
melijk weder / en op den 16. Mai voor 't Reeif in Brasiel ten anker ge-
komen.

Houden aldaar enige Oorlog en Koopvaardij-Schepen / nevens
verscheide Kapers en Wy-buiters: en wierd terwyl 't Volk sig enige Komt in
Brasiel.
tijd verberke en 't Schip herselde / een Oorlogs-Vloot van 12. Oor-
log-Schepen / nevens enige Kapers en Vanders toegerust / om de Kaap
St. Augustyn, maar vier mijlen van 't Reeif gelegen / te besetten / en de
Portugesen d'in en uitvaard te beletten. Kruisten ontreint deselve enige
Maanden / sonder een Portugees te vernemen / of iets vyantijks uit
te regten.

En onse Vloot in sin al delen verdreld hebbende / kruisten langs de
Brasielese kust / dog hielden de Kaap St. Augustyn met drie a vier Sche-
pen beset / en wy met ons Schip benevens drie andere gingen om de
Zuid / tot aande Bay de Todos los Santos, en kruisten al de Gat en Verscheide
Landtrogen
en Geve-
ten met de
Portugesen
Zeehavens langs de Wal door / vernielden en verbranden alles wat wy
vonden / en Meester wierden: staken Barken / Vaartuigen / Pul-
sen / Suiker-molens / en gehele Negerie aan brand / en namen de ge-
woosde buit met ons naar Noord. Alhier de Waas so spelende / kregen
met een Post-bark onder van d'Admiraal die de Kaap als nog beset
hield / op 't spoedigste by hem te komen / also de gantsche Portugeese
Vloot uit Portugaal dagelijks verwacht wierd. Wy besetten als doen
de Kaap St. Augustyn so nauw en dicht met Vrantwagt / datter niet een
van desse Vrande Schepen uit of in konde komen.

Egter trante een Portugaals Scheepje / met Suiker en Toebak ge- Nemen een
Suiker-prijs
laden / door de duisterheid des nagts te ontsnappen / en naar Portu-
gaal

1651.

gaal te zeilen; maar verviel tot zyn ongeluk in onse handen / welkers inladinge was 400. Kisten Suiker / veel Hollen Brasieelse Toebak / en enige Passagiers so Maas als Vrouwen / die gebanketijk naar 't Recife opgesonden wierden; ook nam den Admiraal nog weg een Portugees met 32 Stukken / en deder 4. stranden en vernielen / die de Kaap trachten met leeb' togt te versien. Kortz daar aan nam hy nog twee Portugeesen met Wijn geladen.

Hier een weinig tijd gekruist en af en aan gebaren hebbende / komt de gehele Portugeese Vloot voor de Wal / en onse Ankers geligt en een weinig van de Wal afgelopen / maken ons slagvaardig.

De Portugeese Vloot komt uit Portugaal.

Deze Opandlijke Vloot bestond in de 70. Zeilen / en zyn in ons aller aansien seer opzientlyk inde Bai St. Augustyn geankerd / leggende halft maas wijsse van 't ene eind tot 't ander: de grootste Schepen voor aan / en de kleinste en minst weerbare dicht naar de Wal / besettende alsof de gantse Bai St. Augustyn.

Onse Admiraal de Patshaar-vlag latende waken / zyn alle Scheeps Officieren aan deszelfs Boord gekomen / om te besluiten wat ons te doen so grote Vloot opandlijke Schepen op haar eigen Kiede te doen stond; zijnde wy niet meer als 17. a 18. Schepen / en daar by buil en zwak van Volk / hebbende tegens de twee Jaren uitgeweeft / en kriggende gebreke van veel nootwendige saken; daar in tegendeel de Opandlijke vier maal sterker van Schepen waren nevens vers Volk / wel versien met Oorlogs behoeften.

Raken met de Portugeesen in gevecht.

Niet tegenstaande dit alles / wierd by de onse besloten des Opands Vloot / so de selve aldaar ten anker lag / met dapperheid en goede eendracht aan te tasten / en so doenlyk / enige van deselve te verbranden en vernietigen. Onse Vloot gerangerd / setten 't op de Opand aan / die in de Bai aan 't anker bleef leggen: maar in 't zeilen geraakte 3. a 4. van onse kleinste Schepen beneden wind van ons / alsof dat wy van de selve dies tijd geen hulpe hadden. Onse Admiraal voortzeilende / volgden de andere in order agter malkander met gedurig schieten van 't Kanon en Mosscheterie / dicht voorby de Portugeese Vloot over; passeren de de selve van 't ene einde tot 't ander / dooz welk gevegt veel van onse Schepen wierden lek en schadeloos geschoten / kriggende ook verscheidene doden en gequeften. Aan des Opands zyde hadden mede van geen overwinninge te roemen: want vele van haar Schepen wierden dapper doozmageld; haar Admiraal Don Jan sprong met 700. man / daar steug nog staak van te regte is gekomen.

Dit eerste Gevegt dus geëindigt / wierd besloten 't werk tot nader en beter gelegenheid te staken / alsof er geoordeeld wierd dat wy haar / leggende in haar eige Haven / niet veel konden beschadigen / als met groot verlies van onse eigen Schepen / maar datmen haar behoorde aan te tasten in Zee op haar Reise na de Bai de Todos los Santos.

De Portugeese losten en laden onderwijl haar Schepen op haar gemak

mak / en gereet / gaan gelijkerhand te zell langs de Kust / de kleinste
 booz en de grootste agter als haar beschermers / hebbende weinig vrese
 booz d'onzen / schoon wy een tijd lang volgden / en haar dikwils beslo-
 ten aan te tasten / daar egter niet van viel / zijnde te zwak van Sche-
 pen en Volk ; ook was ons de lust niet groot so grote Bloot viandlijke
 Schepen op nieuw te bevegten. Hebbende haar eindelijk verlaten /
 stelden onse hoers naar 't Recif en vandaar naar Pariba, alwaar wy de
 Schepen kielhaalden en vertimmerden in de Rivier een weinig booz by 't
 Kasteel St. Margarita, zijnde alhier den E. Heer Staghouwer dees tijd
 Opperhoofd : en ging 't Scheeps-volk dagelijks aan Land en Bos-
 waard in haar verberffen / en de ongemakken vande lange Reise te ver-
 geten. Enige siek aan Land gebracht / wierden in 't hof wederom ge-
 sond en hersteld / en andere stierben. Onder andere so zijn gestorven drie
 van onse Capiteins van de Blote / namelijk / Tas, Schaaf en Schone-
 man, die aldaar begraven wierden. En also de Portugees in dese gewes-
 ten als 't Recif, Oliada, Pariba, en elders dapper de Baas speelden /
 was 't hier geweldig onbeveilig te gaan ; ook zijn 'er tussen de onse en haar
 verscheide kleine gevechten so inde Bossen als op 't vlakke Veld voorge-
 vallen : voornamentlijk eens ontrent Out Pariba een weinig boven de
 Rivier / alwaar ons Volk van een troep Portugeese een groot gedeelte
 sterker van Manschap als de onse / werden aangetast en omringeld.
 d'Onse werden haar een tijd dapper / dog nwesten om d'ongelykheid
 van Volk de wijk nemen / met verlies van vier Man en enige geque-
 sten.

Komen op 't
 Recif en
 Pariba.

Drie Staten
 Kapiteinen
 sterven.

Lang ge-
 vegt met de
 Portugeesen.

Kort daar aan geschiede diergelijke gevegt van 20. Man van ons
 Volk / zijnde in 't Bos gegaan Kassoe-Wijn te persen en Appelen te
 plukken. Dese van een grote troep Tappayers en Brasilianen met hulp
 van enige Portugeese verlokt en betrapt / verloren drie Man / en wierden
 verscheiden gequest door Pijlen / Sasgapan en ander Indiaans ge-
 weer : onder welke Wouter Heilman met een gehaakte Sasgagap dwars
 door zijn arm geschoten was / die wy met grote arbeid daar uit sueden
 en daar ik groot werk aan had / eer ik deselve / vermits de quetsing der
 zenuwen / konde genesen.

Sasgagayen
 een boos
 geweer.

Ontrent dees tijd wierd ook een knecht van een Suiker-Molen / van
 een Capman of Crocodil (so hy savonds aan de Rivier stond sig te was-
 sen) de gantse kuit van zijn regter been afgebeten. De Crocodil des ander
 daags savonds op de selve plaats / gelijk hy gewoon was wederkomen-
 de / om een goed aas te vinden / wierd door enig Volk die op hem waak-
 ten met een Graat-kogel door de kop geschoten / en also gekregen. De
 Gequeste leefde 23. dagen naar de gene die hem gebeten hadde.

Crocodils
 beet.

Dagelijks vielen nog so nu en dan enige boozballen booz tussen de on-
 se en de Portugeesen / als ook de onse en de geboren Inwoonderen van
 dit Brasiel / maar meestendeel met weinig boozdeel booz d'onse / door
 dien de Tapayers en Brasilianen, vergeselschapt met de Portugeesen, d'onse

in

1652.

in Manschap als ook in bekentheid der Bossen en gemene Wegen verze overtroffen.

Onse Scheep's Opperhoofden in dese gedeeltens van America, niets tot af breuk van den Wyand konnende verzigten / is de Blote wederom klaar gemaakt een kruis-togt te doen / en de Wyand nog een roob' uit syn kilauwen te halen: vertrokken dan wederom naar 't Recif, en van daar naar Pariba, en also gints en weder / en doen naar Kaap St. Augustyn. daar wy een wyl tijds doorbragten sonder iets uit te rengen. Een weder op 't Recif aanlandende / wierden enige Schopen vande Blote / na 't wel gewensfte Vaderland gesonden. Dog wy met ons drie Schepen hadde order naar Ille Fernando, dat op 3 graden 50 minnuten Zuider brete legt / en van daar naar 't Eiland Barbados en andere Eilanden vande West-Indien te vertrekken: werwaerts wy in 't begin van 't Jaar naar toe zijn gegaan / en naar enige dagen aanlanden. Ons dagelijks op 't Eiland de Barbados verberfende en eens Boswaard in wandelende met enig Geselschap / vonden leggen een Engelse Jongen / oud ontreut 14. a 15. Jaar / die uit de Stad hadde gehaald door syn Meester Hakker, wesende Heer van een Suiker-Molen / twe Vlessen Brandewijn met een suik Lijnwaad; hier mede bloots-boets vande Stad gaande / 't Veld over en 't Bos door naar sijns Heren Woning / ontreut anderhalf uur vande Stad gelegen / is gesvuilkeld tegen een steentje / waar door hy door over op syn buik is neder gevallen / verberkende de Brandewijns Vlessen die hy in de bogt van zijn Hemd tussfen zijn armen en blote Lighaam doeg aan gruis / quetsende, de gantse buik datter de darmen en 't ingetwand heeft uitgehangen / en naar hem opgeregt / en 't gedarmte so veel 'tdoenlijk was / van de vuiligheid als verbroken glas en sant gereinigt / hebben d'Ingewanden weder in gebragt / en hegte de Wonde so veel de tijd en plaats toeliet / en hem met swagtelen en banden van 't Lijnwaad dat hy by sig hadde verbonden hebbende / is een van ons geselschap naar 't naastgelegene Huis gegaan / en een Hangmat gehaald / daar in wy de Jongeling tot syn Heers Huis hebben gebragt / en de Heer ons weder baren en syn quetsure verhaald / heeft syn Heer mijn gebraagt of ik hem wilde aantasten en so 't mogelijk was genesen? en tot antwoord gegeven dat ik mijn vermoegen tot syn gesontheit wilde in 't werk stellen so lange wy daar met de Schepen vertoesden. De Jongeling wederom aangetaft en de hegtingen los gemaakt / hebbe al 't gedarmte wederom tot de wonde uitgedaan in een blakke mont of houte bak / en de darmen naukeurig besigtigd of die met glas doorfmeden of gequest waren / en de vuiligheid schoon afgewassen met lautwe soete Melk / hebbe deselve op 't geboeghtste weder in 't Lighaam gebragt / en doen so veel hegtingen gelegd als daar van noden zijn; gebede hem naar 't Verband een hertsterkend drankje / en de naaste morgen een buik-zuiverend middel / daar naar enige uren een bequamen Stoelgang op volgden / 't welk te kennen gaf dat de

't Eiland
Fernando.

Aanmerke-
lijke quet-
suur, en
wonderlijk
voorval.

Darmen

Darmen niet gequest en alles op sijn behoorlijke plaats was. De groot-
 ste wonde en daar 't meestendeel van 't gedarmte uit hingen / was on-
 trent drie vinger-breet aan de linker zijde vande Navel / en strekte sig 1653.
 ontrent een hand breed naar aan de Rug-graat / also dat de gantsche
 zijde open was / even of 't niet een Mes was gesneden. Hier by waren
 nog verscheide Wonden / waar van sommige door gingen en andere
 niet. Dese Jongeling is inde tijd van 5. Weken (die wy aan de Barba-
 dos zijn gebleven) / voor 't meere gedeelte tot sijn vorige gesondheid on-
 der des Heren zegen hersteld. Wy deselve overgegeven aan sijn Heer tot
 sijn volle herstelling / maakten ons Heig-vaardig naar 't liebe en wel
 gewensie Vaderland / daar wy in 't laast van 't Jaar behouden zijn
 aanbeland / naar dat wy drie Jaar op dese Brasiliëse togt hadden ge-
 weest / grote armoede geleden / en honger en kommer uitgestaan. En
 besluiten hier mede dese Brasiliëse Heise.

R E I S E

Gedaan naar de

MIDDELANDSE ZEE ,

Met 't Fregat de BUL ofte 't WAPEN van
EDAM, gevoerd by Capitein GILLES
TYSZ KAMP van Amsterdam.

Anno 1656.

KORTEN INHOUD.

Vertrek uit *Texel*. Komste tot *Cadix*. Tot *Livorno*. Maken
Jagt op drie Franse Kapers. Veroveren een Franse Bark.
d'Admiraal de Ruiter neemt een Frans Fregat in. Komste tot
Toulon. Nemen by *Tetuan* een Turkse Prys, en verbranden
'er een. Komste op de Kuste van *Portugaal* by d'Heer Admi-
raal *Obdam*, en nemen in de twintig Suiker-prijzen.

1656.

En Jaar a 2. uitgerust van de *Brasilsche Cogt*/ en de
Geisust mijn opwekkende nog een Geise naar de Mid-
delandse Zee te doen; so begaf ik mijn in dienst van
Haar Ed: Mog: Heeren ter Admiraliteit tot Amster-
dam, onder de Capitein Gillis Tysz Kamp, boerende
't Fregat-Schip de Bul, versien met 30. Stukken en
150. Man. Mijn Onder-Chirurgyn was een
Oostvries/ genaamt Egbert van Aurik. Op den 24.
September 1656. zijn wy *Texel* uitgezeild met ons vier Oorlog Sche-
pen/ waar op commandeerdede E: Heer Admiraal de Ruiter, Pieter van
Brakel, Jan Egbertsz Ooms, en wy met Gillis Tysz Kamp, hebbende
onder ons geleide een Vloot koopvaarders/ sterk over de honderd Zei-
len /

len / koers stellende naar de Hoofden en 't Kanaal. Ontrent 't Eiland Wigt ontmoeten ons de Heer Admiraal Cornelis Evertsz van Zeeland, by hem hebbende veel koopvaarders / die hy naar 't Vaderland bygeleide : en malkander met enige eerschoten behouden Geise toegewenst hebben- de / verbozderden onse voorgenome Geise naar Cadix , daar wy na veel zulkelinghe en kruisfinge op de Portugeesse kust als elders behouden zijn aangeland / op den 20. Januarii 1657 / bindende aldaar verschei- de koopvaarders en enige Schepen van Oorlog. Maar agt dagen bere- blyb' vertrokken uit de Bai van Cadix Straatwaard / en ontrent Tan- sierola komende / ontmoeten ons de Commandeur de Wilde ende Wil- lem van der Zaan en andere ; voort zeilende / komen spoedelyk op de Stede van Livorna , en vonden daar Capitein Schaaf met enige koopvaardy- Schepen. Alhier hield de Admiraal de Ruiters Krijgsraad / en wierd besloten / dat wy met de Bul , Brakel en Schaaf dese koopvaarders soude begeleiden na d' Archipel , Malta , Candia , Cortu , Santen en Cicilia , en dat wy de Schepen op de bovengeseide Plaatsen bindende / weder met ons soude geleiden naar Livorno : maar geen Schepen in't wederkeren bindende / stelden onse koers van Santen naar Cicilien , en zeilende vooz- by de engte van Messina , komen vooz Napels , en ons in de duisterteit des nagts twe Franse Prégats met een grote Franse Bark ontmoetende / die aldaar op een goede prijs kruisten / en niet wetende ons alle drie Oorlog-Schepen te zijn / hielden dicht aan om ons met 't aanbryken vande dag te overrompelen / en vooz een goede prijs mede te nemen. Maar Prégats souden Brakel en Schaaf aan voozd leggen / en ons vooz de kleinste aansende / met haar Berk enteren. Den dag gekomen / en sien- de ons so ruig op zijde / en sulke weerbare Schepen / namen aanstonds de vlugt met boegseren en zeilen al agter uit schietende / om ons te ontkomen. Wy flankeerde dapper tot haar in langs Scheeps / en sou- de haar vermeesterd hebben / so sy vooz regen en mistig wedet ons niet waren ontduisterd / dog verbiel haar Bark met 17. Man in onse han- den / daar wy haar gelegenheid en voornemen uit verstonden. Dese Franse enige dagen by ons gehouden / souden die met een sak Voot en een bat Water na Land ; en onse Geise verbozderende komen tot Livor- no , zijnde de Schepen welke wy aldaar gelaten hadden / vertrokken na Cadix. Ons klaar gemaakt / vertrokken van Livorno naar Alican- ten , Almeria , Malaga tot in de Bay van Gibrakter , alwaar wy 't dicht onder de Stad hebben geset. Enige dagen alhier gelegen / komen twe Engelse Prégats op de Stede / die jagt gemaakt hadden op een Spans Carveel. Die vande Stad aanstonds beginnende op de Engelse te schie- ten / zijn haar Ankers geligt wederom vertrokken. Kort daar naar is een Spaanse Kaper inde Bay ten Anker gekomen / mede byzengende een Turkse Prijs die hy hadde veroverd / zijnde in dezelve over de hon- derd so Turken als Nozen en 10 Kristen Slaven.

Van Gibrakter zeilden naar Cadix , alwaar wy d' Heer de Ruiters be-
neffens

1656.

Kont tot
Cadix.Kont tot
Livorno.Maken jagt
op 3 France
Schepen.Veroveren
een France
Bark met
17 Man.

1657.

—

De Ruiter
neemt een
Frans Fre-
gat in Porto
Speci.
Komst tot
Toulon.

Zijn korts
van Toulon
vertrokken.

neffens enige andere Oorlog-Schepen vonden aan't Puntaal leggen
schoon te maken. En naar 6 dagen verblijf / gingen wederom met ons
6. Staten Schepen van Cadix Straatwaard in. Tot Malaga komende/
vonden aldaar enige andere van onse Oorlog-Schepen / en onse Vlote
in drie Smalvellen verdeeld / doorkruisten de Middellandse Zee aan alle
kanten / en doorsnuffelden alle Hoeken / Bapen / Zeehavens en Ei-
landen ; als Cicilia, Malta, de Eilanden van Trappa, Napolj, Lam-
padose, Stromboli, Majorka, Minorka, Sardinia, Corsica, Ivica en
andere meer : makende aan St. Pieters Eiland een nieuwdwarve Saling
aan onsegrate Mast / wierd door 't neder schieten vande Steng / een
van onse Matrosen sijn gantse been geplettert. Vandaar wederom
met ons vier Schepen ontrent Cicilia kruisende / hadden dikwils jagt
op de Turkse Gavers / maar kondense niet besettien ; onderwijl en komt
Jan Egbertsz Ooms met 't Jagt Striel by ons / seggende dat wy op 't poe-
digste lude Wap van Porto Specie moesten komen / alwaar d'Admiraal
de Ruiter een Frans Schip genomen en nog vijf andere beset hadde :
daar komende / vonden de Ruiter niet in de Wap / maar tot Toulon, heb-
bende de Franse Schepen door order en aanschrijven van de E. Heren
Staten ontslagen.

Ons klaar gemaakt / zijn kortz van Toulon vertrokken / kruisende
met de gehele Vlote de gantse Straat door tot aan Malaga, alwaar wy
order kregen met ons drie Schepen / namentlijk : 't Huis tijd-verdrijf,
de Braak en de Bul, enige tijd op de Barbaryse kust te kruisen. Wy sta-
ken dwars over naar dezelve / en 's anderdaags sabonds onder de wal /
een weluig beoosten Tewan komende / vonden twee Turkse Schepen ten
Anker leggen ; des nagts wederom een weinig in Zee gelopen / komen
smorgens met den dag uit Zee by haar ten Anker / en dapper daar op
schietende / hebben kortz daar naar met Sloepen en Boots de kleinste be-
magtigd. De Turken sprongen buiten boord en zwommen naar Land.
Dezelve was geladen met alderhande koopmanschap / die sy daar meen-
den te lossen. De grootste is tege de Wal aangedreven / die wy daar
niet konden af krijgen / en hebben hem door Order van onse Comman-
deur Jan Gidionsz verbrand / naar wy alles met Sloepen en Boots wat
wy konden bekomen daar uit hadden gehaald. De Turken by menigte
met haar lange Roers en Snaphanen op 't Land agter 't Geboomte
haar verschuilende / questen verscheiden van ons Volk in de Sloepen en
Boots. Ook wierd mede dood geschoten onse Luitenant Adriaan Segers
Baks van Gorcum, en verscheide andere.

Van hier overgestoken naar Malaga met onse genomen Prijs / hebben
die daar uit last van d'Heer de Ruiter verkocht. Wy met dese dingen be-
sig / is Capitein de Lapper alhier aangekomen met enige koopvaardij
Schepen / die hy uit Holland tot hier hadde bygeleid / voerende 't Lands
Schip de halve Maan, en bragt ons tijding dat d'Heer Admiraal Obdam
met 14 Oorlog-Schepen op de kust van Portugaal / op de hoogte van
de

de Rivier van Lisbon ontrent 13. a 14. mijl buiten de Wal kruisfe op de Portugese Vloot / die uit Brasiel wierd verwacht. Op dese tijdinge spoel- 1657.
den ons van Malaga naar Cadix, mede nemende alle Staten Oorlog-
Schepen die wy onderweeg ontmoeten / so dat wy in 't kort met 16.
Oorlog-Schepen van Cadix Zelf gegaan / zy'n gekomen op den 26. Komst op de
September by d' Heer Obdam, als doen onse Vloet in 't geheel 30 Oor- Portugaalse
log-Schepen sterck zijnde. Wantonds wierd de gantse Vloot in drie Kust by de
Smaldeelen verdeeld / Sein-brieven uitgegeven / en op alles goede or- Heer Ob-
der gesteld. Den Admiraal Obdam voerde de Vlag van boven ende de dam.
Wimpel daar onder / en alle van sijn Smaldeel hadden een Wimpel van
de grote Steng.

De Vice-Admiraal de Ruiter de Vlag van de grotemaar de Wimpel
van de Voort-steng / en alle van sijn Smaldeel hadden de Wimpel van
de Voort-steng.

De Vice-Admiraal Pieter Florisz voerde de Vlag van de grote maar
de Wimpel van de kruis-steng / gelijk sy alle tot dit Smaldeel behooren-
de / de Wimpel van de kruis-steng voerden.

Alhier op de bovengemelde hoogte kruisende / wierd somtijds een lo-
ren-braper aangehaald en ondersogt. Ook zijnde Hollandse Ambassa-
deurs met een Schip uit de Rivier by ons gekomen / en s' anderdaags
naar Holland vertrokken.

Op den 5. November snagts zijn ontrent 30. Portugese Koopbaar- Wy nemen
ders onder ons verballen / die van haar Vloot 70. Zellen sterck was af- in de 20
gedwaald. Dese wierden in de morgenstond meest by d' onse veroverd / Portugese
van de welke wy met ons Schip een veroverde / geladen met 500. Suiker-Pry-
sien Brasilsche Suiker / Toebak en Brasiliën-hout / en andere Ameri- sen.
caanse Koopmanschap. Nog enige dagen hier gekruist / hebben 't obe-
rige van de Vloten niet vernomen; wierd derhalven order gesteld dat pder
met sijn Prijs naar 't Vaderland soude vertrekken / behalven vier van
onse Oorlog-Schepen die aldaar nog enige tijd souden kruisen / om eni-
ge van haar afgedwaalde Schepen t' agterhalen. Wy op den 10. No-
vember onse afscheid van deselve genomen / stelden nevens onse gesel-
schap koers naar 't lieve Vaderland / daar wy gesamentlijk op den 8.
December 1658. gelukkig zijn aangeland.

F I N I S.

SEVENDE REISE NAAR PORTUGAAL,

Met s' Lands Oorlog-Schip 't HUIS te
KRUININGEN gevoerd by de E. Capi-
tein en Commandeur PIETER van
BRAKEL, 1658.

KORTEN INHOUD.

Vertrek uit *Texel*. Komste voor de *Rivier van Lissabon*. Geestig
gevegt van enig klein Vaartuig. De *Ruiter en Schatter* raken
malkander aan Boord. Wederkomst in 't *Vaderland*.

1658.

De Koude en guure Winter in 't *Vaderland* versleten /
en d'aangenane Zomer-tijd sig op doende / wierd
mijn Reislust weder opgewekt nog togt ten Oorlog
tegen den Portugees te doen. En mijn wederom in
dienst van Haar Edele Mogende Heren ter Admirali-
teit van Amsterdam, onder 't bevel van den E. Ca-
pitein en Commandeur Pieter van Brakel begeben /
voerende 't Schip 't Huis te Kruiningen, gemonteerd
met 50. Stukken en 200. Man / hebbende tot mijn Onder-Chirurgijn
Pieter Dailje, zijn op den 1. Juny 1658. met een Ooste wind nevens 21.
andere Schepen; over welke als Admiraal 't bevel voerde d'E. Heer
en manhafte Zeeheld Michiel de Ruiter; als Vice-Admiraal de Wil-
de, en als Schout by naagt Pieter van Brakel in Zee gelopen. Dese Flo-
te was bevolen op de Portugaalse Kusten, en vooz de Rivier van Lissabon te
kruiffen; desselvs Schepen dies tijd uit Brasiel komende t'onderschep-
pen / en indien mogelijk te veroveren.

In

In Zee zijnde / wierd terstond onse Blote in drie Smalbesen verdeeld / onder de drie voorgenomde Opperhoofden. En veel tegenspoed op de se heen-reise gehad / hebben 't eindelyk op den vierden July voor de Rivier van Lissabon , even buiten de Kasteels St. Gillis en Cascalis geset / makende onse Sloepen terstond jagt op enig klein Baartuig en Vischers / daar wy na een streng Sloepen-gevegt 9 van beroverde / en aan den Admiraal bragten / en daar altemaal scherp ondervraagd om haar gelegenheid te weten / wierden geplondert / en als doen byn gelaten en naar Land gesonden / op voorwaarde dat sy des anderdaags verberfing voor de gantse Blote souden aan Boord brengen / en byn gebrake van dien / so zy andermaal wierden gekregen / gebanklijkt naar Holland gevoerd en haar Barken verbrand worden. Welk bevel zy van ons ontslagen zijnde / niet veel agten / maar nuyden onse Boots en Chalopen die daaglijks op haar kruisten.

1658.

Geeltige
schermutse-
linge van
sloe-
pen, &c.

Daar enige tijd hier gelegen en doorgevragt hebbende / ligten onse Ankers en kruisten een weinig Zeewaards ; alwaar door ongeluk in 't wenden 't Schip van d' Heer de Ruiter, en 't Schip van Capitein Schatter, malkander aan Boord geraakten / en beide seer schadeloos wierden / de Stukken geraakten uit de Hoopaardeir / de Ankers vande Boeg / en de Ruiters Boegspriet brak by 't Steven af / so dat dese Schepen genootsaakt wierden naar Cadix te zellen / te vertimmeren / en een nieuwe Boegspriet in te setten.

De Ruiter
en Schatter
raken mal-
kander aan
boord door
't wenden.

Enige Schepen gingen onderwijle naar de Carongie , om water en verbarsinge / en d' oberige verbleven voor en ontrent de Rivier van Lissabon kruisen ; dog daar viel niet sonderg voor / en zijn naar 't verloop van enige dagen weder by malkander gekomen. Dewyl 't saefoen te metg verliep / en wy daar niet veel meer tot schade en nadeel des Wyands konden uitregten / wierd den Admiraal en sijn Krijgsraad te rade afscheid vande Portugaalse Kusten te nemen / en also wy daaglijks storm en onweder verwagende waren / naar 't lieve en wel gewensie Vaderland te vertrekken / en lieten in weinig dagen / hebbende een voorspoedige wind / op den 20 November 1658. gelukkig in Texel 't Anker in de grond ballen ; waar door onse Portugaalse Kruistogt met weinig voordeel is gekomen ten

E Y N D E.

AGT-

A G S T E R E I S E N A A R D E N E M A R K E N .

Met 't Schip 't HUIS te KRUININGEN,
onder 't Bevel van Capitein PIETER
van BRAKEL, 1659.

K O R T E N I N H O U D .

Vertrek. Seer goet koop levens-middelen. Verenigen met de Vloot van Obdam. Capitein *Waardenburg* aan d'Admiraal gevangen gebragt. Ontset en secoers voor *Coppenbagen*. Toebereidselen tot een groot dessein verdwijnen in Rook. Stilstand van Wapenen. De *Ruiter* beset *Landskroon*, *Elfsenburg* en *Kronenburg* inde Sont. Geestige actie van enige Boots. Een tweede groot dessein. Komen in *Kiel* in *Holstein*. En nemen *Ruiters* en *Soldaten* in. Losen alarm op *Nieuwburg*. Nemen *Cartomunda* stormenderhand in. *Nieuwburg* word digt belegerd, en gaat over. Veroverde *Buit* gevangen, en doden op *Funen* bekomen. De Vloot word verdeeld ende versonden. Leggen des Winters voor de Stad *Coppenbagen*. Brengen veel *Adel* over op *Funen*. Vrede gemaakt tusschen *Sweden* en *Denemarken* A° 1660. den 5. Juny. Konstige Vuurwerken aangestoken, en 't Kanon over al geloft. Vvy brengen 't Sweedse Leger over van *Zeeland* op *Schonen*. De *Sweden* trekken uit *Kronenburg*. Onverwagt ongeluk door 't nedervallen van onse *Fokke-Ree*. Komen in 't Vaderland.

Als den Heer Admiraal Obdam Anno 1658. in October met ontrent 30. Oorlog-Schepende Sweedse Oorlogs-Blote in de Sont hadde geslagen / wierd in de voorsz. 1659. een tweede Blote onder 't beleid van den Vice-Admiraal de Ruiter, bestaande in ontrent 40. voornamste Oorlog-Schepen gereet gemaakt / tot dienst des Deense Koning Fredericus de vierde, nevens 4 Branders / enige Victalie-schepen en Ad-

1659.

vijs-Tagten.

Al was gesteld op 't Schip 't Huiste Kruiningen, gemonteerd met 54. Stukken / 250. Matrosen en 100. Soldaten / waar op 't bevel voerde de C. Capitein Brakel, en hadde tot mijn Onder-Chirurgijn Dirk van Vegten van Utrecht. Enige tijd in Texel gelegen / kiesen op den 20. Mai 't Zee / en een weinig buiten de Wal zynde / komen de Zeeuse / Mase en Driese Oorlog-Schepen by ons. Onse hoers nemende naar de hoek van Schagen / zeilen voorby Anhalt, Lelou en komen voor Grunste en Stevens-Hooft, alwaar veel van onse Chaloeven om verberfuge aan Land gebaren / bringende veel Kalveren / Schapen / Derkens / Gansen / Hoenders en andere Gedierten aan boord / welke aldaar voor een kleine prijs zijn te bekomen: twee zijden gerookt Spek wierden verkogt voor 30. stuivers / een gemest Kalb voor 25. stuivers / drie vette Lammeren voor een gulden / 2 vette Geiten voor 14. stuivers / een vette Gans voor 6. stuivers / en 't koppel Patrijzen voor 3. stuivers en vorders alles na vervolg.

Loopt in:
Zee.

Seer goed
koop mont-
kolt.

Zeilden van hier de Beltin / en ontrent 't Eiland Roms hebben wy hout gehakt en water gehaald; en wierd door 't springen van een Boom die geboord en met kruut gebuld was / een Matroos dodelijk gewond.

Ook bonden enige van onse Matrosen sommige geblugte Sweedse Paarden / die sy qualijk handelden; want naar die gesneden en korben te hebben / jaagden sy die inde Moerassen / staken enige Huissen vande Bewoonders inde brand / over welke moedwil enige van ons Volk wierden gestraft. Van hier zeilende / hebben ons geboegd by de Heer Obdam, leggende voor Nieuwborg ten Anker / en sagen des anderdaags lijwaards van ons 30. Engelse Oorlog-Schepen; dog hebben malhanderen geen ongemak aangedaan / en te loefwaards ook enige Sweedse Oorlog-Schepen / maar hielden haar stil / also wy wel op onse hoede en slagbaardig waren. Alhier is ook een klein Daartuig by ons inde Blote gekomen uit de Middelbaard / welk mede bragt dat Capitein 't Hoen van Hoorn en Capitein Waardenburg van Amsterdam in de Middelbaard / tegen enige Sweedse Schepen hadden slaags geveest: Capitein 't Hoen was 't ontkomen en Waardenburg had sijn Tagt sonder hoog drijgende nood inde brand gestoken / en met enig geld

Vereenigen
met de vlo-
te van Ob-
dam.

Kapitein
Waarden-
burg gevan-
gen aan de
Admiraal
gebragt.

dat

1659.

dat hy in 't Jagt hadde / in Jutland geblugt / alwaar agterhaald / is gesloten aan d'Admiraal Obdam gebragt.

Van Nieuwborg zeiden met de gehele Vloot naar Coppenhagen, daar wy op den 16. Julij behouden zijn aangekomen / en hebben de Stad van alle noodzakelijkheden versien. d'Engelse Vloete lag mede inde Sont / ontrent 3 myl van ons / ende de Sweedse 18. Schepen sterck voor Landskroon.

Ontset en
secoers voor
Coppen-
hagen.

De Denen door onse aankomst moed grijpende / senden aansonds een Regiment van duisend Snaphanen uit de Stad / tegen 't Sweedse Leger / dat ontrent een half myl van daar lag; en verscheiden schermsutselinge met de Sweden op 't vlakke Veld gehouden / quamen met veel gevangens / buit en plundering weder binnen de Stad / dat haer tot nieuwe uitballen dede aanmoedigen.

Ook wierden 15. van onse Schepen gesonden om in de Oost-Zee op de Sweedse Oorlog-Schepen te kruysen / en drie om enige koopvaarders naar Dantisk, Koningsbergen en elders te bygeleiden.

Alhier leggende / wierd een treffelijke Maaltijd aangeregt / en de Koning nevens de Koninglijke Prins en voornaamste Adel / aan Boord vanden Admiraal Obdam Koninglijk onthaald / en dese dag een menigte Salbos en Verschoten uit de Schepen / ter eeren van sijn Deense Majesteit gedaan. Onderwijl wierden de toebereidselen tot een groot voornemen tegen de Sweden gemaakt. Alle Fluiten / Schoeden en ander klein Vaartuig met Volk / Mond-kost en Oorlogs-behoefsten versien. Ook wierden tot dien einde alle Opperhoofden / Soldaten en Matrosen ingescheept; ende zijn met ons 150. Zeilen / so Oorlog als Oorlogs-behoefsten en Mond-kost-Schepen van Coppenhagen naar 't Eiland Muen, en van daar naar Femeren vertrokken / en daar ten Anker gegaan / om ons oogmerk te bereiken / indien 't wilde gelukken.

Maar kortz hier op komt een Galliot van Coppenhagen aan den Admiraal Obdam, brengende tijding dat d'Algesondene tot Coppenhagen een sultand van Wapen voor 14. dage hadden gemaakt. Also is dit groot voornemen te niet geraakt: en wierd onse Vloete als doen verdeeld. Obdam met zijn Schepen ging naar de Belt, en kruiste ontrent 't Kattegat en de Hoek van Schagen. Wy met onse Schepen onder de Ruiter gingen inde Sont. en besetten Ellenborg, Kronenborg en Ellenuer, alwaar dagelijks onse Sloepen en Boots tegen de Sweedse Vaertuigen handgemeen geraakten. Onse Sloepen en Boots eens uitgegaan om enige Sweedse Schepen in de hand te slegen / leggende voor Ellenuer, is door de duisterheid vande nacht / een seker misslag mislukt. Een geestige kint sagten wy van onse ende ook van de Boot van Capitein Berken, die yder een yfere Stuk / schietende 18. pond yfer / haalden dicht onder de Wal van Ellenuer, van 't gesonken Wrak vanden Vice-Admiraal Witte Witefsz. Onse andere Schepen haer Boots dit sien-

De Ruiter
beset Lants-
Kroon en
Ellenburg
in de Zont.

Geekige
actie van
enige
Boots.

de / meende 't selve te doen / ende ook enige stukken van 't Wrak te krij-
gen. Maar de Sweden dit merkende / hadden een Stuk met schroot 1659.
geladen / even in 't kreupel-bos op 't Strand geplant; en namen de
Hollandse Boots sodanig waar / dat sy haast te rug keerden / en geen
lust meer hadden van 't Wrak Beschut te bissen.

Alhier enige tijd doorgebragt / keerden wederom voor Coppenhagen.
En kort naer onse aankomst wierd wederom een aanslag gemaakt /
komende 800. Soldaten met Schoeden van Lubek tot Coppenhagen; en
wierden alle Oorlog-Schepen / Fluiten / Schoeden en ander Vaar- Een tweede
groot des-
sein.
tuig met Volk / bevoestten van Oorlog en Mond - kost vaardig ge-
maakt / bestaande onse Flote in 40. Hollandse / en 5. Deense Oorlog-
Schepen / en alderhande slag van Vaarttuig / met welke wy naar Fe-
meren vertrokken / en vonden aldaar den Admiraal Obdam met zijn
ophebbende Schepen / die na twee dagen met zijn onderhebbende Sche-
pen naar Coppenhagen is vertrokken: en wy met onse Flote onder de
Ruiter naar Kiel in Holstein; alwaar Soldaten en Ruiters met haar
Paarden en Bagagie ingenomen / verzeilde naar Funen; bestaande
dese Oorlog-magt in 29. Hollandse en 3. Deense Oorlog-Schepen /
60. Fluiten en menigte van Schoeden / Galiots en ander klein Vaar-
tuig. De Ruiterie was omtrent 2500. Man / so Poolse, Holsteinse
als Braadenburgse, op de Hollandse Schepeningescheept / nevens 200.
Nederlandsche Voet-knegen. En waren des noods zijnde nog 1100.
Matrosen tot de Landinge gereed: so dat de gehele magt / behalven 't
Volk die op de Schepen moesten blijven / bestond in 5500. Man / so
Soldaten / Ruiters als Matrosen.

D'Admiraal de Ruiter en des Konings Admiraal Bilkenstern, had-
den over de Oorlog-schepen en 't ander Vaarttuig 't bevel / ende den
Generaal Schak, Veld-Maarschalk / Gulden Leeuw, Pichelaar, A-
leveld, de Meteren en meer andere Bevelhebberen / 't bevel over de
Soldaten en Ruiters. Op den 9. November zijn wy met dese Armaad
aan 't Eiland Funen gekomen / en hebben 't voor de Stad Nyborg, dicht
onder 't kasteel geset / beginnende terstond met groot geweld op de Stad
te schieten; en naer weinig tegenstand hebben de Sweden deselve verla-
ten / en hyn daar uit gevlugt. Nog wy tragten deselve ditmaal niet in
te nemen; makende alleen dien dag een gantse nacht met Galiots /
Schoepen en Boots een losen alarm / om 't Swedse Volk uit 't Land
naar Nyborg te trekken / om te beter op een ander plaats te landen / en
ons voorgenomen dessein te volbrengen. Op den 9. dito smaagts in de
voornacht / ligten wy met een stille Cromonse Ankers en zeilden na
Cartamunda, een klein Stedeken omtrent 4 mijl van Nyborg, alwaar
wy vernids stilde / niet voor den 10. dito smorgens zijn aangekomen / en
dicht voor de Stad geankerd; hebben uit al de Schepen dapper daar op
geschoten; en werden onder 't faveur van dit geweldigh schieten / de
soldaten en ruiters aan Land geset. De Sweden staken na enige tegen- Loosen
alarm op
Nyborg.
stande Nemen Car-
tamund
stormende
hand in.

1659.

Nyborg
wordt bele-
gerd.

Nyborg
gaat over.
Veel gevan-
gens en do-
den op Fu-
nen beko-
men.

De Vloot
wordt ver-
deeld.

Leggen
voor Cop-
penhagen
des winters.

stond de Stad op verscheide plaatsen aan brand / en als doen de blugt genomen. Verbranden alle kroon-schuuren die zy in 't bligten vonden. De brand van Cartamunda wierd door onse gebluft / en de Plaats versterkt / trekkende als doen 't Leger voort naar Odenzee, dat sig mede aan ons overgaf. Onderwijl komt de Generaal Overstyn met 5000. Man so te voet als te Paard uit Jorland, over de Middelbaard op Funen, die sig den 18. November met 't Leger van den Generaal Schak verenigde / robende en plonderende wat sy vonden / en trokken voort naar Nyborg, dat sy te Land / en wy met de Oorlog-schepen te Water belegerden / en van alle kanten digt benauiden en besognden. Den Grav' van Zultsbach dede met veel Volk een uitval in ons Leger / maar zijn meeste Volk wierd geslagen / veel gevangen ende inde Moerassen gejaagd en aldaar doodge-slagen; de Grav' selv' is 't met enige bande sijne te nautwer nood ontkomen. Waar op de Stad sig den 25. November aan d' onse heeft overgegeven. Beroverden aldaar 88. Standaarden / 18. Vaandelen / 12. Vaandelg' bande Dragonders / 18. stukken Kanon / 18 van de selve in de Middelbaard vernageld / ook veel voorname Gevangens; als de Vorst van Wymer, Graav' Koningsmark, Majoor Barlever, de Colonel Smit, Luitenant Generaal Horn, Colonel Engel, Schuinleven, Pieter, Twell', de Jonge Graav' Wrangel, Generaal Major Waldek en andere minder Bevelhebberen. De soldaten waren over de 4700. altemaal 't oudste ende ervarenste krijgsvolk van Sweden. Ook zijn in dit Beleg dood gebleven van de Sweden tussen de 2. a 2300. Man / daar onder gerekend de Majoor Borker, Luitenant Colonelis Kok, Leveraan, Craan en meer andere Bevelhebberen en Soldaten. Wy hadden aan onse zyde ook veel doden en gequesten / die so in 't Landen / in de Vaartuigen als voor Nyborg waren geschoten.

Op Funen alles in order gebracht / wierden de Schepen verdeeld / en versonden enige na Coppenhagen, andere naar Kiel om brandhoud voor Coppenhagen. Wy met den Schout by nagt Brakel, zelfden met enige Oorlog en Kooptvaardig-schepen naar Lubek, om de Schepen tegen d'aanslaande Winter van alles te versien. Dat gedaan / vertrokken van Lubek naar Coppenhagen, alwaar wy den 15. December met de grantse Flote so Oorlog als Kooptvaardig-schepen binnen de Boorn haalden / leggende in rang langs heen voor de Stad met 't Geschut te Voord. En dagelijks wierd / dewijl 't sterck begon te vriesen / 20. voet buiten de Schepen 't Ijs langs heen open gebijt / zijnde de Stad en de Schepen aan de Zeekant gendeegsaam voor de Dyand bevijsd / ook wierd de Stad aande de Land-zijde wel besognd / en de Burgers seer verheugt over 't beroveren van 't Eiland Funen. 't Volk op de Schepen leden grote koude / also wy met de Schut-poozten open lagen / om de Stad aan de See-kant voor de Dyand te beschermen; waar door veel van ons volk siekt wierd / en ook enige zijn gestorven: sommige

hosen

1660.

vrofen de tonen van de voeten / ja zelfs de voeten af; gelijk aan Gysbert Gerritſz van Nieuwkoop / uit 't Veen van geboorte gebeurde / die ſik beide ſijn benen onder de knie aſſette: andere verlozen de vingers en de uiterlijke leden: ſommige waren met vierige en beſmettelijke ſiektens beſmet; ſo dat wy de ſieken inde Stad in 't Verbanthuiſ en andere Burgers-huiſen verſorgden / daar wy haar dagelijks beſogten. Een van ons Volk ſnede hem ſelv' met een Mes de ſtrok af / daar ſik grote moeite mede had / eer ik de einden die geweldig van malkander geweken / konde hegten / dat eindelyk nog gelukten; maar naar die dagen ſmeet hy het Hoofd agter over / en is de hegteniſſe los gegaan / waar op hy kortſ is geſtorven; ſo dat wy deſe Winter niet behoeſden ſil te ſitten. In 't voorſte van Maart wierden 't meefte deel der Schepen weder uitgekroet en op ſchoon gehaald / waar van enige de Sont beſetteden / en andere de Haven van Landſkroon. Wy met Brakel beneffens enige Liſtogt-ſchepen zyn na Femeren en van daar na Funen gegaan / en naar aldaar veel Adelen grote Mevrouwen en Hof-dames gebracht / keerden wederom naar Koppenhagen, mede nemende de twee kaffen met Standaarden / die wy op Funen hadden veroverd / en wierden deſelbe tot een gedenk-teken in des Konings Zaal opgehangen.

Wy vonden 't meefte deel van onſe Oorlog-ſchepen met 8. Sweedſe Oorlog-ſchepen voor de Stad leggen / alſo de Dede op een goede voet ſtond; want de Ambaſſadeurs waren dagelyks in enige Centen / tuſſen de Stad en 't Sweedſe Leger op geſlagen / beſig deſelbe te verboyden; maar evenwel had de ſaak geen regte voortgang / vernuſt'er nieuwe verſchillen opreſen. De Sweden vertrokken naar Landſkroon, welke Haven wy dan wederom als voze beſettede; dog kortſ daar aan is 't werk weder ten beſten verkeerdt / en was al doen de hope groot tot een Dede: waar op 11. Sweedſe ſo Oorlog als kroopbaardy-ſchepen uit Karels-kroon, tragten voor wy onſe Vlote / die voor en ontrent Koppenhagen lag / als Dziend te zeilen; maar daar komende wierden in beſlag gehouden / en gedwongen by ons te ankeren / tot tyd en wijlen dat men volkomen uitſpraak van Dede of Oorlog ſoud hebben / die Anno 1660. den 5. Juny wierde geſloten / ende alſo doen deſe Schepen naar datſe 4. weken by ons in beſlag zyn geweest / ontfagen / en ſyenige eerſchoten gedaan hebbende / vertrokken naar Stokholm. En begooten onſe Schepen ſig ook te verdelen: als den Vice-Admiraal van Zeeland Cornelis Evertſz vertrok met onſe Ambaſſadeurs met 5. Schepen naar 't Vaderland / en Capitein van Meewen bracht de Sweedſe Ambaſſadeurs naar Stokholm, en verbleven d'overige van onſe Schepen voor Coppenhagen.

Sodra de Dede geſloten en getekend was / werd deſelbe op alle hoeken en ſtraten van de Stad / als ook in 't Sweedſe Leger met Trommels en Trompetten aan een yder bekend gemaakt en uitgeroepen; ook wierden veel konſtige Vuur-werken aangeſteken / en 't Geſchut ront-

Vrede ge-
maakt tus-
ſen de Dee-
nen en de
Sweden
Ao: 1660.
den 5 Juny.

1660

om de Stad en van alle Sweedse en Deense Kasten en Vastigheden / als ook uit de Schepen / so Hollandse / Deense / Sweedse als andere / driemaal rontom gelost.

Daar op wierden alle Sweedse Volkeren van de omliggende Eilanden geligt / en op Zeland over gebracht / die wy met Chalopen / Boots en kleine Vaartuig van Zeland op Elsenburg over settede : in welke overvoeringe men een wonderlyk leven onder dese Quiterz / Soldaten en Bootsgezellen sag : den een wilde vooz den ander met haar Paarden en Riestuig inde Boots / andere wilden wederom niet over / vooz datse haar betalinge hadden. Enige wierden oproerig en braken in spijt der Bevelhebberen haar Standaarden en Vaandelen stukken / 35. a 36. wierdender eben buiten de Elsenurkse Poort in dit gedoente ter neder gekapt ; sommige liepen weg / en enige begaben haar in Deense dienst. Eindeelij geraakten alles in stilstand / en te mets t gehele Leger over / ende wierd Philips Lodowicus Grave van Zalsbag Generaal van t Sweedse Leger heerlyk met sijn Adel aan t Schip van den Vice-Admiraal de Ruiter bergast en onthaald / en naar duisend cershoten met onse Chalopen op t Land Schone aan Elsenburg overgebracht ; en wierden enige dagen daar na alle hoge Bevelhebberen in de slag op Funen dood gebleven / naer veel cershoten met Kon-standaarden uit t Kasteel Kronenburg in t Kasteel Elsenburg overgeboerd / om aldaar begrave te worden. Op den 28. Julij 's Woensdag 'smiddag is de Generaal Steenbok met d'overige Sweden uit Kronenburg getrokken / ende hebben t selve aan de Deenen weder overgegeven ; so datmen alsdoen de Deense Vlag van t Kasteel sag wepen / ende wierd al t Beschut van t Kasteel en Gooz-schepen wederom dze maal gelost : en weinig daar naer by onse Blote toefel gemaakt van Kronenburg na Coppenhagen te zeilen / en de Hollandse hulp-troepen naar Holland te voeren / soden Oorlog gedaan was. Vooz Coppenhagen komende / en besig met t Anker te laten vallen / gebeurde een onverwagt ongeluk op ons Schip / dooz t

De Sweden
trekken uit
Kronen-
burg.

Onverwagt
ongeluk
door t ne-
dervallen
van de Fok-
ke-rec.

breken vande Deel-recp in t nedervallen vande Fokke-rec / daar tusschen de 40. en 45. Aan op lag de Fokke in te nemen / vande welke dze Matrosen so op de Ankers als de stukken ganz dood nedervielen / en tien anderen swaar gequest / enige de Ribben / andere d'armen en benen aan stukken en uit t lid ; sommige met grote Wonden op t hooft / so dat op t laast vooz de Chirurgyns nog iets te doen viel. Des anderdaags naar onse aankomst / wierden de Hollandse Soldaten uit de Deense Kasten geligt / en vooz den Koning in t bywesen van de Rijks-raden gemousterd / ende naar driemaal Zalvo vooz de Koning geschoten / ingescheept / en op de Schepen verdeeld / te gelijk met twee Soldaten die een Heerlag hadden gedaan / en by de Kirijgstraad waren geboonist met een kogel doorszhotente worden ; dog wierd haar van sijn Koninglyke Majesteit t leven geschonken. Op kregende Heer Commandeur der Holland-

Hollandse Troepen / Pignelaar, Gouverneur van Schenken Schans met
150. Soldaten op ons Schip / als ook den Colonel Demeteren Gouverneur van Loevestein. De Vice-Admiraal Schram ging naar 't Eiland Funen met 10. Oorlog en 4. Kooptvaardyschepen / om 't Hollands Krijgs-volk van daar te halen / en in 't Vaderland te brengen.

1660.

Naar behoortlyke afscheid genomen hebbende / vertrokken van Copenhagen den 13. Augustus / gevende lustig Zalvo tot behouden Reys so van Land als van de Schepen / en stelden onse koers naar de Hoek van Schagen 't Katte-gat uit na 't gewensie Vaderland / en sijn op den derden September behouden in 't Vlie aangeland / na dat wy ontrent 16. Maanden hadden op dese Reise getweest.

Arrivements
in 't Vader-
land.

NEGEND E REI S E

Naar de

MIDDELANDSE ZEE,

Met 't Schip de VERGULDE STAR,
gevoerd by de E: Capitein JOOST
VERSCHEUR, 1661.

KORTEN INHOUD.

Vertrek uit *Vlis*. En kruiffen op d'Ooft-Indife Retoer-fche-
pen, en geleiden die binnen *Texel*. Gaan na de Straat.
Komfte by Capitein *vander Hulft*. Konifte tot *Cadix*. Maken
jagt op 4. Turfke Rovers. Kruiffen op de Spaanfe Silver-
Vloot. Vinden een Scheepje drijven. Kruiffen door de
Middelandfe Zee. Capitein *Swart* zeilt fijn Fokke-maft af.
Nemen een *Turk*. Twedragt tuffen de Capiteinen om de
Prys. Tot *Malaga* worden onfe Officieren op 't Schip veran-
derd, en krijgen andere in haar-plaats. Vertimmeren tot
Minorka. Maken jagt op 8. Turken, en hebben er een van
defelve genomen, dog geraakt wonderlijk vry. Verkrij-
gen evenwel 92. Turken en 20. Kriften-flaven uit 't Schip.
Leggen met 5. Schepen voor *Porto Farino*. En maken Vrede
met die van *Tunis*. Veroveren een *Algierfe* Rover. Vertrek-
ken van *Tunis* na *Caljer*, en doen na *Algiers*, alwaar wel wier-
den ontfangen, en maken Vrede met defelve. Gaan dage-
lijks tot *Algiers* aan Land. Gelegentheid der Stad, en ma-
nier van haar Regeringe. Haar Schepen en Scheepvaard.

Vertrek van *Algiers*. Grote Proceffie tot *Cadix* in *Spangie*. Koninglijke opgeregte *Altaren*. Vertoninge daar op. De straten en huifen kostelijk vercierd. VVonderlijk Triumph en Vertoning. De doden worden vande levendige met grote eer en pragt door de Stad gedragen. Komt in 't Vaderland.

Als in 't Jaar 1661. in Holland 18. Oorlog-schepen om in de Middellandsche Zee op de Turkse Roovers te kruiffen; als negen van Amsterdam, drie van 't Noorder Quartier, drie van Rotterdam en drie van Zeeland. Alle wel gemonteerd / onder 't bevel van de wijt-vermaarde Zee-held de Heer Vice-Admiraal de Ruiter wierden toegerust / wierd ik bescheiden op 't Schip de Vergulde Star, geboerd by Capitein Jooft Verscheur, en gemonteerd met 30. stukken Kanon en 125. Man; mijn Onder-meester was Pieter Auric van Antwerpen. Onse versamel-plaats was in 't Vlie, alwaar op den 24. May een Vloot

1661.

Koopvaarders / so Noortse als Ooster-vaarders binnen zijn gekomen / uitgeleid ene die op 't Hobbefand is verongelukt: en lopende op den 26. Mai in Zee met 13. Oorlog-schepen / kruiffen ontrent 't Doggens-sand enige tijd op de r'huys-komende Oost-Indies-vaarders / die op den 26. Juny met haar seven Retoer-schepen by ons zijn gekomen; namentlijk / Amsterdam, Malacaen Amersfoort, voor de Kamer van Amsterdam; 't Hor' van Zeeland en Orangie voor de Kamer van Zeeland; de Mars voor Rotterdam; ende Nagelboom voor de Kamer van Hoorn. De Heer Frisius was haar Admiraal / by deselve waren 2 West-Indies-vaarders in Zee by haar gekomen / die wy behouden tot in Texel hebben bygeleid. En naar ons van alles tot onse Reise na de Straat voorzien / zijn op den 17. Julij met ons 8. Oorlog en 140. Koopvaarders-schepen uit Texel in Zee gelopen / en ontrent Gouftart zijn twee Schepen van Oorlog met 't meefte deel der Koopvaarders na enige eerschoten van ons gescheiden. Wy onse Reise verboderende / sien op de Portugaalse Kust. 7. Engelse Oorlog- en 4. van deselve Koopvaarders-schepen / die weinige dagen voor onse byeenkomst enige Turkse Roovers hadde vernomen. Ontrent St. Lucar, komen wy by Capitein Abraham vander Hulst, die daar met 4. Schepen kruiffe / en hadde voor drie dagen tegen 4. Roovers slaags geweest / die hem door stilte met roepen zijn ontkomen.

Vertrek uit Vlie, en kruiffen op de Oost-Indies vaarders.

Komen by de Oost-Indies vaarders.

Bygeleiden haar in Texel En gaan na de Straat in zee.

Komen by van der Hulst.

Tot Cadix aanlandende / bonden aldaar de Schepen uit Zeeland en de Maas, en aan 't Puintaal schoon gemaakt / hebben daar onse Schrijver Willem Schouten van Haarlem begraven: en is de Hertog van Modena met enige Spaanse Galepen alhier inde Bai aangekomen / waar over veel eerschoten vande Stad als van de Kasteelen wierden gedaan.

Komt tot Cadix.

Daags

1661.

Maken jagt
op 4 Turkse
Rovers.

Kruissen op
de Spaanse
Zilvervloot,
en vinden
een scheep-
je drijven.

Capitein
Zwart zeilt
sijn Fokke-
mast over
boord.

Nemen een
Turks
Roofschip.
Tweedragt
tussen de
Capiteinen
daar door.

Daags daar aan krijgen wy onder van de Vice-Admiraal de Ruiter, met drie ligte Fregatten voor en ontrent 't nautw van de Straet te kruisen; en daar met de Star, de Bul en Uitregt gekomen / maakten aansonds jagt op 4 Turkse Rovers / als de Kerk van Constantinopolen, de Vergulde Son, de halv' Maan en 't groot Zee-fortuin, en hadden anderdaags / zijnde den 28. Augusti / een groot gevegt tegens deseiben; dog hielden geen stand / en deden haar besse met zeilen en roepen ons t' ontkomen; wy haar 't nautw in vervolgende / setten alles by wat goed doen konde / dog zijn ons ecter door de duisterheid des nagts ontkomen / en overstekende naar Malaga, vonden aldaar de Ruiter, beneffens enige Oorlog-schepen / met dewelke wy naar Cadix zeilden / en van daar met ons 19. Schepen van Oorlog naar de Kaap St-Maria, en kruissen met de Vice-Admiraal Meppel, die wy aldaar met 5. Oorlog-schepen vonden / enige Welken op de Spaanse Zilver-vloot; maar verstaande deseibe behouden in de Carongie aanbeland / vertrokken gesamentlijk na Cadix.

Onder dit kruissen ontrent de Kaap St. Maria, vonden een klein Scheepje drijven daar 't volk was uitgevlugt / zijnde 't selve met Suiker en Toebak geladen. Van Cadix weder Straatwaards in naar Malaga zeilende / vonden de Capiteins Jan Gidionsz en Schai aldaar / die de Smirnase Vloot en de Capiteins Swart en Marreveld, die enige Schepen naar Holland soude bygeleiden. Tot Malaga wierd onse Vloot in drie Smaldelen verdeeld / om de gehele Middelandse Zee door te kruissen / hebbende op verscheide plaatsen / als Malaga, Alikanten, Majorka, Livorno, Cicilia, Sardinia, Malta onse byeenkomst; so dat wy in Zee ons ober al verspreiden. Wy met ons 5. Schepen / te weten / de Ruiter, Meppel, vander Zaan, Verscheur en Swart kregen twee Turkse Roofs-schepen in 't gesigt / die als sy sagen dat wy hart naderden / 't van malhanderen af setteden / soekende elki een goede heem komen. De Ruiter en Meppel maken op d'ene jagt / dog is haar onder 't Land van Ivica ontkomen. Wy vander Zaan en Swart vervolgden de andere / die wy hand ober hand inhaalden. Onder dit na-lagen zeild Capitein Swart sijn Fokke-mast over boord / so dat hy ons niet konde volgen. Wy en vander Zaan de Turk onder schoots krijgende / is ons groot Mars-zeil van boven tot beneden by 't lijkt doorszeyd. Hier op een weinig deinsende / en d'avondsiond naderende / heeft vander Zaan hem alleen aan boord geleid; dog volgden hem kort / en hebben deseibe te gelijk vernieestert / waar nit een grote twist tussen dese twee Capiteinen ontstond: want d'onse wilde d'eer hebben datse aan hem behoorde / vermits dat hy daar de eerste by en op deseibe geschoten hadde / en soude hem evenwel gekregen hebben / al schoon ons Mars-zeil gescheurt was. Vander Zaan oordeelde datse hem toequam / vermits hy deseibe eerst hadde aanboord gelegd. Eindelyk wierd de saak bygeleid / en kreeg pder Scheeps-volk de helvt bande Buis. 't Schip was genaamt de Eenhoorn, versien met 20 Stukken

ken / 150. Mozen en 38. Kristenen; de Capitein een gebozen Turk van Rhodes, genaamd Aslan Reis. De gevangen Turken / so gesonden als gequesten / mitsgaders de Kristen slaven wierden op beide Schepen verdeeld; en zeilden alsdoen met dese Prijs na Majorka en Minorka, en vandaar na Malaga; waar wy de Turkse slaven verkogten 't stuk voor 80. Rijksdaalders. Enige dagen ontrent Malaga in sichte derijvende / vingen ons volk met de Sloep een grote Sonne-vis, die sy niet inde Sloep konden krijgen / maar hielden hem in 't water. Een van 't volk meende de Vis niet een vier tandige Elger te doozstellen / maar schiet dooz onge-
 luk de gene die de Vis vast hield dwars dooz de hand met de viertanden; zijnde de Elger de Vis en dese persoon sijn hand aan malkeerder vast / 't welk veel moeite baarde eer sy de hand los kregen / moedende de Elger met geweld daar weder dooz heen scheuten / zijnde dese Persoon sijn hand dapper gequest / en verseide zenuwen bedorven / waar dooz hy genesen twee sijbe vingers behield.

1661.
 Ongelok door 't vangen van een Sonne-vis veroorzaakt.

De Heer de Ruiter Krijgsraad gehouden over enige van Bevelhebbers / die onse Capitein aan hem hadde beklagd / dewijl sy weigerden getuigenisse te tekenen wat in 't veroveren van 't Turkse Schip was voorgeballen; heeft enige verlaagt en op andere Schepen geset / andere afgeset en opgesonden na Holland. Onse nieuwe Bevelhebbers van alles gereet / zijn van Malaga vertrokken met de gehele Vloot Straatwaard in / makende onse samelplaats aan Minorka binnen de Haven van Porto Mahom, alwaar wy Anno 1662. den 2. Januarii by den andere gekomen / en de Schepen met nieuwe Masten versien / vertimmerd en schoon gemaakt / dooz kruissen weder met Smalbelen de gehele Straat; en kregen met ons vijf Schepen / als de Vier-Admiraal de Ruiter, Capiteins Jan van Camp, Jacob van Meeuwen, Willem van der Zaan en loof Verscheur, op den 16. Januarii by Kaap Cartago jagt op 8. Turkse Schepen / zijnde 7. van Tunis en een van Algiers, die wy sterk inhaalden. Een van dese 8. zeilden sijn Steng van boven / waar op een van sijn Mahkiers tragte hem een touw toe te smyten en te siepen; maar 't wat te na nemende / zeild sijn Boeg-spiet af / en is de Fokkemast terstond gebolgd. d'Ander dit siende steld 't weder op 't lopen / en verlaat dese so magteloos. De vlugtelingen wierden bande Ruiter, Jan van Camp en van Meeuwen tot inde Bai van Porto Farino al schietende vervolgt / maar binnen 't Giff ende Raasteel komende / moesten haar verlaten / en hebben 't even buiten 't Giff geankerd ons verwagten.

Tot Malaga worden veel van de Officieren van 't Schip geset, en krygen weder andere in plaats.

Krygen jagt op 8 Turkse Schepen.

Wy en vander Zaan waren besig de Turken / Kristen slaven en wat wy voorders vonden / uit dit magteloze Schip te halen / varende gedurig af en aan met onse Chalopen: maar also 't sterk begonste te wapen / en dicht op de lager wal op de Turkse kust liegende / sagen geen kans hem mede te siepen / en hem so redeloos met d'afgeballen Vleet op zijde / opene Doozen latende leggen slijngeren / twijffelden niet of soude in korten tijd inde grond of tegen de klippen te niet hebben geraakt; dog is

Een van dese 8 raakten in onse banden; dog weer avontuurlyk vry.

1662.

Krygen
evenwel 92.
Turken en
20 Slaven
uit dit
Scheepje.

dit Schip nog behouden in de Haven van Tunis onder de Golette gekomen / door middel van enige Turken die haar in 't Ruin verborogen hadden / en als sy sagen dat wy van haar zelden / de vleet van Mast en Boeg-spiet af kaptten / de Boogten toe deden / en also met een klein oppgeret zeilte behouden binnen zijn gekomen. 't Scheepje was genaamd Madonne de Trappe, voerende 20 Stukken en 150. Man / so Turken als Mozen / en 20 Kristene Slaven / die wy uit dit 't selve boot ons verlaten haalden / uitgenomen 7 a 8. die haar verstekten hadden.

De andere Turken zijn behouden inde Bay van Porto Farino uit de Lebant aangekomen / so van Alexandria, Aleppo, Alexandretta, Cyprus, Rodos en Constantinopolen met Stuk-goederen en enig metaal Geskut om op haar kassiel te gebruiken. Onse gebange Turken verhaalden datter in 30. Jaaren niet een Schip van Tunis was genomen / maar Anno 1655. door 12. Engelse Geylog-schepen / 9. van hare Noob-schepen inde Bay verbrand: seggende ook dat sy op den 16. Januarij / als wy met de Vloot in Porta Mahom vertimmerden / een Majors Baartuig met 60. menschen so mans / vrouwen als kinderen hadden genomen / en tot slaven verkogt.

Leggen met
3 Schepen
voor Porto
Farino, en
maken vrede met die
van Tunis.

Met onse vijf Schepen voor Porto Farino leggende / wierd de Schrijver van 't veroverde Scheepje met brieven aan de Bassa en den Raad van Thunis gesonden / ontrent drie mijl van ons gelegen / verzoekende of sy met ons wilde Vrede maken / en de Christenen tegen Turkse slaven verwisselen. Dat sy hebben aangenomen / en wierd de Vrede op goedkeuringe vande E. Heere Staten der Verenigde Nederlanden door 6. Maanden gesloten. Waar op vyen vrank aan Land gegaan hebben / alderhande Africaanse verbersinge gekogt / en aankonds 56. Christene slaven verlost. Sitteinde dies tijd ook in slavernie den Opper-biegtvader van d' Onder-koning van Sardinia, die by den Heer de Ruiker door 2600. Rijksdaalderg wierd by gekogt.

Verloffen
56 Kristene
Slaven.

Van Porto Farino versellende naar Goulette in de selve Bay / ontrent 2. mijl van Porto Farino gelegen / is ons een Algierse Rober ontmoet / die sig dapper te weer stelde / en 't inde Oost-kant vande Bai aan de grond set / en hebbende 't Ruiker by hem late vallen / hebbe met geweld daar op geschoten / en stierden de Boots vol Volk aan boord / maar wilde 't niet opgeven / so dat hy ons nootsaakte hem met ons Schip / dat 't ligste was / aan boord te leggen. De Turken dit siende / sprongen by menigte in Zee / enige geraakten met swemmen aan Land / andere wierden in 't swemmen dood geschoten / d'oberige die niet swemmen konden / ontrent 100. namen wy gevangen / en hebben 40. Kristenslaven / die beneden hadden geseten / verlost. Des anderdaags beslooten onse Opperhoofden 't Schip te verbranden / also 't aan de grond sat / en hebben 't by 't water laten afbranden; 't was genaamd de drie halve Manen, gemonteerd met 150. Turken als Mozen / 40. Kristenslaven / 18. Stukken en 2. Wassen; de Capitein Mustapha Rhodes.

Nemen een
Algierse
Rover, en
seken hem
in brand.

Oft

Dit berijgt / gaan van Tunis na't Eiland Sardinia, met ons nemen-
de een klein Engels Schepje / dat de Turken van de Engelse hadde
genomen / ende d'Engelse Consul met sijn ingelade goederen wederom
hadde gekocht: en bonden aldaar de Vice-Admiraal Meppel en de Wil-
de met haar byhebbende Schepen. d'Heer de Ruiter nevens andere hoge
Bevelhebberen wierd koninglijk by de Onder-Koning vergast en ont-
haald / zijnde hem bysonder aangenaam / dat de Ruiter sijn Biegtva-
der uit Barbarien hadde verlost en mede gebragt; en heeft d'Admiraal
twee jonge Leeuwen aan d'Onder-Koning vereerd.

1662.

Vortrekken
van Tunis
na Sardinia,

Ons enige dagen alhier verlustigt / gaat vander Zaan met drie Sche-
pen naar Minorka, de Proviant-sluit Enno Doedes met de Prijs
d'Eenhoorn van daar te halen / en naar Malaga te geleiden / waar hy
ons moeste verwagten.

Wy met 9. Schepen zellende van Sardinia naar Alikanten, staken
van daar dwars over naar Algiers, alwaar wy op den 5. April met de
witte Vlag van agteren op de Vrede gekomen / hebben 't even briten
schoots van 't Water-kasteel geankerd / ende is een Chaloez met een
Vrede-vlag naar Land gesonden / by den Bassa en sijne Raden wel ont-
fangen / hebben de bevelen die zy van de Ruiter hadden vertoond; na-
melijk dat de meninge was Vrede met haar te maken en slaven te lossen.
Tot welke aanbiedinge de Turken sig seer genege vertoonden: en d'on-
se wederom aan boord gekomen / wierden des anderdaags den seften
April van de Turken aan boord besegt / ende op den selve dag is in't
Schip vande Vice-Admiraal de Ruiter de Vrede tussen ons en die van Al-
giers op goedkeuring vande Heere Staten Generaal booz 6. Maanden ge-
sloten / op voorwaarde dat wy alle Nederlansche Kristenen die onder 't
verenigd Nederlansche Gebied behoorden / of onder de Prince Vlag geno-
men / booz deselve prijs soude lossen / als sy inde eerste koop tot Algiers
waren verhozt. En wierd Andries van den Burg van Alkmaar als Con-
sul aangesteld / om de slaven die onder 't Staten-gebied behoorden aan
te teikenen; die naar gissinge veertien of 1500. uitmaakten / behalven
Italianen, Spanjaarden, Franse, Hoogduitsche Denen, Sweden, Noor-
lieden en Oosterlingen, nevens veel andere die in slavernie dees tijd daar
waren. Kregen seftien slaven op de eerste geldinge los / en zijn met ons
Scheeps gegaan: d'overige souden byz gelaten worden so haast de geld-
wissel uit Holland sord sijn overgemaakt. Van dees tijd af hadden de
slaven veel meerder vrijheid. Ook ging ons Volk de Stad so van bin-
nen als van buiten besigtigen / waar 't haar geliefden / sonder van ve-
mand aangerand te worden. Des anderdaags komt een Engels Pre-
gat uit Zee / hebbende jagt op twee Turken / waar van 't den ene 't is
ontkomen / ende den andere wierd aan Strand gejaagd. Den 8. Ap-
ril sien weder 6. Engelse Fregats uit Zee / hebbende jagt op 5. Tur-
ken uit de Levant, Archipel en van Constantinopolen komende: de En-
gelse schoten dapper op deselve / en deden sein aan ons dat wy haar sou-

Komste tot
Algiers, en
werden wel
ontfangen,
en de Vrede
gesloten.

Gaan dage-
lyks aan
Land de
Stad besien.

1662.

den kerken en vande siede houden; maar vermogten sulks niet / zijnde de Vrede twee dagen van te vaze gesloten: so dat d'Engelse haar hebben verlaten / en de Turken zijn by ons op de siede gekomen / die anders buiten alle twijffel in onse handen soude zijn verballen / zijnde tusschen ons ende de Engelse befest.

Gaan dage-
wys tot Al-
giers aan
land.

Gelegent-
heit der
Stad Al-
giers.

Alhier voer Algiers digt onder de kasteels leggende / komt een Turk-
se Guber uit Zee / mede brengende een Engelse Prijs / die beide agter de
Moele ankerde. En namen wy dagelijks ons vermaak te Lande / en
besigtigde alles wat besiens waardig was.

De Stad Algiers legt tegen een blak opgaande Gebergte / is bykans
vierkant van gedaante / boven gelijktse iets smalder als beneden / en
uitlopende met haar Muuren tot aan 't water / is doozgaans slegt van
gebouw; de huizen maar van een verdieping / en boven meest plat / van
welke men de Zee sien kan / want de Stad ryft van de Zeekant tot aan
de Heubel / gelijkende enigzins een Schouburg / meest alle huizen zijn
van buiten met weinig cieraad / bestreken met kalk / maar van binnen
naar anders staat en gelegentheid heerlijk genoech versien met Galderijen
so om hoog als laag / met vierkante Plaatsen in 't midden. De Stra-
ten zijn seer moezig / eng en smal / daar is niet een aamsienlijke Tem-
pel / maar enige frappe kasteelen en andere Sterkten / voornamelijk op
den Berg en aan de Moele , 't welk met treffelijk metaal Geschut is
voorzien. 't Voornaamste daar Algiers heeft op te roemen / is de
Scheepvaard en Zeeoverien / daar 't alle Volkeren in overtreft. 't
Woer meest by manier van een Republiijk geregeerd / dog de Soldaten
en Janitsaren zijn dikmaals meer meester als de Regeren / 't welk
veelmaal grote tweedragt veroorzaakt; daarom zy aanden groten Heer
om een nieuwe Onder-koning hebben geschreven / verhopende dat 't dan
beter met de Regeringe sal gaan; daar vele dees tijd naar wensden / also
't lange in tweedragt is geweest; voornamelijk Anno 1659. als Bassa
Carlén Gouverneur / en van sijn eigen Lijf-knecht / een Moos zijnde /
wierd om den hals gebragt; naar welke Bassa Randan tot Gouverneur
wlerd verklaard / zijnde een hoos en obsinaat Persoon / die de geroof-
de buit uit 't Zee komende tot hem trok. 't Was een Turk van Rhodes
van gehoorde / en wierd om sijn quade Regeringe Anno 1661. den 30.
September met 30. van sijn Lijf-wagten aangebragt; waar door de
gantse Stad in oproer en veel vande voornaamste om 't leven geraakte /
gelijk nog kortz voer onse aankemst sestig van de grootste Familien
voer d'Onder-konings Paleis 't Hoofst wierd afgehoutwen / die men
nagaf dat de enigste oorzaak vande oproer / en grote Vrienden van de
laaken Bassa waren geweest.

Manier van
haar regee-
ring.

De Schepen die wy in 't Jaar 1662. inde Haven van Algiers vonden
leggen / waren de volgende / de Rose-pot 30. Stukken / Admiraal ge-
noerd by een Turks Capitein Barbefaan, de Neptunis Schout by nagt
30 / Capitein Soliman Bassa een Turk / de Citroen-boom 32, d'Olyf-
boom

boom 36. en de Dorise Maagt 28. stukken. D'ij' nieuwe Schepen stonden op stapel / en een was vande Werb' afgelopen / die 40. Stukken soude voeren ; voorts 3. Galepen en twee Gigantius en ander Daar-
 tuig. D' ses by ons geset als wy daar lagen uit de Levant / waren de
 slalende Son met 32. Stukken / geboerd by een Enkhuiser Genegaad /
 de Sevenster 30 mede geboerd by een Enkhuiser Genegaad / de grote Parel
 32 / de groene Draak 34 / St. Pieter 24 / 't witte Paard 30. stukken. De
 Schepen de Draak met seven hoofden , de halve Maan , de Dadel-boom
 en de Fontein , van 28. en 30 Stukken / waren nog inde Levant een nieu-
 we Bassa te halen.

Hare Schepen en
 scheep-
 vaart.

Op den 17. December des voorszeden Jaars / zijnder inde Bay van
 Algiers door een sware storm drie Prijzen nevens elc' van haar Gob'
 Schepen vergaan / daar wy nog enige wakkken van sagen ; daar on-
 der 't Schip de Kerk van Konstantinopolen met 30 / de Pijn-appel 34 / de
 kleine Sevenstar 18 / de kleine Parel 12 / de dubbeld' Arend ende Hannibal
 pder 30 / 't fregat Algiers 22 / de Arend 12 stukken en de Granaad-ap-
 pel met twee anderen van 12. 10. en 8. stukken. Dese Schepen zijn alle
 door de voorszgedelde storm gestrand en gebleven. Wy hadden als gesegt
 is ook 3. Schepen van haar genomen / als de Eenhoorn met 20 / 't freg-
 gat Madonne Trappa met 20 / ende drie Manen met 18. Stukken en 2.
 Bassen / inde Bay van Tunis ; sodat de Lefser wel kan besluiten dat de
 Stad Algiers magtig is een grote magt in Zee te brengen / en de Krusten /
 Kroophandel en Scheepvaart te belemmeren / brengende veel Kristen
 menschen in slaverny.

Onse saken bezigt zijn op den 13. April naar veel eerschoten van Al-
 giers vertrokken / overstekende naar Alikanten / en bonden aldaar twee
 Smirnase bygeleiders / als Gillis Tysz Kamp en Anthoni Evertsz , en
 van daar naar Malaga , alwaar wy 't meeste deel der Oorlog-schepen
 van onse Vloot by een bonden ; Capitein Willem vander Zaan en Cap-
 tein Everd Nagtglas wierden met Brieven afgevaardigt na Algiers , en
 wy met d' overige vande Vloot vertrokken naar Cadix , daar enige van
 onse Schepen aan 't Puntaal schoon te maken / om wederom een kruis-
 togt te doen. Andere / waar onder ook wy / maakten ons vaardig
 naar 't Vaderland / en hadden / voer wy vertrokken / en de vertoninge
 van een wonderlijke omgang / die inde volgende order wierd uitgeboerd.
 Gersfelyk wierden negen kostelyke Altaren opgeregt ; als drie op de gro-
 te Markt , vier inde Nieuwe straat , een inde Duitse straat , en een voer
 de Kerk St.ⁱ Francisco. Oder Altaar was gemaakt als een Konings
 Troon / agt kant / vooren ter zijden open / en agter dicht / boven met
 een ronde kap / stenuende deselve op verscheide geestige daar toe gemaak-
 te Dylaren / ontrent 13. a 14. voet hoog / met kostelyke zijde stoffe be-
 kleed. d' Altaren waren van agteren met Taphen behangen / en de ge-
 wulften beclerd met veel grote zilvere Schalen , Venetiaanse Spiegels en
 Schilderyen. Op d' Altaren stonden veel kostelyke Beelden van Santen en

Ons vertrek
 van Al-
 giers.

Grote Pro-
 cessie tot
 Cadix.

En opreg-
 tinge van
 Koninklyke
 opgeregte
 Altaren.

1662.

Vertoninge
daar op.
Wonderlike
Vertonin-
gen eniger
geschiede-
nissen.

De straten
en huizen
kostelyk
verciert.

Santinnen levens grote / met zijde Klederen, goude Ketenen, Medaille, Parels en Diamanten verciert. Dese dingen aldus aangeregt / wierden op deselve vertoond verscheide geschiedenissen / so uit 't Oude als Nieuwe Testament. In de ene de Scheppinge des Werelds: naementlijk, Adam en Eva in 't Paradijs vande verboden Vrugtetende, wierden door den Engel met een vlamdend Zwaard uit 't selve gedreven. Ook dat Cain zijn Broeder Abel dood sloeg. In een ander Moles ende Aäron met de Kinderen Israëls, dansende om 't gulde Kalv. Dese gelijks d'Arke des Verbonds. In een ander sag men de Patriarchen ende Aardsvaders Abraham, Isaäk ende Jacob met haar geslagte. Andere de geschiedenisse van Judith en Holophernis. Van de Koninginne Helter. Daar na de bootschap Maria, de geboorte Christi, de begroetinge en Offerhanden van de Wijfen uit 't Oosten, de vlugt van Joseph en Maria, de Kindermoord tot Betlehem, de Kruisiging en Hemelvaart Christi, en veel andere geschiedenissen. Daar naar wierden de straten en huizen met zijde Kleden en kostelijke Tapijten behangen / en op de grote Markt een doorlugtige Toorn van sparzen ende latwerk opgeregt / behangen met een ontelbare menigte Lampen en brandende Ligten; op alle straten en op 't meestendeel der huizen sag men een menigte Fakkelen en brandende Lantaarnen, die alle avonden door de gantse Stad wierden aangestoken.

Hit alle onilleggende Spaanse Steden en Dorpen; als Sivilje, St. Lucas, St. Maria, Porto Reaal, Rodo en andere naburige Steden / vergaderde een menigte van menschen / jonk en oud / de Omgank te sien.

Dese dingen enige dagen vertoond / wierden op den 5 Map's avonds alle Lantaarnen, Fakkelen en Ligten door de gehele Stad aangestoken, de Klokken geluid, en op alderhande spelruig, als Pijpen, Trommels, Trompetten, Schalmeyen, Fluiten, Fiolons en Cimbale gespeeld; zijnde de gantse Stad vol vreugde en blijdschap. Toen sag men vande grote Markt de Processie seer opzientelijk aankomen / en wierden in orde vertoond alle Santen en Santinnen, levens-grote, konstig / so van hout gesneden / als van was gebootsceerd; met kostelijke stoffen so van Zijde, Fulp en goud Lake bekleed / en met juwelen behangen; wordende

De dooden
werden van
de levendi-
ge gedra-
gen.

pder Beeld op een Rolbaar / van vier Geestelijke Personen / vergeselschap met de hoge Adelen Geestelijken / en een ontelbare menigte van Papen, gedragen voorop d'opgerigte Altaren door alle straten der Stad; gaande pder Geestelijke order twee aan twee sediglijk by malhanderen. Sommige van deselve droegen kostelijke gemaakte Kruisen, andere Vanen, wederom andere brandende Fakkelen. De Rolbaren met de Heilige Beelden versien / wierden behangen met besonder koutur van Zijde en andere stoffe / en ook overdekt / om dat de Son niet soude steken nog de Giege haar beschadigen. Wedersijds van d'Omgang ging 't vol dansende en singende Mascarades en Pottsemakers; de slaven en slavinnen waren geestig toegesteld / en gingen ook wederzijds dese Processie dansende en springende onder 't gespeel van alderhande Muscale speeltuig.

Ende

Groote Procefsie tot Cadix in Spanien ,

Ende wierden ook ver toond enige wonderlyke Dieren; als Leenwen, Beren, Tijgers, Reusen en Reushonen. Maar als ten laasten de Brock en Pantoffels van den Heiligen Paus van Roemen wierd ten toon gesteld / 1662.
 hoog sig yder seer ootmoedig en eerbiedig ter aarde / en vielen als veel arme sondaren plat nedre / haar niet waardig kennende / so een heilige Schat t'aanschouwen; en die sulks weigerde mogt sig die tijd daar van daan houden. Alle dese dingen geëindigt / begab' sig yder na sijn verblyb'-plaats: en wy met enige Schepen daags daar aan onder Zeil na Holland, onder 't bevel van de E: Commandeur Pieter van Brakel, en Komst in 't nevens ons negen koopvaardp-schepen En zijn op den 13. Juny ge- Vaderland, tikkig in Texel aangeland met alle Schepen / hebbende 5. weken en 3. dagen van Cadix geweest.

TIENDE REISE

Gedaan op de

NOORD ZEE.

Met 't Schip DUIVENVOORDEN,
onder d'E: Capitein PIETER van
BRAKEL, 1663.

KORTEN INHOUD.

Vertrek uit *Texel*. Komen by *Hiland*. Kruiffen tuffen *Hiland* en *Fairbil*. Vangen twee grote Hailbotten. Komen by negen Ooft-Indife Schepen, en bygeleiden die in 't Vaderland.

1663.

Oft-Indife Retoer-Bloot dagelijks verwacht wordende / wierden van 't Collegie ter Admirali- teit enige Oorlog-fchepen afgebaardigt / om op de felve / by en ontrent *Hiland* te kruiffen / en haar binnen gaats te geleiden. Ik was dies tyd befchei- den op 't Schip Duivenvoorden van *Amfterdam* / gemonteerd met 36. Stukken en honderd Man / daar d'E: Capitein Pieter van Brakel 't bevel op fondeboeren; maar hy doormaals in ondertrout zijnde met de Su- fier van den Heer Advocaat Sas, de Weduwe van Capitein Pieter van Salinge, wierd op fijn verfoek de Capitein Ybrand de Vries daar op ge- feld / om defe *Hilandfe* Reife / naar van *Ankers* / *Toutwen* en ande- re nootfaaklyk'heden / die d'aankomende Retoer-bloote moogt nodig zijn voorzien / vooz hem te doen.

Vertrek uit
Texel.

Den Capitein Jacob van Meeuwen was Commandeur over defe Kruiffers / en van alles verfen / zijn wy op den 26. May in Zee *Texel* uit-

uitgelopen / stellende onse koers na Dagers Sand, en van daar naar Hitland, alwaar wy de kruissers bande Maas en Noord-Holland vonden. 1663.

Alhier enige dagen kruissende tusschen Hitland en Fairhil, was ons Scheepsvolk dagelijks bezig Vis te vangen / als overbloedig Cabbeljauw / die zy meest in vaten souten. Onder andere wierden twee grote Heilbotjen gevangen / waar van de grootste 7. en de kleinste 5. voeten lang was / wegende den ene 163. endeden andere 69. pond.

Op den 12. Jany quam 't Schip de Pauw by ons / dat den 24. May was uit de Maas geseld / hebbende de wil naar Batavia.

Op den 11. Julp s'morgens zijnder tusschen Hitland en Fairhil 9 Gecroeter-schepen by ons gekomen / den 26. December 't meestendeel van Batavia gezeld; als 't Schip 't Wapen van Amsterdam, de Parel, Amestfoort, de wassende Maan, en de Mayboom, vooz de Kamer van Amsterdam; Zeelandia en Orangie vooz de Kamer van Zeeland; 't Slot Hunningen vooz de Kamers op de Maas; de jonge Prins vooz de Kamers van Noord-Holland. d'Opperbevelhebber van dese Gecroeter-Bloot was de Fiscaal Klink: wisten geen tyding van de vier Schepen die des jaars te vozen wierden verwacht; als Hollandia, Prins Willem, Aarnhem en de gekroonde Leeuw, anders als datse hadden gehoozd dat 't Schip Aarnhem gesonken / en enig Volk met de Boot op 't Eiland Mauritius was te Land gekomen.

Dese Schepen met meutwe levens-middelen; als Boter / Kaas / Broot / Bier en alderhande verbersinge / en voozder die 't van noden hadden met Ankers en Coutwen versien / stelden onse koers met haar naar 't Dogger Sand, daar de Zeeuw en Mase Schepen van ons zijn afgestaan / haar koers wat Zuidelijker als wy nemende. En wy onse Reise vervolgende / zijn op den 18. Julp 1663. met de Gecroeter-schepen in 't Vlie behouden aanbeland.

Komen by
Hitland, en
kruissen
tussen dit
Eiland en
Fairhil.
Vangen twee
grote Heil-
botten.

Komen by
9 Oost-Ind-
ische Schepen,

Arriveren
in 't Vaden-
land,

E L V D E R E I S E N A A R S M I R N A,

Met 't s'Lands Schip GELDERLAND,
onder de E: Capitein PIETER
van BRAKEL, 1663.

K O R T E N I N H O U D.

Groten Storm in *Texel*. Gaan in Zee. Komste tot *Cadix*. Gaan Straatwaard in. Grote Storm by *Corfica*. De Eikenboom van *Hoorn* verongelukt. Komen tot *Livorno*. De Hertog van *Toskanen* komt inde Vloot. Vertrekken van *Livorno*. Grote brand in ons Schip. Komen tot *Smirna*. Gelegentheid der Stad. Engelse, Duitse en Franse Logien tot *Smirna*. 't Grav' van den H: Policarpus. De Kapel vande Euangelist Johannes. St. Jan Kuik. De Tempel van *Diana*. Een Matroos laat sig besnyden. 300. Turkse Ruiters eiffen contributie. Schrikkelijke Aardbevinge tot *Smirna*. Vertrek van de Caravanen na *Persien*. Een jonge Turkse Keiser geboren. De Persiaanse Caravane komt tot *Smirna*. Een nieuwe Joodse *Messias*. Vertrek van *Smirna*. Venetiaanse Armaad. Grote Zydemerkt tot *Messina*. Spaanse Adel gastereren op ons Schip, en gaan met ons na *Spangie*. Komst tot *Livorno*. Een groot Edelman vermoord. Oproer in 't Schip de *Susanna*. Grote Storm in de Golf van *Naxos*. Ontletten een Koopvaardyschip

schip van de Turken. Komst tot *Alikanten*. Een Hollands Schip van 5 Turken beset. Komste tot *Malaga*. Voorbereiding van Oorlog. Raken slaags voor de Bay van *Cadix*, en worden heel reddeloos, en *Brakel* dood geschoten. Comeetstar. Grote verandering op de Schepen. Vele van d'onse krijgen haar Paspoort. Ik en mijn Soon gaan met de Franse naar *Frankrijk*. Wy landen aan 't *Conquer*. Reise van daar door *Frankrijk* na *Holland*. Passeren veel Steden en Dorpen. t'Huis-komste.

In wederom in dienst van Haar Edele Mogende / onder de Capitein Pieter van Brakel, op 't Schip Gelderland, gemonteerd met 40. Stukken en 144. 1663.
Man / begeben; hebbe mijn Soon Joannes de Graaff / also dese Reise sig als seer vermakenlijk liet aansien / dewijl veel Spaanse en Italiaanse Plaatsen souden aandoen / voor derde Meester mede genomen / dese Landen te besigtigen.

In Texel vergaderde te met onse koopvaardyschepen / die wy naar de Straat souden bygeleiden. Op den 29. October ontfonten een swa- Grote storm in Texel.
re storm uit den Zuid-Westen; waar door 14. Schepen haar Masten gekorven / aan de grond zijn gedreven. 't Schip de Groene Helm van Amsterdam / en beneffens hem nog enige andere stieten aan stukken / en is veel Volk verzonken.

Op den 23. November liepen met ons 2. Schepen van Oorlog en ontrent 40. koopvaarders in Zee / en stellende onse koers naar de Gaan uit Texel in Zee.
Hoofden / moesten in Duins door tegenwind ankeren. Hier geraakte onse Vice-Commandeur Jacob van Meeuwen met enige koopvaardyschepen van ons / die wy inde Bai van Cadix weder bonden / beneffens de Komst tot Cadix.
Schepen van de jonge Tromp, Cornelis Evertsz ende de Grote St. Salvador.

Kort naar onse aankomst aldaar / komen Brieven uit Holland aan Tromp en Brakel, datmer de Oorlog met de Turken wederom sal aangingen / en zoeken haar alle afbreuk / so veel 't mogelijk was te doen. Waar op Tromp met zijn Smaldeel te Zee gegaan / kort daar aan twee Turkse Roovers heeft gewonnen.

Op den 16. Januarii 1664. met 22. koopvaarders van Cadix 1664.
Straatwaard in zeilende / eerst na Malaga en van daar naar Alikanten. Gaan Straatwaard in.
krijgen jagt op een Turkse Roover / haar lieden den Oorlog tussen ons ende haar nog niet bekend; sogten hem door listigheid te betrappen / maar hy ons boozemien merkende / stelden zijn koers dwars van ons in Zee.

Den 17. Februarij zeilende met moy weder en goede wind by de Grote storm by Corfica.
landen

1664.

d'Ecken-
boom van
Hoon ver-
ongelukt.

landen Sardinia en Corsica, kregen schielijk een harde storm / die drie dagen duurde / waar door veel van onse koopvaardschepen schade-loos en van ons geraakten. De Fluit d'Eckenboom van Hoon, geboerd by Jan Koller, quam ons door ongeluk op stuurboord voor de Boeg / en verbrak onse Boegspriet / Galioen / en al 't voortuig viel van boven neder / de Ankers vande Boeg / en 2. a 3. Stukken uit de Roopaarden; de Schipper met 21. Man sprong over in ons Schip / en een Matroos getaakte gants te pletteren tusschen beide de Schepen. Eindelyk geraakte van malkander; dog de Fluit de gants Boeg ingeslagen / dreeb' agter uit met drie Man en twee Jongens / die so haast niet konde overkomen / die men nog lang seer ellendig om hulp hoorde roepen. Naderhand verfonten wy dat deselve op sijn Noordse last / op de Barbarise kust / al drijvende was aangekomen.

So haast hadden wy ons van dese Fluit niet gered / of 't Schip 't Wapen van Bergen, geboerd by Schipper Cornelis vander Veer, over haag leggende / soud ons / so reddeloos wy daar lagen / mede voor de Boeg gekomen zyn / ingeballs de Wind niet een weinig was uitgeschoten / tot ons groot geluk. Smorgens en vervolgens nog twee dagen was de Wind als vozen / so dat wy van 't meestendeel der Schepen waren verkroid; en die wy sagen waren altemaal / so aan Stenge / Kees / Boegspriet / Galioens en Beeldwerk / seer schadeloos. De Wind wat minderende / stelden onse koers na Livorno. Alwaar een nieuwe Boegspriet ingeset / en ons weder van alles hersield / hebben onse verkroide Schepen afgewagt.

Komt tot
Livorno.

Hier enige dagen gelegen / komt tot Livorno de Groot Hertog van Toskanen en den Hertog van Modena, over welkers aankomst veel eerschoten vande Stad en kasselen wierden gedaan; en weinig dagen daar naar met veel Adel in een kostelyke toegeruste Galee op de Rede / onse Schepen te besigtigen; en werd van al de Schepen veel eerschoten gedaan.

Ons gereet makende onse voorgenome Reise te vervolgen / en zellreed leggende / komt op ons Schip Pater Antoni Florentyn, en nebens hem een jonge Pater met haar bagagie / om met ons na Smirna te gaan; zynde van voornemen met de Carabone over Land na Armenia te reisen / alwaar hy seide te zyn 10. Conventen van de Dominicaner order.

Vertrekken
van Livor-
no.

Groote
brand in
ons Schip.

Wy op den 27. Maart met elv' Schepen van Livorno vertrekken- de / zelden met een goede voortgang voor by d'Eilanden van Stromboli, en tusschen Sicilia en Maka doozlopende / komen voor de Golf van Venetia, en sagen 't Eiland Corfu, alwaar de Schepen 't Wapen van Bergen, de Poort en Salomons Oordeel van ons zyn gegaan naar Venetie. Op welke tijd een grote brand in ons Schip is ontstaan / door verzuim van de Kajuit-Wagter / die een houtte Lantaarn inde Schippers kamer beneden in de Wijn-helder hadde laten staan / dewelke was in brand geraakt;

raakt ; en ten waar enige Officieren niet met moed hadden beneden gespongen / 't brandend hout boven geworpen / en de brand met water geblust / 't soude ogenschijnlijk niet lang met ons hebben geduurd ; vermits inde 60. Bandeliers met kruit gebuld / dicht by de brand hingen / welkers leer van sommige kruit-maten geschoot was ; en dese aangegaan zijnde / moeste de kruit-kamer die ter zijden niet ontrent 12000. pond kruit versien was / nootsakelijk mede hebben aangegaan / welk groot ongeluk God heeft verhoed.

Onse koers dan vervolgende / zeilen voorby enige Griekse Eilanden / en komen Anno 1664. op den 24. April tot Smirna ; alwaar wy even buiten 't oude kasteel hebben geankerd. De koopvaardy schepen zeilden voorby 't kasteel / en ankerden voor de Stad.

Alhier namen wy twee Maanden ons vermaak / en besigtigden alles wat bysonder en aammerkenswaardig was te sien. Het Landschap agter en ontrent Smirna is doorgaans een hoog en bergagtig Land ; waar van de sommige Bergen met Sneeuw zijn bedekt / die niet Esels daar word afgehaald / en door de Stad verkogtom de Wijnen te koelen. Men heeft daar ook fere vermakelijke vlakten en brugtdragende landshoutwen ; ook vermakelijke Bossen / goede Weiden en Rivieren. De Stad Smirna is gelegen dicht aan de Waterkant / tegens 't opgaan van een blakke Berg / en rontom vol heerlijke Tuinen en Lust-hoven. De selve is matelijk groot / maar van gebouw niet uitmuntend : heeft een oud kasteel met goet kanou versien. En 9 Turkse Mosqueen met lange spitse Toorns ; waar van de Hooft-Mosquee op de grote Markt tegens over de grote Fontein staat. Daar is een overdekte Bazaar ofte Markplaats / alwaar alderhande zijde en katoene Stoffen en andere dingen verkogt worden : ook zijnder een menigte van Bad-stoven. De Stad word bewoond van veelverhande Volkieren ; als Turken / Grieken / Joden en Kristenen. De Nederlanders / Engelse en Franse hebben pder een treffelijke Logie / vrien handel en Consulaat. En wierd pder Logie aan haar Vlagger die daar af waaid bekend.

De Regenten der Stad zijn Janitsaren en Turken , die deselve in de naam van den Groten Heer bestieren ; gelijk daar is de Cadi, Bassa, Onder-Bassa en meer andere. Wildt gy nu iets bysonders buiten de Stad besigtigen / gaat op den Berg die agter de Stad is gelegen ; alwaar u word vertoond de Grab-siede van den Heiligen Policarpus ; als ook een oud kasteel / in dewelke gy sult sien een grote gewulbde Kelder / met veel bysondere marmere Pylaren. Over den Berg gaande / siet gy d'overblijffels van 't oud Smirna, als ook een verballen Kapel , daar men segt dat den Evangelist Joannes soude gepredikt hebben. Wildt gy boordere wat vermaak te Paard hebben / neemt een Janitsier met u / so zyt gy voor alle onheil bevyjd ; ende rijd voor eerst na een klein Stedeken St. Jan Kuik , vier mijlen van Smirna , alwaar gy een Engels Herbergier sult vinden / die u voor klein geld goed onthaal sal doen.

1664.

Komen tot
Smirna.Gelegent-
heid van de
Stad Smir-
na.Engelse,
Duitse, en
Franse Lo-
gie tot
Smirna.'t Grav van
den H. Po-
licarpus.Kapel van
d'Evange-
list Ioannis.St. Jan
Kuik.

Tempel van
Diana.

1654.

Een Ma-
troos laat
fig besnij-
den.

So gy zijt belast den wijt-beroemden Tempel van Diana te besigtigen / so gaat 12. mijl verder naar Ephelen / dat nu meest van een deel arme Joden / Grieken en Turken word bewoond. Maar so gy eindelijk ook begerig bent 't Hof vanden Turkse Keiser en de vermaarde Stad Constantinopelen te besien / gy kon 't te Post in drie etmaal / en op u gemak in 6. dagen bereisen / also 't te Lande maar 36. Mijlen van Smirna is gelegen / daar gy veel wonders sult sien ; dog dient gy u booz eerst van een Turks kleet / een goede Janiiser en wakker beurs met geid te versorgen. Die meer vande gelegenheid deser Landen begerd / kan andere Schijfvers die daar wijdlopig van geschreven hebben na sien.

Two dagen tot Smirna gelegen / gaat een van onse Matrosen aan Land / en dronken zijnde / laat sig besnijden / en kiest also 't Turkse booz 't Kristen Geloof. Hy wierd terstond op een Ezel gezet / ende met een gevolg van een deel gespuis van Jongens / hoeren en Boeven / de Stad om geleid / tot teken datse een Kristen hadden besneden / daar sy selve mede spotten ; also de Genegaarden weinig onder haar-lieden / booznamelijk onder d'aansienlijke / zijn geagt en vertrouwd. Dese Persoon genaamd Abraham Maartz. vander Winden uit Koerland , wierd naar weinig dagen booz Soldaat gesonden na Constantinopelen.

300 Turke
Ruiters ei-
schen con-
tributie.

Ontrent deselve tijd vertoonden so binnen als buiten Smirna 300. Turkse Ruiters / eischende vande Joden / Grieken en Kristenen / volgens ouder gewoonte / schattinge booz den Groten Heer / en vertrokken doen wederom van daar.

Schrikke-
de Aardbe-
vinge tot
Smirna.

Op Pingster-maandag-nagt den 2. Juny / met liefselijk / sál en seer aangenaam weder / als wy met een goet geselschap ten huise van Mr. Jan van Rotterdam bzelijk waren / ontfonten een schrikkelijke Aardbevinge ; de Bergen / 't gantse Aardrijk ende Zee schudden en beefden / de Schepen die op de Riede lagen dreunden en schudden in 't water ; de zijd-wanden ende muuren van 't huis daar wy in waren / scheurden van malkander / sodat wy ons in 't huis niet langer durvde vertrouwen. Enige huizen storten neder / daar 't Volk onder dooten te pletteren viel / so dat 't seer schrikkelijk te sien was / d'ellende die daar dooz gebeurde / ontrent / en in de Stad.

Caravane
vertrekt na
Persien.

In 't midden van de Maand Juny wierd een Caravane na Persien vervaardigt en afgesonden ; met welke ook enige Nederlandse Keissers en kooplieden maar Isphahan en elders vertrokken ; gelijk ook de Pater Anthony Florentyn na Armenia.

Op den 5. Julij is gestorven Kristiaan van Coppenhagen , Opper-Chirurgyn op 't Schip van Capitein van Meeuwen , en wierd Fredrik Vlug van Uiregt mijn Onder-Chirurgyn in sijn plaats geset / en mijn Soon Ioannes de Graaff in sijn plaats.

Een jonge
Turkse Kei-
ser geboren.

Op den 11. Julij komt alhier tijdinge tot Smirna binnen drie dagen van Constantinopelen , dat een jonge Turkse Keiser geboren is ; waer over

over in alle omleggende Steden en Dorpen onder Turken / Grieken en Joden grote vreugde wierd aangeregt. De Stad Smirna was vol vreugde / gefang / gespeel en gedans seiven dagen lang, en wierd s'morgens en s'abonds al't Geschut so vande Kasielen als Schepen gelost.

1664.

Op den 14. Julij komt de Persiaanse Caravane alhier / bestaande de selve in enige honderd lastdragende Kamelen / Gels / Muilen en Paarden / zijnde vergeselschapt met een grote menigte menschen / so kooplieden / Geisfigers als Soldaten; brengende mede een grote schat en rijkdom / so ruwe als gewerkte Zijde / Persiaanse zijde Stoffen / Satijnen / Pulpen / Tapyten / katten / kleden / en meer andere Goetse koopmanschappen / behalven 500 kalen Zijde / die meest in onse koopvaardyschepen wierden ingescheept.

De Persiaanse Caravane komt tot Smirna.

Ontrent dees tijd ontstond een grote opstand onder de Joden; vermids ene Cebathan Sevi of Nathan Levi / geboren tot Smirna, zijn de 15. Jaar als Wandijt uitlandig geweest / wederom tot Smirna gekomen. In welke tijd hy hem tot Tessalonica, Cairo in Egypten, Jerusalem als elders hadde onthouden / en 4000. Rijksdaalders hy een vergaderd / heeft die wederom aan d'armen en behoeftigen uitgedeeld / om zijn wonder daden die hy op andere Plaatsen had gedaan te verkondigen en rugtbaar te maken / gevende sig uit voor den waragtigen Messias; welke Natie hem terstond met grote magt is toegevallen / en hem met veel geschenken heeft vereerd. De Raad van Smirna om dese oproer te dempen / soude hem heimelyk met een Bark na Constantinopolen aan den Hogen Raad / hem te verantwoorden. Hy was seer welspreekende / en beschermde sijn sake voor den Sukan, met de getuigenisse die hy van de Bassa van Egypten, Jerusalem en elders hadde mede gebragt. Een yder die hem hoorde was verwondert over sijn grote welspreekentheid en kragtige bewyzen verfeld; en verkreeg een grote aanhang van alle Joden / en grote geschenken uit alle omleggende Landen.

Een nieuwe Joodse Messias tot Smirna.

Op den 25. Julij was den E. Heer Consul Gerrit Smit met sijn Zoon / twee Brogemans en een Janitser aan ons boord te gast; en des anderdaags den 26. dico lichten wy ons Anker / en zijn met ons twee Orlog en ses koopvaardyschepen; als de Justitia, Susanna, 't Prinse Wapen, Hercules, Salomons Tempel ende d'Agatha / van Smirna onder zeil gegaan / en zeilen boord by Negropont, en enige vande Griekse Eilanden; als groot en klein Scio, Delphos, Metaline, Andros, Athene, Candia, Serigo en de Kaap St. Anfilo, daar wy de Venetiaanse Armade ontmoetende / die de Generallissimo van Candia op Santen. en van daar op Venetien soude brengen. Uit dese versonden wy dat twee Algierse Roovers tusschen Serigo en Kaap St. Anfilo een klein Venetiaans Daertrug St. Pieter genaamd / hadden genomen / welk schieten wy ook wel hadden gehoord. Haar Armade bestond maar in elc Zeilen / so Schepen als Saiken / en zijn gelijk aan Santen gekomen: ende naar enige dagen vertrokken sy met haar Dloot naar Venetien, en wy naar 't Eiland Gi-

Vertrek van Smirna.

1664.

Groote Sy-
de-marke
tot Messina.

cila, alwaar wy op den 3. Augusti digt voor de Stad Messina ten Anker zyn gekomen. Op welke dag ook haar groot Sijde- en Jaar-markt sijn aanvang nam / die op den 16. dito eindigde. En quam de Onderkoning van Sicilia met de Raad / Bisschoppen / Ridders en Adel van Palermo tot Messina, en wierd 't Geschut van de Kasteelen gelost / en veel veytude aangeregt / en met grote statie veel Processien en wonderlyke vertoningen gedaan.

Spaanse
Adel gaste-
ren op ons
Schip, en
gaan met
ons naar
Spangien.

Twe dagen hier naar sagemen buiten de Stad een grote menigte Carossen, en een groot gevolg Prinsen / Heren en Edellieden / daar by een aangenaam gespeel van alderhande Musicale-instrumenten / en roeden enige snel-roeiende Vaartuigen om pyjs doo? onse Vloot. s' Anderdaags wierden de Spaanse Ambassadeurs / den Onder-koning en enige Ridders van Malta aan ons Schip trefselijk onthaald / en besloten dat zy met ons van Sicilia naar Alikanten souden overbaren / van waar sy over land na 't Hob' van den koning van Hispangie souden reisen / haar saken berigten. Op den 20. dito komt de Adel en Ambassadeurs met haar gevolg aanboord / en ligten terstond onse Ankers / en gaan te zeil naar Livorno. En also wy vermits tegenwind 't nautw van Messina niet en konde passeren / waren genootsaakt tussen Sicilia en Malta doo? te loopen / alwaar wy een Malteser Bark met 6. man vonden drijven / die doo? ongeluk van 't Land in Zee waren gedreven en verdwaald / die eindelijk wederom te regte quamen. Wy tot Livorno op de derde komende / vonden aldaar verscheiden koopvaardy nevens 2. Oorlog-schepen; als Jan Gidionsz Verburg, en Jan Egbertsz. Ooms, die haar onderhebbende koopvaardy-schepen naar Smirna soude bpgelieden. Op dese tyd is mede aangekomen d'Onder-koning van Napels, met 9. kostelyke Galeyen; en wierden van de Stad als van de Schepen veel eerschoten gedaan. Ook wierd buiten de Poort van Pisa een groot Edelman in sijn Caros van drie Italianen vermoord.

Komst tot
Livorno.Een groot
Edelman
vermoord.Oproer in 't
Schip de
Sulanna.

Op 't Schip Sulanna met ons van Smirna gekomen / ontstond een grote twist en tweed;agt tussen de Schipper en Scheepsvolk; en wierd onse Boot met gewapende Soldaten en Matrofen afgesonden / de moethwilligen uit 't Schip te ligten; waar doo? den tweed;agt gestild werd.

Diergelijk boezbal gebeurde ook op onse Vice-Commandeur / daar Stuurman de voornaamste oorzaak wierd van gesegt / en ook aan Land geset.

Groote
storm inde
Golf van
Narbonne.

Van Livorno onder zeil gegaan / hadden inde Golf van Narbonne drie dagen agter een so sware storm / dat al onse Zeilen bande Rees af welden; 't grote Stag brak aan stukken / en geraakte van ons geselschap. 't Weder en wind bedarende / sagen drie Zeilen / denkende 't onse medemakkers te zyn; dog daar by komende / bevonden 't twee Turkse Roovers / die een Hoornse Vijnas oud Livorna genaamd / dapper hadden beset / en soude met hem hebben doo?gegaan / ingevallen wy hem niet hadden ontset

Ontsetten
een Koop-
vaardy-
schip van de
Turken,

set en de Turken verjaagd. Een twintig beoosten Alikanten ontmoeten ons wederom twee Turkse Roovers / die ons stoutelyk inwagten; 1664. maar als wy enige Kanon-schoten op haar hadden gedaan / smieten haar Turkse Vlagge van agteren en staken over na de Turkse kust / en wy naar Alikanten; daar wy op den 26. October beneffens 12. so Spaanse als Italiaanse Galejen geuuklyk zyn aangekomen. Terstond zyn d'Ambassadeurs met haar gevolg aan Land gegaan / en maakten haar gerced na Madrid te vertrekken / en wy verwagten onse verstroide Schepen / die te mets by ons zyn gekomen.

Komst tot Alikanten.

De Chirurgyn van Schippre Lucas Prais quam te post 7. mijl over Land / en was doo; syn Schipper afgesonden / onse Commandeur te seggend dat haar Schip van 5. Turken was in een Bay gejaagd en beset / en te verserken dat wy hem van daar wilden afhalen / maar wierd afgeslagen / also wy dagelijks onse verstroide Schepen moesten verwagten.

Een Hollands Schip van 5 Turken beset.

Van Alikanten verzeilende met 12. Schepen naar Malaga, bonden aldaar veel koopvaardy nevens twee Schepen van Oorlog; als Capitein Roetering en Kuiper. Daar lagen dees tydoch twee Engelse Oorlog met ver scheide van haar koopvaardy-schepen.

Komst tot Malaga.

Tot Malaga ontvingen wy Sieben uit Holland, dat onse Commandeur alle Staten Schepen die ons ontmoetede souden aan en onder syn bevel houden / also 't hem tot een Engels Oorlog liet aansien / ook dat wy wel op onse hoede souden zyn; dog kregen geen volstrekte last iets vpbandyks haar aan te doen.

En voorbe-reiding ten oorlog.

Van Malaga gesamenlyk in 't geselschap met d'Engelse onder zeil gaande / seilden onse koers naar 't Raudvande Straat en buiten 't selve spoedig gekomen / stelden d'Engelse dwars van ons af / en Capitein Kuiper met enige koopvaarders syn koers naar Simre Maarten in Vrankryk / so dat wy nog 16. Zeilen verbleven; des nagts begont sieck te wapen uit den Oosten / en op den 29. December smogens waren enige van onse koopvaarders te loebwaard voo; uit / en met enige Engelse die onder de wal hadden gelegen in 't gevegt; maar de Engelse beneden wind zynde konden haar niet bezeilen / so dat de meeste behouden bleven; als de Junia, de Vrede, d'Agatha, de Susanna, Kavalier, de Kraan en enige andere; maar Salomons Oordeel en St. Mariabevielen in haar handten. Dese vermeersterd hebbende, zyn 9 Engelse Oorlog-schepen op ons afgekomen / zynde als daen; Oorlog en 5. koopvaardy-schepen / die doo; de Picken moesten danssen: zeilden al same met de Marszells eben boven 't Ezels-hoofd dicht by de wind / om onder de wal te komen / en sy meest voo; wind niet volle zeilen op ons af; so dat wy met maikander een kort dog scher p gevegt hielden / pder van onse Oorlog-schepen; als Brakel, van Meuwen en Roetering, toonden haar dapper in dit gevegt; desgelijk hebben haar ook manlyk gqueuten Schipper Scholt, voerende 't Schip St. Anthoni, als ook Kronenburg

Raken slaags met d'Engelse.

1664.

burg en St. Francisco, die met ons behouden zijn gebleven; en alhoewel dat Schipper Jan Reilofz. van Hoorn sig ook dapper en mannelijk heeft gequeten met zijn Schip de Koning Salomon, moete hy egter zijn Schip verlaten / en wierd selve gevangen in Engeland opgebragt. De Engelse hadden sijn Schip niet lange gehad of 't ging te grond met 42 Engelse die daar in waren te plonderen; vermids 't seer doornageld was. Een van onse koopbaardy-Schepen geraakte op de Porcas aan spaanderen; en een ander siende sig benard / zeild een Engels fregat dwars in de zijde / makende deselve seer schadeloos / en is de dans ontspongen en behouden in St. Lucar aangekomen.

Waren heel
reddeloos
geschoten.

Wy met 't Schip van Brakel waren seer reddeloos geschoten / onse Mars-zeils / veel staand en lopend want aan stukken / onse Boegspriet by na midden door / so dat wy een nieuwe moesten in setten; hadden 9. schoten onder water / en over de ses boet water in 't Ruim / waar door onse Kardoes-kisten en 't meeste deel van ons kruit was nat geworden.

Brakel wert
doot ge-
schoten.

Onse Commandeur Brakel wierd in 't eerste van 't gebeft 't been digt aansijn Lys afgeschoten / daar hy van nederviel en niet weder opstond. Ook wierd een van onse Soldaten midden door geschoten; en hadden geen meer doden en seer welnig gecasten.

Dit gebeft geindigt / zeilden gesamentlijk aan 't Puntaal ons te herstellen en te vertimmeren; daar d'Engelse mede by ons zijn gekomen haar schadelose Schepen te vertimmeren; dog hebben malkanderen niets gedaan / also 't een vyje konings stede is daar geen vandschap mocht gebruikt worden.

Op den 31. December 1664. wierd onse Commandeur Brakel, benefens 2. doden / van Capitein Roetering aan 't Puntaal onder 't losghanden van 't Geschut en Russchetten seer statelyk begraven. Des anderdaags wierd ik aan Capitein Roetering ontboden / sijn gequesten te besigtigen een been af te setten / also sijn Chirurgyn seer onvermogen was.

1665.

Comet-
ster gesien.

Op den 2. Januarii 1665. aanlande alhier inde Bay van Cadix twee Spaanse kraken / komende rijkelyk geladen van Nova Hispanien: en vertoonde hemeen komeet-ster / die wy inde Straat al hadden gesien / hebbende een vierige Staart naar 't Noord Oosten.

Grote ver-
andering op
de Schepen.

Alhier tot Cadix leggende / krijgt Jacob van Meuwen aanschrybens van Haar Ed. Mogende uit Holland, dat hy 't bevel over dese Oorlogschepen sal voeren / enig Volk huuren / en enige bequame Schepen van de koopvaarders in dienst nemen / en sig selve van alles wat tot den Oorlog van noden is versien. Pieter van Middeland, gewesene Luitenant van Brakel, wierd Commandeur Capitein op 't Schip van Roetering; welke Capitein Roetering mede sijn acte van buitengewoon Capitein ontfangt / en met sijn Volk overgaat op 't Schip van Brakel. De Schryver van Brakel, Helmig Koning, Luitenant gemaakt by Jan Gidionsz.

Wyu-

Wyndregt een brijwilligen op van Meuwen, wierd Luitenant gesfeld by Pieter van Middel and. So dat de gantse saken wierden veranderd en omgeset: doo; welke verwisseling van Bevelhebberen en Schepen vele van ons / als ook van Meuwens Volk / haar afscheid versogten; te meer / omdat men niet en wist hoe lang 't dueren en hoe 't met dese nieuwe Opperhoofden soude af lopen. Ook versogt en verkreeg ik byzheid voo; my en mijn Soon / mits ik wederom een goet Opper en Onder Chirurgyn in mijn en mijn Soons plaats soude stellen / gelijk sulks geschiede. Onder dies so maakten wy ons vaardig met de Franse Vloot / die zeil-rede lag / naar Frankrijk te zeilen; gelijk wy op den 29. Maart 't selve hebben gedaan.

1665.
Vele versogten van ons volk Paspoorten.

Gaan met de France Vloot naar Frankrijk.

Ik was met mijn Soon benevens negenige andere van ons Volk op 't Schip de Salvador, gemonteerd met 36. Stukken / 10. Bassens en 84. Man en 20. Reisigers. Onse inladinge waren Stuk-goederen / ook gemunt en ongemunt Silber; zijnde Monfr. Gouliot onse Capitein. Onse mede-makker was een Pregat van deselve grote en toerusting; hoorden beide tot Rouan t'huys. 't Overige van onse Vloot waren sieg-te Schepen; so Franse / Hamburgers en Vlamingen / zijnde ontrent de 20. Zeilen sterk.

Op den derden April sagen wy wederom de Komeet-ster regt in 't Oost / endeden 16. dito alsdoen in 't Noord Oost met een vierige staart in 't ophomen: alsdoen ware wy voo; 't kanaal / en wierpen grond op 90. vadem. De wind liep ons tegen en 't Schip seer lech zijnde / als mede gebreke van victualie / waarom wy / die gelast waren naar Havre de Grace, genootsaakt by Heiland aan 't Conquet te landen / daar wy alle wierden aangefet / bevindende ons in de 40. Passagiers / en besloten over Land naar Holland te gaan.

Landen aan 't Conquet.

Landreise door Frankrijk naar Holland.

Alhier in 't Conquet aangekomen / maakten de vordere goederen die wy nog hadden tot geld / om in 't reisen daar niet mede belemmerd te zijn; en ons geselschap in de 40. Personen zijnde / hebben ons verdeeld om meerder gemak te hebben / in de Plaatsen daar wy moesten verblijven.

Conquet een kleine Zee-stad 3. mijl van Heisant, alwaar enige Daart is op Bristol, Sorlings, Vaalmuiden, Pleimuiden en Poortland in Engeland; is op de vaste kust van Brittangie: en zijn op den 25. April vertrokken naar Brest, 't welk is een brave Stad dicht aan de Zee. Hier is een sterk kasteel / is volk en nering-rijk / tameljk van Gebouw / een

Conquet.

Brest.

1665.

Lenterno.

Morlaix.

St. Malo.

vande voornaamste Zee-havens van Frankrijk. Daar grote Magazijnen zijn / en treffelijke Schepen worden gemaakt / en ook des Konings Vloot komt havenen. Voeren van Brest met een Daartnig de Rivier op naar een Stad Lenterno, zijnde een tamelyke Land-stad / daar wy nagts verbleven. Van daar trokken door twee Dorpen op Morlaix, een sterke Land en koop-stad / heeft schone Huisen / Kerken / Kloosters / frappe Wallen en een fierk kasteel / is volkryk / en daar werd grote koophandel gedaan. Van Morlaix reisden wy na St. Malo, door verscheide Dorpen en kleine Steden. St. Malo leid op een steenklippige uitloek oft Rifs / welk van 't vaste Land in Zee loopt; is een treffelijke Zee en koop-stad daar grote Scheepvaard is / sterk en wel gebouwd van Huisen / Kerken / Kloosteren en Geboutwen.

Hier bestelde ik mijn Soon / so om de Konst als om de Franse spraak te leren / by een vermaard Chirurgyn Monfr. Duphreen, een Soon uit Sint Juliaan.

St. Michiel.

Van St. Malo vertrokken wy op Pont Orson, 't welk niet ver vande zeehand legt. Hier siet men 't wijd beroemde klooster St. Michiel, leggende op een Steenrots / alwaar men segt dat St. Michiel souden begraven zijn.

Averanci.

Ville Dieu.

Maison.

Caen.

Honfleur.

Havre de Grace.

Rouïan.

Amiens.

Wat verberst en van Paarden veranderd / reisden naar een Stadje Averanci, 't welk leid op een Berg / is rondom bemurd / hebbende dzoge dog diepe Gragten; is seer plaissant in 't hangen vande Bergen / vol Hoben en Tuinen. Van daar quamen wy in een klein Steedje Ville Dieu, leggende in een vrugtdragende Blakte; heeft maar een dog nette kerk. Alhier wonen veel koperflagers en Tinnegleters. Van daar reisden wy na Pont Verse, een Dorp in 't hangen van een Berg / en so op Belleville en op Maison blanc, zijnde hier veel Heide en kreupelbos / en ontmoeten ons een groote menigte van Heidens en Heidinnen / nevens andere Landlopers. En na verscheide Dorpen doorgereisd / zijn wy aangekomen tot Caen, daar enige tijd uitrustende. Dit is een pleisierige Stad / legt in een vrugtbare Blakte / rontom in 't Geboornite / Lusthoben en Tuinen; is destig in haar Wallen / Punten en Wolwerken / treffelijke straten / Huisen / Kerken en Tozens; is versien met een seer oud en vermaarde Hoge-School / legt 35. mijl van St. Malo, en 28 van Rouïan. Van Caen reisden wy door Chabour Dievo tot op Honfleur, zijnde een klein Zee-steedje aande mond vande Rivier die na Rouïan gaat. Hier des nagts wat uitgerust / voeren smorgens met de Vragt-Berk op Havre de Grace, alwaar enige dagen sijn gebleven / hebben Paarden gehuurd / met welke wy over Land vertrokken over Honfleur op St. Romain, op Lilbon, Quilleboeuf, Lijtroij, Corne en andere Dorpen / tot wy tot Rouïan zijn aangekomen. Dit is een vermaarde koopstad / die genoege beschreven en yder wel bekend is. En daar enige tijd verbleven vertrokken na Amiens dat een grote vermaarde Land-Stad is / uitmuntend van Heiden / Kloosters / Geboutwen en Wal-

len.

ten. Amiens en Roüan legt 25. mijsl van malkander / en men reist door de volgende Dorpen; als van Roüan op St. Venis, Lequene, Vergilan, 1665. la Maimailon, la Bouffierre, Hion, Mitafelle, Gradloy, Blerfie, Clare, Fortbleu, Goville, petit Amiens, Acrique. Alhier is de landfcheidinge tuffen Normandië en Picardië.

Van Amiens vertrokken wy op Beaucœur, Arponelle, Betrancour, Salie, Coulaugang, Monfie nevens andere Dorpen en Vleken / tot dat wy quamen tot Arras, een voorname Plaats / niet seer groot maar sterk en wel bevesting-boud / hebbende veel Buiten-werken. De Stad is in twee gedeeld / lopende een water tuffen beide / daar men met Bruggen overgaat / en tamelijk van Gebouwen. 't Is gelegen inde Proviñtie van Artois, 12 a 13 mijsl van Amiens, en 9 a 10 mijsl van Rijsfel. Van Arras zijn wy door Walsland tot 't Voorburg van Lens gekomen / zijnde daar weinig huifen / dog is eertijds een vrabe Plaats geweest / maar door den Oorlog so verminderd; gelijk ook 't Stedeken Lens, dat ontrent een half mijsl dwars daar af is gelegen; is meest te niet gedaan / so datter niet als enige slegte huifjes met een onnossele herhuis te sien. Dit Steedje legt nog in Artois; en zijn alhier tuffen de Franse en Spaanse verscheide sware Veld-slagen geschied.

Tot Pont Arondi een matelijk Dorp / leggende rontom in een laag waterig en moerassig Land / werd veel Curs gemaakt. Van 't einde van dit Dorp is een Schut-fluis / die 't binnen water kan opstoppen en afschutten.

Rijsfel een vermaarde Stad / de treffelijkste en grootste van geheel Wals-land, behoeft geen bande Steden so in sterkte / heerlijkheid van Gebouwen als anders te wijken.

Van Rijsfel op Brugge is 12 mijsl / en men doorreist Meenen, Ruisselaar, en verscheide Dorpen. Brugge is een grote Stad in Vlaanderen. Van Brugge reisden wy op Sluis in Vlaanderen, een bande sterkste Steden onder 't Staten Gebied, genoeg by d'onse bekend. Van Sluis reisden wy naar Gent, een bande grootste Steden van Nederland. Van Gent namen wy de weg op Brussel, 't Hof van Brabant. Van daar op Mechelen en Antwerpen: eindelijk op Bergen op Zoom, daar wy overboeren op Vlissingen. Van daar op Dordrecht, Gouda, Amsterdam, Haarlem, en ben in goede gesontheit in 't laast van Junii 1665. tot Egmond op Zee behouden aangekomen.

F I N I S

T. 3

TWAALV-

T W A A L V D E R E I S E Gedaan op de N O O R D Z E E.

Met Capitein JAN KROOK van
ALKMAAR, voerende 't
Schip de HOLLANDSE
TUIN, 1666.

KORTEN INHOUD.

De *Prins van Orangie* komt in *Texel* op de Vloot. De Vloot loopt in Zee. *Nederlandse Zee-magt. Engelse Zee-magt.* Komt op onse Zee-magt af. Aanvang van 't Gevegt. Een Engels Schip sinkt. De Vice-Admiraal vande witte Vlag genomen nevens enige andere. Twee *Nederlandse Schepen* verbranden. De Engelse kappen haar Ankers. Nog een Engels Schip sinkt. d'Engelse Schout by nagt keert drie Branders af. *Cornelis Evertsz. Tromp* valt in de Engelse, en word seer reddeloos geschoten. Verscheiden Engelse gesonken en verbrand. d'Engelse nemen de vlugt. Gevegt op den derden dag. d'Engelse verbranden verscheiden van haar eigen Schepen. d'Engelse Admiraal vande witte Vlag raakt op de *Galper*, en verbrand. *Prins Robbert* komt de vlugtelingen te hulp. Gevegt op de vierden dag. Een *Hollands Schip* verbrand. Twee Branders geraken met een Engels Oorlog-schip aan brand. 'n Sein van een algemene aanval. d'Engelse vlugten seer verwerd, en werden verscheide Engelse genomen. Twee Engelse.

te sinken. 't Gevegt eindigt door een grote mist. Lopen met de Vloot in Zeeland, en den 4. July wederom te Zee. Komen op de Engelse Kust. Peilen de mond vande Rivier van *Londen*. Grote Zee-slag op den 4. Augusti. Gelentheid der Vloten ontrent de Slag. Den 5. dito houden nog enig Schut-gevaard. Onse Schepen seer reddeloos geschoten. Lopen binnen, en wederom in Zee. Siend'Engelse Vloot zeilen door de Hoofden met de Vloot, en geraken wederom met d'Engelse in 't Gevegt. d'Admiraal de Ruiter krijgt enig ongeval. Storm en onweder op de Noord-Zee. De Pensionaris de Wit komt in de Vloot. Aart van Nes 't Opper-bevel over de Vloot aan bevolen. De Vloot loopt binnen, en yder na haar Havens.

Anno 1666. weder in dienst van 't Land begeben / onder 't bevel vande E. Capitein Jan Krook van Alkmaar; voerende 't Schip de Hollandse Tuin, gemonteerd met 56. Stukken en 256. Man; hebben de tot mijn Onder-Chirurgijns Hermanus Vredenburg van Alkmaar, mijn Doon Joannes de Graaff en Dirk Burger van Schoorl; en in Texel by 't grotschap de Schepen leggende / is den 23. Maas Sijn Konink-

1666.

lyklike Hoogheid Prijs Willem van Oranje, nevens Sijn Keurvorstelyke Doorlugtigheid van Brandenburg, Prins Maurits van Nassauw, de Vorst van Anhalt, de Vorst van Holstein, de Heer van Brederode, de Heer van Ouwerkerk, de Grave van Dona en meer Adelyklike Personen / aan boord van d'Heer Admiraal de Ruiter, Tromp en van andere Hoofden gekomen / de Vloot te besigtigen.

Syn Hoogheid de Prins van Oranje komt in de Vloot,

De Oorlog-Schepen altemaal haar Vlaggen en Wimpels latende wepen / wierd dapper met Geschut en Ruffschetten los gebrand / te eeren van Sijn Koninglyke Hoogheid en sijn byhebbende hoge Oorstelyke Personen. Ook quamen sig voor Egmond op Zee, Petten en Texel des tijds vertonen de Oorlog-schepen uit de Maas en Zeeland. So dat wy begonnen voorbereidselen te maken in Zee te gaan; gelijk wy op den 5. Juny buiten gaats ons verenigden: bestaande onse Oorlogs-Vloot in 91. voorszame Schepen / behalvend' Advijs- Jagten en Branders. Werdende 't Opper-bevel gevoerd by de Ed. Heer Luitenant Admiraal Generaal de Ruiter, beveffens de volgende Admiralen; als Cornelis Tromp, Jan Cornelisz. Meppel, Aart van Nes, Cornelis Evertsz. en Tjerk Hiddes.

Lopen in Zee. De grote van de Nederlandse Zeemagt,

De Engelse Vloot bestond in 81. voorszame Schepen / behalven de Advijs-Jagten en Branders; zijnde Opper-gesagvoerder de Prince Ro-

bregt

bregt en de Generaal Monk, den Ridder Georg Asque en den Ridder Tomas Allen.

1666.

Onse Bloot buiten in Zee gekomen / en deselve in Hoofstelen verdeeld / selden volgens gegeven order onse koers naar de Engelse kust / en komende op den elfden Junii ontrent 7. a 8. mijl Oost Zuid Oost van 't Noord Noordland ten Anker / door tegenwind en harde koelte uit den Zuid Westen.

De Engelse
Zeemagt
komt op de
onze af.

d' Engelse in Duins ten Anker leggende / en van onse komst verwittigd / kinnen voor de middag uit de wind op onse Bloot af: waar door wy onse Ankers moesten kappen / also 't onmogelijk was / vermits 't heet water en de korten tijd deselve op te winden. Een weinig voor het aangaan van 't Gevegt / slingerde 't Schip van de Heer van Gent de Boeg-spriet en fokke-mast af; waarom 't voort na Holland wierd gevonden / gaande de Heer van Gent over op 't Schip van de Capitein Hendrik Gofken.

Aanvang
van de Zee-
slag.

De beide Blooten by malkander / lieten 't gesamenlijk Zuidwaards overloopen / de wind zijnde West Zuid West. 't Was ontrent een uur na de middag als men op malkander begon te schieten. 't Smaldeel van de Luitenant Admiraal Tromp en van Meppel die de hinderhoede was aangeboven wierd de voortocht / en betoende haar hevig in 't Gevegt met haar Smaldeel. Kort hier na geraakten d' Admiraals de Ruiter en van Nes, voerende 't Hoofddeel mede aan de Vpand: in 't welke ontrent 4. uren een Engels Fregat van 't Smaldeel van de blauwe Vlag / voerende 50. Stukken / is genomen; dog is kort daar naar gesunken.

Een Engels
Schip sinkt.

't Smaldeel van Cornelis Evertsz. en Tjerk Hidde de Vries, zijnde Zeeuwen en Vriesen, konden voor eerst niet aan de Vpand geraken / vermits die te hoog in de wind van hen waren; dog ten 5. uren na de middag de Engelse 't voor de wind Noord West overwendende / geraakte 't Smaldeel van den Luitenant Admiraals Cornelis Evertsz. en Tjerk Hidde mede met de Vpand in een hevig Gevegt. Ook wierden door 't wenden van d' Engelse enige van haar Schepen door d' onse afgeschieden / en in 't rakende / aanstonds drie geënterd en in Holland opgebragt. De ene was genaamd de Switsare, gemonteerd met 70. metaal Stukken / geboerd by Sr. William Berkeley Vice-Admiraal van de blauwe Vlag; en is genomen door Capitein Hendrik Adriaantz voerende 't Schip de blauwe Reiger, mede voerende 70. Stukken. De tweede Prijs was genaamt Sevenwolde, met 60. Stukken / veroverd door Capitein Willem vander Zaen, voerende een Fregat met 52. Stukken.

De Vice-
Admiraal
van de
Blauwe
Vlag neemt
nog twee
Engelse
Schepen by
de onse
genomen.

De derde was genaamd Royale George met 44. Stukken / veroverd door Capitein Jacob Andriesz. Swart, voerende 't Schip Deventer, met 66. Stukken. Hier tegens zijn inde eerste aanval twee Nederlandse Schepen verbrant; 't ene genaamt Duivenvoorde, voerende 46. Stukken / geboerd by Jonkh. Otto van Treslong. 't Ander 't Hof van Zee-

Twe Neder-
landse Sche-
pen ver-
brand,

land

land, met 58. Stukken / geboerd by Symon Blok: beide naar gissinge door brandende proppen in brand geraakt.

In de eerste aanval van 't Gevegt geraakte 't Schip van Tromp al zijn ronthout quijt / en van Nes zijn Fokke-mast; so dat beide dese Admiralen over gingen op andere Schepen / en wierden terstond de mastelose Schepen naar Holland opgesonden.

De Engelse gewend / en de Nederlandse Vloot boorby gezeild / is haar Admiraal beneffens 't gros van zijn onderhebbende Vloot ten achter gegaan: dog hoort daar aan / sende dat de Generaal de Ruiter mede gewend / op haar aangam / hebben haar Ankers gekapt / en viel wederom een hevig en langduurig gevegt / in 't welke geen Nederlandse Schepen zijn verongelukt / maar ontrent tussen 7. en 8. uren savonds een Engels Schip met 60. Stukken van 't Smaldeel van de Blauwe Vlag gesonken: en tegens 't vallen van den avond geraakte de Schout by Nagt van de Witte Vlag van d'onse beset / zijnde seer reddeloos geschoten / en wierd aansonds een van de Ruiters Zanders aan zijn boord gesonden / die aansonds brande / dog sonkt den Zander.

Hoort daar aan wierd een tweede gesonden van de Schout by Nagt van Zeeland, die sy ook afschregen / en de brand uitblusten. Daar naar wierde van den Admiraal Cornelis Evertsz. nog een Zander gesonden / die sy ook afschielden en inde grond schoten; so dat dese Schout by Nagt van de Witte Vlag sig dapper heeft gequeten: by de 300. Man van zijn volk spjong buiten boord en swommen aan onse Schepen / om de brand t'ontgaan en haar leven te behouden. In den laten avond wierd den Luitenant Admiraal Cornelis Evertsz. met een kanon-kogel / komen de uit dese Schout by Nagt / dood geschoten.

Dese dag en nacht geëindigt / sag men op den 12. Junii smorgens met 't aanbryken van den dag d'Engelse Vloot anderhalv' mijl te loev' waard van d'onse: de wind doen West Zuid West / en hebben beide de Vloten 't weer na malikander gewend / en by d'Engelse komende / leidden 't met haar heen; te weten Zuid West. d'Engelse te loev'waard zijnde / agten geen boorddeel van de wind / maar hielden 't boordwind op onse Vloot; dog wy hielden onse koers by de wind tegens haar aan / so dat beide Vloten malikanderen met groot geweld passeerden / sonder dat een van de Nederlandse Schepen is gebleven: ook weet men niet dat van d'Engelse zijn vermist / maar wedsyds seer reddeloos / 't welk so veel 't doemlyk was wederom wierd hersield. De wind ondertussen tot aan elv' uren s'midnags gans weinig zijnde / dog na die tijd de koelte wakkerende / zijn beide de Vloten weder tegen malikander aan gewend / hebbende de Nederlanders doen de loev' van d'Engelse / en zijn weder in een swaar gevegt geraakt.

Den Admiraal Tromp met zijn Smaldeel eerst op de Engelse inbrekende / was op 't Schip van Jacob Cornelis Swart, by hem hebbende de Vice-Admiraal Abraham vander Hulst, Capiteins Pieter Salomonisz,

1666.

De Engelse
kappen
haar an-
kers.
Nog een
Engels
Schip sinkt.

Een Engelse
Schout by
Nagt keert
drie Bran-
ders af.

Cornelis
Evertsz.
Admiraal
van Zeeland
werd dood
gelchoren.

't Gevegt
werd op den
tweeden dag
hervat.

Tromp valt
in de Eng-
le, en werd
seer redde-
loos ge-
d' schoten.

1666.

de Haan, Jan van Amstel en verscheide andere / die te samen bande Engelse beset / seer reddeloos wierden geschoten ; en ten waar de Generaal de Ruiter met sijn Hoofdeel niet dwars in d' Engelse Bloot was gevallen / haar t'ontsetten / 't soude misschien slecht niet haar afgelopen hebben. Dog d' Engelse de Generaal de Ruiter sende aankomen / maakten ruimte ; zijnde 't Schip van Capitein Pieter Salomonz al in de brand en voort tot niet geraakt / wordende met sijn Volk van Capitein Schey gebergd. In dese aanval wierd Tromp wederom seer reddeloos geschoten / dat genootsaakt was op een ander Schip over te gaan / zijnde sijn bygebbende Schepen mede onbruikbaar / so dat deselve wierden naar de naaste Haven gesonden.

Verscheide
van de En-
gelse geson-
ken.

In dit Gebeft is den Vice-Admiraal Abraham vander Hulst dood geschoten / en vele bande Engelse gesonken en verbrand ; als een van het Smaldeel bande rode Vlag met 60. stukken / is ontrent de middag / een van 't Smaldeel bande Blauwe Vlag met 56 stukken / een van het Smaldeel bande witte Vlag / naar gissing met 50. stukken / 't Schip de swarten Arend, zijnde een Hollands Schip dat d' Engelse boozleden herfst van ons hadden genomen ; als mede een Engels Schip dat lang om hulp gesouwd had : dese alle zijn gesonken.

't Gebeft van dese dag heet en hebig aflopende / wierden veel van onse Schepen aan Stengen / Rees / staand en lopende Want seer schadeloos geschoten. Onder andere de Generaal de Ruiter sijn grote Steng afgeschoten ; wierd so haast 't doenlijk was weder hersteld.

De Engelse
nemen de
vlugt.

Als wy de vierde maal op haar wenden om haar slag te leveren / stelden d' Engelse 't op lopen naar haar kusten / zijnde als doen 't gros van haar Schepen verminderd op 35. a 36. Wy d' Engelse aldus vervolgende met alle zeilen / konden haar niet bekomen / also de nacht ons overviel ; en al zeilende herstelden onse Schepen / so veel 't doenlijk was.

En verbran-
den zelfs
enige van
haar Sche-
pen.

Op den derden dag / namentlijk den 13. Juny smorgens / de Ruiter wederom in staat zijnde ; en d' Engelse bemerkende dat men haar uit al ons vermogen sogte t'achterhalen / staken haar reddelose en qualijke bevelde Schepen in de brand / om dat deselve in onse handen niet souden verballen / en wenden alle blijft aande Givier van Londen te bekomen / settende tot dien einde alles by wat goet konde doen / en maakten om haar zeilen te beter doen dragen deselve nat. Wy vervolgden haar / en setten ook alles by wat goed doen kon om haar in te halen.

De Admi-
raal van de
Witte Vlag
raakt op de
Galper.

Haar aldus de gantse dag / zijnde Pingster-sondag / vervolgende / geraakte haar Admiraal van de witte Vlag / Dr. Georgie Ascue, boesrende 't Schip de Roiale Prince met 90. metalen Stukken gemonteerd / besende 't schoonste en grootste Schip van d' Engelse Bloot / op de Galper, een droogteboord de Givier van Londen, aan de grond / gaande d'overige van haar Schepen haar koers / en latende hem hulpeloos / wat seijn oft nood-teken hy ook dede.

Deze Admiraal siende sig van al zijn makkers verlaten / en van twee
 Vanders gebreigt / siecht zijn Vlag en versogt genade / 't welke hem 1666.
 werd verleend.

De Admiraal Tromp zijnde op 't Schip van de Schout by Nagt
 Sweerts, gelaste de gevangens daar uit te halen / en 't Schip op order
 van de Generaal te verbranden / dat ook dien nacht geschiedde. De Ad- En werd op
 miraal Ascue werd met enige van syn Bevelhebberen met een Galiot order ver-
 naar Holland gebankeligh opgesonden. Op die selve tijd dat dit geschie- brand.
 de / zijn uit den Zuid Westen 22. Engelse Oorlog-schepen gesien / by
 Prins Robbert aangevoerd / die daar mede 't kanaal tragte te bescher-
 men tegens de Franse Vloot / onder Duc de Beaufort. Ook zijn drie
 Oorlog-schepen uit de Rivier van Londen gekomen / makende weder-
 om een Vloot van 25 versche Schepen. De Zeeuwen ende Vriesen
 maakten aanstonds jacht op dese 25. Zeilen ; dog de Ruiter en Tromp
 hielden haar op de vlugtelingen.

Prins Robbert dit Smaldeel siende op hem aankomen / en wijkende
 naar die Schepen die wy naar jaagden / heeft sig met deselve verenigd.
 De Zeeuwen en Vriesen dit siende / keren weder na onse Vloot. Als
 doen waren de Engelse wederom sterk 60. a 61. Schepen / waar van
 25. vers en onbeschadigd / en onse Vloot sterk 64. Schepen ; dog alte-
 maal seer afgemat en reddeloos. De nacht aangekomen / wenden 't
 Oostwaard over de sanden te vermijden / en meerder ruimte te heb-
 ben.

Prins Rob-
 bert komt
 de Vlagre-
 lingen te
 hulp.

Den 4. Juny smoggens Pinxter-maandag hield de Generaal de
 Ruiter een algemene Pats-jaring / en belaste alle Bevelhebberen op
 nieuws haar pligt te doen / en eer en eed wel te betragten / en op 't zein
 wetsledden. Dit gedaan / gaat 't Gebegt smoggens ten 8. uren tusschen
 't Doorland en de Vlaamse Banken weder aan / ontrent 8. mijl buiten
 de Wal / de Wind Zuid-Oost ; wy de Loef van haar hebbende / dra-
 ken met drie Smaldeelen op drie plaatsen in haar Vloot / en sloegen daar
 door / waar door d' Engelse enigins verstroiden. De Ruiter met de
 gantse Vloot gewend / zelde Zuidwaard over naar de Vrand / die sig
 daar op mede tegens ons aan wende / zijnde dit al drie maal hervat / en
 den gantsen dag sterk gebogten met een onzekere uitkomst.

Vierde dag
 van 't ge-
 vecht.

In dit Gebegt is een van de Nederlandse Schepen verbrand / ge-
 voerd by Capitein Uitenhour. Een Engelse Vrand siende de Dicc- Een Hol-
 Admiraal de Liefde reddeloos / meenden hem te verbranden / dog lands Schip
 werd belet door 't schieten van de Liefde en Capitein Willem Boudewynsz, die een van onse Vanders / die in brand geschoten was aan
 boord quam / en so te samen verbranden.

Swaar get-
 vecht des
 selfs.

Een van onse Vanders meende Prins Robbert aan boord te leggen ;
 maar de Vrand die op Prins Robbert paste / quam hem door last van de
 Prince aan boord / en aan makander vast / dreeven een Engels Oorlog-
 schip door de boeg / en zijn alle drie te gelijk verbrand.

Twee Brans
 ders raken
 een Engels
 Oorlogs-
 schip voor
 de boeg.

1666.

Middelsterwyl was Tromp en en ge andere van sijn byhebbende Schepen in een hebig en langdurig Gevegt / geraakten ook meest alle seer schadeloos / so dat sy buiten t Gevegt moesten wijken / haar te redden en weer slagvaardig te maken.

Sein van
een genera-
le aanval.

Onse Vloot hier dooz met verzwakt / en den avond beginnende te vallen / sloeg de Ruiter niet veel agt op 't voordeelvande wind / maar doet 't beraadde sein / om gelykelyk met alle Smalbelen tot de Vpand in te byeken ; waar op de Admiraaals van Meppel en de Vriks, mitsgaders de Vice-Admiraaals Bankerd, Schram en Koenders, als ook den Schout by Nagt Bruinsveld, en alle Capiteinen die bovenwind waren kontelyk op de Vpand invielen ; zijnde de Admiraal van Nes, Vice-Admiraal de Lietde, met de Schout by Pagten van Nes en Evertsz. beueffens enige andere Schepen beneden d'Engelse Vloot / en de Ruiter met sijn Schepen in 't midden der selver / en hebben d'Engelse aan alle kanten so benepen met een scherp Gevegt van ontrent anderhalf uur / dat sy byesden geënterd te sullen worden / waarom haar vooz de tweede maal met versioying en schrik hebben op de vlugt begeben.

De Engelse
vlugten seer
confus.

De Witte Vlag setten 't met 9. of 10. Schepen vooz wind op ter loop Nooydwaard / bysettende alles wat goet doen konde. De Admiraaals vande Vode als ook de Blauwe Vlag met d'oberige Schepen settent by de wind over naar d'Engelse kust / en sag yder om een goede Prijs.

En, werden
verscheide
Engelse
genomen

De Schout by Nagt Bruinsveld raakten twe Engelse Fregats aan boozd / welke hy beide vermeerde ; maar deselve niet wel bemand hebbende / maken d'Engelse haar wederom meesters van de Schepen ; dog Capitein Pauw sulks vernemende / heeft deselve weder veroverd ; dog 't ene genaamd de Bul was so dooznageld. / dat 't hoit daar aanis gesonken. 't Ander genaamd de Essex, gemonteerd met 58. Stukken / is in Texel opgebragt.

Nog twe
Schepen
sinken van
de Engelse.

De Vice-Admiraal Koenders heeft inde selve tijd veroverd en in Texel opgebragt 't Schip de Nagelboom, gemonteerd met 62. Stukken / dat d'Engelse voozleden Jaar van ons hadden genomen. Ook heeft Capitein Maximiliaan veroverd en in 't Goeree'se Gad opgebragt 't Schip de Krone, gemonteerd met 54. Stukken. En zijn inde laatste aanbel twe Engelse Schepen gesonken van 't Smaldeel van de Witte Vlag / 's avonds ontrent 6. uren.

De slag ge-
eindigt door
een grote
mist.

De Vice-Admiraal in een slechte staat bindende / en dooz ons vervolgt / heeft God de Here 's avonds ontrent ten 7. uren een dikke mist over onse Vloot laten komen / so dat wy malkander niet sien / veel min ver- volgen konden / en is also dese bloedige Slag geëindigt. Haar nog ontrent een uur naar gejaagd / dede de Generaal de Ruiter sijn gewoonlij- ke sein schyten / en vergaderde de Vloot by een ; zellende dienagt met klein zeil / en dreven tot des morgens den 15. Juny / dog sagen geen Engelse ; zijnde als doen nog 60. Schepen / en vervolgens de selve dag inde Wielinge gelopen / hebben 't met de Vloot vooz en ontrent

Vlissingen.

Vlissingen en 't Kasteel Rammekens geset / leggende daar ontrent drie weken stil / onse beschadigde Schepen te herstellen / en van nodige Manfchap en Oorlogs-behoeften te versien.

Van alles wederom versien / zijn met de gantse Vloot op den 4. Julij in Zee gelopen / en hebben 't boor 't Land geankerd. De Generaal de Ruiter houd een algemene Krijgsraad / en bevelde alle Bevelhebbers haar eer en eed als vooren wel te betragten / haar flag-baardig te maken / alsoo daar 28. Engelse Schepen in Duins lagen / en dagelijks haar Vloot versterkten.

De Vloot nu in Zee zijnde / wierd die in Smaldelen verdeelt / en stelden onse hoers volgens orde naar d' Engelse kust. Sagen den 9. Julij 't Noordvoorland, hielden af en aen. 's Anderdaags sagen boor 't Land van Harwits enige Engelse Schepen ten Anker leggen. Den 12. dito bragt onse Brand-wagt drie Deense Fluiten inde Vloot. Ende Liefde wierd met 6. lichte Fregatten en enige Gallots na de Sibier van Londen gesonden de Zeegaten te peilen ; zijnde ook 6. kloetke Oorlogs-schepen uyt Holland by ons gekomen.

Ondertussen was er een gerugte op de Vloot van verraderij / om met brand-luizen de Vloot te verderven ; maar naar streng ondersoek op alle Schepen geen onheil bevonden.

Den 30. quamen d' Engelse uit de Sibier en Havens in de Zeegaten ten Anker / en wy met onse Vloot verzeilden wat van de wal / op dat sy te veiliger konden uitkomen / en ook tot meerder ruimte om met haar te slaan.

Den 2. Augusti sagen wy des vyands Vloot in 't West / 2 een half mijl van ons ; en onse Ankers geligt / zeilen met een Zuid Ooste wind Oost Noord Oost aan. d' Engelse leiden 't Zuid over : daar naar wenden wy 't Zuid Zuid Oost / om wat beter van haar kust te komen. Naar de middag wenden 't d' Engelse om de Noord ; dog wy onse hoers vervolgende / hebben 't enige tijd daar na geset.

Op den 4. Augusti 's morgens met 't aankomen van den dag / lieten wy onse Ankers / en zellen Zuid Oost ten Oosten met een Noord Oosten wind ; sagen alsdoen d' Engelse Noorden ten Oosten van ons / en quamen in goede order al trekkende op ons af ; so dat ontrent 10. uren 's morgens 't Gebeft is aangegaan.

d' Engelse inde 90. voornaame Schepen waren verdeelt ; als de witte Vlag was 't Boor-hoofst ; de rode Vlag 't Hoofstgedeelte ; de blauwe Vlag was d' Agterhoede bevolen ; zellende in order agter malkander.

Onse Nederlandse Vloot was doenmaals 100. Schepen sterk / en aldus verdeelt ; de Zeeuwen en Vriesen hadden d' eerste aanval ; de Ruiter 't Hoofst-gedeelte ; en Tromp met sijn Smaldeel de hinderhoeder.

't Was dies tijden vervolgens den gantzen dag meest stil / so dat de

Wy lopen
met de
Vloot in
Zeeland.
1666.

De Vloot
loopt op den
4 July we-
der 't Zee.

En komen
op de Engel-
se Kust. en
peilen de
mond van.
de Revis
van Lon-
den.

Grote Zee
slag op den
4 Augusti.

Gelegent-
heid der
Vlooten on-
trent de sel-
ve.

1666.

zeilen qualijk konden afdragen : egter geraakten de Zeeuwen en de Vrieten met 't Smaldeel van de Witte Vlag in 't gevegt. Te met sake ten de Gode Vlag, die mede boven wind was/ met sijn Hoofddeel soetjes op de Ruiter en sijn Hoofddeel af. En 't Smaldeel vande Blauwe Vlag op 't Smaldeel van Tromp; welcke Smaldeelen van Tromp en de Blauwe Vlag van onse Bloot asgeraakten/ en naar een hard Gevegt heeft Tromp de Blauwe Vlag op de vlugt gebracht.

De Zeeuwen en Vrieten, nevens 't Hoofddeel van de Ruiter in een hart Gevegt geraakt / dreeven sagtelijk heen met de Vrand digt onder schoots / zijnde seer siegt water / so datmen doemmaals niet mis konde schieten / gaande also Zuid-Oost heen. Gedurende dit Gevegt tot ontrent 10. a 11. uren inden avond voor al eer men ophield met schieten.

Capitein Krook onder 't Hoofddeel van de Ruiter beschelden / en gesfeld tot tweede van Jan de Liefde / moeste / overmits de Liefde over staag geraakte mede wenden om by hem te blijven / also hy seer reddeloos en ick was geschoten. Dus beide dese Schepen des nagts inde Engelse Bloot komende / zijn d'Engelse Admiraal vande Rode Vlag op 3de gekomen. De Engelse, bermids de duisterheid des nagts niet wetende dit Hollandse Schepen te zijn / hebben niet op haar geschoten; dog deden ons beste om uit d'Engelse Bloot te geraken. De dag beginnende door te breeken / end' Engelse siende dese Hollandse Schepen / begonden dapper op ons te schieten / dog deden ons weinig schade / also wy buiten schoots vande Engelse Bloot waren.

Kort daar aan komen nog by drie Schepen van ons Hoofddeel / zijn de nu met ons 5. Schepen daar d'Engelse 9. Fregatten van haar Bloot op af senden. De Ruiter dit siende / heeft 't weder na d'Engelse Bloot gewend / gelijk d'Engelse Bloot 't doen mede wenden en van ons af liep / waar door wy behouden niet ons 5. Schepen by ons Hoofddeel zijn gekomen.

Den 5. dito
houden wy
nog enig
Schut-ge-
vaarte.

d'Engelse dese morgen den 5. Augusti nog enig Schut-gevaarte gehouden / is 't ontrent des middags opgehouden / en hebben beide de Bloten afscheid van malkander genomen. d'Engelse gaan Zeewaards / ende Nederlanders zijn den selve dag met verlies van twee Schepen de Wielinge ingelopen.

Onse Schepen seer
reddeloos
geschoten
lopen bin-
nen gaats.

De gebleven Schepen waren 't Schip vande Vice-Admiraal Bankert en een Vries. 't Meerendeel van onse Schepen was geweldig door nageld en beschadigd: ook zijn in dit Gevegt seer veel Bevelhebbers / Soldaten en Bootsgezellen gesnevelt; als de Admiraal van Zeeland Jan Evertsz., de Admiraal van Vriesland Tjerk Hidde de Vries, de Vice-Admiraal Koenders en veel andere. Wy hadden op onse Schip 7. doden en 40. zware gequesten. 't Verlies der Engelse was mede op twee Schepen; so dat de schade aan Schepen gelijk was.

Onderwijl komt Tromp met sijn Smaldeel mede binnen sonder enige van sijn Schepen verloren te hebben. Wy

Wp lagen tot den 7. September in Zeeland onse Vloot te herstellen / en zijn de selven dag met 80. Schepen van Oorlog / 26. Branderen en enige Advijs- Jagten wederom in Zee gelopen / koers stellende naar d'Engelse kust / en 't aldaar geset hebbende tot op den 10 dito / zijn wy met een Noord-Oosten wind onder zeil gegaan / stellende onse koers Zuid-Oost aan tot ontreut des middags. Doen sagen wy d'Engelse Vloot ontreut 80 Zeilen sterk te loefwaard van ons / zijnde een stijve Mars-zeils hoefte. Lieten 't so met de vpaand tot 's avonds ten 9 uren overstaan. Als doen wenden wy 't om de Noord tot 's nagts 12 uren ; en doen wederom om de Zuid / waar door enige van des vpaands lij waardste Schepen met onse loefwaardste enig Schut-gebaarte hielden / maar 't duurde niet lang.

1666.
Gaan ten derde reise in zee.

Sien wederom d'Engelse Vloot

Des morgens den 11. dito hebben wy geen Engelse vernomen; maar hadden een harde wind / waar door enige van onse Schepen aan ront-hout vry wat schade leden.

Wp stelden onse koers naar de Hoofden , om onder de Franse Kust te lopen. Houden in de Hoofden een Engels Schip / sijn masten boegspriet verlozen hebbende / ten anker leggen / dat de Ruiter liet in brand steken / en is kort daar aan gesprongen. Komende om de hoek van d'Oude Man , souden 't digt onder Boulogne geset hebben / maar sagen d'Engelse Vloot digt om de hoek van Calis op ons aankomen ; hielden 't daarom onder zeil / en hebben 't diktwijs met maskander heen gewend / en ook enig schut-gebaarte gehouden ; dog hebben d'Engelse ons einde-lijk verlaten / en wy zijn met de gantse Vloot 's avonds digt onder de Franse Kust boor de Stad Boulogne ten anker gekomen. Door dit heen en weder wenden hebben enige van onse Schepen wat schade gekregen aan haar ront-hout ; als ook verscheiden bande Engelse / die haar masten verlozen / so wy konden sien.

Zeilen door de Hoofden,

Raken wederom met de Engelse in gevegt.

In dit kort Bevegt is een bonk van een prop of hardoes inde Generaal de Ruiter sijn keel geblogen / door welke hy grote benaetheid en ongemak hadde ; so dat de Luitenant Admiraal Aart van Nes't Opperbevel over de Vloot wierd aanbevolen / tot tijd en wijlen d'Heer de Ruiter aan de beter hand was.

d'Admiraal de Ruiter krijgt enig ongeval.

Onder Boulogne enige dagen leggende wegens ongestuimig weder / zijn veel Franse Heeren en Edelieden gekomen de Vloot te besigtigen / ende Generaal te groeten.

Op den 19. September onder zeil gaande / passeerden wy de Hoofden , en komien tegens den avond inde Noord Zee ten anker / daar het uit den Westelyker hand sterk begon te wapen / dat wy alle moesten bot vieren. Een bande Schepen geraakten sijn boegspriet en sokke-mast over boord. Gelyk ook op den 27 dito wederom sulken storm uit de Westelyker hand was / waar door verscheiden Schepen van hare ankers spilden / en andere verlozen masten / stengen / rees / boegspriet en galloens.

Storm en onweer op de Noordzee.

1666.

De Pensionaris de Wit komt in de Vloot.

Den 29. dito was 't tamelijk weder / en is de Pensionaris de Wit met een Abdys-Jagt in de Vloot gekomen / waar op daatlijk Krijgsraad wierd gehouden aan boord van de Ruiter van alle Opperhoofden en Capiteinen vande Vloot / en yder aangefegt hem wel te gupen en sig slagvaardig te houden. De Schout by Nagt Sweerv kreeg order met enige Schepen inde Hoofden te kruissen : en een vande Schepen de Muil Tromp genaamd / nam een Engelse Prijs die 19. yscere Stukken in hadde / en daar mede naar Londen soude gaan.

Aart van Nes en Jan de Wit hebben 't geslag over de Vloot.

De Generaal de Ruiter onderwijlen sieker wordende / wierd genootsaakt met een Jagt naar Holland te gaan ; en stont doen 't Opperbevel vande Vloot aan de Pensionaris de Wit en Aart van Nes.

Op den 5. October was 't tamelijk weder / so dat wy met de gehele Vloot zijn onder zeil gegaan / in goede order verdeeld ; en sagen ontrent drie uren 's namiddags wederom d' Engelse Vloot te loefwaard in het Zuid Oost van ons / ontrent 80. Zeilen sterk. Wy wonden 't Zuid Oost over / de wind liep West / maar kozt daar aan Zuid West.

d' Engelse hielden haar te loefwaard / en wonden 't over een selve boeg met ons heen ; maar tegenden avond raakten wy malkander uit 't gesigt / en 't begon weder sterk te wapen en stormen / waar dooz veel van onse Schepen verstroiden / die egter weder by een zijn gekomen. En wierd als doen besloten dat 't meeste gedeelte van onse Schepen souden naar de Havens vertrekken / een yder waar hy t' huis hoorde : dog enige Oorlog-schepen en Vranders souden blijven kruissen onder 't bevel van Willem vander Zaan en Capitein Enno Doedes.

De Vloot oopt naar binne en yder na sijn plaats.

Enno Doedes is met 6 Schepen na 't Lied van Schotland / en Willem vander Zaan met 13. Schepen / daar onder Capitein Kroom mede was / na 't Doggers Sand gegaan / alwaar wy moesten kruissen tot den laasten van October ; maar genootsaakt dooz lekkagie en gebrek van mondkost vande Vloot te gaan / en booz de wal komende / moesten dooz tegenwind en hart weder ankeren / daar een Matroos vande ree over boord is gevallen en verdronken. Op den 5. November goet weder en wind zijnde / zijn behouden in Texel aangekomen / naar dat wy groot perijkel dit Jaar hadden uitgesaan. Een uur adzie hier na / komt Willem vander Zaan en Enno Doedes met haar Schepen mede by ons in Texel.

F I N I S.

D E R.

DERTIENDE

REISE

Gedaan op de

NOORD ZEE,

Met Capitein KROOK van ALKMAAR,
voerende 't Schip GELDERLAND,

Anno 1667.

KORTEN INHOUD.

Komst in *Texel*. Ons Volk werd geprest. Krijgen weder
200. Man. Gaan in Zee. Komen onder de *Engelse Kust*.
Keeren weder naar *Holland*. Gaan naar 't *Sand* met een be-
sloten bevel. Placcaat van Vrede op 't Schip aangevlogen.
Op 't *Doggers Sand* werd de Bevel-brief geopend. Komen by
Hutland by d'Heer van *Gent*. Krijgen een grote Storm op 't
Sand. Komst in *Texel*.

D't Jaar 1667. mijn wederom in dienst van't Land
begeven / onder 't bevel van de Capitein Jan Krook / 1667.
voerende 't Schip Gelderland, en van alles besorgd
ben ik met mijn bijhebbende goederen na boord / het
Schip leggende in *Texel* gegaan / en spoedig aange-
komen. Komst in *Texel*.

't Schip ook van alles klaar zijnde / om nevens
andere Schepen zell-rede leggende uit lopen / komt
daar orde van Haar Edele Mogende / dat Capitein Krook en Capitein
de Boer van Enkhuisen haar Scheeps-volk sullen over geven aan Ca-
pitein Claas Anker van Alkmaar en Capitein Hen van Medenblik, niet
anders behoudende als haar Bevelhebberen / die op pder Schip 50.
man

1667.

man uitmaakten. De gemande Schepen liepen in Zee / en wy bleven sonder volk leggen / dog kregen niet lang daar naar order pder 200. man aan te nemen.

Krygen wederom 200 man , en gaan in zee.

Dan al wederom versien / zijn op den 15. Augusti met 4. Oorlogschepen en enige koopvaarders in Zee gelopen.

Enige koopvaarders met een Bygeleider sielden haar koers om de Noord naar Moscovien. Wy met ons 3. Schepen na de Sibier van Londen. Maar eer wy daar quamen ontmoeten ons enige Vlaamse Sinakken / komende bande Oost / de wil hebbende naar Jarmouth in Engeland.

En komen onder de Engelse Kust.

Haar Passen nagesien hebbende / lieten haar weder varen / en verhoorde onse Reise ; en onder d' Engelse kust komende / quamen eerst by den Vice-Admiraal Schram . en daar na by de Luitenant Admiraal Aart van Nes , die met 15. Schepen voor de Sibier van Londen lag. Dese gaf terstond order dat onse Capitein Krook de wimpel bande kruis-steng sould laten wapen / en hem na 't zein van den Heer Zweers sal boegen.

Het waide op dese tijd so sterk dat de Boot bande Brand-wagt ons voor den boeg dreef / en 't volk geborogen / is de Boot aan stukken en het onderste boven geraakt.

Op den 29. Augusti een Galliot uit Holland komende / bragt order aan den Admiraal Aart van Nes , dat hy hem met de gantse vloot naar de Hollandse Kust sould verboegen.

Gaan wederom naar Holland.

Dese anderdaags ligten wy onse ankers / en sielden de stevens na de Hollandse Kust. Aart van Nes ging naar Zeeland en wy na Texel , daar wy den Luitenant Admiraal van Gent met enige Schepen bonden aan 't anker leggen / die met enige Schepen na Hicland sould gaan / om op de Oost-Indien-vaarders te kruissen / gelijk hy in korte dagen zeil maakte sijn voorgenome Reise te volbrengen : dog wy bleven nog enige dagen / en kregen ten laasten ook order van daar met ons drie Oorlogschepen na 't Doggers Sand te gaan ; namelijk Capitein Schai , voorende 't Schip de Spiegel was Opperhoofd van dese drie Schepen / Capitein Krook en Capitein Kerseboom. Ider Capitein kreeg een besloten Bevel-brief waar naar hy sig soude schikken / of 't gebiel dat sy van malkander geraakten : waar van 't opschrift luidde.

Krygen order om na 't Doggers Sand te gaan. En krygen een besloten Commissie.

Dese Commissie sullen behandigt werden aan de Capiteinen , de welke sullen gaan naar 't Doggers Sand ; en sullen deselve niet mogen geopend werden voor en al eer sy gissen op Doggers Sand te wesen.

Placcaat van de vrede op 't Schip aangeslagen.

Op den 20. September gingen wy uit Texel zeil naar 't Doggers Sand , ende op den selve dag wierden d'openbare Schyften bande Vrede tussen Engeland en 't Verenigde Nederland aande Casuit geplakt / het welk een grote blijdschap onder 't volk veroorzaakte ; en ik maakte deser oorzaak die nevenstaande Vers op de Vrede.

Dusraakt den Oorlog uit, en 't Bloed-bad weer gedempt,
 Door Helden van ons Land, wierd 't wraak-vier uitgeblust;
 Den ouden haat en nijd gemuilband en getempt,
 So datmen veilig vaart, op ons Vereende Kust.
 Twe Broeders zijn vereend, daar God wierd om gebeden,
 Den Brit en Batavier. δ Mens toond dankbaarheid,
 Om dat den Hemel ons gunt een gewenste Vrede:
 Bid God dat die geduurd, tot inder eeuwigheid.

1667.

Den 21. September komt Capitein Kerseboom en de Commandeurs Zoon aan ons Schip te gast. Onse Onder-Luitenant bronken raken de / krijgt verschil met de Loots / die hy ook met een Stilet meende te quetsen / maar door onse Schipper belet; wierd de Luitenant inde boeien gesloten / daar hy na veel hooghiden weder uitgeraakte.

Ons gissende op Doggers Sand, so wierden de Bevel-brieven geopend / die van dese inhoud wierden bevonden.

Alle Capiteinen die dese onse Commissie sullen zijn behandigd, sullen haar op 't spoedigste van 't Doggers Sand hebben te vervoegen naar Hitland, en 't aldaar kruissende houden, tusschen de Kimmen en 't Noord-einde van Hitland ten vollen sigt van 't Land, en verwagten aldaar de Heer van Gent.

Op 't Doggers Sand is de besloten Commissie geopent.

Waar op onse koers na Hitland stellende / hadden op den 29. September de hoogte van 60. graden / en sien weinig naar de middag 't Zuid-einde van Hitland, West van ons / en lopen 's anderdaags dicht onder de Noord-hoek / en sien des avonds den Heer van Gent met 7. Schepen / hebben ons by deselve gevoegd.

Komen by Hitland by de Heer van Gent.

Op den 4. October konit een Oost-Indien-baarder by ons inde Vloot / genaamt de Diemerkerk, weinig dagen te vooren nog by ses van sijn mede-makkers geweest / en met haar 12. Schepen van Batavia gezeld / was 't Schip Walcheren op de Eilanden van Fero verongelukt / en veel volk gebleven.

De Heer van Gent met dese Oost-Indien-baarder en enige van sijn Schepen naar Holland zeilende / zijn wy met ons vier Schepen verbleventot den 8. vande maand te kruissen. 't Waide dees tijd seer sterk / en den 6. dito een gantse storm uit den Noord Oosten / so dat wy genoodsaakt wierden de Pokin te nemen. Ons Schip wierd door 't swaar Geschut en slingeren so lek / dat wy 't qualijk met twee Pompen konden gaande houden. En by de Scheeps-raad goed gebonden op te duinen / so lieten 't hoog wind en hoog zee Zuid Oost aan lopen.

't Weder bedarende / en de wind nu sus dan so zijnde / begon 't weder uit den Noord Westen een gehele storm te wapen. Onse folke-ree brakt in 't midden / en quam met zeil en treil van boven neder.

Krygen een grote storm op 't Sand.

Even ober 't Zand zijnde / lieten 't anker inde grond vallen op 19. a 20. vadem diepte; dog ontrent 6. uren gelegen is ons touw gebroken /

1667.

en genootsaakt ons plegt-anker te laten vallen. Maakten onse Fokke-
Bee met wangen en woellinge aan malkander / en kregen de Fok daar
weder aan.

De wind te nietz wat afnemende / maakten ons gereed naar Hol-
land te gaan; en ons plegt-anker geligt / stelden onse koers na Texel,
dog moesten vermits tegenwind vooz de wal ankeren.

Komst in
Texel.

Daar enige dagen gelegen / komen verscheide Schepen by ons; als
Straats en Oost-Indien-vaarders en andere koopvaardp-schepen / daar
mede wy op den 28 October 1667. behouden in Texel zijn aanbeland /
hebbende met ons Schip in 't geheel maar 10. weken uit Texel geweest /
en is op dese Reise niet aanmerkelijks voorgevallen.

V E E R.

VEERTIENDE
 REISE
 Naar
 OOST-INDIEN.
 Met 't Schip de JONGE PRINS, voor
 de Kamer van HOORN.
 Anno 1668.
 EERSTE HOOFT-STUK.

KORTEN INHOUD.

Lopen uit *Texel* in Zee. Stoten op de droogte *Wenenburg*. Lopen in *Duins*. Stoten in *Duins* op de grond. Sien de *Zoute Eilanden*. *Graf-schrijft over de dood van mijn Zoon*. Komst aan de *Kaap de Bona Esperance*. Vertrek van daar na *Batavia*. Sien 't Eiland *St. Paulo*. Komst op *Batavia*. Vertrek van daar na 't Eiland *Ceilon*. Komst op *Ceilon*. Nemen daar Oliphanten in om in *Bengalen* te brengen. Krijgen op dese Reise een grote travade. Komen in *Bengale*; en voor de *Hollandse Logie* op *Ouglie*, daar ik aan Land wierd gelegd. *Geestige klugt van 't Engels Op-erboofd*. Gaan na *Cassamabasar*, daar ik na 5. dagen aanlande. Een jonge Dogter van 13. jaar trouw. Gaan na *Pattona* met een snedig Vaartuig.

1668.

De Zee-flagen vanden Jare 1666. alle bygewoond / en de bloedigen Ooellog 1667. in een gewensie Oude met Engeland verwisseld / hebbe my weder in dienst vande E: Oost-Indische Compagnie begeven / om met 't Schip de Jonge Prins voor de Kamer van Hoorn na Oost-Indien te vertrekken. Dit Schip was bemand met 325. koppen / en gemonteerd met 38. Stukken ; hebbende tot mijn Onder-Chirurgus Gerrit Ossius van Hoorn en mijn Zoon Joannes de Graaff , nevens drie jonge Knapen.

Lopen uit
Texel in
zee.

Stoten op
de Droogte
Wenen-
burg.

Ons van alles wat tot so langduurige Reise van noden was versien / en met een Ligtcr na Texel vertrokken / zijn met een wakkerre Ooste wind op den 14. December 1668. in Zee gelopen ; siellende onse koers na de Hoofden , en in korten tijd deselve door-zeild / zijn aan 't Eiland Wigt gekomen / en hebben met een Zuid Westen wind tussen 't vaste Land en Wigt op de droogte Weenenburg twe maal gestoten / niet sonder groot gebaar van 't Schip te verliesen ; maar 't goed weder en slegt water / benevens de goede voorzigtigheid van onse Schipper en derde Waak / hebben 'er ons onbeschadigt doen af komen ; zijnde onse Opper en Onder-sierman sielt. Des anderdaags begond 't uit den Zuid Westen een storm te wapen / met hagel / jagt-sneeuw en grote koude / geraakende verscheiden van 't Schreeps-volk inde kopen.

Lopen in
Duins.

Op kruisten alhier enige dagen af en aan / maar wierden eindelijk gedrongen een goede Bede te soeken. En in Duins ten anker gelopen / vonden benevens enige Engelse ook enige van onse makkers / zijnde een dag voor ons uit Texel gelopen ; namelijk de Schepen Tarnaten, Ameronge, Kattenburg en de fluit Loosduinen.

En stoten
wederom
op de gront.

No 1669. op den 4. Januarii / de wind Oostelijk lopende / maakten weder zeil ; dog vermits de sterke wind konden niet schrap geraken / maar tegens de lager wal aandrijvende en op deselve stotende / lieten nog een anker vallen ; ende ten zy de wind niet enigfins was veranderd / 't soude slegt met ons hebben afgelopen. Dog weder onder zeil en boven de Hoek van Doevres geraakende / zijn met een goede voortgank de Singels, Bevesier, Wigt, Poortland, Pleimuiden en 't Kanaal af in de Spaanse Zee gekomen.

Zien de Sou-
te Eilanden.

D'Oosten wind ons by blijvende / heeft ons in 't kort in 't gesigt vande Canarise Eilanden gebracht. En aldaar twee vreemde Zeilen siende / merkten haar aan als twee Turkse Rovers. Dog wy verbolgende onse koers / sagen op den 27. Januarii een vande Zoute Eilanden, St. Anthoni. En in 't kort uit de koude inde warmte gekomen / heeft veel van ons volk geklaagd van scheurbuik, watersugt, onlijdelijke hoofd-pijn en brandende koortsen verseld met raserny. Sommige liepen als ontfing langz 't Schip / en sterven schielijk.

De wind ons gunstig blyvende / zijn op den 16 Februaary de Linie Equinoctiaal gepasseerd / en op den 20. dito is tot mijn grote droefheid mijn Zoon Joannes de Graaff, zynde mijn Onder-Chirurgyn / naar dat drie dagen met een brandende koozts en hoofst-pijn van den Heer was besogt gestorven / die wy volgens Scheeps gewoonte hebben begraven / en 't onderstaande Graf-schryft toegevoegd:

1669.

Onder 't blauw gewelv', en 't gesterrend kleet,
Begroeven nu onlangs, tot mijnes herten-leet,
Mijn lief en waarden Zoon: dog is verlost van pijn.
En sal daar rusten tot den Jongsten dag sal zijn:
Dan sal 't verderevlyk sig transformeren,
In een onsterflijkheid, en eeuwig triumpheren.

Graf-schryft
over de
dood van
mijn Soon.

Ontrent 16. dagen naar 't oberlieden van mijn Zoon / stierf ook mijn andere Onder-Chirurgyn Gerrit Offius een Apotheker van Hoorn, en benevens hem d'Opper-Boekhouder Claas Opperdoes met enige van ons Scheeps-volk.

Onse Reise verbolgende / sagen den 2. April de hoge Bergen van de Kaap de goede Hope, en op den 3. dito inde Tafel Bay ten anker gekomen / vonden aldaar 't Jagt Vlaardinge, dat drie weken voor ons uit 't Vaderland was vertrokken / en drie dagen na onse aankomst / onse makkers Ternaten, Amerongen en Kattenburg. Ook zijn dees tijd van Ceilon de Schepen Brederode, Naitenburg, de Kooz en Sparendam aan de Kaap aanbeland / ober welck d'Heer Ryklof van Goens de Jong 't bevel hadde / en van Batavia, de Fluit Hasenburg.

Komt aan
de Caap de
Bonne Esperance.

Ons aan de Kaap verberst en van vers water en verdere nootsake-lijkheden versorgt / zijn met 't Jagt Vlaardinge en een Hoeker uit de Maas op den 16. dito van daar na Batavia onder zeil gegaan. Dog onse tweemakkers door hert weder van ons geraakende / setten 't om de Zuid / en sagen op den 16 May 't Eiland St. Paulo, en op den 13. Juny 't Eiland Java, en deden dagelijks ons beste de Straat Sunda in te komen / en deselve in 't korte door-gezeild / zijn op den 27. Juny op de Rede van Batavia aangekomen / hebbende 6. maanden en 13. dagen uit Holland gewest / en 31. doden op de Rit-reise gehad / daar van 3. Man zijn buiten boord gevallen en in Zee verdronken.

Sien 't Eiland St. Paulo.

Komt op Batavia.

Weinig dagen na onse aankomste zijn ook op de Rede uit Holland aangekomen de Schepen Ternaten, Cattenburg, Vlaarding, de Fluit Delfshaven en enige anderen.

Onse Militie aan Land en de Matrosen op de Schepen verdeeld / is de Burgerpe en bediende van de Compagnie op Batavia in haar volle geweer opgetrokken / en heeft haar op 't Kasteels-plein voor de E. Heer Generaal ende Raden van Indiën vertoond; gelijk ook alle Schippers van de Stierlieden / Boekhouders / Zieke-meesters en Chirurgijns van de

De Burgerpe in 't ge-weer.

Sche-

1669.

En vertrek-
ken van
dan op
Ceilon.

Scheren voor; Batavia op de Reede leggende. Dese Wapen-schoutwing gedaan / hebben de Bengaals-vaarders sig gereed gemaakt om na 't luyt Bengale te vertrekken / wierd ik gesield om op 't Jagt Ouglie, een Moors maahisel een togt over Ceilon naar Bengale te doen.

Op den 20. Julij benevens 't Jagt de Kameel-boom van Batavia onder zeil gegaan en stellende onse koers voor de Straat Bunda om de West / en daar na om de Moord / zijn op den 9. Augusti de Linie Equinoctiaal met aangenaam weder gepasseerd. Dog hadden op den 13. dito des nages voor; moettig weder ons Jagt byna verzeild op de Kleine Bafkens, zynde enige gevaarlijke klippen, gelegen op de Kust van Ceilon. Dese swarigheid gelukkig onthomen / zijn spoedig voor; Batucalo, en van daar voor; Trinquenemale aangeland / alwaar door; onder van 't Nederlands Opperhoofd van Wielinge, onse Zieke-trooster Mr. Jan Blonk van Medenblik met syn Zoonje aan Land gebjagt / verzeilden naar Punto Pedro, daar enige Soldaten die wy van Batavia hadden gebjagt gelost / vertrokken na Jassanapatnam, en op den 22. Augusti by Kais ten anker gekomen, ontladen omc overige goederen. En besig zijnde enige stallinge te maken voor; 6. Oliphanten, die wy in Bengale souden brengen / is 't Jagt de Kameel-tak by ons gekomen van Palicate op de Kust van Coromandel, mede bringende enige Soldaten / die van Jassanapatnam over Land na Colombo souden vertrekken / en van daar benevens nog enige Militie overgeschreept worden naar Tutocryn, om tegens den Lik of Heer die sig wegens de Parel-bissert tegens de Compagnie selde te oozlogen.

Nemen 6
Oliphanten
in om in
Bengalen te
brengen.

Onsemakker de Kameel-tak ging van Punto Pedro na Bengale, en wy van alles gereed kreeg ik vanden Heer Juripsaas Vos, Commandeur van 't Kastiel Jassanapatnam, bevel aldaar aan Land te blijven. Dog wy zeil-rede leggende / en vermits de Oliphanten in hadden / en onse Schipper so haast geen ander Chirurgen komende bekomen / is des ander daags boven 't bevel vande Commandeur te zeil gegaan naar Bengale.

Wy stelden onse koers van Jassanapatnam na Palicaten, en so langs de Kust van Coromandel, en ontreint 't hoge Land van Golkonda gekomen / overviel ons een sware trabaad / die onse grote en Fokke-ree / Besaans-roed en Kruis-steng met zeil en alles in een slag van boven neder sloeg: zynde dit niet so haast van boven / of 't was weder 't schoonste weder dat men konde wenschen. Ons neder-geballen ront-hout wierd aansfonsd weder gewangt en opgeregt / so dat wy in 't kort hilaar gerookt, spoedig in Bengale hebben gearriveert.

Schielijke
varade.

Komen in
Bengalen
voor de
Hollands
Logie op
Ouglie.

By lide de Gaele van daar de Rivier de Ganges opgevaaren / niet tegenstaande de grote af-watring en sterke stroom zijn op den 9. October Anno 1668. by de Hollands Logie ten anker gekomen.

Aldaar de Oliphanten en overige goederen gelost / Aregen onder van de Opper-hoofden eendok een weinig beneden Ouglie te graven / om ons

ons Jagt daar in droog te setten / en vermits Ichakagie te verdubbelen. Vallende in 't werk een van onse Matrosen vande Zalinge vande Fok- 1668
ke-sfeng op d' overloop dood / sonder dat men konde sien waar hy gequeft
was.

Niet lang hier na by den E. Heer Directeur Ransit onthouden / heeft Daar ik aan
my bevel gegeven aan Land te verblijven / en mijn dienst by in de Lo- Land mer-
gie tot nader orderd waar te nemen / offo lang de Chirurgijn ders tyd de geleg-
daar leggende / weder van Deka was gekomen / zijnde albaar geson-
den om 't Opper-hoofd Sr. Clement te genesen / die egter niet tegen-
staande wat neerfligheid daar toe wierd aangevend / is gestorben / en
op Oughe op 't Duitse kerk-hof begraven ; wordende op d' uitswaard een
van de Looften door een drouke Lyndreper de halbe hals afgesneden /
die ik wederom heb genesen.

Ook is van Deka gekomen de Borkhouder Olivier Carbouw met een
Daartug / mede brengende enige duisend zilbere Rupi en twee gevangen
Matrosen / van 't Jagt Oughe weg gelopen / en haar in dienst by de
Moeten begraven. Dese dooz d' onse bekenid / wierden gesloten naar Oug-
he en van daar met de Schepen naar Batavia gesonden.

De Hollandse Schepen haar goederen ingeladen / wierden afgebaar-
digt na haar aangewezen plaatsen ; als Japan, Batavia, Malakka en
Ceylon.

De E. Heer Ransit ging een reis na Cassamahasar , om de Koophandel
en de nieuww prijs of koop-makinge vande Zyde by te wonen ; en weder
komende / hield men hier op Oughe een byzohje nieuww / en verlieten al- 19-8
so 't Oude en traden in 't Nieuwe Jaar.

Inde maand Januarij werden enige Bevel-brieven van den groten
Mogol gesonden aan alle Moorle Gouverneurs , Stadhouders en Bevel-
hebbers , dat sy door 't gantse Land de Heidense Gods-dienst souden verhin-
deren , en de selfs Tempelen en Pagoden toe merselen. Ook wierd de
Schattinge der Mahometaanse Koopheden verminderd / en de Heidense
Tollen en Schattingen verhoogd / op hope dat enige van 't Heidendom
tot de Mahometaanse Gods-dienst souden overgaan. En om sijn Gods-
dienstigheid beter te doen bliken / send een grote schat en rijkdom naar
Mecha in Arabien tot een offerhande aan haar grote Prophet Maho-
met.

By liet ook Bevel-brieven afgaan tot vernietiging van alle openba-
re hoerhuizen en bordelen ; dog de sijnre over 't hooft gesien.

Inde maand van April sagen wy op Oughe een gesfuge kragt van
Mr. Blak , 't Engels Opper-hoofd / vertrekkende by nacht met een
Daartug van Oughe naar Bellezoor , en van daar met een Engels
Schip na Engeland / vermits de Moeten hem tragten te vatten / eif-
sende rekening van hem van sekere overledene Nabab , die hem enige
goederen had in verzekering gegeven ; maar nam als verhaaid is /
sonder rekening de blugt.

Geeflige
kragt van
Engels Opper-
hoofd

1670.

—

Alhier op Ougli leggende / deden somtijden een wandeling buiten / en sagen hier veel voornam Landen / Alkieren / Tuinen en andere vermakelijke plaatsen / behoevende in vrugtbaarheid weinig Landen in Asia te wijken.

Gaat na Caf-
samabasar
om daar te
leggen.

Enige tijd op dit Hoofst-kantoor gelegen / en mijn dienst waar geno-
men / wierd ik door order vande Heer Directeur gesonden na 't Kantoor
tot Cassamabasar / en my in een snel-roepend Daartuig geset / vertrok
op den 9. Juny van Ouglie.

Daar hy na
5 dagen ar-
riveerde.

De Ganges optwaards en onder wege verscheide Dorpen en Vlekken ;
als Nata, Trippine, Amboa, Nedra, Lalamatti en Sedebat boorhy va-
reude / ben ik op den 14. Juny op Cassamabasar aangekomen. Werden-
de van den Heer Jacobus Verburg en verdere Opper-hoofden verwel-
komt / en in den Chirurgus-winkel geplaatst ; wordende de Chirur-
gus die daar lag terstond na Ouglie en van daar na Batavia gesonden.
Ik was so dra niet op dit Kantoor / of kreeg onder mijn handen twee
Mozen / zijnde door de Struik-roovers swaar geseft.

Ook wierd ik inde selve tijd ontboden by den Gouverneur van Moxe-
debat, een Stad drie mijlen van Cassamabasar gelegen / hebbende enig
ongemak aan sijn oog / wordende onder de Mozen wel ontfangen en
ontheald.

Een jonge
Dogter van
13 jaar
trouwd.
En had bin-
nen 't jaar
een jonge
soon.

Op den 18 Juny trouwde de koopman Pieter Hofmeester van Delft
met een jonge Dogter Juffr. Anna Hinlopen, zijnde oud 13. en de Brui-
degom 32. Jaar ; leggende dese jonge Bruit binnen 't Jaar inde kraant
van een jonge Zoon / en hielden de Bruilofs-feest 8. dagen lang.

Vertrek van
daar na
Pattena.

Oecz tijd is op Cassamabasar siekelyk aangekomen d'Onder-koop-
man Jacob Prippelnagel van Pattena, die van enige Indiaanse Medi-
cijn-meesters in een besloten koets met vergiftige dingen berooit /
aanborsig en lam was geworden / dat hy hem niet konde roeren. En
verscheide genees-middelen van my gebruikt / dog meest te vergeefs /
bevond hy sig selve wat beter / sodat hy voornam sijn Reise na Deka te
voltrekken / daar hy als Opper-hoofst soude leggen ; maar een weinig
tijds daar geweest / wierd door de dood van sijn gebrek en bedieninge
verloft / end'Onder-koopman David van den Hemel in sijn plaats der-
waarts geschikt. En ik door bevel van den Heer Jacob Verburg de Ri-
vier de Ganges op / na Pattena / om aldaar 't Opper-hoofst Jacob Sande-
rus, so 't doenlyk was van een langduurig gebrek te genezen.

Verzoek aan
hy gedaan.

My wierd met een van 't Opper-hoofst en andere versogt / 't af-tei-
kenen in 't op-baren van de Ganges, van de voornaamste Kasteelen /
Steden en Paleisen die my onder weeg souden voorkomen / 't welk ik
gewillig aan nam / so wel om haar dienst als ook om mijn selve te vol-
doen ; gebende my tot dien einde een gedenk-briefje mede van de voornamste
Plaatsen die wy moesten aandoen.

In een snel
roeiend
vaartuig.

Daar werd een snel-roepende Daartuig met een overdekte Cent met
12. roeiers / 2. dienaars / een Koks met een Cook vaardig gemaakt
om

om my derwaarts te brengen / en wierd tot mijn geselschap mede gegeven een jong Boekhouder Cornelis van Oosterhoff, zijnde ontrent 18. Jaren / die op Pattenā soude leggen. Ook quamen van Ouglie 20. Pateillis / hebbende salpeter en amphioen afgebragt / die mede de Ganges op moesten na Pattenā, zijnde met enige Compagnies goederen geladen / om die op Soepra te brengen; dog wy lieten dese voor afgaan / alsof sy so snedig niet konden voort komen / vermits de sterke stroom en af-watering vande Rivier de Ganges, die een vande grootste Rivieren des Werelds is.

1670.

II. H O O F T S T U K.

KORTEN INHOUD.

Vertrek van Cassamabasar en komt te Moxedebat. Komt te Ragimohol. Besigtigen 't Princelijke Hof van Sultan Cha Soufa. Heerlyk Fontein-werk, en treffelijk gebouwen aldaar. Komen by de hoek Borregangel, Panibi, de Laigola, Tol Plaats, Patrigatta. Wonderlijke Characters en Spelonken. De hoek Fangira, en wonderlijke Steenrots aldaar. Koninklyk Paleis tot Fanzira. Komt te Gorgatta. Passeren verscheide Plaatien en komen tot Mongeer. Gaan daar aan Land. Werden gevangen. Voor de Moorsen Raad gebragt, en scherp ondervraagd waarom wy haar Stad so nauw besigtigden. Werden in een donker gat gefet; en komen wederom voor de Raad. VVerden van alles ondervraagt. Krijgen een andere gevankenis. Mijn Kameraat werd siek. VVerden seer nauw bewaard. Senden Brieven af na Bengale. Komen weder voor de Raad. Quade suspicie van onse handel. Mijn Kameraats siekte verergt. Verantwoording op onse beschuldinge. VVerden voor Spioenen uitgemaakt en nauwer bewaard. Krijgen brieven uit Bengale en Soepra, als mede een verlof-brief van Pattenā. En krijgen vryheid om over al te gaan.

Wij vertrokken op den 17. September van Cassamabasar, en varende voorby enige geringe Dorpen / quamen te Moxedebat, een tamelijke frappe koop-stad / matelyk groot / ombemund / dog

1679.

heeft een vrabe Mark-plaats met enige gewulde bogen en pijlaren. Den Gouverneur heeft een fraai Hof met een schone Tuin, staande dicht langs de Rivier de Kleine Ganges, zijnde een spruit vande Grote. De Stad is tamelijk volkrijk / en heeft grote koophandel in gewerkte en ongewerkte zijde en zijde stoffen.

Komen tot
Ragi Mo-
hol.

Van Moxedebat passerde wy nog enige schone plaatsen / vermakelijke Vlekkien en Dorpen tot inde grote koopstad Ragi Mohol, en aan deselve aangeleid / wierd ik terstond in 't Hof van den Kappado Measlem ontboden / bringende d'oorzaak onser komste en wat wy te versoeken hadden / also deselve sig altijd als een toegenegene blind tegens de Hollanders hadde getoond. Waar op verfogt de vyndheid om de Stad Ragi Mohol en 't Hof van de Prince Cha Soufa te besigtigen en af te teekenen; 't welk mildelyk toegestaan / heeft ons twee van sijn dienaren tot dien einde mede gegeven.

De Stad Ragi Mohol legt meest inde lengte met sijn kastelen / Muuren en Walwerken langs de grote Rivier de Ganges, die hier heel wijd is / en sig in verscheide kleine Rivieren verdeeld. Heeft verscheide bysondere Gebouwen / Moorse Tempelen, Heidense Pagoden, een grote Basaar, een ruime Kettera met een treffelyke Hof en Vrouwen getimmer, die haar langs de water-kant vertonen.

Ten einde van dese Stad na 't Gebergte siet men d'overblyffselen van 't oud kasteel en verhalle muuren van Oud Ragi Mohol; als ook de Pagode van Pier Bahaar. In dese Stad is ook des konings munt / daar al 't zilber gesmied en de Bengaalse Paisse en Rupi geslagen werden. De Hollanders hebben hier ook een Logie met een Pakhuis, dog is niet groot en van weinig aansien. Agter de Logie siet men 't Princelyk Hof en de Tuinen vande Prince Cha Soufa de broeder van Orang Chef, tegenwoordig Groten Mogol, met verscheide andere Gebouwen en Moorse bid-plaatsen; zijnde deselve in den Oorlog Anno 1657. a 1658. meest vernietigd. Welk Princelyk Hof ik in sijn gantse begrip met al sijn Gebouwen ende Tuinen heb afgetekend / ende hier in gevoegd.

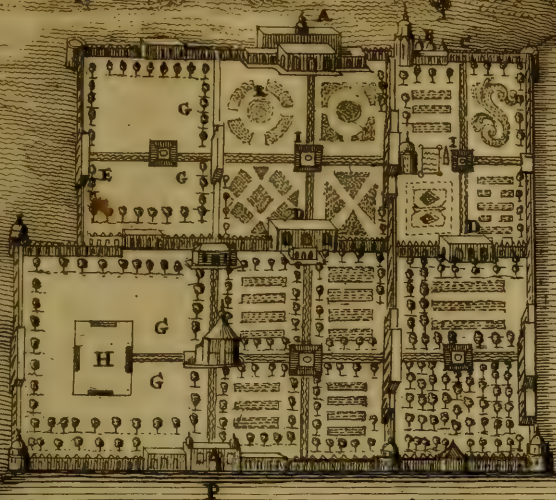
Besigigen
't Princelyk
Hof vanden
Sultan Cha
Soufa.

Verklaringe van 't Hof en Tuin vande Prince Cha Soufa tot Ragi Mohol.

A. 't Huis aande agter muur, daar de Pompen, hoge Water-bak en grote Fontein in straat, die d'andere Fonteynen doen springen.

B. Agtkante Toorn daar de Prince op ging, als hy de

Ok.

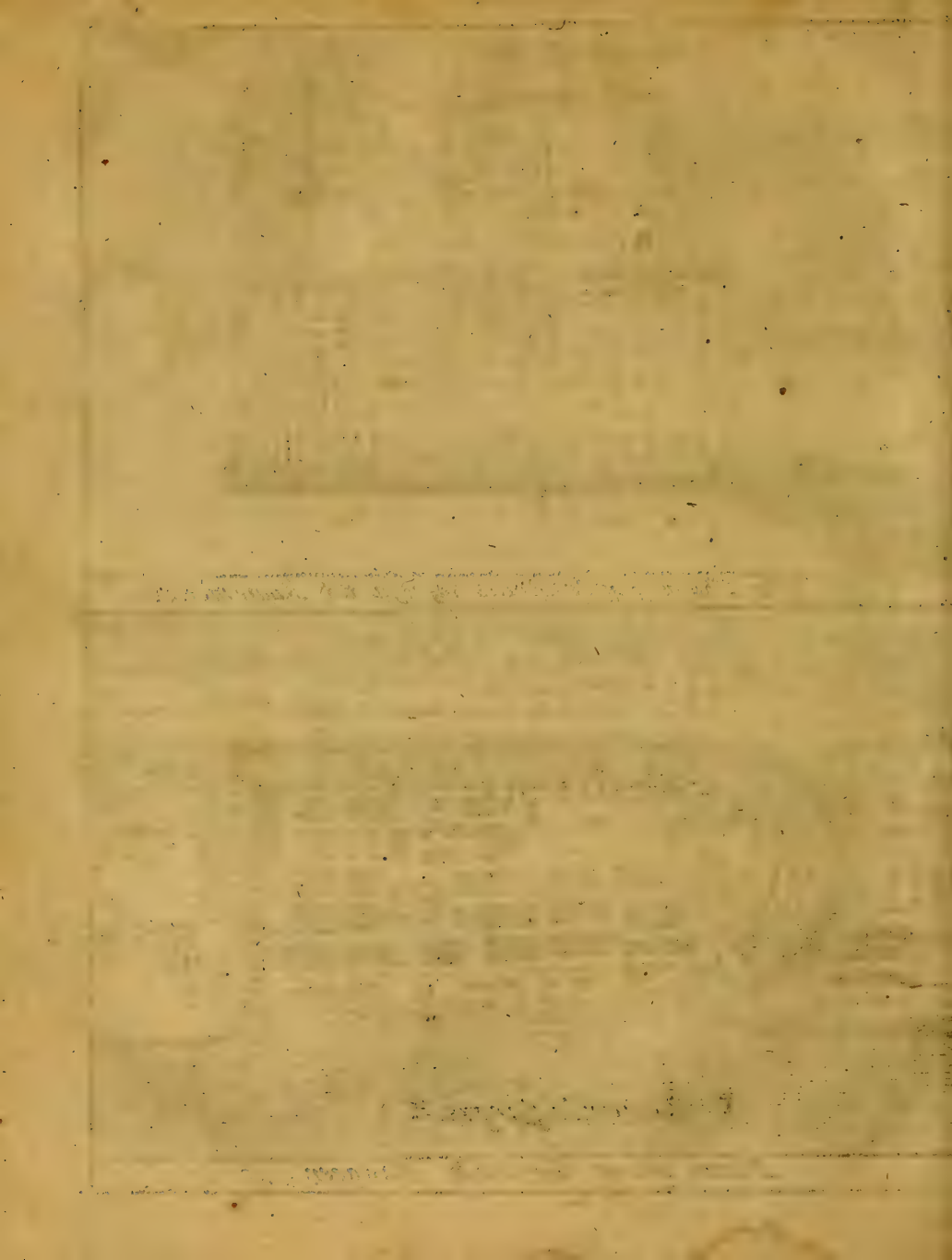
† Hof ende Thuijn vande Prins Sajaesa, tot Ragiemohol.

Fol: 101

T Rievier de Ganges T

Platte Gront der Stadt Mongeer.

Oliphanten op 't veld tegens den andere laat vegeten.

1670.

- C *Bad-stov'* met drie ronde kappen, daar hy sig laat wassen.
- D *Grote Zalen* met haar *Fonteinen* op de middel-muuren.
- E 't *Sallam Huis*, daar hy hem 's morgens laat groeten.
- F 't *Vrouwen Huis*, staande na de sijde vande Stad en Logie.
- G *Grote ledige Pleinen* rontom met Bomen beplant, en aan alle zijden met *Speel-Huizen* verciert.
- H *Grote Vyver*, daar men aan vier kanten met stene trappen in gaat.
- I *Fonteinen* met kruis-wijse Water-goten door de *Tuin*.
- K De *Hoge of Middel-Tuin*, zijnde tien voet hoger als de andere, onder altemaal met gewulften en water-goten.

Dit Hof is ontrent vierkant / leggende met twee zijden aan 't water / en d'andere landwaards / zijnde pder zijde ontrent 500. gemene schreden lang. 't Selve is rontom met een lustige muur omringt / en met verscheide seldsame torentjes verciert / en in vijf grote perken afgedekt met dikke hoge schei-muuren / op welke aangename gebouwen met verscheide vertrekken / verhebe bogen en konstige gewulften staan / en ge geschilderd en verguld / andere van gesneden beeld-werk / steunende op sware pylaren / enige vier en agtkant / andere ront / sommige van hout en andere van steen; zijnde daar ook pylaren van koper en metaal. Ider Hof en Tuin heeft sijn bysondere Fonteine en konstige Water-leiding kruiswijs door den andere / van marmer en albast, blauw en ook wit steen-werk / en verciert met veelverhande Beelden; als Leeuwen, Draken en andere dieren van koper gegoten; zijnde dit Koninglijk Lust-hof een wonder in dese Landen / en waardig te besigtigen.

Agt dagen in 't besigtigen van dese Stad en Princelijke Hof doorgebragt / zijn wy / ons afscheid genomen hebbende vertrokken / en aan d'eerste hoek Borregangel aangekomen; also genaamd / om dat 't de

1670.

Komen by
de Hoek
Borregan-
gel.

eerste uitschietende hoek is die van 't hoog Gebergte met een lange rug in de grote Ganges loopt / staande vol geboomte / en hebbende beneden een klein Dorpje met een rust-plaats voor de Reisigers.

Van Borregangel afgescheiden / zijn verscheide Dorpen voorgeba-
ren / als ook 't vermaarde Dorp Ginge-parfaat; wonende aldaar veel
handwerks-lieden; als Smits en Timmerlieden. Ook werden alhier
beelderhande Daartuigen gemaakt.

Komen by
de Hoek
Panthi.

By voortgaande passeerden de plaatsen Raampoer, Thiena, Jager-
natpoer, Siabatpoer, Katjoea en Goerassi, en doen aan de tweede uit-
hoek Panthi, die ook bykans op dezelfde wijze dwars van 't Gebergte met
een steile ruige hoek inde Ganges loopt. Op dese hoek siet men een
Moorse Graf-stede met een muur omringt / ook een Seraay met een Dorp-
je en enige Tuinen tegen 't opgaan van den Berg / en beneden aan de
voet by de strand een grote Tamaryn-boom, staande rontom in een stene
muur bemetselt / en vertoonde sig in 't aankomen als een Bolwerk.

Laygola
Tolplaats.

Van d'oberzijde vande Sibier leid een Dorp met een verballen Hof /
Laigola genaamd. Zijnde dese plaats en Panthi tol-plaatsen / daar de
Daartuigen moeten aan leggen en vertollen.

Parigatti.

Van hier opwaard aangaande / passeerden nog enige Dorpen en
Vlekken tot aan de derde uit-hoek van 't Gebergte afkomende / ge-
naamd Parigatti. Dese hoek loopt met een stene Riff vande steile hoek
inde Sibier / en op 't einde van dit Riff is een Moorse Bid-plaats met een
witte stene muur omvangen. Daar staan ook enige enkelde bomen / en
onder dese een Heidense Pagode, daar sig veel Fakkiers en bedelaars ont-
hielden.

Wonderlike
Caracters
en Spelon-
ken.

Rontom en beneden dese hoek aan 't water siet men verscheide grote
en kleine klip-sienen daar wonderlijke Beelden, Caracters en onles-
bare letters op staan uitgehouwen; en op den Berg verscheide grote Ho-
len en Spelonken / dwars door den Berg heen lopende / alwaar ook veel
Fakkiers en Land-lopers sig onthielden; dog hebben ons geen leed ge-
daan.

Jangira.

Onder andere sagen daar een Fakkier in een afgesonderd Hol in een-
zaamheid bidden / offerende enige bloem-gewassen / en besprengde de
selve met water onder 't gepeibel van enige duistere woorden; ende wat
hy tot hem spraken gaf ons geen antwoord / nog sag eens op; en van
hem afgaande verboodt werden onse Geise na de vierde en laatste uit-hoek /
Jangira genaamd / welke bykans als de voortgaande van 't Gebergte
afkomt. Tegens 't opgaan van dese hoek zijn enige woningen en Tui-
nen, en boven op de hoek een grote Bangelaar met een Tempel, en aan
d'andere zijde enige Wiskers-huizen en arme woningen.

Wonderlike
Steenrots
tot Jangira.

't Doornaaiste aan dese hoek Jangira is een grote Klip of Steenrots /
die 400. treden vande wal binnen de hoek legt / en heeft omtrent 600.
treden beneden aan 't water in zijn route / en is 2000. voeten hoog /
zijnde aan d'een zijde grants steil en ongangbaar / maar aan de binne-
kant

kant blaakagtig / byna als de Berg van Gibraltar , daar ik eertijds heb-
de op gewerkt.

Op dese Steenrots Jangira , ontrent 60. treden hoog / liet men een
Heidenſe Pagode rontom bemuurd / gaande daar met enige trappen op /
en geheel boven heeft men enige Pelgrims woningen . Tuiſſen deſe hoek
en Steenrots van Jangira gaat een ſeer ſterke maaiſtroom en af wate-
ring / inſonderheid inde regen-tijd / woedende verſcheide Vaartuigen
om gewoopen en veel menſchen verongelukken.

Wij van Jangira na Gorgattje te voet wandelende op een ſeer berma-
kelijke wandel-weg / en ſagen ook 't verballen Hof vande Koning van
Jangira , daar deſe uit-hoek ſijn naam van heeft / zijnde een Overgeoot-
Vader vande tegenwoordige Grote Mogol ; dog door inlandſe Oorlog
meest vernield. Konden aan de verballen muuren / verhebe bogen en
pylaren bemerken dat 't een treffelijk werk was geweest.

Konings
Paleis van
Jangira.

Eindelijk tot Gorgattje , dat een matelijk Doorp is / ontrent twe mij-
len van Jangira gelegen aangekomen / gingen ober een lange ſtene brug
met agt ſtene bogen / hebbende aan yder einde wederzijds een agtante
ſtene Toorn. Deſe Brug was ruim 300. treden lang / en ſo de lieden
verhaalden ten tijden vande grote Tamerlaan geboud ; en hoe wel hy
ſeer oud en van een wonder metſel-werk was / ſoud ik niet durven zeg-
gen dat hy d'ouderdom van Tamerlaans tijden mogt bereiken.

Komt tot
Gorgattje.

Van hier voort gaande gingen door de Dorpen Katta, Gola, Killiaan-
paar , Thetta, Haalpoer, Manci, Hernimora tot aan Mongeer.

Passeeren
verſcheide
Dorpen.
Komen tot
Mongeer.

Als wij deſe Stad naderden / ſagen hoe heerlijk hy ſig met ſijn witte
ſtene muuren / Kaſtelen / Tempelen en gebouwen langs de Ganges
vertoonde / wierden wij begerig deſelbe te beſien ; en ik ging met mijn
Reiz-geſel / zijnde enigſins ſiekelyk / met twe dienaars de Stads En-
gel om / zijnde als een Halve-maan aan de Land zijde / en met een
regte linie langs de Ganges lopende / en de treden aan de Land zijde /
van de Ganges tot weder aan 't ander einde vande Stad tot aan de Gan-
ges inde ronte tellende / behond deſelbe byna 12500 / 't welk ik aantel-
kende als ook de Grondelen-toorns en Poorten / ook hoe wijd dat yder
van den andere ſtond. En hoe behendig ik dit dede / ſo wierd ik vervolgt
en vande Heidenſe Soldaten by de grote Land-pooztde wacht hebbende
gevat / by de Gouverneur gebragt / en ons Vaartuig een weinig buiten
de Stad leggende in beſlag genomen / en met Soldaten beſet. De Gou-
verneur Mirſa Mahomet , zijnde een kloek lijdig en luſtig Man en een
Moor / ſtond ſijn Hof oft woning een weinig binnen de Land-poozt /
digt aan een Vijver en ontrent de Grote Moorſe Tempel , zijnde met 15.
ronde kappen gedeekt.

Daar wy
werden ge-
vangen en
voor de
Moorſe
Raad ge-
bragt.

Door de Gouverneur gebragt / konden deſelbe van de Moorſen Raad
omringt / op een treffelyke overdekte Zit-plaats met ſchone tapijten
belegt zitten in een Koninglyk gewaad / met ſchild en zwaard omhan-
gen / de Toebak en Betel-doos benevens hem ; wij rontom met Sol-
daten beſet en onbetuſt wat ſpans ſouden doen. De

1670.

En werden
scherp on-
dervraagt.

Waarom
wy so nauw
haar Stad
besigtigden.

Wy worden
in een don-
ker gat ge-
set.

En-komen
wederom
voor den
Moorsen
Raad.

Wierden
van alles
onder-
vraagt.

De Gouverneur gebod ons buiten af neder te sitten / en ons genoeg aangefien hebbende heeft ons met straffe woorden en een wreed gesigt ge-
bzaagd / Wat voor volk zijt gy? van waar komt gy-lieden? en wie heet u hier gesonden? **Wy antwoornden** dat wy Hollanders waren, en uit Bengale van onse Opperhoofden opgesonden met 20. Patelles, om deselve met enige van des Compagnies goederen na Pattena te brengen; maar sy door de harde stroom niet konnende op komen, zijn wy voor afgegaan en hier aan gekomen, enige noodzakelijkheden te kopen.

Waar op hy wederom vzaagden / Waarom gaat gy so rontom onse Stad, en staat by al onse Poorten, Bolwerken en Punten so nauwkeurig te kijken? Wat hebt gy met malkander inde sin? ende waarom schrijft gy op een papier? tot welken einde doert gy dat? **En met een gebod hy my 't papier over te geven; dog ik hadde d'aftekening in mijn boesem gesteken / en gaf hem enig vuil papier / daar enige kladden van andere dingen op stonden. Voozt haaldense een Kompas en een klein Quadrantie uit mijn sak / dog dat nautokeurig besigtigd / hebben 't mijn weder gegeven / also sy niet verstonden wat 't beduide of wat men daar mede konde doen.**

Sy ons alles afgevzaagd / ver sagt ik dat wy weder na ons Daartuig mogten vertrekkien onse Reise naar Pattena verbojderen / dog kre gen tot antwoord / dat wy die nacht daar moesten blijven / dat sy ons Daartuig en ons een goede verblijf-plaats souden besorgen.

**D'Abond beginnende te naderen / is de Raad vertrokken / en ik en mijn Reis-gesel in een stinkend Gebangenhuis / ontfangende 't licht door een brandende lamp / en versien met veel schelonen / dieben en moordevaars / leggende op de hals / en aan kettingen gesloten gebzagt. Moesten ons alhier die nacht troosten / en des anderen daags tegen de middag de Raad als voren vergaderd / wierden wy door Heidense Soldaten uit 't Gebangenhuis gehaald / vooz de selbe gebzagt / en nader onder-
vzaagd. De Gouverneur vzaagde ons doen wat volk, en wat Land dat Holland was, wat Koning dat wy hadden, wat gelove en in wien wy geloofden, of wy ook aan den Propheet Mahomet geloofden, en diergelijke dingen meer.**

Hier op hebben wy door onse Colli geantwoord dat Holland een magtig en rijk Land was, vol volk, vol handel, koopmanschap en nering, met grote rijke Steden en Dorpen versien, en dat sy door de gantsche Wereld met alderhande Volkeren handelden, en met Schepen over al voeren; dat sy geloofden in Jesum Christum, en niet aan Mahomet, en dat sy onder de Heeren Staten, hebbende de Prince van Orangie tot haar Stadhouder stonden, ende veel Soldaten in dienst hadden, die 't Land voor alle aanvallen der Vyanden beschermden. Waar op sy vzaagden of Holland wel so groot, rijk en magtig was als haar Land? en of de Schepen wel so groot waren als de Pattena'se Patellen? en waarom wy niet aan Mahomet geloofden? **Waar op haar geantwoord / eindigden met te seggen / dat alle inwoonderen in Christum en niemand in Mahomet geloofden. Waar op hy**

hy met een gram gesigt seide / Geloof gy niet aan de grote Propheet Mahomet, so zijt gy slijmer als dese honden, wissende op sijn omstaande Lijf-wagten / zijnde Jentiven en Heidenen. En na enige redenen versogten andermaal dat wy met ons Vaartuig mogten vertrekken / also wy bederbelyke goederen in hadden / en mijn Heis-gesel siekt / en in so stinkend gat van stank en armoede soud sterben.

1675.

Dog seide: Sogylieden in 't gat sterft, sullen wy u inde Ganges werpen en laten u wederom na Bengale af drijven, daargy segt dat gy van daan komt. Gy sulthog niet vertrekken, maar hier so lang blijven dat wy aan de Mogol schrijven, en weder antwoord van hem bekomen.

Hier op wierden wy in een andere Gebangenis gebragt / tegen over de voorgeaande / en ontrent tien treden vande muur van 't Kerkhof. Dit was een Kapel / vierkant en drie treden wijs; de muren waren vier voeten dik / de ingang twee voet wijs / en ontrent vier en een halve voet hoog / hebbende twee lught-gaten met trallen beset / en een ronde kap als een klok boven ons hoofd. Rontom dees kleine verblijf-plaats was 't vol dood-graven en Moorse stene graf-steden. Wy hadden boor onse deur een sterne plaats met een diepe water-put. Nagt en dag was ons Gebangenhuis met Soldaten en Wagts beset / en als wy wilden uit gaan ons geboeg doen / wierden vande Soldaten met pijl en boog / schilt en swaart gewapend / geleid en belwaard. Verdende onse die naars toegelaten alles te kopen / en ons met eten en drinken te bezorgen. Wy wierden dagelijks van honderde menschen besogt; d'een toonde medelijden / en van d'andere wierden wy bespot / en boor houden / spioens en land-verzaders uitgemaakt. Sendende ondertussen enige brieven so na Bengalen, Ragi Mohol, Cassamabafar als Pattena, dat wy daar na ook verboden en belet wierd.

Wy krygen een ander gevangen is

Wierden seer naauw bewaart.

Senden brieven na Bengalen.

In dese Gebangenis enige dagen geweest / is den Moorsen Raad weder vergaderd / en boor een menigte Soldaten daar na toe gebragt / wierden andermaal spijtig en scherp onderzraagd / Wie ons so stout en vermetel geraden had hier aan te komen en haar Stad so rontom bewandelen en besigtigen? Of wy wel wisten dat 't een Grens-stad was, en dat niemand deselve mogtenaken, insonderheid vreemde Volkeren anders als daar voorby varende; dat sulks een bevel vande Mogol was, en wy derhalven op 'thoogste strafbaar en in ongenade vande Mogol vervallen, en dat den Nabab om gelijke oorzaak onlangs enen Jimidear hadde op een plank gebonden, en so midden doorfagen. Seggende boorders / gy segt dat gy Hollanders zijt, wy kennen geen Hollanders, hier komen ook geen Hollanders, dat is valschehijk gelogen, maar gy zijt arglistige Portugeesen, doortrapte schelmen, en van den Prince Soeag die in Suratte is afgevallen uitgemaakt om 't Land en Steden te verspieden, en ter gelegener tijd deselve 't overvallen.

Komen weder voor den Raad.

Quade spijt van onse hand.

Dees tijd was ik alleen boor den Raad / zijnde mijn Heis-gesel geheel krank / en wierd niet alleen om sijn siekte maar ook om sijn jonk-

Myn Kamer raat is heel krank.

heid

1670.

Verant-
woordinge
over onse
beschul-
dinge.

heid verschoont / en al deschuld op my geleid / vermits sy my hadden sien teikenen / en alles doosfen. Op welke beschuldiging ik antwoorde: Dat wy geen Portugesen maar Hollanders waren, en met de Moren grote handel dreven, so in Bengalen als Suratte: dat wy uit Bengalen, gelijk van te vore gesegt is naar Pattena waren opgesonden onse aanbevolen dienst aldaar te verrigten, en wy daar alleen aangekomen ons van enige nootfaaklijkheden te voorsien. Dat wy de Stad waren omgewandeld, rontom besigtigd en enige dingen hadden aangeteikend, dat wy dat hadden gedaan tot onse eigen vergenoging, en geen ander oogmerk, dat ons sulks nergens daar wy hadden aangeweest qualijk was afgenomen. Dat wy geen vyanden maar vrienden van haar Mogol waren. Dat sulks genoeg hadde gebleken in haar inlandse oorlog, als wy deselve met Schepen en behoeften van oorlog hadden bygestaan. Dat wy geen Spions nog land-verraders waren, en ook niet van d'afvallige Prince Soegi uitgemaakt, deselve noit gekend, veel min gesien of by geweest, en dat sy ons derhalven niet als schelmen en laut-verraders behoorde te handelen.

Wierden
voor Spions
en Land-
verraders
niet gemaakt.
en naauwer
als voren
bewaart.

't Welk alles niet mogt helpen; want stelden vooz vast ons Spions en Land-verraders te zijn; en seiden / so gy ons in 't kort de waarheid van uw voornemen niet bekend, sullen wy 't u doen seggen, dreigende ons op te hangen, of aan een boom te binden, en met pijlen te doorschieten.

Daar 't eindigen van dese rede-wisseling wierd ik weder na 't Gevangenhuis gebragt / van pder bescheimpt / in 't aangesigt gespogen / en dapper van 't gepeupel uitgesjut en veel nauwer nagt en dag bewaakt / niet wetende wat sy met ons wilden doen. Ik kond my noit inbeelden dat sy ons aan 't leven konden komen / vooz sy nader onderzigtig van onse handel en brieven van de Mogol als ook van d'onseu hadden. Niet te min was mijn Heis-gesel seer brangst dat sy hem souden doden; die ik moed aansprak en trooste met te seggen dat wy geen nood hadden, dat sy 't hert niet hadden onse te doden, voor dat sy anschrijving kregen, en die komende, dat wy dan souden verlost worden.

Krygen
brieven
uit Banga-
len.

Als alles op sijner gste scheen / heeft ons God de Heere weder bereijnd dooz een brief die ons uit Bengale van onse Opperhoofden wierd toegesonden / inhoudende / dat sy ons onverwagte gevangenis tot Mongeer tot haar leedwesen verstaan hebbende uit onse brieven, wy goede moet moesten houden, en dat aan de Nabab van Pattena en andere Groten over ons hadden geschreven, en alle hulpe aanwende ons so haast 't doenlijk was uit de Gevangenis te verlossen. Was ondertekend

JAKOB VERBURG.

Alsoek niet
Soepra.

Kort hier na wierd ons met den Post van Soepra een brief van die Opperhoofden toegesonden / byna van de selve inhoud als die van Bengalen, was ondertekend

JAKOB SANDERUS.

En na vier dagen ontving de Gouverneur van Mongeer een Perwan 1670.
 bande Grote Nabab van Pattena, die hem bebeeld / dat hy ons van stonden
 aan sal op senden na Pattena, 't welk ons verheugde. Egter gaf ons
 geen verlof / maar schreef weder aan de Nabab van Pattena, hem ver-
 soekende dat hy ons so lang in Mongeer mogt houden / tot hy antwoord
 van Agra hadde ontfangen.

Komt een
 perwan of
 verlof brief
 van Patte-
 na.

Na 't affenden bande brieven na Pattena, keegen wy meerder by-
 heid / en vermogten met enige Soldaten verfeld gaan waar 't ons ge-
 luste / so wel buiten als binnen de Stad ; dog 's abonds weder in onse
 Gevangenis. Had den beschone gelegenheid alles wat waardig en
 aanmerkelyk was / te sien.

Ook wierd de Gouverneur gesegd door een van onse dienaars / schoon
 ik 't haar verboden hadde / dat ik een Chirurgyn was / wordende de-
 selve onder haar groot geagt / en Hak Hiems genaamd.

De Gouver-
 neur werd
 bekend dat
 ik een Chi-
 rurgyn was.

De Gouverneur nym by hem ontboden / seide gehoord te hebben dat
 ik een Hak Hiem was / en waarom ik sulks niet gesegt hadde ; en ver-
 sogt ik sijn Hebe / zijnde lang met een benaude borst gequeld / en die
 daaglyks veel materie en bloedige sluimen op gaf / wilde besigtigen / en
 so 't doenlyk was genesen ; ontschuldigende sig / dat hy ons so lange
 had gevangen gehouden / zijnde sulks een bevel van den Mogol.

En werd
 versogt om
 sijn Cousyn
 te visiteren,

Hem geantwoord / dat ik sijn Hebe wel wilde besigtigen / en hem 't
 beste raden ; maar dat ik geen medecijnen had hem te genesen / zijnde
 deselve inde Patelles. Hem dan besochende / bevond't een sweringe van
 de long / en seide dat men 't selve op so een dusdanige wyse moft helpen ;
 dog datter groot gebaar van 't leven was / en lange tijd toe vereijst
 wierd hem te genesen ; moefte derhalve geduld met 't gebrek van sijn
 Hebe hebben / gelijk ik met mijn gevangen is / die ik verhoopte haast
 soud ten einde zijn / en na enige reden scheiden van malkander.

Onder 't besigtigen van de sieke / ontstond'er inde Stad onder de
 Moorse Guiters een oproer / vermits den eenden ander sijn Paard ge-
 stolen had / en verkogt ; daar in twe Guiters gesabeld en verscheide ge-
 quest wierden.

Oproer der
 Moorse rui-
 ters.

Een dag a twe hier na komen brieven uit 't Hof van Agra aan alle
 Gouverneurs van dese omleggende Steden / dat sy haar aanbevolen
 Plaatsen van alles sullen versien / en wat verballen was herstellen ; tot
 welken einde enige duisend Rupj aan dese Stad wierden gesonden / om sig
 van alle noodzakelykheden te versorgen / en in staat van tegenweer te
 stellen.

En komen
 brieven van
 Agra.

Op den 26. November is den Jillip ofte Postloper van Pattena aange-
 komen / medebrengende onse tweede verlof-brief banden Nabab, gebie-
 dende den Gouverneur van Mongeer, dat hy ons op 't spoedigste na Patte-
 na soude op senden, en by gebreke van dien, soude hy hem selve als een
 ongehoorame tot Pattena halen en straffen.

Tweede per-
 wan ofte
 verlos-
 brief.

Dus wierden wy ontslagen / en een Vaartuig gereet gemaakt / en

Vortrekken
na Pattena.

doeg anderdaags met ses Soldaten na Pattena gesonden / hebbende se-
ve weken gevangen geseten.

1670.

De gele-
gentheid
der Stad
Mongeer.

Deze beroemde Stad Mongeer is gelegen met sijn eue zijde langs de Rivier de Ganges, stromende deselve aan de Stads muuren heen / en aan de landzijde bykans als een halve Maan / rontom met veel Toorns en Bolkwerken versien. Heeft wijde en diepe dog droge Gragten / die met hoog water vol lopen / en vier voornaame Poozten; namelijk / d'Ooft ofte Land-poort die wel de voornaamste is / daar men vande Cingel ober een dubbelde Dal-brug door een Klinker ingaat / en dan in een groot vierkant hoog bemuurd plein komende / moet men nog een Poozt door gaan voor men inde Stad komt. Aan dese Binne-poozt staat wederzyds een grote siene Oliphant, sittende op pder een man / dienende alleen tot cieraad. De Zuid en ook de West-poort zijn bykans van het selve maaksel; dog de Noorder poort is niet van so groten aanzien.

Deze Stad heeft ontrent in sijn gantse omtrek 12500. gemene treden. Aan 't Noord-einde vande Stad binnen de Stads muuren leid een klein Bergje daar enige bomen / een Pagode en enige Moorse Graf-steden op zijn. Daar dicht by is een grote Dyver. Begt in 't kruis van de Stad is een treffelijke grote agtkante Kettera, dat heerlijk met verscheide woningen sierlijk met toornstjes geboud is.

Al de straten vande gantse Stad lopen van d'ene Poozt tot den ander kruiswijs door de Kettera. Aan de Rivierkant is een heerlijk kasteel / als ook 't Hof van den ouden Koning / 't Vrouwen-huis / en verscheiden andere geboutwen haar langs de Rivier sierlijk vertonende. Deze Stad is inde inlandse Oorlog Anno 1657. en 1658. seer beschadigd / leggende nog veel geboutwen en huizen onder de voet. De regeringe en voornaamste vande Stad zijn Moren en Mahometanen; de andere inwoonders Heidenen.

De besettinge der Stad bestaat in 500. man voet-bolk meestendeel Jentiven, en 100. Ruiters / zijnde Moren. De spraak is onder de grote Hoog-moors, en schryben in 't Persiaans. d'Inwoonders geueren haar meest so Mamen als Vrouwen met de koopmanschap en handwerken. Buiten om de Stad dat wy de Cingel noemen / staat 't vol hutten en woningen vande Jentiven, verkopende beelderhande handwerken en koopmanschappen. En voor d'Ooft-poort is de buiten Hoofst-wagt en grote Bazaar, daar d'eet-waren; als vlees / gebogelte / vis / vruchten en alleijfs-behoeften voor een geringe prijs verhoogt werden.

Verklaringe van de platte grond der Stad Mongeer.

- A De grote Tempel met 15. kappen.
- B 't Gouverneurs Huis.
- C Ons Gevangenhuys.
- D De Zit-plaats daar fy Raad hielden.
- E d' Agtkante Kettera.
- F De Vyver.
- G 't Bergje daar de Pagode op staat.
- I De Brug van de Oost-poort.
- K 't Binne-plein van de Oost-poort.
- L De West-poort en sijne Binne-plein.
- M De Zuid-poort en sijn Binne-plein.
- N De Noord-poort, &c.
- O 't Hof en Tuin vande Prince Cha Soufa.
- P 't Kasteel aan de Ganges.
- Q d' Agt kante Toorn aan de Ganges.
- R Grote Bolwerken ter zyde de Poort.
- S De Stads Vesten en Gragten.
- T De Rivier de Ganges die langs de Stad heen vloed.

III. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

Komst by de Prince *Amarfing*. Besigtigen 't Hof van den *Nabab Sastachan*. Komst in de Stad *Pattena*. En gelegenheid der selve. 't Hof en Tuin van een andere *Nabab*. Heilige Tempel tot *Moneer*. Godlose Fabulen. Komst tot *Soepra*. Geeftige actie van een Heidense Doctor en Doctores. Gaan op de *Tijger-jagt*. VVorden by de Moorsen Adel treffelijk onthaald. Grote ellende onder de arme Inwoonders. Grote hongers-nood. Een Moeder eet haar eigen kint. Slaven en Slavinnen overvloedig goet koop. Slaven seer gelukkig die in *Kristenen* handen vervallen. Enige Grote Heren werden voor den *Mogol* ontboden. *Jakob Sanderus* vertrekt na *Batavia*. Een Heidense Prince rebelleert tegen de *Mogol*. De *Duwan* van *Pattena* geplondert. De *Nababs* komt met een grote gevolg te *Soepra*, en desselfs vertrek. Ik verkrijg vryheid en vertrek na *Bengalen*. En kom weder te *Ragi Mohol*, en ook tot *Cassamabasar*. Daar ik de Heer *Ranft* vinde. Blijde Kinder-feest.

1670.

Komen by
't volk van
de Prince
Amarfing.

Besigtigen
't Hof van
de Nabab
Sastachan.

MEt 't Daartuig verseld met 6. Soldaten vertrokken na *Pattena*, zijn vier van deselve onder weeg weg gelopen / uit vrese dat haar tot *Pattena* enig ongemak mogt aangedaan worden / blyvende de twee andere by ons. Na drie dagen van Mongeer gewoest / onderhaalden wy 't volk van de Heidense Prince *Amarfing*, zijnde 1200. wel toegerusteruiters met haar Paarden / 40. Kamelen / 6. Osliphanten / een menigte van Ossen en veel voet-volk / een groot getal groot en klein Daartuig / die 't reisttuig en levens-behoefte na brachten ; komende dit volk uit 't Atlantse Gebergte , en reisden na *Delli* en *Agra*, om haar met des *Mogols* Leger te verenigen / en tegens de wederstaanige Prince *Soeagi* aan te gaan. Wy onsen enige dagen by dit Leger-volk onthouden / en met haar heen gereist hebben / na veel vreemde dingen van haar gezien / haar verlaten ; en verhoorderende onse Reise na *Pattena*, zijn de Dorpen *Derriapoer*, *Mokaya*, *Monareek*, *Noäda*, *Bäär*, *Bander Bana*, *Fattoëa* en meer andere plaatsen doorgereist / zijnde *Bäär* en *Bander Bana* wel de voornaamste / en ook seer Moorse Tempels en treffelijke Heidense Pagoden. Van *Fattoëa* gingen wy een seer vermakelijke wandel-weg langs de Rivier tot aan 't Hof van den overleden Nabab van *Pattena*, *Sastachan*, dat wy over al by mogten besien. Van

Van hier voort gaande langs vermakelijkste Lust-hoven en Tuinen 1670.
 tot de Doorstad van Pattena, vertoonende sig treffelijk / zijn inde Stad
 gekomen / en wierden van een Benjaen, Herpersaat, die aldaar van Com-
 pagnies wegen lag ontfangen en in de Logie gebragt. Onse aankomst Komt in de
 de Haad van Pattena aangeendiend / souden de Secretaris met vier Gedeput- stad Patte-
 na.
 teerden ons te besigtigen en te onderzoeken hoe alles in Mongeer sig had
 toegedragen / 't welke wy verhaalden ; en 2. a 3. dagen sul geweest /
 kregen wy vyfheid van Pattena na Soepra op te varen. Nog seer bege-
 rig de wyjd-vermaarde Kooptstad te besien / heb ik mijn geheel in een
 Moors kleed gekleed / en met mijn Colk en een dienaar de gantse Stad
 van buiten en van binnen besigtigd / en so veel ik daar van kond ont- Gelegenz-
 houden aangeteekend. De Stad legt gelijk veel Moorse Steden dicht heid der
 na.
 aan de water-kant / langs de Rivier de Ganges, en is versien met een
 groot en treffelijk kasteel / met sware Bolwerken en Toorns / en
 langs heen vol heerlijke gebouwen / huizen / hoven en Pagoden. De
 Stad legt op een hoge grond / vermits de hoge waterbloeden / so dat
 men met gemeen water van de strand op veel plaatzen 20 / 30 / ja som-
 tijds 40. stene trappen na de Stad moet opgaan. Sp is aan de Land
 zijde met veel Heduiten en stene toorns versien / meer tot cieraad als
 sterkte. Daar loopt van 't ene eind tot 't ander in de lengte bande Stad
 een grote straat / ontrent een uur gaans lang / die wederzijds vol al-
 derhande nering-rijke winkels en konstige werk-basen versien is. De-
 se straat heeft een menigte dwars straten / waar van 't ene eind na de
 Land zijde / en 't andere aan de Rivier de Ganges eindigd. Aan 't op-
 per eind van de Stad heeft men een groot Merkt-veld met een uitnememt
 Hof / daar den Nabab van Pattena zijn woonplaats heeft / als ook een
 grote Kettera / zijnde overbloedig van alderhande volkeren en koop-
 manschappen.

Wponz genoeg van de Stad Pattena hebbende / vertrokken na
 Soepra, en leiden weder aan aan 't Hof bande overleden Nabab Salta-
 chan, om de heerlijkheid der Fonteynen en Tuinen. Van daar voort
 varende sagen verscheide plaatsen tot aan de vermaarde Tempel tot
 Moneer, daar men ons veel wonderheden van verhaalde. Wederom
 aan 't Hof
 van de Na-
 bab.

Dit Moneer is een slegt en gering Doorp / ontrent een half mijl bande
 Ganges in 't Land gelegen tusschen Pattena en Soepra. Werd bewoond van
 geringe liuden / die haar met de land-bouw behelpen. 't Is eertijds ge-
 weest een Woestijne en Wildernisse ; maar Hia Monera een heilig Man
 en seer devote Fakkier dese plaats eens door-reisende / en de vyrgtbaar-
 heid van dit omleggende Land aansiende / heeft 't wilde gedierte ; als
 Tijgers / Wolven / Bos-honden en alle schadelijke Beesten verbloekt
 en verjaagd / en op dese plaats een kleine Kappelle gebouwd / heeft
 veel wonder-daden gedaan. Dese Hia Monera gestorven / en veel geid
 na gelaten / heeft zijn knecht een treffelijke Tempel met een groten wa-
 ter-tank of vijver tot sijne gedachtenisse laten maken / die heden nog al
 hier

1670.

Tempel tot
Moneer.

hier stond en te sien is / en daar veel Fakkiers berkeren en veel gewaan de wonderdaden werden gedaan.

Dese Tempel is vierkant / rondom met bogen en pijlaren / boven met een ronde kap met blauwe en gele steentjes konstig gedekt / hebben de op elke hoek een klein Toentje / ook met een ronde kap en met blauwe steen gedekt / is omringt met een muur van ontrent 10. voet hoog / en elke zijde lang 40. treden. De ingang van voze heeft een treffelijke stene Poort / vooz welke een groot pferc stuk kanon legt / van staven en banden te samen gesmeed / schietende kogels van 8. pond pfer. Van d'andere zijde van dese Tempel heeft men een grote Water-tank / daar men op vier plaatsen met 7. a 8. trappen in gaat / altemaal van treffelijke steen gewerkt / elke zijde 300. treden lang / en rontom met bomen beplant. Op d'ene zijde van dese Water-tank siet men veel Graf-steden / en op d'andere een kleiner Tempel , en daar dicht by staat een steene Oliphant hebbende een Arend in sijn snuit / die de donder / bliksem en alle onweder na haar seggen kan doen stillen.

Godlose fa-
bullen en
leugens.

De meesten tijd is 't op 't kerk-hof als ook in de Tempels geduurig vol Fakkiers en Pelgrims , zijnde vooz 't meeste deel luye landlopers / die d'arme inwoonders duisende verrueringen en leugens verkopen / en onder schijn van heilichheid 't geld uit de beurs jagen / en haar op duisenderlei wijze bedriegen.

Sulks geschied niet alleen op dese Plaats / maar dese sielten gaan by grote troepen met stokken gewapend en vaandels versien dooz 't gantse land / sommige met een kleetje gedekt / andere gantz moedernaakt / niet asse bestrofd / maken haar toe dat men de duivel niet lelijker konde afmalen ; en waar sy komen / in Steden of Dorpen moeten d'inwoonders haar de kost geven / en so sy 't niet goetwillig doen / so nemen sy het met geweld.

Komst tot
Soupra.

Van Moneer voort en nog enige geringe plaatsen dooz gaande zijn wy eindelijk tot Soepira aan gekomen / zijnde dit d'hoogste handel-plaats die de Compagnie aan de Rivier de Ganges heeft / worden de alhier de meeste salpeter en aphiden geteeld en verhandeld. De Logie van de Nederlanders is groot en aansienlijk / strekkende sig in de lengte dicht aan de Rivier de Ganges , is langwerpig vierkant van gebouw / op ider hoek staat een Toentje / heeft treffelijke verblijf-plaatsen vooz d'Opperhoofden / als ook Pakhuys-meester / Chirurgen en Boekhouders ; is verdeeld in drie voogname parken / als een sierlijke Tuin / 't middel-perk daar 't woon en Pakhuys staat / en een salpeter-plaats / daar de selve gekookt / gesuivert en als dan gedroogd word. Nog isser ober de weg een groot perk dat men de Hout-plaats noemt en de Paarde-stal is.

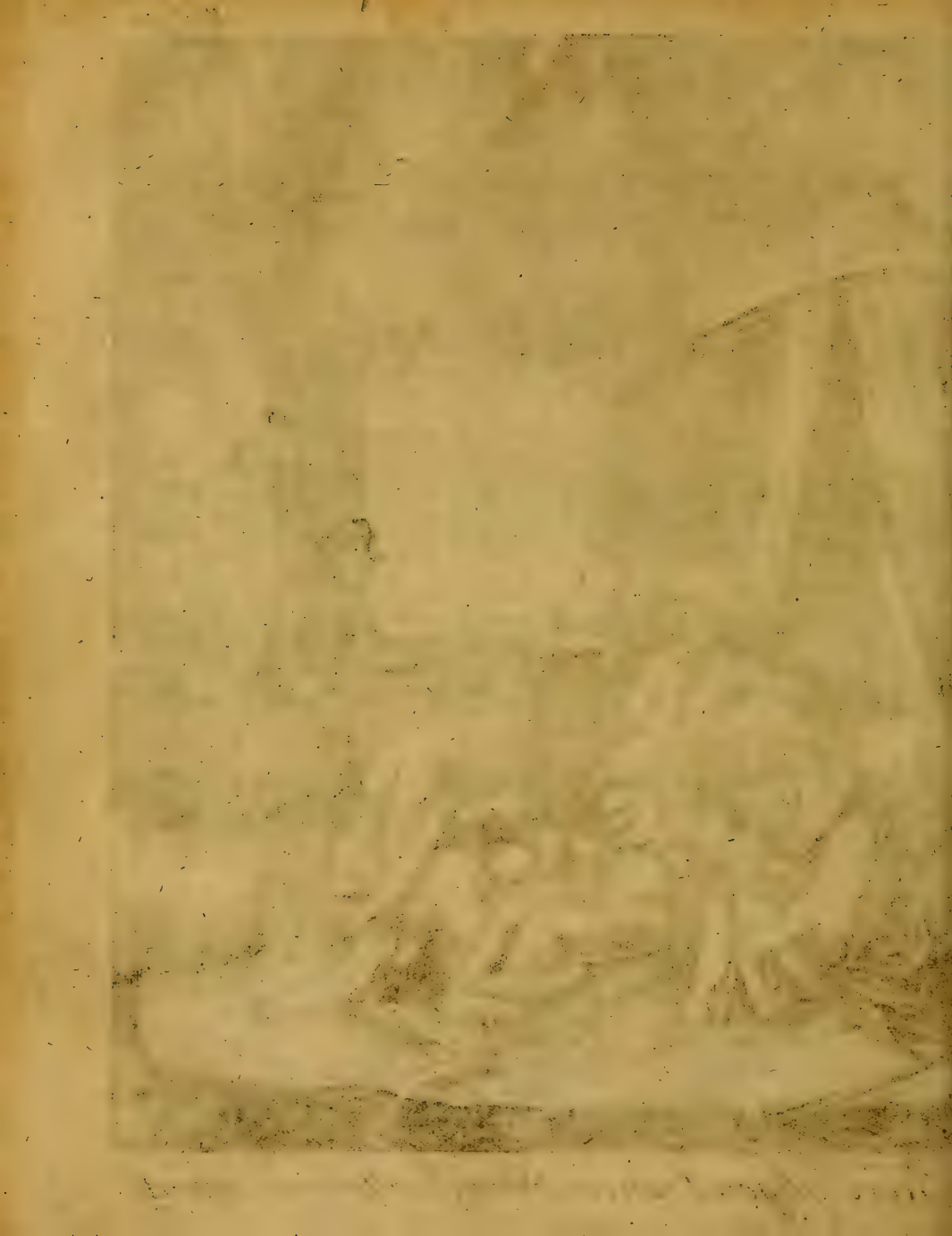
Alhier van de Opperhoofden minnelijk ontfangen en onthaald / werden terstond na d'aankomst alle middelen aan om de Heer Jacob Sanderus van sijn langduurig gebrek te genezen / 't welk wy onder de zegen des Heren volkomen is gelukt.

C. Huberts inv.

J. Lux Sculp.

Geestighgeval van een Moorse Doctor en Doctoresse

Ik kreeg ook onder hande de Heer Jan van Oosterwyk, hebbende een inlandse siekte Maigola genaamd / komende met pijn op de krop vande maag / en verselo met geduurig overgeven / daar ik een vzeemd voozbal mede had: want de middelen by my aan hem gebruikt daatlijk het gewenste uitwerkselen niet hebbende / nam de lijder sijn toeblygt tot een Heidenste Doctor en Doctoresse, die haar beroemden dit gebrek te konnen genesen / oorzdelende beter kennisse van dese siekte te hebben als d'Hollanders.

Dees Doctor was een arglistige Bramin ofte Heidenste Paap, ende de Doctoresse een selijke oud wyf. Sy spreiden een groot tapyt op de vloer / daar op sy de lijder geboden neder te leggen met een kussen onder 't hooft. **I**k voegde my aan 't hooftden-eind op een stoel / aanschouwende dit apenspel van 't begin tot 't einde. De Bramin of Doctor sat aan de regter zyde des lijds en de Doctoresse aan de linker / die de buik vande lijder ontbloede / en de navel toetom met sekere olie besmeerde. Ondertussen was den Bramin besig met een mes onder 't gezevel van enige duistere woorden en andere bygelovige doeningen / een kuiltje in de vloer te prikken / houdende somtijds 't mes op de navel / en dan weder in de vloer prikkende so ober en weder / een uur des daags / en vijf dagen agter een; maar als 't gezevel en geprikkel na verloop van vijf dagen sonder enige beter schap de lijder begon te verdzieten / siende dat al haar handel een verbloekte bygelovigheid was / heeft haar afgedankt en keerde weder tot onse hulpmiddelen / die hem door des Heeren zegen tot sijn vzeige gesonthed hebben ge vragt.

Goetige
actie van
een Heiden-
ste Doctor en
Doctoresse.

Onse besigheden afgedaan / namen daaglijks ons vermaskt te Paard of met Paartuigen de Rivier op na d'een of andere plaats. Gingen al te mets onse vermaak nemen met de Tijger Jagt / onthoudende sig veel in 't Bos en op de Rijgs-velden / daar sy niet alleen 't gewas maar ook de beesten en menschen verfinden en om den hals brengen; gelijk hi 't selve Jaar een dier gelijke Tijger wierd geschoten / die hier ontrent veel quaad had gedaan / wordende my de hant en klautwen nog getoond.

Gaan op de
Tyger-jagt.

Ik wierd dikwils hi 't Land gehaald dan by d'ene Gouverneur en dan by een ander / haar gebreken te genesen of haar eens te besigtigen / en keerden selden weder te rug of was met een goet geschenk versien.

Ik wierd
alhier by
den Mooren
sen Adel
treffelyk
getraecteert.

Wy alhier een klein getal Hollanders, en van levens-middelen wel versien / en wierden ober al waar wy quamen als Princen ontfangen en onthaald / sagen onder d'eigen inwoonders een grote armoed en ellende / en was in dese Gewesten sulken hongers-nood en dieren tijd als by menschen lebe opt had geweest / door dien de vrs haar voozmaamste voetsel dit Jaar niet wel was geslaagt. De menschen sterven by menigte en lagen op de wegen / in de Rivier / ja zelfs op de straten en markt dood / en niemand wilde se begraven of in de Rivier werpen / maar wierden vande Aakhsen / Tijgers / Wolven en honden opgegeten en verscheurd.

Grote elende
onder de
arme In-
woonders
door hongers-nood.

Sommige sagen wy leggen gestorben met sukken van stinkende vellen / ledere

1670.

Een moeder
eet haar ei-
gen kind.

Iedere lappen en gras inde mond. Men kan denken of daar ellend en armoede was / daar de moeder haar eigen kind slagt en op eet om haar honger te versaden / welcke vrouw ons in 't laast van December getoond wierd. De menschen gingen quijnende en stervende langs straten en wegen / so dat wy quajlijk etgens gaan konden of wierden van de selve by menigte omcingeid en vast gehouden / biddende en schrepende om een aalmoes of een hand vol droge rijst / latende ook niet af voor dat wy haar hadden getreest / so dat 't gehuilt en gekerm so groot was dat een sienen hert sig moest erbarmen.

Slaven en
Slavinnen
overvloedig
goet koop.

Dit maakte de slaven en slavinnen goet koop; want door de grote hongersnood gebuykt verhogt de man sijn vrouw / de vrouw de man / de ouders haar kinderen / de kinderen dikmaals haar ouders / de broeders en suikers makanderen voor een geringe prijs; want om een hand vol rijst of twee konden wy een slaaf ofte slavinne kopen / en voor een Rijksdaalder oft twee kost men een schone jongen of jonge dogter van 10 / 12 / 16. of 20. Jaeren / gezond van lijfen leden; dog van de honger uitgeleert / welke haar gantse leven twee lijfeigen moeten zijn / en die gy weder kond verhandelen of versenden naar u welgeballen.

Slaven seer
gelukkig
die in Chri-
stenen han-
den vervallen.

Egter waren de sodanige gelukkig die in d'onse of d'Engelse haar handen verbielen / en van kost en klederen versogd; zijnde alle levensmiddelen door 't overbloeyen van de Ganges dees tijd seer duur / voornamelijk de rijst haar voornaamste levens-middel / want deselve in plaats van brood gebuykt word. Men kocht 6. Ceren, dat is ontrent negen Hollandse ponden voor een halve Rijksdaalder / komende in een vyngtbaar of gemeen Jaar 60 / 70. en meer Ceren voor so een prijs kopen.

Enige grote
Heeren by
den Koning
ontboden.

In 't laast van de Maand December werden verscheide Heeren by de Mogol ontboden / om een verhaal te doen van de saken ten tijde van haar regeringe voorgevallen / zijnde Mirza Mahomet Gouverneur van Mongeer, by wien ik hadde gebangen geseten een vande selve.

1671.

Op den 1. Januarij hebben hier inde Logie tot Soopra een menigte vier-pijlen aangesteken / en tot na middernacht met vijf metalen Stukjes veel erschoten gebaan / en souden also 't oude Jaar met een Gastmaal en met vrolijkheid geëindigt hebben / so 't springen van een metalen Stukje niet verscheide waren gequest geworden.

Jacob Sanderus
vertrekt na
Batavia.

Den 31. Januarij Jacob Sanderus ons gewesen Opper-hoofd van hier naar Ouglie vertrekkende / en van daar na Batavia, wierd in sijn plaats aangesteld als Opperhoofd Johan van Oosterwijk van Delft, en tot sijn tweede persoon Cornelis Vis van Amsterdam, gewesen Opperhoofd op Bellesoor in Oriza.

De Prince
Goeglot re-
belleert re-
ge de Mo-
gol.

Ook vertrok den Nabab Chan van Pattana, en benevens hem 22. Hünuronts of Land-hoogden met enige duisend Sultens tegens den Heidenen Prins Raja Goeglot om hem als een ongehoorzame te straffen / en sijn kasteel Boyspoer te vermeesteren: desgelijks wierden ons brieven uit Suratte over Agra gesonden / behelsende de grote moedwil / brand-
schat-

schatting en verwoesting van de Princee Soeagi die hy dagelijks in Suratte en d'omleggende Landen was bedrjvende; ook eiste deselve een grote som geld van de Hollandse Logie aldaar / 't welk hem geweigerd wierd.

1671.

Met de Jilip of Post-bode van Boysipoer wierd ons 't ongeluk van Mirsa Cassen, Duwan van Pattena gescheven; namelijk dat deselve op zijn Reise na Agra, ontrent 't Kasteel Boysipoer van den voorsz. gemelde Raja Goeglots volk was overvallen en geplonderd / wordende van al zijn byhebbende rijkdom / wijsen kinderen ontbloot / so dat hy als een arme Pelgrim zijn reise na Agra moest voltrekken.

Den Duwan van Pattena word geplonderd.

In 't laatste van Februarij wierd hier even buiten Soepra een kleine Sterkte met verzassing ingenomen. Ses dagen daar na is den Nabab Cannes ad Chan Gouverneur van Messi met zijn Zoon en een menigte Moozsen Adel verseld tot Soepra aangekomen / hebbende een geboig van 2000. Ruiters alle seer deftig uitgerust / onder 't geswai van haar Standaarden / met een geduurig geluit en gespeel van Basuinen / Trompet en Ketel-trom / so datmen qualijk konde hooren nog sien. Het meesendeel vande Ruiters waren gewapend met pijl en boog / schild en swaard / enige hadden pieken en sommige karabijns / haar medevoer en leger-tenten / vier pferse Stukjes / ses metalen Vassen / kruut / loot en andere behoeften van Oorlog wierd op wagens en 't overige op Kamelen / Ossen en Paarden na gevoerd. Zy legerden sig effen buiten Soepra onder een vermakelijke Manges-bos, verblijvende alhier vier dagen. En haar met onse Opper-hoofden besochende / wierden vanden Nabab minnelijk ontfangen en wel onthaald / want hy was de Nederlanders een groot vriend / en ons ook seer voordelig in de salpeter-handel die veel in zijn Landen gteeld wierd.

De Heer Nabab Cannes ad Chan komt met een grote Suite te Soepra.

Haar oogmerk was mede op 't Kasteel Boysipoer, om den hoogmoed der wederspannig te dempen. Na vier dagen verblijf braken sy op / en reden in gelederen voer hy onse Logie / sullende ontrent 't Dorp Moner overgescheept wordten / en haar aldaar met 't Leger vanden Nabab van Pattena, Ibrahim Chan, die zijn swager was / verenigen. Des anderdaags liet hy in onse Logie brengen 50000. silbere Rupi benebens enige kostelijke kleynoden / om of 't gebiet dat de slag mislukten en hem 't ongeluk treften / dat de Duwan van Pattena was over gekomen / desse schat in verzekering te hebben.

Onse nieuwe Opperhoofden Johan van Oosterwijk en Cornelis Vis vertrokken na Pattena, om muscus voor de Compagnie in te kopen / die na agt dagen weder keerden / hebbende ook mijn saken by den Nabab wegens mijn gevangenis veressend door een goed geschenk / so dat ik weder op vrye voet wierd gesteld / ende vryheid hadde weder na Bengale te vertrekken; dog liep de Maand van Maart ten einde eer ik in alles gereeden mijn vrygeleide klaar was: so dat ik den derden April mijn afscheid van d'Opper-hoofden en goede bekende genomen van Soepra ben vertrokken / hebbende tot mijn geselschapen dienst agt Mo-

Ik verkryg vryheid om weder na Bengale te vertrekken.

1671.

zen/ dyle dienaars/ een tolt/ een koft/ sefen slaven en dyle slabinnen die ik hadde gekoght.

Komen wederom tot Pattena, en passeren veel plaatsen.

Ontrent Pattena ontmoeten ons de Bassera vanden Heer Ranst met de Boekhouders Cornelis van outs Hoorn en Risikens, die enig geld nebens versehide koopmanschappen na Soepra bragten.

Tot Pattena komende/ en mijn nieuwgierigheid in 't besigtigen van dese vermaarde Stad boldaan/ vertrokken wy van daar na Bander Bana, Baär, Noada, Monareek, Makaja, Derriapoer tot aan Mongeer, daar ik gebangen had geseten; dog ging om alle onheil vooz te komen niet inde Stad. Van daar zijn wy gekomen voozby Herna Moxi, Manc, Haalpoer, Thetta, Killiaanpoer, Cattagolo, Gorgatti tot aan Jangira. Van daar voozby Goura, Sapaha, Monipoer, Barragi, Bagel poer, Salaar poer, Lahipoer, Macaspoer, Oriob tot aan Patrigatti. Van Patrigatti voozby Laygola, Panthi, Goerassi, Katjoea, t'Sjabat poer, Jagernat poer, t'Siena, Raampoer, Gingipirsaat tot Borregangel. En van daar nog enige plaatsen voozby varende/ zijn wy weder in

En komen wederom te Ragi Mohol in Bengale.

t Rijk van Bengale in de Stad Ragi Mohol gekomen/ alwaar mijn aan t Opper-hoofd aangegeven/ hebbe mijn vrygeleide dat alhier eindigde/ weder laten vernieuwen.

Komt tot Cassamabasar, daar ik de Ed: Heer Ranst vande.

Van Ragi Mohol namen wy onse weg/ vermits de ongelegenheid der doozwaard op Mierdaadpoer, daar ik Paarden en Doelys of dienaars keurde/ die my en mijn geselschapen reistuijg te Land tot op Cassamabasar bragten; alwaar ik de E: Heer Ranst met sijn E: Huisvrouw en huisgesin bindende/ hebben my alle verwelkomt van mijn wonderlijke Reise/ vragende na veel saken de Boven-landen aangaande/ en hem in alles goede voldoening en genoegen gegeven/ heeft sijn Ed: my boven een goede vereering/ gelijk ook d'andere Opper-hoofden en kooplieden daagelijks aan sijn Tafel onthaald. Wy hadde alhier op Cassamabasar enige tijd gewoest eer ik daar quam/ so om de handel van de Zj: de/ als ook om order te stellen op 't herbouwen van de Haspeler en Paarde-stal/ die op den vierde Maart waren af gebrand; en sijn Ed: 't alles verzigt hebbende vertrok weder na Ouglie.

Heeft een blyde kinder feest.

Op den 23. April hielden wy inde Tuin een vrolijk Kinder-feest/ wengens de geboorte van een jonge soon van d'Heer Fensel, tweede per soon op Cassamabasar; ontfangende des anderen daags tijding van 't af branden van de Compagnies-Logie tot Ragi Mohol.

Een groote May-boom opgerigt.

Op den eersten May vermaakten wy in de Logie op Cassamabasar ons met 't opregten van een hoge Mey-boom, welkers wortel den gantsen nacht met Franse/ Spaanse en Persiaanse Bachus tranen/ onder het gespeel van alderhande musicale Instrumenten wierd bevoogtigd en nae gemaakt.

IV. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

Grote moord tot *Moxedebat*. Veel Zijde-balen opgekoft. De Directeur komt weder op *Cassamabasar*, en werd een raar *Muscus-Beesje* vereerd. Moorse Kinderen-feeft. De Fluit *Buinskerk* verongelukt tot grote schade van de Compagnie. Een Tijger verscheurd een Hollands Matroos. Commissaris *Volckerts* komt in *Bengalen*. Grote waters-nood en elende door het overvloeijen der *Ganges*. Een jonge *Renocer* hier inde *Logie*. Een *Renocerhoorn* aan my vereerd. Mijn vertrek na *Ouglie*, en krijg nog enige slaven. Mijn vertrek na *Ceylon*. Tijding van de *Fransche Oorlog*. Onse *Persiaanse* Reize veranderd in een r'huis-reis. En vertrekken den 20. Januarii 1672. na *Holland*. Groot ongeluk door eerschoten. Een *Timmerman* blijft haastig dood. De Heer *Barra* sijn vrouw sterfd. Komst aan de *Kaap* den 23. Maart. De Heer *Jakob Sanderus* trouwd aan de *Kaap*. Vertrek van de *Kaap* met 13. Schepen den 24. April. Komen by *S^e Helena*, en vinden daar een *Retoeer-Schip*. *Justitie* gedaan. Sien 't Eiland *Ascension*. Verdrinkt een Matroos. De Heer *Barra* sterfd op ons *Schip*. Kroos Zee. Komen by twee *Kruissers*. 't *Schip Helvoetshuis*. Tijdinge van den *Oorlog*. Ontmoeten twee *Engelse Fregatten*. Komen behouden op de *Eems* den 3. Augusti Anno 1672.

Dit Vreugden-feeft was nauwgeëindigt of ons wierd vertoond de droevige moordigepleegd op *Moxedebat* door 15. struik-rovers / 1671. die een voornaam koopman met vrouwen kinderen / slaven en slabinnen elendig hadden vermoord / gelijk ook verscheide van haar geselschap hier eben buiten *Cassamabasar* een *Man* hebben gedaan en de vrouwen op 't yper gebraden / dog wierden koft hier na enige van dese moordenaars gebangen / en aanslonds by de wegen aan de boomen opgehangen.

Grote
meord
voorgeval-
len te *Moxedebat*.

Op den 14. Junii komt de *Boekhouder* *Karpentier* van *Deka ober Mierdaadpoer* te *Land* alhier op *Cassamabasar*, mede brengende enige duisend *silbere Ruipi* / en des anderen daags kregen wy van *Ouglie* 14. *Ruissen* ongemunt *silver* / die met de *Boekhouder* *Pieter Willebordz*. na

1671.

Ragi Mohol wierden geboerd / om aldaar in des Mogols Munt te laten muntten. Van Pattena is ook gekomen de Boekhouder Rijkens en Christiaan Lipman, mede bringende 40. slaven en slavinne / die sy des anderen daags na Ouglie boerden.

Veel Zyde-
balen opge-
kegt.

In 't laast van Juli hebben onse kooplieden op dit Kantoor gekocht en gepakt 1180 balen Zyde / die met de Boekhouder Joseph Sanderus en Jan de Wolf van Haarlem na Ouglie wierden afgesonden / alwaar sy in de Fluit Buiskerk en andere Schepen wierden ingeladen / en kregen op deselve dag enige kisten ongemunt silber van Ouglie, om in de zydehandel te gebruiken. Ook is overleden 't Dogtertje van Sr. Hermen Feensel, 't welk met grote pragt alhier in 't agter-hof werd begraven.

De Dire-
cteur komt
wederom
op Cassa-
mabasar,
ende werd
een Muskus
beesje ver-
ceerd.

D' Heer Directeur weder op Cassamabasar gekomen / enige balen Zyde te besichtigen en in te kopen / wierd een seldsame Muscus Beesje vereerd / 't welk met kartoen opgebuld en gedoopt was / zijnde 't selve so groot als een gemene Bok of Schaap / hebbende twee kleine gitswaarte hoorngs omtrent een span lang op sijn hooft / en den nabel daar de muscus in was nog aan sijn buik.

Moorse kin-
deren seest.

Ootvermaak en tijdverdrijf van den E. Heer vergaderden in de Logie een groot getal Moorse en Heidense kooplieden haar kinderen / zijnde ider op 't cirkelst gekleed en uitgerust, en haar te samen door de grote Taal in een ronde cirkel gesteld / begonden na enige Poëtische redenen die sy onder malkander hadden / gelijkkerhand onder 't gespeel van verscheide Moorse speel en klink-tuig seer aardig te dansen en springen / hebbende ider van haar een verlatte frolike ontrent een voet lang in de hand / dat sy dansende op 't geklank der speeltuigen seer aardig wisten op malkanderen te slaan.

De Fluit
Buiskerk
verongelu-
kt tot
groot na-
deel van de
Compag-
nie.

Des ander daags de Post van Ragi Mohol komende / bracht de tijdinge dat uit des E. Compagnies Kantoor aldaar 3640. Rupi wierden vermist. Ook tijdinge van Ouglie, dat op den 8. Augustii de Fluit Buiskerk in 't uitloopen van de Rivier van Bengalen ontrent 't Eiland de Gale was verongelukt / met verlies van 't halve Scheps-volk / 800. balen Zyde, enige duisend man Salpeter / Aphisen / Muscus en katone kleeden / met welcke ik mede boven mijn andere goederen verloor 57. slavinne / die ik tot een geschenk na Batavia had gesonden.

Een Tyger
verscheurt
een Ma-
troos.
De Com-
missaris Vol-
kamt komt
in Benga-
len.

Enige Matrosen van 't verongelukte Schip met de wrakken aan Land gekomen / saten by den ander op strand dicht by een Bos / en een grote Tiger uit 't selve komende / neemt een van dese Matrosen uit den hoop en sleept deselve in 't Bos en verscheurde die; d'overige dit siende begaven haar te water / verblijvende daar so lang tot sy van de inwoonders daar ontrent zijnde wierden ontfet.

De Heer Raat op Cassamabasar nog bezig zijnde / komt een Post van Oughe, dat de Commissaris Volkers daar was aangekomen van Batavia; gaande de Heer Raat aanschoude derwaards. Op hadden op den 7 / 8. en 9. September een grote water-bloed / door de grote aswater-
ring

ring en ober vloesinge van de Rivier de Ganges, verbykende veel Op-
ken en Dammen / en is 't meest lage Land onder gelopen / sodat men
met Vaartuigen bijna over al konde varen. Veel menschen en beesten
vlugten na de Bergen en hoge Landen / dog zijn egter veel menschen
en beesten verdronken die geen tijd hadden haar op de hoogten te verber-
gen / veel Cloons / Pagoden / huizen en hovens / nevens swarte muur-
ren / insonderheid die wat dicht aan de Ganges stonden / stroomden weg
en vielen neder. Verwelkende weder een grote elende en hongers-nood
in 't gantse Land hier ontrent.

1671.

Grote wa-
tersnood en
elende door
't overvloei-
jen der
Ganges.

't Opper-hoofd Sr. Jakobus Verburg enige tijd op Ouglie tot dienst van
de Compagnie geweest / is hier weder op Cassamabasar aangekomen /
woyende hem een jonge Renocer geschenkt / die de Jagers in 't Bos
hadden gevangen / zijnde d'oude dood geschaten. Dese die in onse Lo-
gie aan 't Opper-hoofd Sr. Verburg wierd gebracht was ontrent vijf voet
hoog / van as-graauw koleur of uit den blaauwen / en gerimpeld van
huit / eben eens als de huid der Olifanten , hebbende geen hoornagtige
schilden of wapens gelijk men de selve af beeldt / maar een ruwe en harde
huit als voze verhaald / hebbende ook een dikke kop en plompen snuit of
neus / daar 't beginsel van een kleine hoorn op stond / waardig te sien.
Mijn werd door een Doorns Koopman dien ik eens bediend hadde / dier-
gelijke Renocer Hoorn / dog veel groter als die op dit beest stond / ver-
eerd.

Een jonge
Renocer in
de Logie.

Op Cassamabasar, en ook als verhaald is in de boven landen enige tijd
gewest / verzoekt ik weder na Ouglie mogte vertrekken / dat mij wierde
toegestaan / en nemende mijn afscheid van d' Opper-hoofden en de goe-
de vrienden / vertrok van Cassamabasar en lande op Ouglie. Woyende daar
ook in de Logie geplaatst / hopen de met een van de Schepen daar in la-
dinge leggende / so na Batavia, Malacca, Ceilon, Suratten als Persien,
een togt na Persien te doen : dog 't enige tijd aan lopende eer de selve
gereed waren / zijn hier aangekomen de Parelles met salpeter en andere
Koopmanschappen van boven uit Pattana en Joepira, die ingeladen wier-
den in de Schepen Duinvlied, de spreekw, Alphen en Sparendam. Ook
ontrent de selve tijd de Vaartuigen van Cassamabasar, mede brengende
900. Zijd-balen en wierden in 8. dagen nog 250. dier gelijke verwagt:
woydenbe mij met de selve Vaartuigen benevens enige goederen toege-
fonden 11. slaven en slabinnen / die ik op verscheide Schepen verdeelde
en weg send.

Mijn ver-
trek van
Cassamaba-
sar na Oug-
lie.

Ik kryg nog
enige Sla-
ven van
Cassamaba-
sar.

De Schepen na Suratte en Persien ; als 't Jagt Nuilenburg ende Hoc-
ker de Baars afgeladen en gereet / zijn wy na een byndelyk afscheid van
d' Opper-hoofden en andere byienden den 20. November uit Bengale
vertrokken / stellende onse koers langs de kust van Coromandel, heb-
bende doorgaans lieffelyk weder en goede wind ; dog onder de Ceilone
kust enige tegenspoedige winden en mistig weder / hebbende daar door
op den 4. December 's morgens woogdag onse Hocker en 't Jagt Nui-
lenburg

Mijn ver-
trek uit
Bengalen
na Ceilon.

senburg by na verseild op de Klippen een weinig van 't Land af gelegen; dog d' Heere heeft sulks die tijd en meer malen tot onser behoudenijsse verhoed.

Op boort zellende zijn boort Punto Gale gekomen / ontfangende door een Vaartuig bevel tot Colombo aan te loopen / en daar nader order van d' Heer Admiraal Ryklof van Goens te verwagten. Daar komende / krijgen alle Schippers last hare Schepen t'ontladen / en deselve tot den Oorlog te bereiden / om tegens de Franse die met 12. Schepen onder 't bevel van Monfr. de la Haye gebruikt te worden / die in Suratte, als ook op de Mallabaarse Kust dapper de baas speelden; sullende over dese Nederlandse Oorlogs-Bloot de Heer Commandeur Roothaas 't Opper-bevel voeren.

Wy' krygen tydinge van de France toerustinge ten oorlog.

Onse Persiaanse Reise verandert in een e' huis reise.

Onse Persiaanse Reise te niet zijnde / vertrok ik weder met 't Dolphijntje van Colombo na Punto Gale, leggende de Pluitten Sparendam en Swanenburg en 't Jagt 't Swaantje in lading om van daar na 't Vaderland te vertrekken. En aande Raad van Punto Gale versagt met dese Schepen na 't Vaderland te gaan / is my 't selve toegestaan / en ben van 't Dolphijntje op 't Pluit-schip Sparendam gegaan.

In 't laast van December de Commandeur Roothaas benevens enige Opper-hoofden aan boord komende / heeft 't Scheeps-volk gemonsterd: ook sag men des anderen daags hier boortby zeilen de Schepen de rysende Son, de Meerman, 't Jagt Rammekens en de Pluit Hasenburg, komende van Batavia, en ten Oorlog uitgerust / om haar met de Schepen van Ceilon te verenigen.

Op den eersten Januarii Anno 1672. wierd door 't losbranden van 't Kanon en schieten der Muffchetten en onder 't geluid van Trommels en Trompetten 't nieuwe Jaar aangevangen. Ook is alhier de jonge Ryklof van Gochs Gouverneur van Colombo aangekomen / en onder 't losbranden van 't Geschut van de Burgers en Soldaten heerlijk ingehaald / komende des anderen daags alhier een Moors Schip van Masulipatnam in de Bai van Punto Gale ten anker / hebbende door quaad weder sijn meeste rond-houd verlozen.

Alles tot onse Nederlandse Reise vaardig / zijn na enige eerschoten op den 20. Januarii uit de Bai van Punto Gale met ons drie Schepen onder zeil gegaan; als 't Pluit-schip Sparendam boort de Kamer van Amsterdam, en Swanenburg boort de Kamer van Zeeland, 't Jagtje het vliegende Swaantje soud niet verder als de Kaap met ons gaan / eerst en aan deselve na enige vrande Schepen sien / en dan weder na Ceilon zeilen.

Op den 17. Februarii lieflijk en aangenaam weder / waren wy aan 't vliegende Swaantje lustig en vrolijk onder 't schieten van 't Geschut / en souden dese dag in alle vrolijkheid geëindigd hebben / so door 't vallen van een bonk in een keuit-wat dicht by de Stukken staande 't halve delft niet was weg gesprongen / wordende daar door agt man / als Schipper,

Stuur-

Op den 20. January 1672. vertrekken wy van Ceilon na Holland.

Groot ongeluk door 't gatteren en eerschoten schieten.

Suurlieden, Boekhouder, Konstapel, Bootsman en andere elendig ge-
quest en verbzand / en drie personen van deselve gestorven; namelijk de 1672.
Boekhouder, Bootsman en Konstapel.

Op den 23. Februarii zeilende met een stijbe koelte is ons grote Ma-
se-Hee gebroken / die tersond wierd gewangd en gewoeld / daar onse
Opper-timmerman Jeroen Pieterfz. van Amsterdam, oud ontrent 68. Onse Op-
Jaar / gesond en wel te pas aan staande te werken / krijgt een hart- per-tim-
vang en valt dood op d'overloop neder / hebbende noit van enig onge- merman
mak geklaagd. blyft haktig
dood,

Op den 6. Maart wierd ik aan 't Schip Swanenburg onse Admiraal
onthoden / om te besigtigen de Huishvrouw van den Heer Jan de Barra,
en dat gedaan / sond in op 't Jagt 't vliegende Swaantje de verbzande
Menschen te besigtigen.

De we dagen hier na is de Huishvrouw van den Admiraal gestorven / De Heer de
en wierd in 't sand in de ballast op 't vliegende Swaantje geplaatst / om Barra sijn
haar aan Land te begraven. Onse Opper-schierman Jan Sloper van huisvrou
Huisduinen op de grote Steng na de Tafel Berg uit siende / valt door het sterft.
bzeken van een zaal-hout van boven neder inde grote mars / zijnde gro-
telijks beferd.

Op den 23. Maart zijn wy aan de Kaap de Bona Esperance aangeko- Wy kom-
men / hebbende geen ongemak van vyands Schepen vernomen / maar den 23.
bonden in de Bap ten anker leggen 't Schip 't Hof van Breda en 't Stigt Maart aan
Uitregt. Op den selve dito is daar ook aanbeland uit 't Vaderland het de Kaap.
Schip Makasser, en drie dagen daar na van Batavia de Schepen Tidor;
Ternaten, de gekroonde Vrede; en vervolgens 't Wapen van ter Goes,
Sierikzee, de Voorfigtigheid, nieuw Rotterdam, dat sijn grote mast had
verlozen. Ook de Fluut Delfshaven, Oostenburg, Grotebroek, Goy-
land en 't Kasteel van Medenblik, welke laatste / vermids tegenwind en
quaad weder niet in de Bap komende komen / moeste met verlies van
drie ankens sijn koers na 't Eiland St. Helena stellen / sullende ons daar
verwagten.

Hier 't Vaderland zijn ook aan de Kaap, wy hier leggende / aangeko-
mende Schepen Middelburg, de Gerechtigheid, de vrye Zee, 't Jagt de
Pijl, Prins Wilhem de derde, 't Fluutje Ipestein en de jonge Prince van
Hoorn, en uit Brasiel een klein Scheepje geladen met Coebak; zijnde
decs tijd een kostelijke Bloot aan de Kaap.

Op den 17. Maart trouwde de Heer Jacobus Sanderus, ons gewesene
Opper-hoofd op Soepa, aan de dogter van den overleden Heer Hakkus, De Heer Ja-
gewesene Opper-hoofd aan de Kaap. Ook wierd ik voor den Gouver- cobus San-
neur en Raad onthoden / om onderzigtig te doen wegens 't gequeste derus trouw
volk op den 17. Februarij op 't vliegende Swaantje door 't springen van aan de
een kruut-bat voorgeballen. Kaap.

Hier leggende wierd op de Schepen recht gedaan aan verscheide moe-
willige Matrosen. Sommige liepen van de Heer / en werden voor de

1672.

Maest gestraft / enige op 't Robben Eiland geset / en andere die haar op de t'huys-vaarders hadden versieken / met de Schepen na Batavia te rug gesonden.

Verreucken
op den 24.
April met
1 Retour-
schepen na
t'Vader-
land.

Alles af gedaan / en op 't Kasteel 't schei-maal gehouden / zijn den 24. April met 13 Retour-schepen van de Kaap de Bona Esperancee na het Vaderland vertrokken / hebbende de Heer Arnoud van Overbeek, gewesene Raad van Justitie op Batavia 't Opper-bevel over dese Vloot / boeiende op 't Schip Tidor de Vlag. De Schepen waren genaamd Tidos, 't Wapen van Zierikzee, 't Wapen van ter Goes en Swanenburg voor de Kamer van Zeeland; 't Schip Ternaten als Vice-Admiraal / Oostenburg, Sparendam, de Voorzigtigheid, Goyland en Grote Broek voor de Kamer van Amsterdam; Delfshaven als Schout by Nagt voor de Kamer van Delft; 't Wapen van Rotterdam voor de Kamer van Rotterdam; de gekroonde Vrede voor de Kamer van Hoorn; en 't Kasteel van Medenblik, aan St. Helena ons wagtende / voor de Kamer van Enkhuisen.

Komen by
St. Helena
en nemen 't
Kasteel van
Medenblik
met ons.

Twee dagen van de Kaap geweest / ontmoeten ons 't Pluit-schip 't Veld-muisje, en sagen op den 12. May 't Eiland St. Helena. Die nacht by leggende / en des anderendaags dicht om de hoek van 't Land by 't Kasteel heen lopende / vonden aldaar 't Schip 't Kasteel van Medenblik, dat met ons onder zeilging / zijnde doen met ons 14. Schepen. Den 16. dito aan boord vanden Admiraal krijgsraad gehouden / wierden enige woetwillige Matrosen so voor de Maest als anders gestraft / onder andere een van de Vleelopende en voor de Maest geslagen / kreeg door vonnis vande Raad van Justitie voor de Maest door de Proboost een snede in zijn wang / hebbende een Matroos ook gesneden / en wierd ses maanden gagie van hem verbeurd gemaakt.

Justitie ge-
daan.

t'Eiland
Ascencion.

En ver-
eenkt een
Matroos.

Vier dagen hier na sagen 't Eiland Ascencion, en daags daar aan de Heer Johan de Barra, onse Ceilonse Admiraal sietelijk aan ons boord / denebengs zijn dogtertje en reisttuig. In welkers overboeren een van onse Matrosen / Jan Soldaat van Amsterdam uit de Sloep in Zee vallende / is verzonken.

De Heer Jan
de Barra
kerft op
ons schip.

Onderwijlen de Linie Equinoctiaal door zeilende / is op den 6. Junii gekorven de Heer Johan de Barra, oud 44. Jaar / hebbende 20. Jaeren in India in voornamen bedieningen geweest; so in Persien, Ceilon, Macasser als andere plaatsen / na latende een dogtertje van 10. a 12 Jaar / dat wy in Holland bragten.

Komen in de
Kroon zee.

Op den 23. Junii waren wy onder de Tropicus Caneri, hebbende de Son recht boven ons hooft / vermids de selve op zijn Noorder declinatie was van 23. graden en 32. minuten / en begonden enig Steen-kroos te sien / dat tot de 40. graden duurde. Sagen doen een vzeemd Zeil / dog hebben 't selve niet gepreid.

Met 't vermeerderen van de koude en 't veranderen van de lucht / zijn veel van ons Scheeps-volk in de Krop gevallen / so aan de scheurbuik als

als water fugt / sterbende somtijds een van de selbe; gelijk onse Bortel-
lier Botteliers maat, Quartier-meester en meer andere.

1672.

Op den 22. Julii op de hoogte van 52. graden / sagen wy een klein
Fluitje en een Galliot op ons kruissende / die daags te voore by 't Jagt de
Dolphyn hadden geweest / zijnde een Maand na ons van Ceilon ver-
trokken. Ook ontmoeten ons 't Schip Hellevoetfluis, hebbende drie
weken uit 't Vaderland geweest / dat sijn Reise na Batavia verborde.
Alhier verston den wy den bloedigen Oorlog tussend' Engelse, Franse en
Hollanders, dat ons onse hoers dede veranderen / lopende om alle on-
heilen voor te komen met onse Bloot op 61. graden 30. minuten; staken
doen over / en lopende de Noordse Kust in 't gesigt / zelden van daar na
't Doggers Sand, daar ons twee kloeke Engelse Oorlogs-Fregatten
ontmoetende / terstond een van onse kloekste Schepen Oostenburg aan
hoofd leide / dog moest in 't korte met verlies van enig volk weder af-
houden; blyvende egter by ons even buiten schoots / en wonden 't nagt
en dag met ons heen / schietende verscheide schoten / en by nagt geduu-
rig blikvierende / uit welke seimen wy meer byands Schepen daar on-
trent vermoededen: doen ondertussen ons best om in 't Vlie te komen /
maar konden 't selve / vermits de schrale wind niet beseilen / so dat wy
genootsaakt wierden d'Eems in te lopen / die wy op den derden Augusti
met onse gantse Bloot tot ons groot geluk binnen zelden: want so ons
de wind hadde gediend was ons oogmerk 't Vlie of Texel in te lopen: en
by aldien sulks was geschied / souden den Spaand die Texel en 't Vlie be-
set hield in den arm gelopen hebben / dat God verhoed heeft; waar
voor wy hem eeuwige dankbaarheid schuldigh zijn.

Komen by
twee Kruis-
fers.

Als mede
by 't Schip
Hellevoet-
fluis, en
krygen ty-
ding van de
oorlog.

Ontmoeten
2 Engelse
Fregatten.

Wy komen
op den 3
Augusti
met onse
gantse
vloot be-
houden op
d'Eems.

VYFTIENDE REISE

Gedaan 1676. met 't Schip MAKASSER

Naar

OOST-INDIEN.

Voor de Kamer van AMSTERDAM.

I. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

Gaan den 13. Januarii in Zee. Sien 't Eiland *Madera*, als ook den 13. Februarii d'Eilanden *Bonavista* en *St. Jago*. Veel van ons volk werden met lighthoofdigheid gequeld. Een Soldaat steekt hem selve 't hert af. Dieverie op 't Schip ontdekt. Komste aan de *Kaap*, en vertrek van daar. Komste op den 23. Juli op *Batavia*, alwaar de Schutterye optrekt. Verscheide Schepen vertrekken na bylondere Gewesten. Wy vertrekken na *Cochin* op de *Malabarsche Kust*. Komen op *Colombo*. Komst op *Cochin*, daar ik aan Land gelegd wierd, en de Papegay geschoten. Ik vertrek van daar na *Persien*, en sien de *Kaap Roselgate*, en komen voor *Mosschette*. Daar wy gastereen, en een Moors Scheepjen in de brand geraakt.

L't laast van 't Jaar 1675. begaf ik my weder in dienst van de Oost-Indische Compagnie / om met 't Schip Makasser voór de Kamer van Amsterdam als Opper-Chirurgijn naar Indien te vertrekken / zijn- de dit een nieuw en sterk Schip / versien met 38. stukken Kanon en 199. Kroppen / daar onder wier- den geteld ses vrouwen en ses kinderen / zijnde het jongste oud twe maanden. 1675.

Wij Onder-Chirurgijn waren Johannis Wyfendorp van Dantsik en Jan Daniëlsz. Somer van de Cleyne Lay, een klein Steedsje / gelegen by Cassel in 't Land van Hessen.

Een wijf in Texel gelegen / zijn met een goede Ooste wind op den 13. Januarij Anno 1676. in Zee gelopen / nevens verscheide andere Sche- pen; als Asia, Makasser, 't Stigt Uitregt, een Fluit en een Hoeker voór de Kamer van Amsterdam / en 't Schip den Briel voór de Kamer van Hoorn. Op den 15. dito tot in de Hoofden gekomen / moesten door te- genwind in Duins ten anker lopen. Vindende aldaar de Schepen Ti- dor, Cortiene, 't Jagt Muiderberg, de Fluit de Graaf en een Hoeker ge- schikt naar Oost-Indien; als ook een grote Vloot koopvaardij-schepen en enige bygeleiders / hebbende de wil om de West / zijnde maar in de 80. Zeilen. Lopen in zee den 13. January. 1676.

Oes anderen daags den 16. dito de wind Oost lopende / maken we- derom te zail / en seilen met de gehele Vloot onse koers door de Hoofden 't Canaal op / en 't selve voórspoedig doorgezeild / zijn de meeste Schepen geschikt na Portugaal, Spangien, Italien en Smirna, benevens de Byge- leiders van ons gegaan / zijnde doen nog met ons tien Oost-Indien en 6. so Guinees als West-Indien-Vaarders by den andere / dog in 't kortste van malkander verstroid.

Op den derden Februarij sien wy 't Eiland Madera, een van de Ca- narije Eilanden, en daags daar aan Porto Sancto, en vervolgens Groot Canariën. Sien 't Ei- land Ma- dera.

't Schip Asia als Admiraal den 9. dito de Witte Vlag latende wapen / doet de Scheeps-raad vergaderen / daar in gesloten wierd dat ider van onse Schepen sijn beste mogte doen / sijn aangevangen Reise op 't spoe- digste na Baravia te volbrengen; dog dat 't Schip Makasser ende 't Stigt Uitregt, vernids sp enige sieke hadden aan een van de Soute Eilanden soude aanlopen en haar Scheeps-volk verversen. Sien d'Ei- landen van bona Vista en St. Jago.

Wy Makasser ende 't Stigt Uitregt staken van d'andere Schepen af / om 't Eiland St. Jago aan te doen / en sien op den 13 Februarj 't Eiland Bona Vista, en vervolgens St. Jago; en ontrent 't selve Eiland komende / vernids sille en tegenwind daar niet aan komen; dies stelden onse koers na de Linie; en onse makker 't Stigt Uitregt geraakte van ons. Wy ontrent de Linie komende kregen dagelijks meerder sieken /

1676.

Verscheide
van ons
scheeps-
volk wer-
den met
figtheofdig
heid ge-
queld

Een soldaat
fleekt hem
selve 't hert
af

en meestendeel met een onzijdelijke hooft-pijn / brandende - kooztsen
verseld met raserie / stervende veel van 't Scheeps-volk / als ook een
van myn Onder-meesters Jan Daniëlz. Somer, die vermits kranksin-
nigheid op den 26. Februarii woensdag 's nachts de Konstapels poort
uittspringende verdronken is / gelijk ook ontrent de selve tijd diergelijk
ongeluk gebeurde op 't Schip 't Stigt Uitregt, aande Huysvrouw van de
Sicken-trooster / na latende twee kleine kinderen.

Op den 4. Maart doorzeilden wy de Linie Equinoctiaal, en op den 5.
als ik volgens gewoonte de sicken besigt / gaande voorby 't Kabel-
lylk / daar 9. sicken op de laninge of sweet-bank lagen / heeft Pieter
Govertsz van Awtwerpen varende voor Soldaat / hem selve met een
mes in de borst gestoken / daar hy aanstonds van is gestorven; gaande
't mes by 't sleutel-been in tot in 't hert / en 't selve in tegenwoordig-
heid van de Schipper en andere Officieren uit de wonde gehaald / is het
Lijk buiten boord geset.

Den 12. Maart is ook gestorven onse Kock / Arend Joppe, hebbende
Anno 1639. sijn eerste Reise naar India nevens mijn gedaan. Zijnde
op 4 graden bezuiden de Linie, ende Son boven 't hooft.

En op den 18. Maart is gestorven Monfr. Frederik Wilhemsz. van
Witmont, Wyman en Wijnkoper / zijnde deselve Huysvrouw 14. da-
gen te voore overleden.

Dievery op
't Schip
ontdekt.

In 't beginsel van April wierd in 't Schip enige dieverie ontdekt / en
een gantse Kist met goet vermist van Claas Mayer schijjn-werker / op
den 3. Maart overleden. Met dese en meer andere dieverie wierd be-
schuldigt Karel Urin Korporaal van de Soldaten / mitsgaders Pieter
Wigtman en Klaas Glanbeek, alle Sweden; desselfs Kisten in gesien /
wierd in die van de Korporaal en in de Kisten van d'andere twee meer dan
hondert Klingen / 14. Pistolen / 14. Houtwers / 3. degens / 2. Roers /
1. Kardoes sijn kruut / benevens veel ander goet gevonden. Klaas Glan-
beek en Pieter Wigman werden voor de maff gestraft / ende Korporaal /
vermits sijn siekte in hegtenis gehouden / en aande Kaap in handen van
de Fiscaal overgeleverd.

Komst aan
de Kaap de
Bona Espe-
rance

Op den 4. April hebbende de hoogte van de Kaap de Bona Esperance,
en 24. etmaal Gost aan / met een stybe koelte de lengte op zeilende / zijn
op den 30. April in de Tafel Bay ten anker gekomen / zijnde daags voor
onse aankomst 4. van ons geselschap / met ons uit Holland gezeld / van
de Kaap na Batavia vertrokken / hebbende daar 10. dagen gelegen; als
Asia, Tidor, Cortiene en een Hoeker, en weinig dage te voore 13. Ge-
toer-schepen na 't Vaderland. Over welke de gewesene Directeur Ge-
neraal Nicolaus Verburg 't Opperbeel voerde / zijnde d'Heer Ybrand
Gofkens gewesene Gouverneur aan de Kaap Vice-Admiraal.

Vonden daar ook leggen de drie laatste Retor-Schepen / den 24.
Januarii van Batavia gezeld; namelijk Coilon, de Voorzigtigheid en
den Alexander, benevens de Fluic Sparendam, van Batavia met Gys en
ver-

verdere behoeften booz de Kaap gekomen / als mede 't Jagt 't Voorhout en twe Hoekers.

Op den 2. May zijn aan de Kaap de Fluit de Graaf, en daags daar aan 't Stigt Uitregt aangeland / die tijding bragten / dat de Fluit S. Pieter met kalk en steen booz de Kaap geladen / aan de Soute Eilanden was verzeild / en na twee dagen 't Schip den Briel en 't Jagt Muiderberg.

Op den 14. May trouwde d'Onder-koopman Hermanus Doefenburg op 't Schip Makasser, aan Juffer Elizabeth Koning, Dogter van Johannes Koning Sicke-trooster op 't Schip den Briel, en wierd de Bruiloft drie dagen op 't Schip Makasser gehouden.

Op den 22. der selve Maand zijn wy met ons negen Schepen van de Kaap onder zeil gegaan; als Makasser, 't Stigt Uitregt, den Briel, de Fluit de Graaf en 't Jagt Muiderberg na Batavia; Ceylon, de Voortigtheid en de Alexander na 't Vaderland; en 't Jagt 't Voorhout na het Eiland Madagascar.

1676.

Op de hoogte van 39. graden en 40. minuten Zuider bzete gekomen / seiden onse hoers / volgens gebruik op d'Eilanden St. Paulo en Amsterdam, siende 't selve den 18. Junii.

Op den 15. Julii 't Eiland Java in 't gesigt gekregen / zeilden spoedig voorsij de Prince Eilanden de Straat Sunda in. Bantem booz by geraakt / komend booz Gods genade gelukkig en behouden op den 23. Julii op de Rade van Batavia ten anker / hebbende tusschen 't Vaderland en Batavia 34. personen en een vrouwe verlozen. Onse mede-makkers met ons van de Kaap gegaan / zijn ook alle behouden booz Batavia aangekomen / en drie dagen booz ons de Fluit Oosterblokker, hebbende 14 maanden uit 't Vaderland tot aan Batavia onder wege geweest / en maar 5. doden gehad. 't Schip Asia, een van onse mede-makkers had 't in 5 maanden 10. dagen uit Holland tot op Batavia gezeild / en in de 30. dagen / daar onder een Oppert en twee Onder-Chirurgys.

Komen op den 23 Joly op Batavia.

De Soldaten van ons Schip aan Land gebracht / en sommige van de Matrosen op andere Schepen over geset / is den Majoor Poolman met drie Schepen met krijgs-volk en Oorlogs-behoefsten versien / na Japan en verdere Plaatsen op d'Oost-kust van Java vertrokken / de moettwillige Javanen en Makassaren te temmen / en 't selve in 't korte gedaan / is met d'overwinninge booz Batavia wedergekomen.

Op den 14. Augusti moesten alle Bevelhebbers / so van 't Land als van de Schepen haar met 't volle geweer in 't kasteel van Batavia vertonen / en in order op trekken / in tegenwoordigheid van de Heer Gouverneur Generaal en Raden van Indien. En op den 18. dito alle bys-lieden / Javanen, Maleyers, Amboinese en andere inwoonderen op de selve wijze in 't volle geweer booz sijn Edelheid en Raden verschijnen / zijnde ieder van de selve bysonder gekleed en uitgerust / makende die Volkren veel bycemde sprongen en aardige loopjes.

De Schutte-ry trekt op tot Batavia.

Verscheide Schepen vertrekken na verscheide gewesten

Deze Wapen-schonwing gedaan / zijn enige Schepen van Batavia vertrok-

1676.

vertrokken na verscheide Gewesten; als 6. na Bengalen, de Pluit Oosterblokker benevens enige andere na Siam, en op den 4. September de Schepen Asia, Silverstein, Koeverden en Cortiene na Suratte en Persien, zijnde op 't Schip Asia als Admiraal de Heer Abima, Directeur van Suratte. Twee dagen na 't vertrek vandeze laatste / verbranden door ongeluk enige Jabaause Vaartuigen / in 't Dok dicht onder de Stads muren.

Op den 12. September zijn op 't plein van 't Kasteel 15. a 16. Personen geregt / wordende enige gehangen / andere gewoerd / gegeesfeld en gebzandmerkt / sommige d'oozen af gesneden / en andere 't gloeyende zwaard over de rugge gehaald. Een Hollandse vrouw stond aan de kaak en is daar na in het Spin-huis geset / geschiedende hier dikwils dusdanige vertoningen.

Wy vertrekken na Cochijn op de Malla-
baarle Kust,

Op den 27. September zeilden van Batavia na Ceilon en de Malla-
baarle Kust de Schepen Makasser, Zuid Pols-broek, Poeleron, en de
Hoeker de Swemmer; voerende 't Schip Makasser de Vlag van de grote
sien / also wy de tweede Persoon van Cochijn op hadden / genaamd
Gulmerd Vosburg, als ook den E. Roelandus Meerland van Ysselstein,
Predikant / desgelijks den Fiscaal Abraham Boudyns en enige andere.

Komen op
Colombo.

In de Straat Sunda ontrent de Prince Eilanden ontmoeten ons veel te-
genspoed door stilte en tegenwinden; en ontrent de Linie geraakten wy/
vermits 't veranderlijk en mistig weder van den anderen versproyd. Nog
wy onse Reise verborderende / zijn op den 17 November op Ceilon voor
de Stad Colombo ten anker gekomen / vindende aldaar 't Schip Poeleron,
een van onse makkers / en 't Wapen van ter Goes.

D'Heer Jacob Lobs, Bevelhebber van Cochijn met zijn Huisgesin op
't Schip Poeleron gegaan / en de Vlag als Admiraal van de grote sien
opgeset / (welke Heer Lobs met 't Schip de Betuw' uit Holland aan het
Hoofd de Groede Hoop aangekomen / en van daar met 't Pluit-schip het
Huis te Bergen gezeild / is na veel omswerben / so in 't Rijk van Pegu
als andere Plaatsen op Ceilon aanbeland / wordende hem 't bevel van
Cochijn opgedragen) / zijn wy op den 27. November van Colombo te
zell gegaan / stellende onse koers na Tutocryn, vermaard door haar
Parel-bank / en langs de Malabaarse Kust voor by Tengepattan en Coy-
lang zeilende / wy op den 6. December op de Rode van Cochijn aange-
komen / en is de Heer Commandeur Lobs met zijn Huisgesin / de Heer
Vosburg / de Predikant Meerland en 't meestendeel van haar volk aan
Land gegaan / wordende heerlijk ontfangen. Ik kreeg mede bevel
in de Stad Cochijn te leggen; en enige tijd daar gelegen / verstond dat
de Chirurgyn die in Persien lag / wensde te vertrekken en verlost te we-
sen / weshalven ik versocht derwaarts te mogen gaan / 't welk my wierd
toegestaan: dog daar verliet nog enige tijd eer de Schepen gereed kon-
den zijn dese Reise te doen. 't Schip Makasser vertrok weder na Ceilon
en 't Schip Poeleron na Canara.

Komt op
Cochijn
daar ik aan
land geleg
worde.

Op den 18. December is binnen de Stad Cochín met een grote ge-
volg van Nairos en Edellieden, en onder 't gespeel van alderhande Musi- 1677.
cale speeltuigen den Prince van Cochín gekomen / wordende voor hem
beelderhande fruit en vruchten binnen de Stad gebracht.

Op den 1. Januarii 1677. 's morgens vond men by 't oude Hospitaal Een Indi-
in de Sloot een Indiaanse vrouw met haar klein kintje in den arm / beide aanse vrou
in 't water versmoord / dood leggen; wetende niemand hoe sulks was en kind
by gekomen. verdron-
ken.

Op den 7. dito wierd voor de Commandeurs huis de Papegay ge- De Papegay
schoten / staande op een hoge steng met pser beslagen; en enige honderd word ge-
schoten so van mannen als Hollandse vrouwen op de selve gedaan / heeft schoten:

't Jagt de Pyl met enige Oliphanten van Ceilon gekomen / om de sel-
ve in Suratte te brengen / is de Fluut Buuren, 't Jagt Malabar en de Hoe-
ker de V lieger tot de Persiaanse Reise verbaardigd om met 't Jagt de Pyl Ik vertrek
in geselschap te zeilen; en zijn gelijkelijk den 31. Januarii vertrokken / van daar na
zijnde ik doemnaals op de Hoeker de Vlieger voor passagier. De Chi- Perlien.
rurgyn op de Hoeker was genaamd Guiljam Aars Provencaal.

Wp stelden onse kopers van Cochín langs de Kust van Malabar en Ca-
nara, en ontrent Goā over na de Persiaanse Kust overstekende / hadden
op den 16. Maart de hoogte van 21. graden 50. minuiten / en sagen de
Kaap Roselgate, zijnde dit d' uithoek van Arabien. Vadden tussen Goā En sien de
en dese Kaap lieflelijk en aangenaam weder en wind. Dees tijd wierd op Caap Rosel-
onse Hoeker in de tagtig Dorados gevangen / meest door de boornoemde gate.
Onder-Chirurgyn. Wp onse Reise vervolgende / zijn op den 23 dito in
de Bay van Mosschette, een Stad in Arabia ten anker gekomen; en aan En komen
Land gegaan met enige vrienden / hebben ons van sommige noodfak- voor Mos-
tijkheden versozgd. schetten.

Dees tijd lagen verscheide Moorfe Schepen, Arabise Kapers en twe
Engelse Scheepjes in de Bay onder de wal ten anker. Wp boornoeme-
lijk door gebrek van vers water hier grākerd / is onse Chaloepe geson-
den na de water-plaats; dog de selve in de bzandinge komende / wierd
om getworpen / niet sonder gebaar van de Stuurmans leven.

Alles wat hier aanmerkens waardig was besigtigd / hebben wy aan
onse Hoeker, als ook aan een Engels Scheepje malkander vertgast / en
verscheide gesondheden gedronken en enige eerschoten gedaan: vliegen-
de een prop door 't schieten uit d' Engelsman inde voor-mars van een
Moors Scheepje, leggende hem dicht op zijde in de laag / en is 't voor-
mars zeil / stenge / mars en fokke-mast geheel verbrānd / hebbende
de Engelsman veel moeite met de Arabiers.

II. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

't Sloeps-volk word in 't Gevangenhuis geset. Werden's ander daags weder vry gelaten. Komen voor *Gamron* in *Persien*. De Boekhouder en Stuurman krijgen verschil. Een nieuwe Post-loper aangenomen. Een Jaar-feest by de *Benjanen Boom*. Gaan van *Gamron* na *Bassora*. Komst tot *Bassora*. Staat en gelegentheid der Stad *Bassora*. Verklaringe en af teikeninge der selve. Gaan van daar na *Persien*. Komen op 't Eiland *Gareek*. En beschrijvinge des selfs. Komen weder op *Gamron*. Vertrekken van daar na *Cochin*. De Schipper word van de Hoeker geset. Sien een groot Zee-monster. Komst op *Cochin*, alwaar ik weder aan Land gaan. d'Heer *Lobs* verfoekt my enige af teikeninge van de *Fortificatie* en *Riviere* der *Mallabaarse Kust* te doen.

1677.

Onse Chaloepe-volk werd in 't gevangenhuis geset om dat wy 't zeil gingen na zons ondergang.

Komen in *Persien* voor de stad *Gamron*.

Wij na 't ongeluk in 't laaste van 't vorige Hoofddeel verhaald / ligten 's avonds 't anker en zijn onder zeil gegaan / strydig tegens de wetten en gebruiken van de Arabiers, die niet toelaten / dat enig Daartuig klein of groot na de Sonnen ondergang sal mogen zeil gaan of de kasteelen voorby zeilen. En schoon onse Chaloepe nog aan de Engelsman was / sodreben wy allensken af; waar op die van de kasteelen begonden te roepen en te dreigen / gelijk sy ook drie schoten schoten ober onse Hoeker / dat wy soude blijven: maar wy blot zijnde / lieten 't buiten schoots van de kasteelen drijven / verwagten onse Chaloepe / die 's anderen daags middags wierd aan boord gesonden / en hadden 't Chaloepe-volk die nacht in 't Gevangenhuis geset / en veel dreigementen aan gedaan / dat onse Hoeker buiten toestand na Sonnen ondergang was te zeil gegaan.

Onse Chaloepe aan boord gekomen / stelden onse koets na de Kaap *Malandon*, en vandaar naar *Ormus*, en zijn op den 6. April voor de Stad *Gamron*, andersints *Bander Abbas* ten anker gegaan / vindinge de aldaar onse twee makkers de *Fluit Suuren* ende 't *Agat Malabar*, zijnde ontrent *Goa* van ons geraakt. Behalven de genoemde / lagen ook op de Rede twee Engelse, twee Moorle Schepen en enige *Persiaanse* Darters. Daar enige dagen is ook by ons op de Rede gekomen 't *Schip Tertolen*.

Onse

Onse Boekhouder Willem Teuneman van Rotterdam, met de 1677.
 Stuurman Jacob Teunisz. Heyfort van Akersloot in verschil geraakende /
 heeft de Boekhouder de Stuurman met een pennemes in de lies gesto-
 ken / niet sonder groot gebaar van 't leven; om welke moedwil sy be-
 de / na dat de Stuurman was genesen / op 't Schip Tertolen van de
 Hee zijn gelopen / en met enige slagen voor de Mast gestraft / worden
 de dese Boekhouder tegens een andere / Gillis Welshout mede van Rot-
 terdam, verwisseld.

De Boek-
 houder en
 stuurman
 krygen
 questie te
 maken.

't Doornemen van mijn Geise na Persien tot niet gelopen / zijnde de
 Chirnegung plaats versien / vermits de Chirurgyn twee maanden
 voor onse aankomst was overleden / wierd ik genegen een Geise na het
 vermaarde Bassora in Arabien te doen. Dog enige tijd tot 't derwaarts
 vertrekken van vaden / namen ons vermaakt 't geen hier bysonder en
 aanmerkens waardig was te besigtigen.

Op den 13. April wierd aan strand voor de huizen vele tenten opge-
 regt / en vzeugde-tekens aan geregt / en een grote vergadering gehou-
 den van de voornaamste Adelen en Heren van de Stad / zijnde ook tegen-
 woordig de Hertog Nassarali Chan, nevens d'Engelse en Hollandse Op-
 per-hoofden, vermits dien dag een Post-loper souden aangenomen wor-
 den / welkers proef-stuk was in 12. uren 24. mijlen af te lopen / en
 hebbende sulks binnen 11. uren volbragt / wierd van de voornaamste
 met geschenken / so van silver / gout als kostelijke stoffe beschonken.

Een nieuwe
 Post-loper
 aangeno-
 men.

Den 16. April is 't Jagt Malabar na Cochin, den 26. de Fluut Buu-
 ren na de kust van Coromandel, en op den eersten May 't Schip Tertol-
 en over Ceilon na Batavia vertrokken / en wy op den 10. May met een
 goet geselschap na de groten Benjanen Boom, komende op dien dag een
 grote menigte Benjanen van alle kanten met vrouten en kinderen op ka-
 melen / Paarden en Esels / en hielden aldaar haar Jaar-feest.

Jaar feest
 by de Ben-
 janen
 Boom.

Onse Hoeker geladen / zijn wy op den 15. May gezeild van Gam-
 r on na Bassora, en komende tussen 't Slangen Eiland en 't Eiland Delfs-
 haven, hadden onse Hoeker by na op een Steenriff verzeild / maar hiel-
 den / 't gebaar fiende / koert af / en hebben 't voor de vermaarde Stad
 Congo geset. Van daar na enige dagen gezeild / en ontrent 't Land
 van Jork-hoofd zijnde / hadden weder diegelyk ongeval / dog raakten
 ook van 't selve / en van daar voor 't groot Turks Kasteel Abesier ten
 anker; en 't selve na eendag a twee verlatende / komen aan 't Eiland
 Gareek, hebbende daar een Loots gehuurd / die ons door de droogte en
 Banken van Bandereek souden brengen / en tussende twee lange Eilan-
 den Gabbon en Gabbas, voor de mond van de Riviere d'Euphrates gele-
 gen / en d'Eilanden Amsterdam en Middelburg in 't midden van
 de selve Rivier voorby gezeild / komen voor de Spruytel van Bassora ten
 anker / en aldaar aan Land gegaan / hebben de Plaatsen / so op de
 Arabise als Chaldeeuse zijde besigtigd / en 't volgende daar van aange-
 teikend.

Gaan van
 Gamron na
 Bassora.

Komen op
 Bassora.

1677.

De staat en
gelegent-
heid der
Stad Bassa.
22.

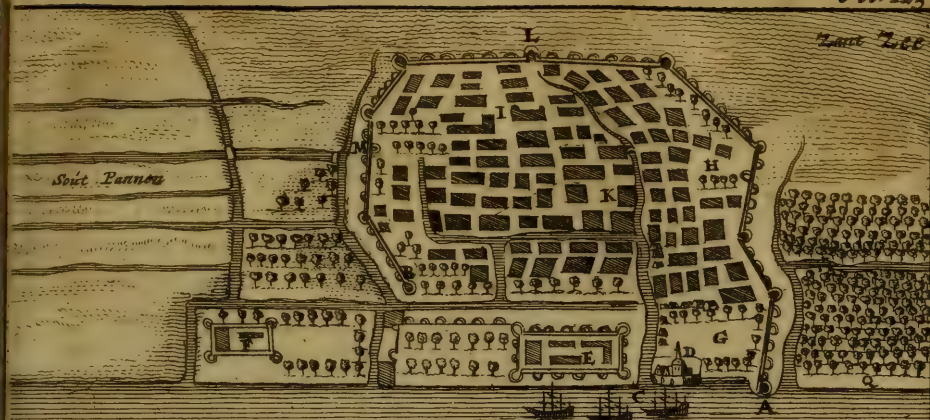
De Stad Bassora in Arabien is een oude en vermaarde Stad / gelegen aan de Rivier d' Euphrates, tegen over 't Land van Chaldea. Want de Riviere d' Euphrates lopende voor by Bagdet, van ouds Babylonien, en neder gaande voor by Gorna Jassayer, daar sy sig met de Rivier de Tygris verenigt / eindigt in de Perstaansche Zee, scheidende Chaldea van Arabia.

Deze Stad is certijds van Arabiers dog heden van Turken bewoond. De selve heeft veel oorlogen en sware belegeringen uitgesaan; insonderheid in de Jaaren 1656. en 1657. als wanneer de Bassa van Babylon de selve belegerd / veroverd en geplondert hebbende / veel aansienlijke Heren en Adellijke Personen voor 't Paleis de hoofden heeft doen afstaan / end 't Overste van de Stad op Manara gevangen geset / die 't na maals nog is ontkomen en in Persien ontvlugt. Nadie tijd wierd deselve weder belegerd en ingenomen van de Arabiers; dog is in 't kort weder aan den Groten Heer overgegaan / hebbende deselve tegenwoordig nog in 't besit.

't Land hier om heen / so wel op de Chaldefe als Arabise zijde is seer vruchtbaar van vijgen / dadels / appelen / duiten / ja een Land daar melk en honig vloeit. In de Stad word groten handel gedreven met de Boven-steden; veel Moorse Schepen komen daar uit Suratte, Persien, Congo en andere Plaatsen / ook Engelse en Hollandse haar koop-handel drijven.

De Hollanders hebben alhier een Logie en Pakhuizen; dog niet seer groot nog aansienlijk. De Dominicaner Priesters besitten ook een heersijk Klooster, van gelijken zijn daar veel Armeniansche Christenen. De Stad heeft ontrent 16400. gemene treden van d' ene zijde van de Rivier tot aan d' andere zijde. Daar zijn 10. Rondelen en 45. kleine stene Toorns / rondom bemuurd met tamelijke hoge muren / van steen in de Son gebakken. Ook veel voornamse gebouwen en Turkse Mosqueen, zijnde de voornaamste seer groot / heerlijk van gebouw / en met vier Toorns versierd. Mede is besiens waardig 't heerlijk Paleis van de Turkse Bassa, ende grote overdekte Merck-plaats. De Koffie-huizen en Smeet-plaatsen zijn veel in getal / gelijk sulks in alle Turkse Steden een gemeen gebruik is. Men kan ook met kleine Vaartuigen door de Stad varen: want daar loopt een tak uit d' Euphrates dwars door de Stad; dog inde selve te niet. Op d' ene hoek van dese tak / aan de Rivier d' Euphrates is 't groot Kasteel Manara, en op d' andere hoek van de selve een Piramide met enige Graf-steden in 't geboorte te sien. Aan d' over zijde van de Rivier d' Euphrates op de Chaldefe zijde / zijnde aldaar de Rivier ontrent een Kanon-schoot wijd / heeft men ook een verballen Kasteel en een Hof van een overleden Bassa. Aan de zijde na Bagdet siet men de grote Zand-Zee, komende dicht aan de Stad / en aan d' ander zijde veel Sout-pannen.

Ver-

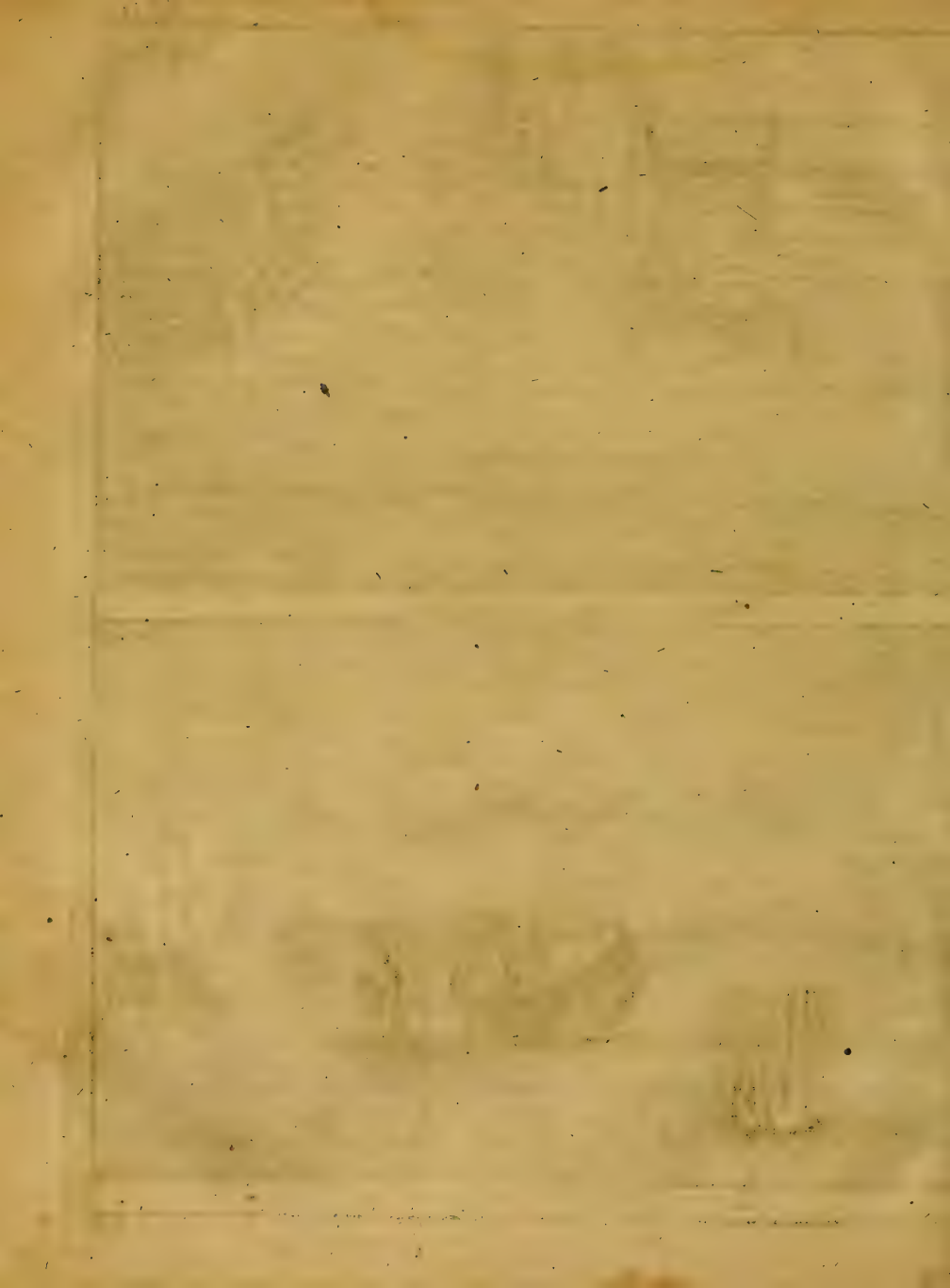
Rivier d Euphratis

Basra in Arabien

Zeemonster of Fonteijn Vis

Verklaringe van de platte grond van *Bassora*.

- A De Grote Ronduit aan de Rivier d'Euphrates.
- B De Grote Land-Ronduit by 't Kasteel Manara.
- C De Spruit die uit d'Euphraat in de Stad loopt.
- D De Pyramide op de hoek van 't Riviertje.
- E 't Kasteel Manara gants verbroken door den Oorlog.
- F 't Oude Kasteel Manara mede aan de Rivierkant gelegen.
- G 't Groot ledig Veld by de Pyramide.
- H 't Ruiter-plein by de Babilonise Poort.
- I Grote Plaats by de Grote Mosquee of Turksche Tempel.
- K 't Pleinen 't Hof van de tegenwoordige Bassa.
- L De Land-poort.
- M De Poort die men na de Sout-pannen en 't Dorp toe gaat.
- N 't Land van Chaldea over de Rivier gelegen, over Bassora.
- O 't Vervallen Paleis van een voorgaande Bassa.
- P 't Groot vervallen Kasteel op 't Land van Chaldea.
- Q 't Groot Dadel-bos.

Verklaringe
en afteike-
ninge der
Stad Basso-
ra.

1677.

In de Stad Bassora ontmoeten ik een Nederlander, David de Basjouw een Zuitvelier en van keeneen van geboorte / zijnde van Aleppo in 20. dagen te land gekomen tot Bassora door Babylon en de Zand-Zee, zijnde die tijd derde Keise over Land na Golkonda in Oost-Indien. Deselve hadde te vooren twee togten over Smirna op Isipahan en Gamron gedaan / en hy was van gedagte met de Moorle Schepen op Congo en van daar op Surate te varen / en te Land na Golkonda te gaan. Ik heb dese Persoon Anno 1664. tot Smirna gesproken / doen hy sijn tweede Keise over Smirna te land na d'Indien dede.

Gaan wederom van daar na Persien.
Komen wederom aan 't Eiland Gareek.

Tot Bassora enige tijd gelegen / sijn wy vertrokken na 't Eiland Gareek, en onse Floots aan Land geset / vonden alhier twee Italianen, zijnde van Goa op Congo, en van daar op Banderreek, en so op Gareek gekomen / en nu van gedagte van hier op Bassora en Bagdet tot Aleppo te gaan / en dan met de Schepen door de Middellandse Zee na Portugaal: want sy hadden brieven van den Onder-Koning van Goa aan de Koning van Portugaal.

Beschryvinge van 't selve.

't Eiland Gareek is gelegen aan 't einde van de Persiaanse Golf. by de doogte van Banderreek, zijnde aldaar ook een Parel-vissery, en men verried sig hier van een goede Floots die de Schepen door de doogten brengen die eben buuten d' Eilanden van Gabbon en Gabbas leggen dat twee lange Eilanden sijn / voor de Rivier d'Euphraat gelegen / en tussen welke men doorzeild. Op 't Eiland Gabbon aan de regter hand gelegen varende na Bassora, siet men een oud beroemd Kasteel / Kouto Haffaar, zijnde in den Oorlog 1656. vernietigd.

Ook siet men op 't selve Eiland Gareek verscheiden oude Graf-steden, Mosqueen en Pyramiden, in dewelke enige Turkse Heiligen begraven leggen; ook de vermaarde Graf-stede van Ali, swager en opvolger van Mahomer, na de Gods-dienst der Persianen.

Met onse Hoeker van 't Eiland Gareek vertrokken / souden deselve op een staard van 't Eiland Laar by na verzeild hebben: want 's morgens met 't aanbryken van den dag ontrent een Boers-schoot van de wal zijnde / voor wy 't Land gewaar wierden: hadden maar 10. voert water onder de Kiel gaande de Hoeker dies tijd 8. voert diep; dog God verhoede ons bog; ongebal komende weder gelukkig op de fiede voor Gamron ten anker / en bonden daar niet als een Engelse Hoeker.

Komen wederom op Gamron.
Verreken van daar na Cochin, dog keren wederom. De schipper werd van de Hoeker geset.

Na enige dagen sijn wy van daar na Cochin verzeild: maar ontrent 't Eiland Ormus gekomen / is tussen d'Opper-hoofden enig verschil ontstaan / en wierd goed gebonden weder na Gamron te keren / gelijk die selve dag geschiede. Tot Gamron gekomen / heeft een ider sijn beklag gedaan / en is de Schipper Cornelis Jansz. Kolster van Amsterdam om sijn bestige leven en geduurige dronkenschap af / en van de Hoeker aan Land geset. De Boetsman Roelof Jansz van Sweden, voor de Maai geset ast zijnde, wierd aan Land geset / om met de naast-komende Schep-

Schepen na Batavia gesonden te worden. d'Onder-streelman Schip- 1677.
per van de Hoeket gemaakt / zijn wy vertrokken na Zoar, een Arabise
Stad, en Mosschenen en de Kaap Rose'gate voorsy gezeld / siaken dorn
overt na d'Indiaanse Kust.

Enige mylen bevooren de selbe Kaap Rose'gate in stilte drijvende / sagen Sien een
omtreint onse Hoeket een wonderlyke Zee-monster / heubende de grote groot Zee-
als een bodem van een legger / onder water verscheide poten en staar- monster.
ten / dog haben water 5. a 6. ontschende hoof den / gelykende seet na
slangenhoof den / uit welke 't Gedrogt 't water als doo: een Fontein-
pyl om hoog blyst.

Maar enige dagen weder in stilte drijvende / is by onse Hoeket geko- Als ook een
men een grote Hap / menende wy alle dat 't een jonge Walvis was, overgrote
want hy was grauto van hant / en vol witte plekken / en op znde van Ray.
onse Hoeket leggende / strekte zyn staard voorsy onse grote mast / zyn-
de sijn kop gelyk 't roer / en omtrent 42. voeten lang.

Weinig daar na sagen wy de Kaap de Rama, 't eerste Land dat wy op
de Indiaanse Kust gesien hadden / seilende doer langs de kust van Cana-
ra en Malabar tot op den 2. October / wanneer wy voorsy Cochin ten an-
ker zyn gekomen. Alwaar van den Heer Commandeur Lobs aan Komen ver-
Land ontboden / wierd wy bevolen / om benevens nog een ander Chi- derom op
rurgyn 't Derbant-huis van de Compagnie waar te nemen / zynde daar Cochin.
dees tyd veel sieken en gekueken. Maar also wy over sekerer lyder met alwaar ik
honden overt een komen / wierden wy gescheiden en ider bysonder ge- aan land
plaast.

Op den 6. December vertrok den Commandeur Lobs van Cochin na
Panania, den Groten Zamoryn te begroeten / en deselve uit de naam
van de E. Compagnie met enige geschenken te vereten.

Op den tweeden dag na desselfs vertrek zyn voorsy Cochin op de Gede
ten anker gekomen / de Schepen Hendrik Maurits uit Suratte, Noord-
wyk uit 't Rode Meer, en 't Pluitje Opmeer van Ceylon.

Ook is alhier seet haastig gekorben de Capitein Burger, zijnde in een
dag gesond en dood / desgelyks een Soldaat leggende op 't Punt Vi-
treet.

Op den eersten Januarii 1678. doo: den Commandeur Lobs tot Ca-
pitem verkooren Hans Siburg van Saxen, ende enige mindere Hoof den
gemaakt / wierden op den 8. dico alle Vaandels op de wallen geplant /
en 't Geschut contom de Stad gelost / in gedagtenisse dat de Stad Co-
chin op den 8. Januarii 1662. aan de E. Compagnie was overt ge-
gaan; ook werd dees dag met een algemeen gaskmaal en veyngden-
sest ge'indigd / en heeft dien self de avond de Commandeur Lobs aan
wy verfogt / of ik ten dienste van de E. Compagnie en sijn vernorging de
Seden, Sterken en Logien vande Compagnie, de Rivieren op de kust
van Malabar, van 't si asterl Coelang tot aan Wingerla wilde meten / en
dat gedaen een beschryving en kaart van de selbe maken / belovende
my

De Ed. Heer
Lobs ver-
toekt aan
my om een
aftekening
van de For-
tificatie en
muren der
Mallabaarse
kust te doep

1678.

my voor 't selve te betalen / en zorg te dragen dat mijn dienst so lang ik in dese saken besig was / van andere sould waargenomen worden / 't welk ik blijdelijk heb aangenomen / so tot dienst van de *C.* Compagnie als tot mijn *E.* en mijn eigen bergenoeging. Tot uitvoering van 't selve werd my een Astrolabium en andere Landmeters gercetschapbeschikt / bequame Daartuigen / Roepers en Dienaars om de Rivieren / Spruiten en Havenen te besigtigen.

III. H O O F T S T U K.

KORTEN INHOUD.

Vertrek na de Stad Cranganor. Gaan met 't Schip Oudijk van Cochin na Wingerla, &c. Komen op Wingerla. In andere Steden en Plaatsen. Komen wederom op Cochin. Twe Soldaten steken malkander dood. Mijn vertrek van Cochin na Porka, Calcoylang, Coelang enz. Komst in 't Hof van de Koning van Carnopoly, als mede op Porka &c. Komst op Cochin. Moorse Feest-dag op Cochin. De Hoeker de Swemmer arriveerd alhier uit Persia. 't Opper-hoofst op Porka steekt een Corporaal dood. Veelderhande Googchelaars en Basjaarders op Cochin. De nieuwe Commandeur Huikman komt op Cochin. 't Jagt de Wind-bond verongelukt alhier tegen de Wal. Grote verandering op Cochin. De Koning van Cochin komt in de Stad met een groot gevolg om de nieuwe Commandeur te verwelkomen. Vertrekken van Cochin na Ceilon. Komen op Colombo. En vertrekken van daar na Punto Gale, daar wy ons klaar maken tot de Vaderlandse Reise.

Vertrek van
Cochin na
Cranganor.

In 't geselschap van de nieuwe Capitein Hans van Sibarg van Cochin na de Stad Cranganor, de grote Pagood van de Zammoryn, 't Hof en Pagood van de Koning van Romorner en andere Plaatsen vertrokken / hebbe enige dagen in 't af teikenen der selve besig getweest: zijnde d' Heer Commandeur Lobs met zijn Huisgesin met 't Jagt Malabar onderwile gegaan Porka, Calcoylang, Coelang en andere Plaatsen te besigtigen / en op 't laast van Januarij weder te rug tot Cochin gekomen / gelijk ook wy ontreent deselve tijd daar aan belanden / als mede de Schepen Middelburg, Schieland, Oodyk en de Fluit Nederhorst; van

van Batavia, Japan, Malakka en Ceilon, mede brennende de tweede Persoon van Cochin Sr. Adriaan van Lier. De Pluut Nederhorst verzeilde na Cannara, zynde geladen nevens andere goederen met drie Ceilonse Oliphanten, en de Schepen Middelburg en Schieland na Zuratte: maar 't Schip Oodyk, vermids syn gebroken mast moest blijven en een nieuwe in setten / die in 't kort gereed gemaakt wierd. Ik benevens de Heer Piscaal Abraham Boudens met 't selve na Wingerla gesonden / sullende op de Mallabaarse als de Canarise Kust alle Plaatsen aan doen / de selve besigtigen en af teikenen.

Wy gaan met 't Schip Oodyk na Wingerla.

Op op den 23 Februarij vertrokken / en Panania, Calicut, Cannanoor, Mangaloor, Onoor, Barfeloor en meet andere Plaatsen aangedaan / zijn spoedig op Wingerla gekomen / vindende aldaar ten anker 't Jagt de Pijl, de wil hebbende na Suratte. Wy wierden wel onthaald en oore al wel ontfangen / zynde sulks de wil van de Commandeur Lobs. Tot welke einde hy my een geschreeven bevel hadde mede gegeven / die ik op alle plaatsen aan d' Opper-hoofden moest tonen / zynde van inhoud als volgt.

Komt op Wingerla.

Alle Opper-hoofden ende Bevelhebberen van de Steden, Fortressen ende Compagnies Logien op de Kust van Mallabar en Canara, onder hes commandement van de Stad Cochin resorterende, sullen den toonder deses, wesende de Chirurgyn Nicolaus de Graaff, laten besigtigen en afteikenen alle voornoemde Plaatsen, daar hy soude mogen arriveren, en hem verders aanwysen wat daar ontrent raars te sien en waardig is om af te teikenen, en hem in alles behulpzaam en gedienslig zijn, waar hy sulks soude mogen van noden hebben,

Ende was onderteikend

JACOB LOBS.

De Logie van Wingerla een hande rierlijkste geboutwen van Indien, en de loop van der selver Rivier afgeteikend, syn wy gegaan na de Stad en Logie van Barfeloor, met haar uitmuntende Pagoden, als ook na Mangaloor, Onoor, Cannanoor en andere plaatsen op de Kust van Indien gelegen / en van daar op den 4. April weder op Cochin. Doen wierd 't Schip Oodyk verhaardigd om de tweede Persoon Marheus Berkman van Cochin over Ceilon na Bengale te brengen / die op den 18. dito na enige eerschoten is vertrokken. Ook vertrokken na Batavia 't Jagt Tulpenburg en 't Malebaar.

Als ook verscheidene andere plaatsen.

En komen weder op Cochin.

Den 3. May is alhier aangeland een Moors Schip komende uit Siam, hebbende de wil na Mocha in 't Rode Meer; en vermids de quade Moesson moest hy in de Rivier van Cochin overwinteren / en den 6. May de Schepen Sumatra Silverstein en Coeverden, uit Persien en Suratte, gaande na Batavia. Ook zijn alhier in dese maand gekomen twee Moorse Schepen, hebbende den ene syn grote mast verloren.

Twe Soldaten leggende op 't Punt Vriesland, de ene genaamt Adria-

Twe Solda- aan Teunisz. van Leiden, en de ander Paklet Cambaer / met malkan-
 ten quistie der woorden krijgende / steekt Adriaan Paklet dood; en is Adriaan op
 ktygende, den 11. Junii volgens gegeven, bonnis aan een paal staande door scho-
 steekt den ten.
 een den an- der dood.

1678.

Vertrek van
 Cochín na
 Porka, Cal-
 coylang en
 Coelang.

Weinig dagen hier na kreeg ik bevel van de Heer Lobs met de tweede
 Persoon van Boylang Mr. Maarten Samson na Porka, Calcoylang, Coe-
 lang en andere Plaatsen om de Zuid te vertrekken / en de Rivieren,
 Sterkten en alles wat aanmerkens waardig was af te tekenen / gelijk
 ook 't Hof van den Koning van Porka; dog voor mijn komst aldaar had
 de Commandeur een minnelijke verzoek-brief aan de Koning van Porka
 gesonden / en in deselve verzoekt dat 't my mogt toegelaten worden zijn
 Hof te besigtigen en af te tekenen / dat hy heeft toegestaan.

Op den 18. Junii vertrekken de van Cochín na Castelle, en van daar
 op Motom en Seremagelaan, en so op Porka en Pagodynho tot op Calcoy-
 lang, hebben wy ons aldaar een wyl byzich gemaakt.

Van Calcoylang voeren wy over Alpare of Vreland op Coelang midden
 door 't Land / zijnde de Rivieren vermakelyk vol kokos en andere vrugt-
 bomen / met ontelbare Dorpen en Negeren.

In dit Gewest enige weken in 't besigtigen en af tekenen der Plaat-
 sen doorgezagt in 't geselschap van een Venzig Zeger van der May, die
 hier om heen veel tijd verkeerd hadde / zijn wy eerst gekomen aan de Pa-
 gode Coylang de Sima, en aan 't Hof van de Garoea Poeli de Berjotte,
 en van daar aan 't Hof en Pagode van de Koninginne van Signatie, ne-
 bens 't Kasteel Coylang.

Dit alle af getekend / was mijn begeerte na Tegepatnaan en Treve-
 coer te gaan / maar wierd daar in verhinderd door de onveiligheid der
 wegen.

Van Coylang vertrok ik na de Riviere Callere, en van daar na Alpa-
 re. Aldaar komende / enden Sergiaut Pieter Nording van de hoge
 Veluwe tot mijn leideman genomen / vertrok ik na 't Koningryk Ka-
 nnapoli, aldaar 't Hof van den Koning nebens enige voornamen Pago-
 den gesien / gingen doen weder na 't Eiland Vreland, vandaar op Eibi-
 ca de Calcoylang en Pagodino op Porka; alwaar hy 't Opper-hoofd Ge-
 orgi van Broekbergen wel ontfangen / ben ik met deselve des anderen
 daags van Porka gebaren na 't Konings Hof / zijnde ontrent een half
 myl af gelegen / en wel waardig te besien.

De Koning onse komste aangesegt / liet ons door een van zijn Hobe-
 lingen seggen / dat hy ons toefond op 't verzoek van de Commandeur
 Lobs, alles wat daar ontrent besien waardig mogt zijn af te tekenen.
 En met 't selve besig zijnde / is de Koning met enige voornamen Hobe-
 lingen verseld by ons gekomen / onse tekeningen te sien; dog na een wei-
 nig verbyf weder na zijn vertrek gegaan.

Op Porka mijn dingen verzoekt / ben ik gegaan na de Brede Riviertot
 aan 't Koningryk van Tekenkoer en Berkenkoer nebens Seremagelaan,
 van

Komen op
 't Hof van de
 Koning van
 Cannapoli
 als ook op
 Porka.

van daar op Motom, en so voort op Cochin / en heb aldaar mijn afte-
keningen in 't net en in order gebragt ten huise van de Gerwaarde Ro-
landus Meerland van Ysselstein, Predicant op Cochin, houdende dees
tijd daar mijn verblijf.

Komen wel-
derom op
Cochin,
daar ik mijn
logement
tot R. Meer-
land nam.
Heidense
Feest-dag.

Op den 20. September heeft alhier de grote Feest-dag der Bramins
sijn begin gehad / en eindigde met 't uitgaan van de selve Maand. De
kinderen van de voornaamste Bramins en Kooplieden op 't eierlijkste op-
getopyd / en met goud en silber behangen / begroeteden met vreugde-ge-
sangen en veelderhande musicale speeltuigen / haar vrienden en magen 1678.
verhijngende daar voor van haar enige gaven.

Ook is dees tijd in de Rivier een oud Portugees Fregat gekomen om
te vertimmeren / hebbende lang in de Modder-bay voor Manna Korda
gelegen.

Op den eersten October hielden de Moren die met haar Schepen
aan de Stad lagen haar hoge Feest-dag / en wierd de gantse straat en
Moorse Feestdag op
Cochin.
Moorse
huisen met groene bladeren en triumph-bogen verciert / en on-
telbare ligten en lampen ter gedagtenis van hare strijdbare Heiden Hou-
tan en Hassan aangestoken.

Dees tijd is uit Persien de Hoeker de Swemmer gekomen / zijnde in
tien dagen van Gamron tot Goa gezeild. Dese bragt tijdinge dat 't Op-
per-hoofd van Bassora Adriaan Repelaar van Dordregt, en de Chirurgyn
Samuel van Schotland schielijk waren gestorven.

De Hoeker
de Swem-
mer arri-
veert alhier
uit Persien.

Dese Hoeker wierd door bevel van de Commandeur Lobs op den 8.
October met den koopman Robbert Leins van Cochin va Wingerla
gesonden / om de gelden en goederen van de Compagnie in verzekering
te nemen; de wijl de Prince Soeagi de Logie dreigde af te lopen.

Op den 23. October wierd na gegeven vonnisse een Konstapel van de
Moorse Schepen op gehangen / hebbende by een swarte Toepasse vrouw
geboeleerd; de vrouw aan een Paal gewurgd / en een andere Moor
van 't selve Schip / die daar van raads-man hadde geweest / dapper
met rottingen gegeeßeld.

Justitie op
Cochin
over Boel-
cersders.

In 't begin van November heeft 't Opper-hoofd van Porka Jan Georg
van Broeksbergen de Corporaal Lambert Jansz. met 7. wonden dood ge-
stoken / zijnde 5. van de selve wonden dodelijk. 't Opper-hoofd wierd
van Porka na Cochin gebragt en vast geset.

Het Opper-
hoofd van
Porka
steek een
Corporaal
dood.

Wy sagende ser dagen enige geestige handelingen en sprongen van de
Heidense Koorde-dansers en Bejaarders voor 't huis van de Comman-
deur. Eerstelijk hebben drie Personen op malkanders hoofden een
hoben den ander gestaan. Een ander Persoon droeg drie vrouw-lieden
op sijn schouderen. Een derde set een lange stok op sijn tanden / leg-
gende op 't boveneinde een Meisje op haar rug / en also voort gaande / leg-
ende sijn met sijn hand weg slaande vangt 't Meisje in sijn armen. Een
ander hebbende een stok van ses voeten / en in 't midden een dwars
klamp / springt met een loep met sijn voeten boven op de klamp / en
dansi

Hier sag-
men dees
tijd veel
hande Go-
chelaars en
Baljaarders.

1678.

danst met de stok in 't rond. Wederom twee andere Personen hebbende een kooze uitspannen / maakten een vierkante opening van elf duim hoog en elf duim breed / daar een van de twee met een volle loop door springt / 't welk wonder was te sien / en wierden nog veel andere breezende spelingen gedaan.

De nieuwe
Comman-
deur Maarten Huis-
man arri-
veerd op
Cochin.

In 't midden van de Maand November / zijn alhier van Batavia over Ceilon en Tutocryn de Schependen Briel en Ceilon gekomen / en met de selve den Commissaris Maarten Huisman, gewesene Opperhoofd op Tutocryn, als ook Gulmert Vosbergen gewesene tweede Stem op Cochin, desgelijks mijn neve Frederik Houtman van Alkmaar Onder-koopman en meer andere Personen van naam / en werd dese dag met een algemene Gastmaal en verscheide eerschoten ten einde gebracht.

Des anderen daags de Militie in 't geweer gebracht / en haar in geleiden voer 't huis van de Commandeur gesteld / werd als doen de bevel-brief van de nieuwe Commissaris en Commandeur Maarten Huisman, die hem van de Hogen Raad van Batavia was toe gesonden / door den Secretaris Johannes Spilhardus in 't openbaar gelesen / daar op de Militie drie maal heeft geschoten / en is 't Geschut op de Wallen gelost.

't Jagtje de
Winthond
werong-
sukt alhier
voor de
wal.

't Jagtje de Wind-hond, geladen met de goederen van de nieuwe Commandeur uit 't Schip den Briel, geraakte door een maal-stroom tegen de wal / en in 't kort aan stukken / zijnde een groot ongeluk en slegte intrede voer de Heer Huisman.

Grote ver-
andering op
Cochin.

De gewesene Commandeur Jacob Lobs aan de nieuwe Commandeur overdracht van alle de Compagnies saken / 't bevel van Cochin en onderhebbende Plaatsen aangaande / maakte sig gereed sijn Reise na Batavia met d'eerste komende Suratsche Schepen nevens sijn familie aan te nemen. Zijnde de Raad van Cochin dagelijks besig alle saken te veranderen / en wierden nieuwe Bevel-voorders / Capiteins / Luitenanten / Vaandragers / Sargianten / Corporaals / Boekhouders en andere bij de Commandeur Lobs op goedkeuring van de E. Heer Generaal en Raden van Batavia aangeseld / afgeset / en alle hoge maand-gelden verminderd. De Equipagi-meester Cornelis Glas van Enkhuisen, enige Ciunmerheden en meer andere / werden om haar grote maand-gelden op de Schepen geset / en na andere Plaatsen gesonden.

De Schependen Briel en Ceilon gelost / wierden geladen en na Ceilon gesonden / om van daar na 't Vaderland te gaan.

't Schip Ceilon eerst geladen / werd voer af gesonden over Porka, Coylang en Tutocryn na Colombo en van daar na Puntegal. 't Schip den Briel gereed zijnde / versogt ik aan de Commissaris om met 't selve na 't Vaderland te vertrekken / 't welke mij voer Opper-Chirurgyn werd toegestaan / bindende op 't selve een Onder-Chirurgyn Gerrit van Laar van Hoorn, nevens een derde Jan Coetjoe uit Wals Braband van gohorte.

De Schipper op dit Schip was genaamd Andries Vertolen, die ons 1678. een vreemd en wonderlyk geval hem selfs gebeurd verhaalde : Als den Admiraal de Ruiter Anno 1664. op de Kust van Guinea was / en de Sterkte Goere aan de Kaap Verde veroverde / en de selve met 80. Man best gelaten / zijn deselve by gebrek van toevoer en mond-kost geweldig door den honger geplaagd. Onse Schipper met een klein Scheepjen van Amsterdam d'Eendragt daar gekomen / en met zijn Boot aan land gebaren om water en enige verberfinge / wierd in 't kasteel aan gehouden met zijn Volk ; de Schipper by nacht gelegentheid siende / springt uit een Venster en gaat na strand / dog aldaar geen Vaartuig vindende / neemt een plank van een dood-kist / en hem daar op begeben / swemt na 't Schip dat op de Gede lag ; maar weinig tijd in 't water geweest / word van een grote Hay boven zijn knie in 't dik van zijn been gebeten : de Hay dese beet gedaan hebbende laat hem los / dog andermaal gebat / swemend met hem en met de plank aan 't Schip boor de balreep / daar hy van zijn volk over gehaald / laateen stuk spek buiten boord werpen / dat de Hay heeft opgeslokt en is weg geswommen : zijn wederbaren aan zijn volk verhaald / belast haar slagvaardig te maken / also hy niet twijfelde / vermits die in 't kasteel mond-kost en andere dingen benodigt waren / of souden haar aan boord soeken haar te vermeerderen / gelijk kost daar aan ook geschiede : want die van 't kasteel de Schipper uit de Kamer daar sy hem in geset hadden inissende / hadden geen gedagten dat hy aan 't Schip was gekomen / vermits de Boot nog aan strand lag / mannende Boot met Soldaten en varen na boord / van gedagten zijnde 't Scheepje af te loopen : maar aan boord op haar hoede zijnde / hebben haar so ontfangen / dat sy met enige doden en gequesten sonder iets uitte regten na Land moesten vertrekken. Dit seldsaam boorval heeft de Schipper ons meer als eens verhaald / en ons ook het lid-telken van de Hay beet aan zijn been laten sien.

Boor ons vertrek van Cochins de Koning van Cochin in de Stad gekomen / verseld met de boornaamste Adelen Hobelingen / en in zijn gevolg menigte van Nairos / gewapend met Schild / Zwaard / Pylen en Bogen / en veel Indiaanse speel-lieden. De Koning gekleed in goud Taken en een gouden kroon op zijn hoof / wierd in een Pallankyn tot aan de trappen van 't Heren-logement gedragen / en aldaar met grote eerbiedigheid vande nieuwe en oude Commandeur gegroet en ontfangen / en tussen haar beide de trappen op geleid in de grote Winne-zaal / en heerlijk onthaald / wierd na enige uren verblif wedert uit geleid / staande de Militie in de wapenen / en wierden verscheide Kanons-schoten van de Stadswallen op zijn vertrek gedaan.

Na twee dagen is hier ook den ouden Palietter of Veld-overste van de Koning van Cochin binnende Stad gekomen / met een groot gevolg van Nairos en Malabaarse Soldaten den nieuwen Commandeur van Cochin te begroeten / nemende de selve naar een weinig verblif zijn afscheid.

Vreemd en
wonderlyk
voorval.

De Koning
van Cochin
komt in de
Stad met
een groot
gevolg.

Vertrekken
van Cochijn
na Ceilon.

Op den 3. December 1678. van Cochijn onder zeil gegaan / zijn dooz
stijte niet booz den 4. dito op Porka, en vermits geen ladinge op dit Kan-
tooz booz ons was / van daar gegaan / en de selve dag nog tijdelijk tot
Calcoylang aangekomen / leggende maar 4. mijl Zuidelijker. De Ri-
vier op gebaren na de Nederlandse Logie en 't Konings Hof / zijn al-
hier enige lading ingenomen / weder vertrokken na Coelang, Tenge-
pattan en Manapaar. Al hoewel wy bevel hadden Totecryn aan te loopen/
so konden wy dooz tegenwind daar niet aan komen / zijnde genootsaakt
over te steken na Colombo, en daar 't meestendeel van onse goederen ge-
lost / en verzeilden na Panto Gale, leggende ontrent 18. mijl van daar /
en vonden onse mede-makker 't Schip Ceilon aldaar gereed en geladen;
en met moed aan 't onse begonnen / is 't selve in 't kort af geladen en van
alles versien.

Komen op
Colombo,
en vertrek-
ken van
daar na
Panto
Gale.

IV. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

Vertrekken met 2. Schepen na 't Vaderland. Komen aan de Kaap
de Bone Esperance. Klimmen op de Tafel Berg. Wonder en
moeyelijke passagie. Komen na de middag op de Tafel Berg,
daar mijn mede-makkers my verlaten. Nare eenzaamheid
des nagts. Hoe 't oppervlak van de Tafel Berg gesteld is. Ver-
vaarlijke Spelonke en groufame Steenwotfen en Hoken in 't Gebergte.
Vlakke en moeraslige Water-kuilen. Kikvorschen op den Berg. Ik
ga 's middags ten een uur weder van den Berg. De Tafel
Bergs hoogte. Krijgen tijdinge van de Vrede. Gaan van de
Kaap na 't Vaderland, en passeren spoedig de Linie Equinoctiaal.
Mijn Onder-Chirurgyn word van een Aap gebeten. Zeilen on-
trent de Kroos-Zee onse voor-steng en beide bram-stengen af
met moy weder. Passeren de Kroos Zee, en sien den 21. Julii
d'Orcades Eilanden. En komen by de Kruissers. En arriveren
den 10. Augusti in Zeeland.

1679.

O P den 9. Januarii 1679. zeilreed leggende / en ons volk gemon-
sterd / zijn uit de Bay van Panto Gale gereisd; maar hebben but-
ten komende 't anker weder laten vallen tot 's anderen daags /
wan-

wanneer ons volk weder wierd nagesien / en naarstig onderzocht oft pe-
mand sig hadde verstoppen. Dit verrigt / zijn wy tegen den avond / de
ankers opgewonden / na enige eerschoten / onder zeil gegaan met aan-
genaam weder en een noozdehijke wind / koers stellende na de Linie
Equinoctiaal.

1679.

Wy vertrek-
ken met
twe Sche-
pen na 't
Vaderland;

't Schip Ceilon onse medemakker gesonden voor de Kamer van Am-
sterdam, voerde de vlag van de grote steng / hebbende Kapitein Ver-
donk / gewesen Opperhoofd op 't kasteel Negombo 't opper bevel van
dese twee Schepen Ceilon en den Briel / en de gehele reise aan de Kaap de
Bone Esperance gestadig handzaam weder / en meesten tijd voor de wind /
makende dagelyks een goede voortgang tot op den 5 Maart / wanneer
wy behouden aan de Kaap zijn aangekomen / en vonden aldaar onse
makker 't Schip Ceilon in de Bay / zijnde een dag a twee voor ons al-
daar gekomen.

Komen aan
de Kaap.

Tien dagen hier na is ook aan de Kaap gekomen 't Fluitje de Corne-
lia en 't Schip de Blauwe Hulk van Batavia, geladen met rys en andere
goederen voor de Kaap.

Wy vertoefden aan de Kaap seven weken / verwagtede de Schepen
van Batavia, om met deselve onder een Admiraalschap na 't Vaderland
te gaan / of de Schepen uit 't Vaderland welke sig eerst mogten opdoen /
zijnde wy onkundig van de staat des Vaderlands. Onderwijlen ging
ons volk dagelyks aan land haar te ververschen en te verlustigen; d'een
vermaakte sig met paard en wagen te beld en besocht de tuinen en wijn-
gaarden / nevens de boere woningen; d'ander was besig in 't wild te
schieten of te visschen; dog ik benevens mijn Onder-meester Gerrit van
Laar van Hoorn, en Kerken Erasmus van Tonderen begerig d'hoge en
wijdberoemde Tafelberg te besigtigen / hebbende voor dese twee togten
gedaan in deselve op te klimmen / dog moeckte onverzigtiger sake / en ter
halver wege gekomen / te rug keren / eensdeels / vermits de moe-
elijke en onbegankelijke optogt / en ten anderen / vermits hy de meeste
tijd met wolken bedekt was; en zijn op den 19 Maart des morgens tus-
schen 7 en 8 uren / zijnde de lugt helder en aangenaam; want men sag
niet alleen de Tafel maar ook de Leeuwenberg en andere omleggende
bergen geheel klaar. Van 't kasteel den berg opgegaan / doorwande-
lende veel moeijelijke wegen en groeven / en beklimmende de heubelen /
steenrotzen en kreupelbos / onder andere ook een diepe valeye / in de
welke veel kreupelbos en verscheide lange en dikke bomen stonden /
wiens wortelen gedurig met 't versche water van de bergen aflopende
wierden bespoeld en bevochtigd. Daar na ontmoeten wy een grote
kloof / aan sijn beginsel ontrent een steenwoep wijd / die na boven tot
ontrent 6 a 7 voeten verminderde / zijnde van sijn beginsel tot boven toe
geheel steil / met hard gras en helm bewassen / daarmen sig in 't opgaan
moest aan vast honden / en met handen en voeten opklimmen / hebben-
de aan weder zijden ongelooflijke zware klippen en steenrotzen / die haar
schenen

Wy klim-
men op de
hoge Tafel-
berg.

Wonderlike
passagie en
moeijelyke
weg.

1679.

schenen tot de wolken te verheffen. Dese kloof voorby gegaan / zijn wy aan een valeye gekomen / moietende dan nog een moepelyke / dog korte kloof oost aan opgaan / voor dat men op 't vlak van de Tafelberg komt.

En komen na de middag op de Tafelberg.

Perykel wegens de wilde Dieren.

Waar van drie man zyn verslonden van 't Schip Pylswaard.

Tusschen 1 en 2 uren na de middag op de Berg gekomen / en op deselve een wyl met malkanderen omgewandeld / wilden mijn twee medemakkers dat wy souden afgaan / also de avond te met stond aan te komen / en wy ongewapend / en niet hadden te eten dan een stuk droog brood dat wy in onsen sak hadden / ook dat wy op een hoge en gevaarlyke berg als in een woestijne de nacht souden moeten doorzengen / zijnde 't niet sonder gevaar om van de leeuwen / beiren / tygers / en ander wild gedierte verslonden te worden / die sig hier veel in de valeye en spelonken onthielden ; zijnde 't gebeurd dat seben man van 't Schip Pylswaard, nieuwsgierig zijnde de Tafelberg te beklimmen / van welke hier haar weg na de gemene weg of kloof namen / komendedaar van drie op den Berg / also d'een onder weeg bleef leggen. D'Andere drie / kiesende de valeye / opgaande tusschen de Tafel en Duivelsberg zijn noit weder gesien / en buiten alle twijffel van 't wild gedierte verslonden / zijnde d'een van Harlinge, d'ander van Hoorn, en de derde een Oosterling : want de leeuwen en tygers zijn daar so stout / dat sy niet alleen een schaap uit de volle trop durven weg halen en verslinden / maar zelfs de schaapherders en haar wagthonden ; halen ook dikwils by nacht het bee uit de stallen en boeren huizen. Ook seelden mijn medemakkers nog dese zwarigheid voor / dat de berg in de wolken konde bedekt en storm en onweder worden / waar door wy de wegen niet souden kunnen vinden nog af komen ; dog alle haar afradingen hebben mijn tot geen afgaan kunnen bewegen / hebbende volkomen besloten / sy alsen / of met ons dzien / d'aanslaande nacht / en 't meeste gedeelte van de andere dag op deselve te verblijven / om alles aan alle kanten nauwkeurig te besigtigen en af te tekenen.

Daar myn medemakkers my verlaten.

Nareensamenheid des nagts op de Tafelberg.

Sy niet wissende verblijven / hebben ontrent tusschen 4 en 5 uren haar vertrek na beneden genomen / en zijn volgens haar verhaal in den laten avond aan de huizen gekomen. Ik doemmaals alleen wissende / omwandeelde in eensaamheid d'oppervlakte des Tafelbergs tot des avonds ten agt uren / schijnende de maan en sterren seer helder / wanneer ik my tusschen enige ruigte in de klippen ter neder gelegd hebbe om te rusten ; dog weinig slaap konde my bevangen : insonderheid als ik dagt op de hoogte van de berg / en op deszelfs verbaarlyke woestijne / daar so veel mensch-verslindende leeuwen en bose tygers sig onthielden / en daar ik my / iet overkomende / van geen mensch konde gehoord / veel min geholpen worden ; dog God heeft my niet alleen dien nacht / maar ook in veel andere gevaarlykheden beschut en bewaard voor alle onheil. Ik heb geen gebries of gehuil van enig wildgedierte gehoord / nog geen geluid gehoord / als van enige kleine vorzen / haar in de ruigte

te en moerassen onthoudende / en songen op haar wijze de gantse nagt. Soms tijds hoorde ik enige Vogeltes quelen / en sag ook vijf Aëe-bokjes / zijnde so groot als een gemeene hond / carstangie-bzuin van colour en vel / hoert van ooren / met een scherpe lange bek / en git bzuin oogen. Ik vond ook onder de Steenrotzen twee als uitgeholde nesten van Dassen of Steen-bokjes; leggende rondom haar nesten veel van haar vuiligheid.

1679.

Wat aangaat 't oppervlak van de Tafel-berg, 't selve is meerendeel blakagtig / dog soms tijds geheubeld / met blakke en ondiepe Dalepen / wassende daar by kreupelbos / gras / en hier en daar enige lage bossen.

Hoedanig 't oppervlak van de Tafelberg geesteld is.

Op de blakke komende / vindmen een grote en wijde plaats / schijnende als met harde klippen en even stenen bebloerd te zijn; tusschen der selver groeven en in veel andere kuilen en uitgesfete stenen / vindmen seer schoon versch water / bevizijde zijnde van sig van drank te befozgen.

Omtrent een half uur gaans vande plaats daar men op komt oostwaard aan / vindmen een blakke valep / daar men veel wonderlijke steenrotzen / en als met handen op den ander geleide stenen siet; zijnde dese valep met ruigte en helm bewassen.

Deselve over gegaan / komt men aan een kloof die de Tafel- en de Duivels-berg van malkander scheid / zijnde een verbaarlike diepte / en wonderlijke steenrots / daar sig by te vertonen ongelooffelijke scheuren / hopen en spelonken / die my / in deselve siende / deden schrikken.

Vervaarlike spelonke en grouwelijke steenrotze en hopen in 't gebergte.

Op de kant van de Tafel-berg staande / konde over d' andere Bergen / in dese land-streek leggende sien / die / hoewel 't grote Bergen zijn / haar klein vertoonden.

De grote Schepen in de Tafel-bay ten anker leggende / vertoonden haar so groot als een Haring-boot. Ik konde de Boots en Chaloeppen die tussen de Schepen en 't Land heen en weder voeren / even bekenmen / vertonende haar als zwarte blekken op 't water.

Van de oost-kant ben ik gegaan langs een andere diepe valep / tot de middel door de helm en andere ruigte / tot aan de westzijde van de Berg / en bevond 't byna als bozen / met heubelen / ruigte en vol stenen. Daar na stelde ik mijn gang na de noord-zijde / gaande weder dwars over den Berg / en vond omtrent 't midden van deselve enige blakke en moerassige water- en modder-poelen / even als de water-poelen op de velden. 't Water was stilstaande en seer klaar; maar als ik daar in roerden / werd 't troubelen dik. Hoe naarstig ik die moerassen en poelen ondersogte / so heb ik geen visch (gelijk men ons heeft willen wijs maken / daar ingebonden / maar veel kleine graantwe kik-bozzen / die my ook / gelijk gesegt is / de gantsche nagt met haar gesang hadden vermaakt. Desekuil en water-poelen zijn niet boven een voet of anderhalf diep. Omtrent de moerassen vand ik hier en daar enige water-goothens en scheuren -

Kikvorsen boven op den Berg.

1679.

scheuren in de steenrotzen / lopende 't water sagt door deselve neder-
waards om de West. Van daar wandelden ik na 't D. West-einde
van den Berg / bevond dat als 't bozige en van deselve gedaante. Hier
heeft men ook diergelijke rondagtige steenrotzen / even gelijk gras-
steden / en tusschen beide / als ook in andere uitgeholde stenen seer schoon
en klaar water.

De gantse Berg aan alle kanten veel in en uithoeken hebbende / ver-
oorzaakt dat men wel een etmaal van noden heeft tot 't besigtigen en be-
wandelen van 't koperblak van de Tafel-berg.

Ik ga des
middags
ten 1 uur
weder van
den Berg
af.

Hebbende omtrent 24 uren in eenzaamheid op deselve getwandelt en
doorgezagt / ben ik des anderen daags in de namiddag aan de kloof
gekomen / die wy op waren gegaan / en deselve afgegaan / moetende
nyn somtijds aan de helm en 't lange gras vast houden / wilde ik bezyjd
zijn van te vallen. De grote kloof voor wy gegaan / wierd de vlakte te
met wat meerder / en vond in een laagte een grote en lange steen / zijn-
de deselve glad / over welke een watergoot liep gelijk een klein Riviert-
je : en de bocht van de Berg afgegaan zijnde / ben ik tegens den avond
weder by mijn twee mede-makkers gekomen / en heb haar mijn weder-
varen verhaald.

Een weinig uitgerust / heb ik met enige Geometrische werktuigen de
nette hoogte van dese en ook van de naby gelegene Bergen afgemeten /
en bevond de Tafel-berg boven 't waterpas hoog te zijn 298 Nijlandse
roeden of 3578 voet. De top van de Duivels-berg is hoog boven 't wa-
ter-pas 3298 voet.

De kop van de Leeuwen-berg is hoog 2172 voet.

Krijgen tij-
dinge van
een vaste
vrede met
Vrankrijk.

Ook maakten wy een kruis-peiling van de geheele Tafel-bay, zijnde
met dit werk besig tot op den 12 April / wanneer aan de Caap de Bone
Esperance in de Bay by ons is gekomen 't Schip Nieuw Middelburg uit
't Vaderland, tijding blygende van een volkomen en lang gewenschte
Vrede tussen de Koning van Vrankrijk en Haar Hoog Mogende de Heeren
Staten der Vereenigde Nederlanden nevens hare Bondgenoten. Over
welke tijdinge wy ons verblijdende / hebben van alle Schepen de vlag-
gen en wimpelen laten waesen / schietende met 't kanon dat 't in de ber-
gen van de weerklank galmde.

Vregeen doen ook bevel van de Gouverneur onse twee Schepen zeil-
vaardig te maken / en na 't Vaderland te vertrekken / also de Schepen
van Batavia sig nog niet op deden.

Gaan van
de Caap na
't Vader-
land.

Ons van goede verberfing en versch water versien hebbende / zijn
wy na enige eerschoten den 19 April van de Caap de Bone Esperance on-
der zeil gegaan / stellende onse hoers na 't Eiland St. Helena, en had-
den daaglijks goed weder en voor de wind / so dat wy na 16 dagen 't
voorgemelde Eiland by gissing zijn voor wy gezeild / dog hebben 't selve
niet gesien ; stelden doen onse hoers na 't Eiland Ascension, behouden-
de een goede bakstage wind en goed weder.

't Selb

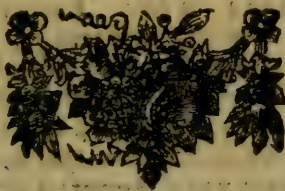
't Zelve Eiland ook spoedig gepasseerd / vervolgden onse koores met een goede voortgang na de Linie Equinoctiaal. Sagen enige dagen een menigte grote vissen rontom ons swemmen / die ons ontrent de Linie weder hebben verlaten. De Linie Equinoctiaal doorgezeild / siebende de wind en weder 't selve / zijnde Noord West / en sagen de Noord-ster / die wy in lang niet gesien hadden. Ontrent dese tijd wierd mijn makker en Onder-Chirurgyn Gerrit van Laar / wandelende op d' overloop van een grote Baviaan / leggende op 't berdel ontrent de Schoorsteen van de Cornbuig aan een lange ketting / schielijk uit zijn hok springende / gebeten / battende hem met zijn lange slagstanden in zijn regter been / een duim boven 't buigen van zijn voet / en haald 't gantse been dwars open eben of 't met een bijl gehouden was / leggende de pefen bloot ; dog is alles in 't kort sonder verminktheid hersteld / al hoewel by de wond in 't begin een grote stank was.

En passeren spoedig de Linie Equinoctiaal.

Myn Onder-Chirurgyn word van een Aap een gevaarlyke wonde in syn been gebeten.

Ous bootz zeilende komen in de Kroos Zee , daar wy onse bootz en grote byam-steng met moy weder van boven meder zeilden / dog deselve wierd terstond weder hersteld. Kort daar aan de voorszgemelde Kroos Zee passerende sagen den 5. Jullii een vzeemd Zeil / dog stak dwars van ons af / so dat wy 't selve niet konden onderkennen. Kregen den 21. Jullii de Orkades Eilanden in 't gesigt / en in 't kort by onse Keulssers komende / zeilen bootz by Hitland en Fairhil , van waar wy 't sieben wenden / zeilende Zuid Oost aan / en somtijds wat Zuidelyker na 't Doggers Sand , en 't selve bootz by gezeild / zijn den 10. Augusti door Gods genade gelukkig in Zeeland aangekomen / hebbende op dese t' huis-reise weinig ongemak en vier doden gehad.

Wy zeilen onse voortsteng en grote bramsteng met moy weder af , en passeren de Kroos zee: Arriveren den 10 Augusti in Zeeland.

SESTIENDE REISE

Gedaan in 't Jaar 1683. met 't Schip
de RIDDERSCHAP

Naar

OOST-INDIEN,

Voor de Kamer van AMSTERDAM.

I. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

Lopen den 9. May 1683. in Zee. Komen aan 't Eiland *St. Jago* een van de *Zoute Eilanden*. Vertrekken van daar en sien de *Kaap Miserado*. Een wijl daar na 't Eiland *Ascension*, en passeren de *Abrolhos*. Komen aan de *Kaap de Goede Hoop*. Gaan van de *Kaap* na *Batavia*. Komst op den 27. November op *Batavias Rede*. d'Eerste Schepen der *Retour-Vloot* vertrekken van *Batavia* na 't *Vaderland*, daar van d'Admiraal door lekkagie wederkeerd. Tweede *Retour-Vloot* vertrekt na 't *Vaderland*. De Generaal *Cornelis Speelman* sterft, als ook de Heer Directeur *Balthasar Bort* 1684. den 11. Januarii op een dag. Ik heb seven Gouverneurs Generaals in *Indien* gekend; namelijk *Anthony van Diemen*, *Cornelis van der Lyn*, *Karel Reiniersz.*, *Jan Maatsuiker*, *Ryklof van Goens*, *Cornelis Speelman* en *Jan Kamphuisen*. Krijgen tijding

tijding van een gevreesden Oorlog met *Engeland*. Toerusting van een Oorlogs-vloot tegen d'*Engelse*, so de Oorlog voortgang nam, dog alles is in rook verdwenen. Verdelinge der Scheeps-vloot op *Batavia*. Verscheide Schepen worden aan geleid na verscheide Gewesten van *Indien*. d'Heer *Leweson* word voor gesteld op 't Jagt *Naaldwijk* voor Opper-hoofd na *China*, met 't welke ik mede ging. Vertrekken van *Batavia* den 23. Junii na *China*, en komen onder weeg by vijf *Coxingisse Rovers*, daar wy mede slaags geraakten. Komste in *China* in de Bay van *Maselan* by *Macao*. Versoeken door brieven om te mogen handelen.

Als Ik Anno 1679. met 't Schip den Briel behouden in Zeeland was aangekomen / en my enige tijd in mijn woonplaats tot Egmont op Zee hadde onthouden / en 't Schoutschap aldaar bediend / wierd mijn reislust weder gaande gemaakt Oost-Indien uogmaal te bezoeken.

't Schoutamt nedergeleid / heb my in 't boozjaar Anno 1683. weder in dienst van d'Oost-Indische Compagnie tot Amsterdam begeven / om met 't Schip de Ridderfchap van Holland booz Opper-Chirurgyn derwaarts te vertrekken / hebbende tot mijn Onder-Chirurgyn Christoffel Elling van Dantsik, Tobias Visser van Amsterdam, Huibert van der Moesel Hagenaar en Johannes vander May van Harlingen. 't Schip de Ridderfchap was een nieuw Schip / versien met 36. stukken Kanon en 300. Man. Onse Schipper genaamd Jakob Pieterfz. Kool van Sardam, een goed Zeeman en bescheide Persoon.

1683.

Onse Vloot bestond in vijf Schepen; als de Ridderfchap, Cortiene, Koeverden en Castricum booz de Kamer van Amsterdam, en de Pluit Langewyk booz de Kamer van Hoorn; dog dese geraakte in Zee ten eersten van ons.

Wy met 't Schip de Ridderfchap voerden de Vlag als Admiraal van de grote steng / hebbende d'Heer Johan de Bitter / een wijs en bescheident Heer / Raad van Justitie / 't bevel over dese Vloot.

Van alles versorgd / zijn wy op den 9. May Anno 1683. met aangenaam weder Texel uitgelopen / sellende onse koers na Hitland en 't selbeden 18. May in 't gesigt gekregen / liepen agter Schotland en Yerland om. Onse Scheepbaardom de Zuid boozt settende na de Canarisse Eilanden, hebben deselve in 't kort in 't gesigt gekregen / en daar ontrent ontmoet een Engels Scheepje / komende uit Virginia, geladen met Cocbak. Boozt zellende / zijn aan de Zoute Eilanden gelijkelyk in de

Wy lopen
den 9 May
1683 weder
in zee.

1683.

En komen
aan 't Eiland
St. Jago.

de Bay van Porto Parray aan 't Eiland St. Jago drie mijlen beoosten de Stad St. Jago geankerd / behalven 't Schip Cortiene, dat vernids tegewind niet konnende op de Gede by ons komen / 't heeft voort laten staan na de Kaap de Goede Hoop. Ook zijn alhier op deselve dag ten anker gekomen twee Engelse Oost-Indien-vaarders, de wil hebbende na Suratte. Voor de Stad St. Jago lagen ook twee Portugese Schepjes, fullende die in weinig dagen vertrekken na Portugaal.

Vertrekken
van daar, en
sien de Caap
Miserado.

En passeren
de Linie, en
sien den 5
Augusti het
Eiland Ascension.
Passeren de
Abrolhos.

Alhier enige dagen gelegen / en ons van soet water en verberfsinge versien / zijn / na met d'Engelse eens vrolijk geweest hebbende / van daar gezeld / hoers siellende na de Linie Equinoctiaal; maar de wind veel Zuidelijk en Zuid West zijnde / geraakten wy ver om d'Oost siende op den 8. Julii de Kaap Miserado op de Kust van Guinea, en zijn met een labber koeltje op de 28. dito de Linie Equinoctiaal doorgezeld / siende den 5. Augusti 't Eiland Ascension / 't welk selden van d'uitgaande Schepen wordt ontmoet / komende de selve weinig so ver om d'Oost vervallen. Zeiden na enige dagen voorby de Abrolhos, gelegen dicht onder de Kust van Brasil. En wierd alhier na ouder gewoonte een danksegging op de Schepen gedaan / en voor 't Scheepsvolk twee Verkens / en voor de Officieren een vet Schaap geslagt.

Komen aan
de Caap de
Goede
Hoop.

Hebbende op den laaften Augusti d'hoogte van de Kaap de Goede Hoop, sielden onse hoers regt Oost aan / siende op den dertiende September 't land van de Kaap, en zijn des anderen daags in de Tafelbay ten anker gelopen / bindende aldaar twee van onse mede-makkers; als Cortiene en Castricum, die van ons waren geraakt / en aldaar een dag a drie voor ons aangekomen. Vonden hier ook de Princes Maria een nieuw Zeeuw's Schip / zijnde een Maand voor ons in Zee gelopen.

Ook is den 20. van desemaand aande Kaap behouden aangekomen onse derde makker 't Schip Koeverden. Daags daar aan wierd een algemeen Gastmaal op ons Schip gehouden / zijnde daar toe mede van Land versogt d'Heer Gouverneur en voornaamste Bedienden van de Kaap. Onder 't drinken der gesontheden / wierden veel eerschoten gedaan / en ook drie klugten op ons Schip gespecid.

Wygaan
wederom
vande Caap
na Batavia.

Als dese verheuging op alle Schepen so rond had gegaan / en onse saken aande Kaap verzigt / zijn wy / ons afscheid genomen hebbende / gelijkelijc op den laaften September onder zeil gegaan / siellende onse hoers om de Zuid / en ontrent de hoogte van 40. graden Zuider brete gekomen / geraakten wy weder van onse mede-makkers verstroyd. Wy alleen zijnde / stelden onse hoers Oostelijk en daar na wat Noordelijker / en ons giffende de langte te hebben van de Eilanden St. Paulo en Amsterdam, sagen 't Schip de Princes Maria, dog misten hem des anderen daags. Ook viel een van onse Matrosen van de blinde-ree / besig zijnde de blinde in te nemen / en is verdronken. Siende op den 22. November 'thoge Land van Sumatra, zeiden de Straat Sunda in / en spoedig voorby Bantam geraakt / zijn op den 27. November behou-

Komt op
den 27 No-
vember op
Batavia.

den

den op de Rede van Batavia ten anker gekomen / hebbende / d' Heer 3^e gedankt / maar 5. Maan verlozen / daar van twee zijn in de Rop gestor- 1683.
ben / en drie door ongeluk buiten boord gevallen en verdronken.

Op Batavia enige dagen gelegen hebbende / stierben verscheide van onse Heelsgenoten ; als Adriaan van Antwerpen , gewesene Hof-meester van d' Heer Bitter , d' Advocaat Teberg Hagenaar , Dirk Stryker Commandeur van de Soldaten / Soon van de Consul Stryker tot Venetia , hebbende Dirk Stryker 't vermaarde Schouwburg tot Amsterdam opgerecht / een van mijn Onder-Chirurgys Huibert vander Moesel , onse Majuit-wagter en verscheide andere.

Ontrent dees tijd wierden 4. Retour-schepen aangelegd na 't Vaderland ; als 't *Pluit-schip* 't Huis te Spijk , als *Admiraal* Adrichem , Welbroek en Stavenes , en zijn den 26. December van Batavia na Holland gezeld ; dog 100. mijl buiten de Straat Sunda gekomen / werd 't Huis te Spijk seer leli / en genoodsaakt na Batavia te keren.

In 't voorste van Januarii Anno 1684. wierden de Schepen de *Ridder* schap als *Admiraal* / Oostenburg , Alkmaar , de Burg van Leiden , Africa , de vrye Zee , Mauritius aangeleid tot de *Vaderlandse Heise* / sul- lende over dese Schepen de Heer Jurisfaas Vos 't bevel voeren.

Op den 11. Januarii 1684. zijnde dingsdag 's avonds ontrent 7. uuren / is de *Gouverneur Generaal* Cornelis Speelman van Rotterdam overleden / hebbende ontrent 2 Jaar *Gouverneur Generaal* geweest en wierd op den 15. dito met een Koninklijke pragt en heerlijkheid begraven. Ook stierf op den selfden avond ontrent ten 8. uuren den *Directeur Generaal* Balthasar Bort. 't Is aanmerkens waardig dat dese twee aansienlijke Mannen te gelijk tot so een stand verheben / ook op een dag ja byna op een uur zijn overleden ; want de Heer Cornelis Speelman *Gouverneur Generaal* wordende / werd de Heer Balthasar Bort *Directeur Generaal*.

Hebbende ik inde tijd dat ik in d' *Indien* hebbe verkeerd 7. *Gouverneurs Generaals* gekend / zijnde Anthony van Diemen d' eerste / die Anno 1636. *Gouverneur Generaal* werd gemaakt / tot 't Jaar 1645. doen werd Cornelis vander Lyn van Alkmaar in desselfs plaats *Opper-Président* van de Hoge Regeringe van d' *Indien*, en Anno 1647. volstrekt *Gouverneur Generaal* / en 't selve 3. Jaar hebbende bediend is na 't *Vaderland* vertrokken / komende in desselfs plaats Karel Reinierfz. Anno 1650 / die 't selve ook drie Jaaren bediend hebbende / is d' Heer Jan Maatsuiker in 't Jaar 1653. *Gouverneur Generaal* geworden / en heeft 't selve met grote lofen eer 25. Jaar tot zijn dood bediend. Anno 1678. werd Ryklof van Goens in deselve plaats als *Generaal* aangesteld / en Anno 1682. met 't *Schip* 't *Land* schouwen na 't *Vaderland* vertrokken / is Cornelis Speelman van Rotterdam hem gevolgd / en 't selve ontrent 2. Jaar bediend hebbende / is den 11. Januarii 1684 overleden / wordende d' Heer Jan Camphuysen , gemene Raad van d' *Indien*, en gewesene geheim-schryver van de Hoge Regeringe /

De eerste Schepen der Retoer vloot vertrekken van Batavia na 't *Vaderland*.

Daar van d' *Admiraal* wederkeert. Tweede Retoer-vloot vertrekt na 't *Vaderland*.

De *Generaal* Cornelis Speelman sterft. Als ook de *Directeur* Balth. Bort.

Seven *Generaals* heb- ik in *India* gekend ; Als *Anthony van Diemen*, *Cornis* vander *Lyn*, *Karel Reinierfz.*, *Jan Maatsuiker*, *Ryklof van Goens*, *Cornis* Speelman, en *Jan Camphuysen*.

1684.

by de agtbare Raden vand'Indien tot Opper-Président / op goedkeuringe van de E. Heren Bewinthebberen van d'Ooit-Indische Compagnie by de Kamer van Seventiene aangeseind / die hem op 't aanschryffen volkomen Gouverneur Generaal hebben gemaakt : wordende d'E. Heer Anthoni Hurd inde plaats van Balthasar Bort aangeseind tot Directeur Generaal.

Tydinge
van een ge-
vreesde
oorlog met
Engeland.

Toerusting
van een
oorlogs-
vloot tegen
de Engelse,
zo de oorlog
voortgang
nam.

Dog alles is
in rook ver-
dwenen.

Verdelinge
der Schepen
op Batavia.

Verscheide
Schepen
werden aan
gelegd na
verscheide
Oosterse
Landchap-
pen.

Na 't vertrek der laatste Schepen na 't Vaderland / so wierden in het laast van de maand van Februarii twee Jagten na 't Vaderland aangeleid; als Ameland en Jambi: maar 't Schip de Vryheid voor Batavia op den 3. Maart komende / en tyding bringende van een gevesden Oorlog / zijnde Jagten op gehouden / en beneffens 17. a 18. andere / so grote als kleine Schepen op 't spoedigste ten Oorlog toegerust / en met Volk en Oorlogs-behoefsten versien; zijnde 't Schip de Princes Maria Admiraal / voerende 64. metalen Stukken / de Vryheid Vice-Admiraal / mede 64. Stukken / Cortiene Schout by Nagt 62. Stukken / Coeverden, Makasser, 't Wapen van Middelburg, Poeleron, Zierikze, Silverstein en Castricum in de 50. Stukken / d'oberige / als Zuid Beveland, Sumatra, ter Goes, Ameland, Kouwerwe, Naaldwyk, St. Maartensdyk 36. en 44. Stukken; en wierden 't Wouwtje en 't Voorhoutje 2. kleine Scheepjes tot Banderstoe toegerust. Behalven de genoemde zijn verscheide so grote als kleine Daartuigen tot Advijs-Jagten als anders toegerust. Gants Batavia was in beweging en op de been / de arbeids en timmerlieden van onrust werden op de Schepen geset; en in 't kort een goede Oorlogs-bloot gereed gemaakt / is d'E. Heer Maarten Pit als Admiraal over de selve gesteld / en is op den 2. Junii na veel afscheid-maaltijden en eerschoten gedaan hebbende van Batavia na Bantem en de Straat Sunda gezeild / sullende de Opand daar kruissende af wagten; dog is alles in rook verdwenen / en men heeft geen Opand gesien / als twee Engelse Schepen, zijnde 't een een groot konings-schip met nog een kleinder / die op de Rade voor Batavia aangekomen / en enige tijd daar gelegen / zijn vertrokken.

Op den 5. Junii is de Fluit Bovenkerspel voor Batavia ten anker gekomen / als ook de toegeruste Oorlogs-schepen / zijnde daar mede de gedzeigden Oorlog geëindigt / en wierd alsdoen onder deselve Schepen een verdelinge gemaakt: want enige wierden by de werken gehouden / en andere na verscheide Gewesten gesonden.

By met de Jagten Naaldwyk, Celida, de Gidion en de Fluit Naarder Meer wierden aangeleid na China; 't Jagt Jamby na Bengale; Ameland, Castricum, Waveren, Hoog Kerspel en de Beurs na Japan; de Just. Anna na de Kust Coromandel; de Schepen Koeverden en Silverstein na Ceilon, end' Heer Commissaris Ysaak Solyman vertrok met het Jagt Negombo over Malacca na Bengale; en d'oberige so na dees als gene buiten Kantoren.

Op den 20. Junii is aan ons Jagt Naaldwyk de Geheimschrijver Wil.

Wilhem Outshoorn met den Heer Leweson nevens nog enige aansien- 1684.
lijke Personen gekomen / die d'Heer Leweson als Opperr-hoofst van de
Compagnies-handel op de kust van China, en als Opperr-bevelhebber
over de 4. Schepen na China geschikt / voorszefde; zijnde deselve een
grootmoedig en verstandig Heer / waardig te bekeleden sedanigen bedie-
ning; te meer dewijl hy voormaals 4. Jaar tot Oxu in China onder de
Chinesen hadde verkeerd / en haar doen en handel wel kundig was. Dit
is de selve Heer Leweson die 1674. door bevel van d'Heer Ryklof van
Goens met brieven te land van Ceïlon na Holland werd gesonden / om
de toestand der Indies en France oorlog op 't spoedigste aan d'E. He-
ren Belwinthebber en band' Oost-Indise Compagnie bekend te maken /
wordende 1676. wederom met 't Schip Asia na Indien gesonden / en had-
de alsdoen 't Opperr-gesag over de Schepen Asia, Makasser, 't Stigt Vi-
tregt en den Briel, zijnde in die tijd ook onder zijn Vlag en op 't Schip
Makasser befehden.

De 4 Schepen na China met Seukgoederen en koopmanschappen af- En vertreks
geladen / zijn wy / d'ankers uit de grond geligt op den 23. Junii onder ken van Ba-
zeil gegaan / voerende Naaldwyk de Vlag als Admiraal van de grote tavia den
steng / vermits d'Heer Leweson op 't selve sig bevond. Onse koers 23 Juny na
ontrent Noorden gesied / hebben in weinig dagen de Straat Banka door China,
gezeild / hebbende ter loops 't Eiland Poelo Tymon aangedaan / en van
't selve sloopen Kandoor in 't gesigt. Maar op den 12. Julii op de kusten
van Quinam, digt onder 't Land / ontrent de Kaap Avorelle met sille
en aangaanaam weder zeilende / ontmoeten wy 5. wel toegeruste Coxin-
gise Zee-rovers, vol volk en wel toegerust / die stoutelyk op de Pluit Komen by
Naarder Meer, zijnde de slegste zeilder / en een stuk weegs agter uit af Coxiciencie
komen / en begonden met groot geweld op deselve te schieten. Wy dit Rovers,
siende / wonden terstond nahen toe / en verscheiden Kanou-schoten op daar wy
haar / en sy weder op ons gedaan hebbende / hebben ons verlaten. mede slaags
geraakten.

Wy onse koers vervolgende / scheiden van onse ene makker 't Jagt
Celida, moettende een weinig Noordelyker aande Chinesse Kust wesen /
en wy een strect of twee Oostelyker aan zeilende / zijn op den 20.
Augusti gelukkig inde Bay van Mafelgam, ontrent een myl van de
vermaarde Stad Macao ten anker gegaan; bindende aldaar verscheide
Chinesse Jonken / Wankans en andere grote en kleine Vaartuigen / die Komste in
althier dagesliks asen aan voeren / dyjbende haar handel en koopman- Chinain de
schap so op Oxu, Sinkseu, Aymuy, Tenghey, Ceuxan, Japon, Siam, by Mafelgam
Canton als andere Plaatsen.

So haast wy 't inde Bay van Mafelgam hadden geset / sond d'Heer
Leweson brieven na Canton, een vermaarde Stad in China, aan de Verfoeken
Songia of Gouverneur der selve Stad onse aankomst bekend te maken / door brie-
verzoekende te gelijck / of de Chinesen als vooz desen met ons in min en haande
vriendschap wilden handelen / en onse aangevragte koopmanschappen
tegens de hare verwisselen; sendende met een haar de lijst van onse in-
geladen

1684.

Koopman-
schap die
wy daar
bragten.

Koopman-
schappen
die wy we-
derom van
haar wilden
handelen.

geladene goederen / bestaande deselve in peper, speceryen, schuitlood, platlood, sandel-hout, quik-zilver, barn-steen, ruuwe tak-koraal, gepolyste koraal, seldsame bloed-koralen boomtjes en ketting koralen, Campher, Borax, veldershande koleuren van Nederlandsse lakenen, kroonrassen, perpetuanen, spiegels, gesneden en geschilderde glazen, messen, degens, houwers, pistolen, snaphanen en andere seldsaamheden uit Europa. Wy begerden in wisseling van haar ruuwe zijde, als eerste Kabesse, eerste en tweede Barigo, grote en kleine zijde Panfjes, Pelangs, Gielams, Zijde-rollen, so Damasten als andere / Spiljouter, Radix China, Thee, Galiga, Aluin nebens andere bysonderheden; als ysere Pannen, Chineespapier, Porcelain, Chinees bier, Confruuren en Suiker-gebak.

II. H O O F T S T U K.

KORTEN INHOUD.

Ingang in de Stad *Macao* ons geweigerd. De Kooplieden komen met haar Vaartuigen van *Kanton* by ons. Gastereren dagelijks met ons. Alarm in de Stad *Macao* door 't voorby varen van onse Chaloeppen. Daar komen overlopers aan onse Schepen. Veel *Chinese Jonken* en Vaartuigen komen by ons. Verdrag met de *Chinesen* wegens de koophandel gemaakt. Prijs der goederen. De Fluit *Naarder Meer* vertrekt na *Batavia*. Gevangen *Hollanders* werden vrygesteld. In de Stad *Macao* word de wet verset 1685. den 1. Januarii. Matrosen Feest in *China*. Treffelijkheid van de Stad *Macao*, als mede een korte beschrijving van *China*. Word afgedeeld in 15. Provincien. Een grote menigte Steden en Dorpen in *China*. Drie Provincien uitgekolen om een korte aantekening daar van te doen.

Enige dagen verloopende boor wy antwoord ontfingen op ons gesonden brief / hebben ons daaglijks vermaakt op d' Eilanden van *Macaö*, met jagen / vogel-schieten en bissen / als mede met haatsen en kolven / varende met Chaloeppen somtijds nade vermakelijke Hof-steden / Tuinen en woon-plaatsen der Jesuiten / als die van de Vaders

Vaders Anthoni Tomaso, Jan de Abre, Ermauw en Josephus Tiffanjer, daar wy minnelijk van deselve ontfangen en onthaald wierden / aan-
doende haar wederom alle eere / ende hebbem deselve beleefdelijk als sy
ous aan boord besogten / opgeschast / schoon wy met de Geestelijken
en Adel van de Stad Macao wel schenen te staan / wilden sy niet toela-
ten dat wy in de Stad souden komen / deselve besien / of ons verma-
ken; niet tegenstaande d'Heer Leweson 't door twee afgebaardigde ern-
stelijk had laten verfoeken / 't welk hem dapper moede; dog liet sulks
voor dees tijd ongemerkt door gaan.

d'Ingang
van de Stad
Macao werd
ons gewei-
gerd.

Ondertussen sond de Veld-Oberste van Canton ons uit de naam van
de Raad van Canton met een Mandarin een minnelijke brief / inhoudende
een vriendelijke groetenis en aanbiedinge / dat so wy met onse Schepen
voor de Stad Canton wilden komen / en aldaar onse koopmanschappen
tegens d'hare verhandelen / wy haar welkom souden zijn; dog dese
aanbiedinge by ons om reden verwoorpen / bleven wy in de Bay van Ma-
seigam leggen / verwagten de Kooplieden aldaar / die weinig dagen
daar na / vergeselschapt so met de aansienlijkste Tartarise als Chinese
Kooplieden, van Canton zijn gekomen / met verscheide grote en kleine
Vaartuigen / geladen met veelverhande goederen / doende in den be-
ginnne niet als malkander vergasten en wederzijds bezoeken. De Chi-
nensen vertoonden voor ons op een van d'Eilanden een blijvend spel /
wordende van deselve ook lustig en heerlijk onthaald onder 't geluid en
gespel van velerhande Chinese speeluygen; daar wierden ook verscheide
wier-werken aangesteken / en wonderlijke doeningen en geestige spron-
gen vertoond.

De Kooplie-
den komen
met haar
vaartuigen
van Canton
by ons.
En gasteren
ren met ons
dagelyks.

Des anderen daags 's morgens na 't eindigen van dese vreugd / hoe-
ren wy met drie Chalopen na 't Papen of 't Groen Eiland, leggende on-
trent twee musket-schoten in 't Noord West van de Stad Macao, en
heeft in sijn omtrek 1400. gemene treden; in 't midden leidt een Steen-
rots met geboonte bewassen / en heeft aan de Zuid Oost zyde een ver-
makelijke Tuin en Jesuiten Klooster / Kegel en Klok-baan; alhier
enige uren wel onthaald / hoeren wy van daar recht op de Stad aan /
en digt langs haar Schepen op de Riede leggende: d'insonderen onse
komste gewaar wordende / is de gantse Stad in alarm geraakt / lui-
dende de klokken / zijnde jong en oud op de been / en alles in verwet-
heid. Digt by de Stad komende / zijn sy met ses wel toegeruste Chaloe-
pen en vol Soldaten ons ontmoet / schijnende of sy ons levendig wilden
versinden; een van haar Hoofdmannen vroeg met gramme moed d'Heer
Leweson uit den naam van de Gouvernear, wat ons beweegde met onse
Chalopen so dicht onder de Stad en haar Schepen te komen / en met
Vlaggen en Trompetten den Adel te trotsen / en haar te bespotten. Dog
na verwisseling van verscheide woorden / is dese oploepentheid vernie-
tigd / en keerden sy met haar Chalopen na de Stad / en wy na de Tuin
of Klooster van Vader Anthoni Tomaso, en aan deselve onse ontmoet-

Alarm in de
Stad Macao
door 't ver-
by varen
van onse
Chalopen;

1684.

Daar ko-
men over-
lopers aan
onze Sche-
pen.

ting verhaald hebbende / heeft daarom gelacchen; seggende te gelijk / dat niet konde geloben dat de Regenten van Macao so verbaard vooz de Hollanders souden zijn / en vresen dat die met drie ongewapende Cha- lopen de Stad souden overrompelen. Hier weder enige uren doorge- bragt hebbende / voeren tegens den avond na onse Schepen.

Twee dagen hier na is van Macao tot de onse overgelopen een Sergt- ant vande Soldaten / genaamt Anthonio de Livera met 5. Portugese sla- ven; dog hebben deselve alle weder aan haar overgelaerd.

Dag een voornaam Portugees koopman / genaamt Josephus Pen- jera, zijnde met de Capitein Generaal in verscheil / is ook met een Daar- tuig aan ons Schip gekomen / met voornemen om met 't selve na Bata- via, en van daar na Goä te gaan / en aand' Onder-Koning over sijn ge- leden sijn aad te klagen; dog haar verscheil bygelegd zijnde / heeft sig we- der na de Stad begeven.

Veel Chine-
se Jonken
en Wan-
kans ko-
men van
om de
Noord by
ons.

Vaaghtijks aanlande alhier nog verscheide grote en kleine Jonken / Wankans en ander Vaartuig / so van Canton, Sinkseeu, Aymuy, Ja- pon en andere Plaatsen. Wy kregen ook tijding met een Chinese Jonk / komende uit Japon, dat 't Nederlands Opper-hoofd Jan Besselman was overleden. Van gelijken zijn binnen 6. dagen een Wankan van Oxu met Thee / Porcelein en andere waren / en drie andere van Aymuy aangekomen / uit welke wy de slegte toestand van de handeling van het Schip Celida verstonden / hebbende Bernard Broeder in geen handel met de Chinesen geweest.

Ook is een Portugees Schip van Goä over Malacca hier aangeko- men / en derwaerts weder twee Schepen vandeselve vertrokken. In Lampakow lag een Engels Scheepje d' Agent, daar van de Schipper ende koopman aan ons boord zijn gekomen / verzoekende enig touwerk / pik en teer / 't welk haar werd toegestaan / zijnde 't Scheepje seer lek en overladen met Spijsouten / dat 't in Bengale sould brengen / en heb- ben 't selve daar naderhand gebonden.

't Accoord
met de Chi-
nelen we-
gens de
koophandel
gemaakt,
Nora.
Een Tayl
Silver doet
4 gullden
Hollands
geld; een
Maas 8 stu-
vers, en een
Gondryn
ontrent 13
penn: so dat
men 10

Onse Opper-hoofden dagelijks bezig zijnde om met de Chinese koop- lieden een overeenkomst te maken wegens de prijs van onse aange- bragte goederen / als ook van d' hare / die wy daar tegen souden overne- men / zijn in 't selve op den 13. November over een gekomen; namelijk dat sy souden aannemen 't pickel Peper vooz 7. Capl 5. maas / 't pickel Nagelen vooz 83. Capl / 't pickel Sandel-hout vooz 13. Capl 5. maas / 't pickel Plat-loot vooz 3. Capl 6. maas / 't pickel Quiksilver vooz 10. Capl / d'ellen root Scharlaken vooz 3. Capl / de swarte en purper La- ken, etc. vooz 2. Capl 8. maas / de Campher, Barnsteen, Tak-koraal, Bloet-koraal, Ras, Kroon-ras, Perpetuanen enz. souden nagevolg ge- waardeerd werden.

Waar tegens sy aannamen ons te leveren / d'eerste Cabesse zijde het pickel vooz 190. Capl / twede Cabesse dito 't pickel vooz 185. Capl / d'eer- ste Barigo 't pickel vooz 180. Capl / 't twede Barigo 't pickel vooz 173 Capl.

Capl / grote Pansjes en witte Gilams 't pees booz 1. **Capl** 7. maas / Condrynen
kleine Pansjes 't pees 1. **Capl** 3. maas 5 condryjn / Spiljouter 't pickel
Capl 2. maas / de Radix China, Galiga, Nankinse, Thee, rode en
witte Gilams, Pelangs, Hekjes, Seloliense, (dat zijn zijde Pansjes met
verheben bloemen / van een nieuwe uitvinding) / souden gewaardeerd
worden na iders waarde.

in een maas
heeft, en 10
maas in een
tail. Een
tail silver is
13 ducats
onswaarte

Dezer dagen zijn brieven van Sinkseew en Aymuy over land met den
Colk Hoqua van Bernard Broeder gekomen / meldende dat hy tot nog
geen handel met de Chinesen konde bekomen: maar in tegendeel dat hy
niet deselve in ongemak was geraakt / hebbende enige van zijn Matro-
sen 't kabel-touw van een Jonk die hy haar geset lag afgekapt / waar
door grote moeite tot nadeel van de handel was ontstaan.

1684.

By ons was vozder besloten dat men wederzijds sould vast staan / dat
ider sijn goederen binnen de tijd van 70. dagen / vanden 13. Nobem-
ber tot den 25. Januarii 1685. sould leveren / op verbeurte 5000. **Capl** /
beginnende des anderen daags 't lossen en laden / en daaglyks besig met
de goederen te besigtigen / wegens paliken. De Fluït de Naarder
Meer eerst afgeladen / is op den 21. December van Mafelgam na Bata-
via om de t'huys-vaarders te bezeilen / vertrokken.

De Floir de
Naarder
Meer ver-
trekt na
Batavia.

Wy kregen ook tijding dat de gevangen Hollanders in 't Jaar 1662 /
doen Koxinge Tayowan versoberde / gevangen en na China geboerd /
op den tweede September 1684. van haar Gevangenij waren ontsla-
gen / en met een Chinese Jonk over Siam na Batavia gesonden; als Ale-
xander van Schravenbroek met sijn Huisvrouw en twee Kinderen, de We-
duwe van Hendrik Verbiest met twee Kinderen, Hendrik Verbiest als ook
sijn Moeder booz haar vertreck uit China gestorven / Solyma Valentyn
met sijn Huisvrouw en drie Kinderen, Sulanna van Berchem met haar
Dogter, en Geertruy Totanus met haar twee Sonen, zijnde dese twee We-
duwen met haar kinderen Secamsse ingeborenen, zijn in China geble-
ven. Alexander van Schrevenbroek, die door sijn 22. jarige Gevang-
nisse de Chinese taal kundig was / is wederom met de Ambassadeurs
d'Heer Paas en Louys de Keiser na China getrokken / sullende aan 't Hof
tot Peking de plaats als Colk bekleden.

Verscheide
gevangen
Hollanders
worden vry
gesteld.

Op den eersten Januarii 1685. wierd in de Stad Macao de Wet ver-
anderd / en wierd inde plaats van Belfoar Amerant de Kineses tot Capi-
tein Generaal verkozen Don Anthony Miskito Pinentel. Ook wierd
op die selve dag in ons Schip een groot gasmaal aangeregt / tot het
welk d'Oppor-Officieren bande Fluït Gidion beneffens enige aansien-
lijke Chinesen en Tartarische Kooplieden, Factoors en Makkelaars zijn geno-
digd en heerlijk onthaald / veel erschoten werden onder 't dinken
gedaan / en op 't goet gebolg van de handel de gesonthed des Keisers
van China, als ook op de welvaard van de staat onses Vaderlands ge-
dronken.

In de Stad
Macao
wordt de
wet veran-
derd.

Dog de meeste klugt sagen wy aan onse Matrosen / die doen de sam-

Een Matro-
fen heeft in
China.

1685.

soe / daar van een halve leggers balie met suiker en ziren was toege-
maakt en booz de mast geset / begon te werken / dapper in de bogt spron-
gen / met dansen / springen en buitelen / tot dat sy contom de balie /
als versopen zwoenen nederbielen / en somtijds opstaande / dronkender
weder op aan ; d' ene had so haast uit de balie niet gedronken of d' ander
spoog daar weder in : want sy hadden dien dag vers speet gegeten / dat
met dese Samsoe of Chinez-bier / toegemaakt als kandeel / inde maag
niet konde in vrede leven ; gedurende dese vzeugde tot 's morgens wan-
neer de Matrosen vzeugd een einde nam / moefende doen aan 't Spiljou-
ter kloben en stukken slaan / zijde pakken en af wogen / dat vele wou-
derlijk ter hand stond.

Besig zijnde met onse inladinge / is van Macao aan ons boord geko-
men de Prokaradoor Generaal Emanuël Ferrere d' Arragon , verleid met
sijn swager Louys de Sylva , enige Adel en Pater Johan d' Abre , mede
brengende een brief van de nieuwe Capitein Generaal / met verzoek aan
d' Heer Leweson , of sijn Oppre-Chirurgijn aan Land mogt gevonden
worden / d' Huysvrouw van de gemelde Prokaradoor , zijnde twe Jaren
met een ongemak in haar boest gequeld geweest / te besigtigen / en te
besien of daar toe enige hulpmiddelen konde gevonden worden / sul-
len de deselve booz sijn aangewende middelen voldoen. Dit verzoek haar
toegestaan / wierd ik 's anderen daags met onse Chaloepe na land ge-
sonden ; de siekte ondersogt / bevond 't gebrek een longe-siekte te zijn /
en haar enige Geneesmiddelen toebereid / heeft sy grote verligting ont-
fangen / wordende ik wel ontfangen en onthaald / hebbende ook van
die tijd de vzepe toegang tot de Stad Macao , en goede gelegenheid dese
oude en vermaarde Stad uitmuntende met haar sterke kasteelen en
Bulwerken te besigtigen / zijnde wel boorzien met metale Kanon / ver-
cield met vele boorzame Huizen en Hoven ; 14. Kerken en Kloosters siet
men in dese Stad / oبرتreffende 't Jesuiten Klooster / gelegen by het
groot kasteel / alle andere Geboutwen in booztreffelijkheid en heerlij-
heid.

Treffelyk-
heid der
Stad Macao

Dagelijks zijn hier verscheide Vaartuigen aangekomen ; als twe
grote Chinese Jonken uit Japon , geladen met alderhande Japanse goe-
deren / twe Jonken van Canton nebens enige Wankang van Sinkseew ,
Eymuy en Oxu.

Ook is aan ons boord gekomen Janko , Factoor van de Koning van
Siam , en gewesene Colk van de Compagnie / vrellende aan d' Heer
Leweson 50. stuks so grote als kleine Diamanten / op een hals-band
genapd / en met goud gecierd / booz 900. Spaanse Stukken van ag-
ten ; dog konden de koop niet eens worden.

In 't begin van Februarj is d' Ambassadeur van de Koning van Siam
aan ons Schip gekomen / en na een weinij verblijf weder na sijn boord
gebaren.

Op dees tijd onse ladinge aan boord hebbende / maakten ons gered
tot

tot vertrekken / en na ontrent 60. Passagiers / so Chinesen als Tartaren op ons Schip met haar plondering ingenomen / hebbende de Pluit 1685.
Gidion ook 90. stuks van de sodanige / zijn wy / ons afscheid van meest alle Chinesen en Tartarise Kooplieden genomen met enige eerschoten de Haven van Mafelgam uit gezeld ; dog voor wy onse Reise na Batavia verhaalen / sullen wy de goedwillige Leser een

KORTE BESCHRYVING

Van

C H I N A

Voorstellen.

CHina, voortijds genoemd Than Wijd, Yv Rus, Hur Groot, Siam Cieraad, Cheu Volmaakt, overtreft volgens de Jaarboeken der Chinesen alle Koninkrijken in oudheid en edelheid / dewijl sy wel 4000. Jaar voor Christi geboorte haar Keisers en Regeringe aanwysen / en is in vruchtbaarheid en magt 't voornaamste Rijk van de gantsche Wereld. 't Selfe word verdeeld in 15. grote Landschappen / waar van 't minste wel een Koninkrijk genaamt mag worden. Dese 15 Landschappen zijn Peking, Leäotung, Xantum, Nanking, Chekiang en Fokien, leggende langs d'Oost na de Zee-kant van China aan malkanderen / en te Land of West-waard van dese leggen aan een gehegt de Landschappen Xensi, Xansi, Honan, Huquam, Kiansi, Quansi, Junan, Quichee en Suchuen. Behalven dese 15. Landschappen teld men ook 't Koninkrijk of de afhangende hoek van Corea, als ook de Eilanden Cheuxan, Formosa, Liconia en anderen / die schattingen aan China betalen.

Word afgedeel
deeld in 15.
Landschap-
pen.

China neemt sijn begin op 't Eiland Honan, ontrent 18. graden benoorde de Linie Equinoctiaal, en eindigt op de bzyte van 42. graden benoorde de selve; also dat China 24. graden 360. mijlen inde bzyte heeft: haar langte begint om de West in 't Landschap Junan op de 112. graad / en eindigt om d'Oost aan de Zee-bergen by de Stad Nimpo op de 132. graad: sulks dat dit Gewest 30. Graden in de langte heeft / makende 450. duitsche mijlen / waar uit men de grootheid en omtrek van dese Landen kan bemerken.

In dit grote Rijk van China teld men 145. Hoofst-steden / die in grootheid en vermaardheid uitmunten / hebbende onder haar gebied

Een grote
menigte
van Steden
en Dorpen
in China,

klei-

kleine Steden / waar onder vele zijn die wegens haar grootheid / rijkdom en welbaard veel van de voornoemde niet behoeven te wijken. Behalven dese zijnder nog 32. grote Steden / die / hoewel sy onder d'andere niet staan / de naam van Hooft-steden niet mogen dragen / schoon sy 63. kleine Steden onder haar hebben.

Ook vindmen drie Steden waar in de Veld-Oversten haar woonplaats hebben / en 159 Krijgsvestingen / so binnen en buiten als ook inde grote scheid-muur en door 't Land hier endaar verspreid. Behalven de genoemde zijnder nog 17. Krijgs Hooft- en 66 kleine Krijgs-steden / verschillende alleen van d'andere steden / om dat de Krijgs-lieden daar onder de burgers wonen.

Boven dese voornoemde grote en kleine Steden en Sterkten heeft men een ongelofelijk getal Dorpen / Kerspeis en Gehugten / overtreffen de dit Land in Steden / Dorpen en volkrijkheid / vrugtbaarheid en rijkdom alle andere Landen en Koninkrijken.

Derwijl 't te verdrietig soud zijn ider Landschap in 't bysonder te beschrijven / sullen wy drie van de voornaamste der selve ten toon stellen / houdende daar uit ten naasten by de gelegenheid van de andere twaalf afnemen.

Drie Landschappen uitgekosen om te beschryven.

III. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

't Eerste Landschap *Canton*. Haar gelegenheid, vrugtbaarheid, menigte van Steden en menschen in de selve. Beschrijving van de Stad *Canton*; en haar voortreffelijkheid in magt en koopmanschap. Beschrijving van 't Landschap *Nanking*. Is de vrugtbaarste Provintie van geheel *China*, en heeft veel Steden en Dorpen. Beschrijving van de Hooft-stad *Nanking*. d'Eerste Keisers hielden daar haar Hof. Haar voortreffelykheid, so in gebouwen, menigte der Zijde-Reders en Inwoonders. Grote schattinge die dese Provintie moet opbrengen. Haar tegenwoordige staat. Beschrijving der Provintie *Peking*. De veelheid harer Steden, daar van de Stad *Peking* de eerste Hooft-stad is, ende *Keiser* sijn Hof houdt. Grote deser Stad, en menigte der inwoonders. Verscheiden

Rivier

Rivieren zijn in *China* gegraven, en worden de Koninglijke vaarten genaamd, in de welke veel stenen Schut-fluizen 1685. zijn. Grote Bruggen in *China*, als ook grote gemaakte wegen. Wonderlijke Bergen, en hoge water-vallen. Deftige Pagoden, Toorns en Triumph-bogen. Beschrijving der grote Muur in *China*.

Also 't Landschap Canton een van de Zuidelijkste Landschappen is / daar d' Ambassadeurs gewoonlijk aan komen als sy na den Keiser verzeisen / sullen wy 't selve de voorttogt geven in de beschrijving enger Landschappen en Steden.

't Landschap Canton, zijnde de Stad Quamchessu of Canton de Hoofstadschad van d' andere / legt in 't Zuiden van *China* en paald aldaar aan de Zee; 't grenst ten Westen aan 't Landschap Quansi, ten Noord Westen aan 't Kiansi, enten Noord Oosten paald 't aan 't Landschap Fokien; 't is een der geringste Landschappen van *China* ten opzigt van zijn grote / maar een der beste wegen de vrugthaarheid en goedheid des bodems / zijnde overvloedig van aard-getwassen; als Wijn / Rozen / Tarw / en ver sien met veel derhande soorten van bonnen / wordende in dit Landschap Canton tweemaal in 't Jaar gesayd en gemaayd.

Men vind daar goud / paarlen en gesteenten / als ook yser / koper / zijde / katoen en arends-hout. De bestieringe van dit Landschap bestaat by een Onder-koning / die 't selve inde naam van de Keiser met zijn onderhebbende Mandarins bestiert / houdende zijn Hof in de Stad Canton; zijnde dit Landschap eertijds een koningryk op sig selve geweest.

In dit Landschap Canton zijn tien voornamste Hoofsteden en 73. kleine steden / sonder de wijtthermaarde Stad Macao, die by toelatinge van de Keiser by de Portugezen word bewoond / moетende voor die vrijheid jaarlijks duisend Taal aan de Keiser betalen. De tien grote Hoofsteden zijn Canton, Xaocheu, Nanking, Hoeicheu, Chaocheu, Chaoking, Kyocheu, Liencheu, Luicheu en Kiuncheu, hebbende ider van dese Hoofsteden enige andere Steden onder sig: want Canton d' eerste en voornaamste Hoofstadschad heeft 15. steden onder zijn gebied / ook hebben de andere negen Hoofsteden ider enige kleine steden onder haar / van de welke sy afhangen en volgens welkers wetten sy worden bestiert.

't Getal der menschen in dit Landschap Canton wonende / is volgens 't Chinese Reken-boek, waar in alle inwoonderen zijn aangetekend / by naommoemelyk / zijnde d' huys-gefinnen 483363. en de weerbare manschap 1978022. 't Selve brengt 't Jaarlijks aan schattinge op voor de Keiser 1017762. sakken Rijst / en 7380. gewigten Sout / behalven d' andere dingen.

Canton, zijnde d' eerste Hoofstadschad van dit Landschap / is gelegen op

De Provincie Quam-tung. Canton haar grote.

De Provincie Canton haar gelegenheid.

Als ook haar koophandel en gewassen.

Hoe veel Steden hier zijn.

't Getal der menschen in deselve.

Beschrijving van de Stad Canton.

1685.

de Noorder hzete van 23. graden / meest onder de Tropicus Cancrī, digt aan de Zee aan de Ribier Ta, verdelende deselve Ribier sig een woning boorz by de Stad in twee takken / waar van d' ene na 't Noorden en Noord Oosten ontrent Nanking eindigt; d' ander loopt dwars van Canton Westwaard / alwaar hy sig met drie takken in de Landschappen Tunquin en Quancy verdeeld.

En haar voortreffelykheid to in sterkte als koopmanschap.

De Stad Canton leid ontrent de drie uren gaans langs de Ribier / en Landwaards als een halve maan tegen 't Sebergte / zynde alles ins binnend en met toorns en bolwerken versien. Daar zijn ook twee sterke kastelen gebouwd in de Ribier voor de Stad; deselve heeft veel ruime straten / schone huizen / kostelyke gebouwen / toorns en triumph-bogen / en een treffelyk Hof daar d' Onder-Koning zijn verblijf-plaats houdt. 't Is een volk en nering-ryke stad / vol alderhande koopmanschappen en hantwerken; ook is in deselve een grote Scheepvaard van Chinese Jonken en Vaartuigen / en een van de drie voornaamste Zeehavens van geheel China.

Beschryving der Provincie Nanking.

Om de Leser met langwylige verhalinge niet lastig te vallen / sullen wy van 't Landschap Kiamsi, tusschen de Landschappen Canton en Nanking leggende / maar ter loops seggen dat 't seer volkryk is / moettende een gedeelte der inwoonders in d' overige Landschappen van China sig uitspreiden / en zuchtbaar in gewassen en minneralen.

Dit Landschap heeft 14. Hoofsteden / en een menigte kleine Steden die onder 't gebied der selver Hoofsteden staan. In een der selver Steden word 't Porcelein gemaakt dat in de meeste agting is / zynde 't water aldaar bequaam om 't selve sijn volmaaktheid te geven; dog d'aarde word van een andere plaats gehaald. De verwe welke men daar aan geeft is somtijds geel / zynde 't geel de koleur die men in 't Hof van de Keiser gebruikt en desselfs bysondere vertwe / die niemand geoorlofd is te dragen / en somtijds grauw met een oneindig getal onevenmatige strepen betrokken / die so door een kruissen dat 't wat by na schijnt geborsten of met stukjes aan een gewerkt / dog 't selve met een vernis bescreken en in een klein vier geset / word 't weder so gesloten en so glad als 't te vozen was. De derde soorte van Porcelein is wit / met verscheide afteekeningen van bomen / bloemen / vogelen en andere afbeeldingen / die sy daar in 't blauw op schilderen; dit is 't gemeenste van alle / en iber bediend sig van 't selve.

't Landschap Nanking, boerende de Hoofst-ed van 't selve deselve naam / paald ten Zuid Westen aan 't Landschap Kiamsi, en word ten Oosten en Zuid Oosten van de Zee bespoeld / ten Zuiden paald 't aan Chequiang, enten Noord Westen aan 't Landschap Honan. In dese Stad wierd eertijds 't Keiserlyk Hof gehouden; dog 't selve is namaals tot Peking verplaat / vermids de Chinese Keisers / die de zorg en 't welwesen van 't Rijk bevolen was / met haar Hof-houdinge digter by de grote muur en de Tartaren haar erf-byanden souden zijn.

Dit

Dit Landschap is een der vrugtbaarste van al d'andere 15. Land-
schappen / en heeft heden nog / niet tegenstaande de sware Oorlogten
die 't enige tijd verleden heeft uitgestaan / overbloed van weeldzige Ali-
heis / vrugtbare Tuinen / nering en koophandel; want in 't selve zijn
de voornaamste Steden van geheel China. 't Heeft een ongelooftelijke
Scheepvaart van alle de Gewesten van China, als ook op Japon, Phi-
lippinas, Formosa, Siam en andere Plaatsen.

1685.

Is een der
vrugtbaar-
ste Provin-
ciën van
gants Chi-
na.

Dit Landschap heeft 14. grote Hoofst-steden; als Nanking, Fungi-
ang, Sucheu, Sungkiang, Chancheu, Chinkiang, Yangchue, Hoai-
gan, Lucheu, Ganking, Taiping, Ningque, Chinchue en Hoecheu,
wordende de vier laatste Cheu of gemene Steden genaamd.

Heeft veel
Steden en
Dorpen.

Onder 't gebied van dese 14. Hoofst-steden / behalven ontelbare Vleis-
ken en Dorpen staan 110. kleinder Steden.

De Stad Nanking of Nanqun is van alle Steden d'eerste en vooz-
naamste Stad van dit Landschap; en is / niet tegenstaande de Kei-
sers haar Hof daar niet houden / gelijc sy vooz dese gedaan hebben / de
magtigste en beroemste Stad van geheel China, so ten aansien van haar
rijckdom / handel / scheepvaart als menigte der inwoonders / heerlijk-
heid der gebouwen / vestingen / straten / triumph-bogen / Porcele-
ne-toezens / heerlijke Pagoden / sluisen / burgwallen en doorwate-
ringen / zijnde gelegen aan de grote Rivier Nanking, die sig door 't gant-
se Land verspreid hebbende vooz by de Stad loopt / en eindigt met een
wijde mond in Zee / komende de koopmanschappen met Vaartuigen
over al gemakkelijk verhoerd en verhandeld worden.

Beschryvin-
ge van de
Stad Nan-
king.
d'Eerste
Chineese Kei-
sers hielden
haar Hof in
dese Stad.
Haar voor-
treffelijkheid
is in gebou-
wen als
scheep-
vaart.

De inwoonderen deser Stad zijn pverig werksaam en seer vermurstigt
iets te maken en uit te vinden / insonderheid in zijde-stoffen / wordende
gesegt / dat in dit Landschap / so in de Steden als ten platten Lande
over de 200000. Zijde reders en zijde en katoenwebers gebonden wor-
den / en meest door de Vrouwen bearbeid. d'Overige inwoonders on-
derhouden haar met de landbouw / scheepvaart en koophandel.

Menigte de
Zyde-re-
ders en In-
woonders.

't Chinese Reken-boek teld in dit Landschap Nanking 1969816. huis-
gesinnen en 9967429. weerbare mannen / behalven vrouw en kinde-
ren. Dit Landschap brengt aan schattinge vooz de Keiser op 5995134. Grote der
salikken Rijks / 6863. ponden ongewerkte Zijde / 28452. stukken Lake-
nen van alle soorten / en 2077. rollen gewebe Pennip-doeck; dog in plaat-
se van Lakenen geven sy geld. Ook moet dit Landschap opbrengen
tot voeder vooz de Keisers Paarden 5804272. bundel stroo of hooi en
705100. pond zout; dit by mallikanderen gedaan bedraagt een ongelooft-
selijke menigte geld / zijnde dit nog behalven andere lasten en tollèn.

Grote der
schattinge
die dese
Provincie
moet op-
brengen.

d'Inkomsten van dit ene Landschap aangemerkt hebbende / en
d'andere 14. Landschappen van China benevens 't Koninkrijk van Co-
rea en d'omleggende Eilanden / die altemaal schattingen moeten op-
brengen / daar by gedaan / sal men moeten bekennen dat de Keiser
van China besit een Land wiens inkomsten en rijckdommen onmoemelijk
zijn.

1685.

Haar tegen-
woordigen
staat.

Ger wy nog van dese beroemde Stad Nanking afscheiden / moeten wy nog seggen / dat / al hoewel dese Stad inde laatste Tartarische Oorlog aan veel hoeken seer verwoest is / men aan d'overblijfselen der selwer wel sien kan / hoe veel heerlijker sy in haar voorige stand is geweest : dog vele zijnder nog in wesen ; als enige heerlijke gebouwen / triumph-bogen / pagoden / toorns en geestige lust-hoven ; dog 't oude Keisers Hof dat in heerlijkheid was uitmuntende met haar hoge muuren / spietzen en speelhuizen / in 't welk de eerste Chinese Keisers haar Hof en praagtige staat hebben gehouden / is meest te gronde verdelgt. Maar de uitmuntende Pagode Paolinx met haar omstaande vereiercelen / als ook de wydbermaarde Porceleine Toorn , zijn om haar konstwerk verschoond ; hebbende de Tartaren dese gebouwen over 700. Jaar nog eens verschoond / wanneer sy ook meester van 't gantse Rijk waren geworden.

Hier mede sullen wy dit Landschap en dese wijd vermaarde Stad vertalen / als ook 't Landschap Xantum , dat tusschen dit en 't Landschap Peking legt / over stappen / en op 't kortste iets van 't Landschap en de Stad Peking aanhalen.

Beschryvinge
der Provincie
Peking daar
des Keisers
Hof is.

't Landschap Peking , dat onder de 15. Landschappen 't eerste gesteld werd / en ten aansien van 't Keiserlijk Hof haar alle overtreft / heeft sijn naam vande Koninklijke Hoofst-stad Peking , daar in tegenwoordig 't Keiserlijke Hof word gehouden / sedert 't door een van de Keiserlijke stam Taiminga van Nanking op Peking is verplaatst / om te digter aan de schei-muur en de Tartaren haar erf-byanden te zijn / en haar te beletten in China in te vallen.

Dit Landschap Peking vaald in 't Oosten aan 't Landschap Xantum en dessels zeekant ; in 't Noord Oosten aan 't Landschap Leaotung , in 't Noorden aan de grote schei-muur / en in 't Westen aan 't Landschap Xansi. 't Is een vrugtbaar en gezond Land / leggende op de Noorder hzete van ontrent 42. graden. Men teld in dit Landschap agt ongemene grote en volkrijke Hoofst-steden / hebbende ider vande selve verscheide kleinder Steden onder sig ; inwoegen een van dese Hoofst-steden met sijn onderhorige Steden en Doopen voer een Landschap konde gerekend worden : want men teld in dit Landschap Peking 137. be-
muurde Steden / so groot als klein / behalven de Doopen en Vlekken.

De veelheid
haarder
Steden.

De agt grote Hoofst-steden zijn Peking, Paoting, Hokiën, Chinting, Xunte, Quanping, Taming en Junping.

Peking, de Keiserlijke Hoofst-stad geeft aan 26. Steden sijn bevelen en wetten / onder welke de Steden Tung, Cho, Pa en Ki voer geen Hoofst-steden behoeven te wijken. Behalven de genoemde Steden zijn in dit Landschap nog veel krijgsbestedingen tot bescherming vande grote muur en tegenstand der byanden.

Schattinge
der Provincie.

't Landschap van Peking moet s' Jaarlyks aan schattinge opbrengen

gen 601153. saliken Afs / Geerst en Terw / 45035. pond gewerkte
 zyde / 13748. pond kattoen / 45870. gemeten sout / hennip-doeck een ^{1685.}
 grote menigte / en tot voeder van des Keisers Paarden 8737700. bun-
 dels hooft ofte stroo.

't Is in China altijd een gebruyk geweest dat 't Landschap daar in
 de Keiserlijke Hoofst-stad gelegen was / genoemd wierd na de Keisers
 die 't Rijk beheersten : want ten tijden des Keisers Cheva wierd dese
 Stad Jun genaamd / onder de Stam Cina, Xanko, onder Hana, Quang-
 jang , onder Cyn, Fanjang, maar onder de Stam Taiminga, die de
 Tartaren uit China verdreef / wierd 't Peking ook wel Xuntien by sommig-
 ge Land-beschryvers genaamd. De Tartaren noemen 't heden Kambula,
 en de Hollanders ook Peking.

Dese grote en vermaarde Hoofst-stad legt op de Noorder zyde van 40. Grote deser
 graden / twe dag reizens vande grote muur / scheidende Tartarien van Stad, en
 China. Sy oibetrest in groothed en menigte van inwoonders de beste menigte der
 Stad in China, en begrypt ontrent drie duitsc mijlen in sijn omtrek. De Inwoon-
 Zuid-kant der Stad legt tegen 't hoog Gebergte / met twe dikke muu- ders,
 ren besloten / een weinig binnen den ander / zijnde ider van deselve so
 dik en breed dat men met 12. Paarden nevens malkanderen daar op
 kan rijden / en is rontom met Wagts-toorns beset. Deselve heeft 12.
 Poorten daar men uit en in gaat / wederzijds met sterke Bolwerken
 versien / dog slegte straten / zijnde deselve meest krom en met veel om-
 wegen / kladdig en qualik te gaan / uitgeseid / dat men hier en daar
 enige brede straten en wijde pleinen vind. Daar zijn veel heerlijke ge-
 bouwen ; so van Huizen, Hoven, Triumph-bogen, Toorns als Pago-
 den ; dog zinniet by die van Nanking te vergelijken. Boven alles munt
 hier uit 't Keisers Hof / so in groothed als voortreffelijkheid van ge-
 bouw. Ook siet men rontom de Stad veel Heren Hoven / grote Dooz-
 steden en sierlijke Wandel-wegen.

Uit dese korte beschrijving van dese drie Landschappen en haar eerste
 Hoofst-steden / kan men ligtelijk afnemen hoe 't met d' andere 12. Land-
 schappen en haar hoofst en kleine steden gelegen is / wozynde op een wij-
 se besierden en onderhouden / en moetende ider na sijn groothed en vrugt-
 baarheid aan de Keiser schattingen opbrengen.

Verscheide Rivieren / Zee-havens en Eilanden zijn in en ontrent
 China : maar die alle aan te halen laat ons de kortheid deser beschrijving
 niet toe ; daarom sullen wy in 't geheel van deselve niet seggen / maar
 wysen den goedwilligen Leser naar andere schryvers / die wydbloppig
 van deselve geschreven hebben.

Daar zijn ook in China enige binne-wateren dooz grote moeiten en Verscheide
 arbeid gegraven / op dat 't Land alsints belwaterd zijnde / meer vrugt- Rivieren
 baar en den inwoonderen gemakkelijker soud zijn haar goederen met zyn in Chi-
 Daartuigen versenden en verboeren ; tot dien einde heeft de Keiser Yvo na gegra-
 de Rivier To uit de Rivier Kiang dooz 't Landschap Suchuen tot aan Sin- ven.

1685.

son laten brengen. In 't Landschap Chekiang zijn de meeste Rivieren gegraven / en wederzijds met siene wallen opgehaald en met bruggen overlegt.

In Nimpo, de negende Hoofst-stad in 't Landschap Chekiang, is een Rivier gegraven / en aan beide zijden met siene wallen / trek-wegen en bomen bepland. Ook is er een merkwaardige Daard gegraven uit de Rivier Nanking, lopende Noordwaard op tot inde Gele Rivier, en wederom uit de Gele Rivier tot inde Rivier Tamputia by de Stad Tiencien-way tot dicht na Peking.

En worden
de Konink-
lyke Vaar-
ten ge-
noemt.

Deze Rivieren worden de Koninglijke baarten genaamd / en zijn wederzijds met siene wallen opgehaald / de wegen alsints met sienen belegd / met bomen gepland / en over al daar 't nodig is met siene Schut-sluisen en Bruggen voorzien.

In dewelke
veel sienen
Schut-slui-
sen zyn.

Men segt dat in beide de Koninglijke Baarten, 8. zware siene Schut-sluisen zijn / die dienen om 't water op te houden en af te laten / na datse veel of weinig water op de lage landen van noden hebben; insonderheid op de Rijs-velden: want so de Rijs te veel water heeft verzet deselve / en so 't te weinig is so begintse te verdroogen; daarom laten sy door 't middel vandeze sluisen so veel water op 't land lopen alffer van noden is / en om de selve reden zijn de Rivieren met so veel Schut-sluisen versien.

Grote Brug-
gen in Chi-
na.

De grote Bruggen die in China over de Riviere leggen / zijn die in 't Landschap Kiangsi en die by de Stad Chancheu, ter plaatse daar de Rivier Kiang en Kan te same lopen; dese Brug rust op 130. Schepen die met Kettingen aan den ander zijn verbonden / komende deselve sluiten en ontsluiten alffer Schepen voor by moeten gaan.

Diergelijke schip-brug siet men in 't Landschap Nanking in de grote Stad Lieuchou, rustende op 35. Schepen.

In 't Landschap Chekiang siet men een seer wonderlijke brug tussen twee bergen over een valey gemaakt.

In 't Landschap Fokien inde eerste Hoofst-stad Oxu, is een siene brug lang 150. roeden / hebbende 100. siene bogen / alle seer konstig gemaakt / en met leuninggen en Chinees beeld-werk versierd.

Nog is in 't selve Landschap Fokien een Brug over de Rivier Loyang, lang 360. roeden / en ontrent een roede breed / zijnde seer konstig gemaakt.

Grote we-
gen gegrav-
en op ver-
scheide
plaatsen.

Gelijk 't gantse land met Rivieren en Trek-baarten versien is / also zijn ook veel ongangbare wegen opgeruimd en gangbaar gemaakt. In 't Landschap Fokien by de Hoofst-stad Kienghoa is een weg vier mijlen lang en een roede breed / geheel met sark-stenen beled / met bomen bepland / en hier en daar met bequame rust-plaatsen voor de reisende man versien.

By de Stad Hoangting is tussen 't Gebergte een diepe Valey twee mijlen breed.

Op den Berg Mchi, zijnde doorgaans seer woest / is in een dal een ver-

verbaarljke diepe weg bestraat. Ook is in den Berg Co door de steenrotse een wonderlijke doorgang gemaakt. Daar zijn verscheide Ber-
gen daar men met byde stene trappen op en af gaat / als op de Bergen
Fanguen en Hinglang.

Hier zijn ook veel hoge Bergen en van een vreemde gedaante; als
Taj, Taxe, Fang, Changping en Fung: van deselve verhalen de Chine-
sen wonderlijke verdigtselen / enige zijn steile steenrotsen / hoge spitsen
en andere plat en rond / inde welke zijn verbaarljke diepe valepen / ho-
len en gaten / daar men diep in ja enige geheel door kan gaan; dog on-
der alle Bergen is geen wonderlijker als de Bergen by Xaocheu, die
men 't Gebergte van de 5. Paards-hoofden noemd / hebbende daar eni-
ge gelijkenis mede. Dese zijn alsoo vande Chinesen met veel moeite en ar-
beid van steen opgemaakt / en wonderlijk gemetseld.

De water-ballen zijn daar menigvuldig; zijnde de voornaamste en
die wel de meeste opmerking verdient ontrent de Stad Hoaymingam,
vallende 't water aldaar van d'hoge steenrotsen traps-gewijs op drie
steilstens inde laagte met groot gedruis.

De Pagoden, Toorns en Eere-poorten zijn in China ontelbaar / en sijn
len maar enige van deselve aanhalen; als de Pagode tot Kinkang, Chang-
ping, de beroemde Pagode tot Teiwamiao en de Pagode Paolinx tot Nan-
king. Onder de genoemde Pagoden isser niet een die in heerlijkheid en
bysonderheid van gebouw vergeleken mag worden by de Pagode of
Tempel Paolinx in de Stad Nanking, opgaande in de selve met vele stene
trappen / met galderpen / trassen / beeld- en gesneden lof-werk ver-
cierd / hebbende rontom sig een ruime plein / met tierlijke kamers be-
timmerd en altemaal met gladde bloer-stenen belegt. In de Pagode
siet men duisenden grote en kleine Beelden en Afgoden te pronk staan /
so van albasten / steen / koper / hout als pleister / geschilderd en ver-
guld; enige van deselve zijn van een goede en aangename gedaante; dog
andere wederom zijn so afsgrijfelijk datmen de Duivel met selijker souden
kunnen afmalen.

In de vermaarde Stad Hangchung in 't Landschap Xensi siet men
5. uitmuntende Chinese Tempelen, ter gedagtenisse van den Keiser
Changligius gestigt / dewijl deselve een reisbare weg door de woestijne en
valepen van 't gebergte hadde doen maken. In Xantum inde Hoofst-
stad Cioen siet men ook veel treffelijke Tempelen / waar van den enen
Tungo genaamd / seer kostelijk ter gedagtenis vande Keiser Hoangteus
is gestigt. By de Stad Ceu zijn 5. seer uitmuntende Pagoden / ter ee-
ren vande Wijsgeer Confutius gebouwd. En buiten Lyncung aan de
Koninglijke Vaart is een destige Pagode en daar by een toorn met 9.
omgangen. Nog heeft men veel vermaarde Pagoden inde Stad Ching-
ku, op de Bergen Uutang, Ximis, Xaango en op ontelbare plaat-
sen.

Also de Chinesen lief hebbers van kostelijke gebouwen zijn / vint men
in

Wonderlijke
Bergen als
hier te lan-
de.

Hoge Wa-
ter-vallen.

Destige Pa-
goden,
Toorns en
Triumph-
bogen.

1685.

in 't meestendeel der Steden heerlijke toorns van gehouwen hardsteen gebouwd / met alderhande afbeeldingen en beeldwerk versierd.

Onder deselve isser in gants China geen konstiger of kostelijker als de Porceleine Toorn in de Stad Nanking, zijnde deselve van de grond van gebakken Porcelein-steen tot boven opgemetseld / en agtkant van gedaante / hebbende negen omgangen boven malkander / alle met traliën / festoene / loofwerk en vensters versien / en is 184. trappen hoog.

Dog siet men inde voornaamste Hoofst-steden veel Eeren-poorten of Arcus Triumphales, daar men onder dooz gaat / zijnde deselve seer konstig van uitgehouwen steen gemaakt / ter gedagtenis van enige voornaame personen.

Beschryvinge
der grote
muur in
China.

Also de Tartaren gebuuren zijnde van de Chinesen en grote vyanden van deselve / verscheide aanballen op haar hebben gedaan / en de Chinesen noit booz d' inbal der Tartaren konden bezyjd zijn / heeft den Chinesen Keiser Chi Hoampti, China van Tartarien ober 1800. Jaar met een seer hoge en sware muur afgescheiden / zijnde deselve muur van gehouwen klip of berg-steen opgemetseld. De hoogte van deselve is in de lage plaatsen 45. ende dikte 15. voet: hebbende deselve muur al verscheide 100. Jaren gebouwd geweest / en is nog so gaaf of deselve eerst was opgemaakt; ook is sy by na onvergankelijk / en ober al met sware rondelen en wagt-toorns beset; deselve werd nagt en dag met 100000. soldaten voorden inbal der vyanden bewaard / en neemt haar beginsel aand' Oost-kant van China aan de Rivier Corea, en loopt West-waard heen ober 't Gebergte tot de sandige en wilde Woestijne Xamo aan de Gele Rivier, diedooz dese muur heen bliet / wordende dese wonderlijke muur 300. mijlen lang gerekend / en diend tot een ewige gedagtenis van sijn eerste stigter / den Keiser Chins.

IV. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

Regeringe van China. 't Leven der Chinesen. Zijn grote konstenaars en Kooplieden. Oudheid der druk-konst by de selve. Zijn grote liefhebbers van Comedien als ook dobbelen en spelen. 't Trouwen der selve. Quade gewoonten onder sommigen als sy te veel kinderen hebben. Des Keisers huisvrouwen en by-wijven; als ook de Chinesen haar bruiloften en begravenissen. Harer doden, en straffen der misdaden. Haar maaltijden

en

en handeling harer geld. Haar Godsdienst. Onder haar zijn veel Waarzeggers. Haar voornaamste Leeraren, en der selver leringe. Beelden-dienst onder haar. Haar krijgs-order. De vrugtbareheid van *China*. Der selver vrugten, als ook medicinale kruiden. Korte aantekening van 't kruit *Thee*. Ook 't maken van 't *Porcelein*. En wat voor Keisers *China* beheerst hebben.

De Keiser van *China* of *Tartarische Cham*, tegenwoordige Regeer-
der van *China*, heeft alleen de Opper-magt en 't gantsche gesag
over 't gehele Keiserrijk / en niemand heeft iets tegen zijn wille te
gebieden. Alle Onderdanen haar wel-baren / goederen ja 't leven
selve staat in zijn magt. Hy kan haar in 't kort rijk en weder arm ma-
ken / en tot staat verhoghen en wederom vernederen. Deseffs gesag is
sonder bepaling. Men noemt hem de Zone des Hemels en d'enigste mee-
ster van de wereld. Zijn bevelen worden voór heilig geagt / en zijn wooz-
den verstercken voór Gods-spraken. Men siet deselve seiden. Men
sprækt hem niet anders aan als op de knien leggende. De Groten van
't Hof / de Princen van den bloede / zijn eigen Broeders buigen sig tot
der aarde toe / niet alleen in sijne tegenwoordigheid / maar ook voór sijn
Troon. Daar zijn in ieder maand gesette dagen tot de vergadering der
Heren / die sig aldaar in enige grote plaatsen van 't Hof begeben / om
doór diepe aanbiddingen 't gesag van dien Vorst t'erkennen / ischoon hy
daar niet persoonlijk tegenwoordig is; weshalven sy alle onderdanen van
de minste tot de meeste wel mogen seggen: wy zijn altemaal slaven van
onsen Keiser, en agten ons seer gelukkig so wy enige gunst en goetheid
van sijn Majesteit mogen genieten.

Den Keiser stervende / komt 't Rijk op d'oudste soon / en souen gebræ-
kende op de naaste van den bloede; dog in vroze tijden zijn de Chinese
Keisers by de verkiesinge des volks verkosen.

Om de bestieringe wel en behoorlijk uit te voeren / heeft hy verscheide
Collegien van Raadsheeren; als een Opper- of Hogen Raad, bestaande
't selve uit de grootste en magtigste Adel van 't Land / die de Koninklij-
ke Hogen Raad genoemd word / dewijl sy met den Keiser alle grote
land-saken / 't zy van Vrede of Oorlog te voeren / verhandelen. Daar
na volgt 't Collegie van de Raad van ider Landschap; van de gelden
krijgs-middelen en der selver bestieringe / van 't onderhouden en opbouw
der Tempelen en grote Paleisen; als ook den Raad van des Keisers
Paarden-handel. Van hebben sy nog een Raad die 't opsigt heeft over
de Hoge Scholen, in dewelke alle loffelijke konsten en wetenschappen
werden geleerd en onderwesen; als de Philosophie, Astronomie, Ma-
thesis, Medicyne, Chimica en andere meer.

De Chinesen zijn somwijge vaal / maar 't meestendeel / voornamelijk
om

1685.

Regeringe
van China.De Chine-
sen haar

manier van
leven.

1685.

om 't Noorden / blank van couleur / een minzaam volk; dog meer verwijfd als tot den oorlog genegen. Sy zijn seer net in haar huishoudinge als ook in meest al haar doen / gelijk in haar kledinge / en over haar spijis en drank seer net en 'sindelijc. Sy gaau meest alle met lange wijde rokken / 't zy van kattoen / zijde of laken / enige met kattoen en andere met bont geboerd / ider na sijn staat en vermogen / en na dat het koud of warm is. Ook dragen se 't meestendeel leere ook wel laarsen van kattoen met zijde overtrokken en geestig gemaakt.

't Hair is haar van 't hooft kaal afgeschoren / uitgeleid een lange afhangende gebloote tuit op de wijze der Tartaren , onder wiens gehoorsaamheid sy nu staan; ook vermag niemand in 't gehele Rijk / 't zy hoog of laag anders geschoze worden of lang hair hebben op de verbeurte van 't leven. Enige dragen geestige stropen hoeden met een kinop of quasi daar op / ook somtijds wel een bonte muts.

Zyn grote
konstena-
ren en
kooplieden.

Sy generen haar veel met de landbouw en koophandel / als ook met de scheepvaart: want sy hebben een grote menigte Schepen so groot als klein. Sy zyn arbeidsaam / en grote liefhebbers van konsten / en maken veel treffelijke werken / so van gebauwen als van zijde stoffen / nevens schoon lak / porceleine / goud en silber-werken.

Dooz lange tijd hebben sy de druk-konst en 't kanon uitgebonden / en so men haar mag geloven wel 500. Jaar vooz Christi geboorte. Sy bekennen 't Beeldsnijden, de Teiken- en Schilder-konst, en maken seer nette Beeldwerken / so van albast / marmer als andere steen / ook van sandel en ander hout.

Van haar schilder- en teiken-konst is niet veel te roemen; vermits alles wat sy maken plat en ongeschadwt is / also sy de dingen niet konnen verdiepen of verhogen / 't welk haar schilderpen onaangenaam maakt. In 't tellen en rekenen zijn sy uitnemende gauw / en behoeven hier in de Europeanen niet te wijken. Sy schrijven altermaal met een penceel / van de regterhand van boven nederwaarts en also vervolgens na de linkerhand.

Zyn grote
liefhebbers
van Come-
dien.

Sy zijn ook grote liefhebbers van Comedien en Toneel-speelen , en teissen met troepen dooz 't land om vooz de grote Heren te spelen. Sy spelen ook seer konstig uit de gogeltas: want 't is onder de Groten een gebruik als sy met malkanderen brozijk zijn / of den een den ander vergast / dat onder de maaltijd gespeeld werd / en enige Comedien en geestige sprongen vertoond worden.

Als ook van
dobbelen en
spelen.

Dobbelen en spelen is onder haar seer gemeen / so met kaarten / dobbelsteenen als met 't verkeerbord en schaak-spel / daar sy dikwils niet alleen haar welbaren / geld en goed / maar vrouwen en kinderen mede ver-
spelen.

Men bindt onder haar ook veel Alchimisten / die haar tijd en geld in het zoeken van de Philosophisen steen doozgebzagt hebbende / 't silber en goud met enige andere stoffen vervalschen.

De gene die trouwen wil onder de Chinezen hebben gelijk in Holland de vrijheid niet iemand na zijn genegenheid te kiezen / maar worden sonder de Bruid te sien aan deselve verbonden / en moeten met haar deel vergenoege zijn / dat dikwils een wonderlyk huishouden geeft. Een iver trouwd ook gemeen na zijn staat / rykt by rijk / en die minder of geringer zijn by haars gelijke. Ook trouwen na bloedvrienden onder malkanderen. Boven een egte vrouwe staat een Chinees ook by so veel by-wijven te nemen als by kan voeden en behoorlijk onderhouden. Dese huwijken zijn so veel als slabinnen of dienstmaagden / en moeten sijn egte vrouwen dienen en onderdanig wesen; dog 't is hem geoorlofd haar te gebruiken als 't hem goed dunkt. By vermag die ook verkopen / vertuiften of verspelen sonder ymand te seggen / en kopen weder andere in haar plaats. So doen ook 't meestendeel van de slechte en geringe lieden / die een wijf voor een klein geld kopen / en als sy deselve moede zijn / so verkopen sy die weder / en kopen een ander in haar plaats.

So 't gebeurde dat gemene of slechte liuden te veel kinderen by haar vrouwen kregen / en geen kans sagen die de kost te geven / sy mogen deselve / als sy jongen eerst geboren zijn / verwozen / verdynken of op een ander manier om 't leven brengen. Sulks doen sy uit liefde en barmhertigheid om haar kinderen / so sy seggen voor d'ellende en armoede des werelds te beschermen. Dit gruwelyk stuk plegen sy meest aan de meisjes.

Quade ge-
woonte on-
der sommig-
e als sy te
veel kinde-
ren hebben

Ook kopen de Chinese Hossianen de mopste meisjes in 't land van haar ouders / en deselve in 't singen / danssen en springen onderwesen hebbende / trekken daar mede door 't land / en verhuuren of verkopen die aan enige grote Heren: want men heeft in China seer schoon vrouwbolk / insonderheid inde Stad Janchesu aan de Koninklijke Vaart; dog so sy te veel soontjes krijgen / en bevroesd zijn deselve de kost te geven / laten sy die lubben / om onder 't getal der Koninklijke dienaars te mogen gerekend worden; want 't is haar een grote eer een hoveling of hof-dienaar te zijn / dewil geen andere dan gelubden den Keiser dienen en oppassen; ja dat meer is 't gantse Rijks-bestier bestaat in gelubden; ook zijn alle Rijks-raden en 't gantse Keiserlijke gevolg gelubden / makende die een getal van 10000. uit.

De Keiser heeft een voornaam Huigvrouw / die alleen wettig mag genaamd worden; dog behalven dese trouwd by negen andere / die wat geringer zijn / en dan nog dertig andere / die wederom een graad lager zijn / wordende de kinderen / die de Keiser by een van dese vrouwen krijgt tot hoge staten en ampten verheben. Behalven dese alle voorge- noemde vrouwen / is de Keiser versien met een groot getal bywijven.

Des Keisers
Huisvrou-
wen en By-
wyven.

De Chinezen bruiloft-feeften worden iver na sijn staat en vermogen heerlyk gevierd; so in maaltijden, speellieden, comedien, bootserye als ook met knusige vuurwerken.

Als ook de
Chinezen
haar brui-
loften.

In 't straffen der misdaden zijn sy niet te streng: want geen dieverye / hoe

Straffe der
misdaden,

1685.

Straffe der
misdaden.

hoe groot die ook is / word by haar met de dood gestraft / ten zy de selve niet geweld gedaan was ; dog andersints worden de dieven om haar die-
verrye niet gedaan / als gegesfeld of met rottingen geslagen : maar open-
baar geweld / moord of doodslag / ook land-verzaderye word met 't
swaard of koozde gestraft.

Begravinge
harer do-
den.

Haar uitvaart of begravenisse geschied op beederley wyse / en ider
na sijn staat. Enige groten worden gedaalsend en enige tyd in haar hui-
sen bewaard / wordende ider dag de tafel niet kostelijke spijse gedekt / die
de Priesters des nagts op eten / brandende geduurig reuk-werk en offer
voorz de ziele. Andere worden in kisten gelegd / en terstond / in 't gesel-
schap van veel vrouwen / die 't lijk vergeselschappen / en de lugt met
haar gehuil en gekreijt verbullen / buiten de Stad op 't veld in haar gra-
ven gebragt. Enige Chinesen hebben kostelijke graven op enige Ber-
gen / daar haar vziinden en na bestaande drie a vier maal in 't Jaar haar
komen bewenen en bezoeken / brengende alderhande spijse en drank met
haar / als of sy leefden / niet dat sy menen dat de doden dat sullen op
eten / maar alleen tot een teken der liefde / diensbaarcheid en gedagte-
nisse die sy haar verstorven vziinden zijn toedragende / vooz 't goet dat sy
haar in haar leven gedaan hebben.

Haar maal-
tijden.

De Chinesen haar maaltijden bestaan in veelderhande gerechten / die
in kleine koppens en porceleine kommetjes worden opgedist / en eten in
plaats van lepels met twee kleine stokkens van vbooz sandel of ander
hout gemaakt ; en hebben tot haar nagerigt beederley suikergebak en
fruit. Haar drank is Japaanse Sakki, Samsoe en Thee, alle een geson-
de en aangename drank. De Samsoe is een drank by na als spaanse
wijn / en word van rys / suiker en specerpen gemaakt : de Thee driin-
ken sy met melk / daar een weinig sout by doende.

En hande-
linge en
prijs harer
geld.

't Geld daar sy mede handelen bestaat in silber of koper / en sullen het
selve niet ontfangen of uit geven als by 't gewigt / tot welke einde een
ider een klein schaalte by hem draagt ; en bestaat dit geld in taylen, ma-
sen en condrynen ; een tayl doet silber 4. gul. Hollands geld / een maas
8. stuivers en een condryn ontrent 13. penningen ; so dat men 10. con-
drynen in een maas heeft / en 10. maas in een tayl.

De Chinesen hebben een gebruyk onder haar / daar om sy ook niet ge-
straff worden ; namelijk dat sy haar selve om een ligte oorzaak verbrun-
ken / met een strop om de keel verwozgen / of met vergif om den hals
brengen / alleen tot spijt en nadeel van haar vpanden die haar enig leed
hebben gedaan ; en so de vziinden van de gene die sig selfs heeft omge-
bragt / hier over aan d'overigheid klagen / met te seggen dat die gene /
te weten haar vpanden / d'oorzaak van sijn ongeluk zyn / so worden de
selve daar over dikwils gestraft.

Naar Gods-
dienst.

Haar Godsdienst is seer verscheiden / zijnde deselve in ontelbare schen-
ringen en wangeloben verdeeld / om welke reden gang China niet veel
wangelooft / waar seggers en tobenaars is verbult / die by groten en
kleinen

kleinen in hoge agtinge zijn; dewijl sy de ligtgelovige menschen veel dromen en verdigtselen voor waarheid verkopen / en veel geluk en ongeluk voorszeggen; schoon 't meesten tijd heel anders uitvalt / geloven sy egter dat 't heilige mannen zijn die met een hemelse wijsheid begaafd / en van den Heuvel met de greef van toekomstige dingen te voorszeggen zijn begiftigt; dierhalven nemen sy haar voorseggingen aan als orakulen en prophetien.

Haar voornaamste Leraren, daar sy nog hedendaags veel van spreken / zijn geweest den Filosooph Confucius, Schieauia en Lauzu, welke veel boeken hebben geschreeven / handelende van veel Heidense leringe / die als nog in haar Hoge scholen geleerd worden. Confucius heeft vier voornaamste boeken nagelaten / behalven veel andere / die meest handelen van 't beginsel en scheppinge des wereldds, vande voorttellinge van de Sterrekunst, van 't voorszeggen en natuurlyke Toverkunst, van d'oorzpyng en name der Goden, vande wonder daden, van de begrafenisse, en onsterfelykheid der Ziele en desselfs toekomstige staat, van de rekenkonst, meet-konst, krigs-handel, landbouw, sing-konst, snarenspeel, comedien, poësy, afkomst der Chinesen en daden der overledenen Keisers en dier gelijke meer.

Haar princiep
paalste
Leeraren en
der selver
leeringe.

't Beginsel van de lere van Confucius bestond meest in 't volgende; namelijk / dat een ieder sig selve eerst, en daar na een ander tot volmaaktheid moest trachten te brengen, op dat alse alle menschen tot 't besit van 't hoogste goed mogten geraken. De volmaaktheid sijns selve bestond daar in, dat een ygelijk 't natuurlyk ligt dat in hem selve is ontfleke en klaar maken, op dat hy ooit vande wet der natuure, en van de geboden, die de menschen van de natuur zijn aangeboren af dwalen; en dewijl sulks sonder de kennis en wetenschap der dingen niet kan geschieden, so heeft men sig tot de wijsbegeerte te begeben; waar door sy de kennis der dingen souden verkrijgen, en leren wat sy doen of laten moesten: want door hulp van dese wetenschap stieren sy de raadsagen te regt, door dese wetenschap volbrengen sy haar wil, wyl sy niet gevoelen of willen, dan dat met de reden over een komt. Hier uit ontstaat ook de volmaaktheid des lighaams en sinnen, en in alle uiterlijke handelingen een bequame gestaltenisse des deugds, de welke noyt verschijnen soude, indien sy niet uit een goed gemoed even als uit een vrugtbare moeder wierd voortgehaald.

Dese lere van Confucius word nog by veel geleerde Chinesen als ook van vele in Japon, Corea en Cochin, China geleerd en in hoge waarden gehouden. Sy verwerpt ook alle beelden dienst nog wil de selve niet gedogen nog opgeregt hebben. d'Aanhangers van dese lere eren d'enige Godheid; vermids sy vast geloven dat alle aardse dingen van hem bestierd en bewaard worden. Enige geloven dat de wereld niet geschapen, maar altijd en van eeuwigheid geweest is. Dese Secte spreekt ook van de beloning der goede en straffe der quade, en dat sulks hier tijdelijk en niet namaals sal geschieden. 't Schijnt ook dat de oude Chinesen aan d'onsterfelykheid der

1685.

Vele gelo-
ven dat de
mensch uit
een ei foud
voortgeko-
men zijn.

Zielen niet getwijfeld hebben. Enige seggen dat de zielen tegelijk met 't eindigen van 't leven uitgeblust worden, en dat de Godlofen na dit leven geen straffen te verwagten hebben. Sommige van deselve geloven dat het geheel Al of dit grote gebouw so by geval uit niet te samen gerold is. Andere dat een Chaos of verwerden klomp 't beginsel aller dingen is geweest. Dele tegenwoordig geloven dat seker Puoncuns d'eerste mens is geweest, en dat deselve uit een ey foud voort gekomen zijn. Andere zijn van gevoelen dat Tayn, by 't welke sy iets Almogend of iets als God selve verstaan, schiep den eersten mens of man Panfon en vrouw Panfoni, en dat uit dese twee 't gantsche menschelijk geslacht en alle konsten en wetenschappen zijn voortgekomen.

Sommige die geloven dat dit geheel Al uit een Chaos of klomp bestaat: geloven ook dat 't selve door een grote onsteltentisse weder tot een enige klomp sal gebragt worden. Enige van dese Sectarissen verwerpen de beelde-dienst, en andere hangen deselve met groten yver aan; daarom vind men tegenwoordig in 't meestendeel der Pagoden so veel beelden, lerende een ieder de dingen na sijn gevoelen, dewijle d'oude lere van Confucius hy na gants verbaist en vernietigt is.

Enige hou-
den veel
van Beel-
den-dienst.

Onder alle beelden die sy in haar Pagoden eeren en dienen / houden sy 't beeld der wellusten / den Afgod Niniso, als ook 't beeld der onsterfelykheid / nevens den Afgod Kinkang in hogen waarden; dog hebben nog een menigte andere beelden / die sy alle aanbidden en geven offeren. De beelden zijn gemaakt sommige van steen / pleister / koper / enz. en 10 / 20 / ook wel 30. voeten hoog. Sommige Chinesen houden ook beelden in haar Huizen / Schepen en andere plaatsen. Andere bidden steenen / klippen / bergen / bossen en bomen aan.

Der Chine-
sen krijgs-
order.

De Chinesen haar krijgs-order in 't veld bestaat in agt Standaarden; d'eerste / die des Keisers Standaard genaamd werd / is wit; die van de grote Veld-overste rood; de derde swart / en de vierde geel. De vier andere Standaarden van kleinder Veld-Oversie / zijn gemengelde kleuren; als rood en wit / swart en rood / swart en geel / rood en geel en diergelijke. Na dese agt Standaarden worden al d'andere Vaandels en Standaarden in 't leger gemaakt / op dat ieder wete onder welke Standaard hy behoord: by voorbeeld / so enige Standaarden te velde moeten trekken / so word door de gantse Stad sekere Standaard opgestoken / waar op een ieder siet welke Standaard of hoe beel daar ten toon staan / en wie dan onder sulken Standaard behoord als daar opgestoken staat / moet sig aanstonds by sijn Vaandel voegen.

Vrugtbaar-
heid van
China, en
der selver
vrugten.

China overtreft in vrugtbaarheid en gewassen alle landen die bekend zijn: want 't heeft overvloed van rys, tarw, geers, zijde, kattoen, boomwol, hennip en vlas nevens beelderhande vrugten; als radijs, sala, wortelen, kool, appelen, peren, noten, karstangie, limoene, oranje, granaten en menigte andere. Ook zijnder mineralen van yser, staal, loot, tin, koper, spijjouter, gout, silver, aluin, vitriool nevens edel gekken-

geleenten, dog niet so goet als in Golconda; maar wel kristal, marmar, toetsteen, zeil steen, jaspis en diergelijke: ook muscus, parels, amber grijs vermilioen en alderhande vers-aarde. Daar is overbloed van ge- vogelste / vis en andere beesten.

1685.

Men vind in China veel medicinale wortelen en kruiden; onder ande- ren ook de wortel Genfinge of Nisi, insonderheid onder de Groten in ag- ting. Dese wortel Nisi word also by de Chinesen genaamd / om dat sy de gedaante van een mens heeft die met de benen van den ander staat: sy is niet seer dik / maar gomatig en geheel doozschijnig by na als d' Arabise gom, onder met veel beseltjes gelijk de angelica; dog niet dikker als een toebaks-pijp / 't katti word in China self verkogt voor 30 / 40 / 50 en meer tail. Van dese wortel een vierde loot zwaarte aan dunne schijfjes ges- neden / en in een weinig water opgekookt en gebruik als thee, ver- sterkt wonderlijk de natuur; insonderheid van oude / als ook sieke en uitgeteerde menschen. De China Rhabarbar Gingbar en Schorconera zijn daar overbloedig. De Radix China wascht overal door geheel China, en meest in 't wilde / maar d'opregte wascht in 't Landschap Suchien by en ontrent Lunping in de Pijnappel-boschen; dog die aan ons verkogt word is altemaal wilde China, die men 't piekel / dat is 120 pond / voor 2 / 3 a 4 tail van haar kon kopen. Dese wortel is 1530 eerst in Europa bekend geworden en van de Portugesen daar in gebragt. De Rhabarbar, Taihoang by de Chinesen genaamd / valt in de Landschappen Xensi en Suchuen, en word met grote voorzigtigheid geplant en aangequeekt; sy heeft bladeren van gedaante als kool-bladeren. Al de Rhabarbar die men in Europa vind; 't zy datse daar van de Morea, Persianen of andere volkeren gebragt word / wascht in China en nergens anders. Hoewel de Gingber op veel plaatsen in de wereld gebonden word / so isser geen plaats daar sy beter / weeliger / en overbloediger voorkomt als in China, wordende deselve daar ook veel in suiker ingeleid / en alsdan ver- fouden.

In geen plaats van geheel China groeit de Thee of Tsia weeliger als in 't Landschap Nanking by en ontrent de stad Luchen, en wascht voort nergens anders so veel ons bekend is / als in China, Siam en Japon, by welke volkeren sy ook meest in 't gebruik en in grote agtinge is. Sy wast niet in 't wilde / en is ook geen boom of kruid / maar een tamme heester; dewijl sy sig in veel takjes verspreid en opschiet in manier als by ons de beste of rose-boom. Dese heester word op 't veld gepoot op heu- veltjes ontrent dyle boet van den ander / sy wast van onder tot boven met blaatsjes / die voor spits toelopen / en rontom aan de kanten gekoz- ven en donker groen van colour / zijn by na als de palm / dog groter. Schoon dese blaatsjes van gedaante niet verschelen / so verschelen sy eg- ter in groothed: want van beneden na boven gaande worden sy klein- der; en daarom teld men aan een heester vijferhande blaatsjes. De eerste of onderste die de grootsie zijn / komen met onse tuin-balsen over- een;

Veel medi-
cinale krui-
den wassen
in China.

Korte aan-
tekening
van de
Thee.

1685.

een; daar aan volgt de tweede / derde / vierde en vijfde soort / welke laatste wassende aan de toppen d'alderkleinste zijn: ook word na 't opklimmen en groothed der blaates de prijs van 't geld verhoogd. d'Eerste of onderste soort men gemeenlijk 't katti vooz 2 / 3 / a 4. schellingen / en de bovenste of kleinste 't katti vooz 20 / 30 / 40 / 50 / a 60 en meer schellingen. De Chinesen verdelen de selve indrie soorten; als Thee Songlaw. Boy Thee en Chay Thee. Van de takjes van de Thee-boomtjes wassen ook groene knopies / daar uit bloempjes met witte blaates voortkoken / die van binnen geel zijn / en in grote en couleur de bloem of rose van een Egelantier seer gelijk zijn / maar verschillen veel van deselve in reuk. Na dat dese bloemen afgevallen zijn / so volgt er een navel / daar in en 'g swart faat sit / dat in de aarde gesapd zijnde / binnen de tijd van drie Jaren nieuwe heesters voort brengt. De gemelde Thee-blaates worden dagelyks afgeplukt en in de son gedroogd / en elke soort by den ander in digte lode bossen bewaard en verkogt. De Chinesen waken de Thee maar in heet water / en drinken deselve heet / even als wy doen: en balt die somtijds wat bitter / so doen sy daar wat candi-suiker by. De Japonders stoten de bladen / en met water gemengt drinken het also gelijkelijk op. Sommige Chinesen mengen onder 't Thee-water melk met een weinig sout. De Chinesen en de Portugezen drinken veel Boey Thee, die wat zuinder en bitterder valt. De beste Thee of die goed is moet zijn droog / groen / aangenaam van reuk als men die in de hand vryft / en geweeht zijnde / dat 't water wit en van een goede reuk en smaak is. Men moet bezorgen dat de Thee altijd droog en digt moet bewaard worden / op dat sy niet enige lugt tot haar neme; want sy is seer teer en nauw te wagten.

Als ook 't
maken van
't Porce-
lein.

't Porcelein dat 't beste en meest geagt is / word in 't vermaard Dorp Sinchtim in 't Landschap Quamsi gelegen gemaakt. d'Aarde daar 't Porcelein afgemaakt word / vind men niet ontrent 't selve Dorp / maar word uit 't Gebergte by de Stad Oxu gehaald en niet Daartingen daar na toe gebracht. Hoe wel in Oxu de Porcelein-aarde genoeg is / so konnen sy daar geen goed Porcelein bakken / dat men toefschijft aan 't water of toebereiden van d'aarde. Daar word ook Porcelein gebakken van gestampt Porcelein, dat / na sy 't gefist hebben / mengen en kneden / maar 't is so goed niet als dat van nieuwe aarde gemaakt word. d'Aarde daar 't Porcelein afgemaakt word is als seer fijn sand / en word in Oxu by stukken van 3. a 4. kattis waar verkogt / ider stuk kost gemeenlijk de waarde van 8. a 9. duiten / en op ider stuk word 't Keisers merck gebruikt en also verboerd. Hoewel 't Dorp Sinchtim de voornaamste plaats is daar 't Porcelein gemaakt word / so is in 't selve de stapel of hoest-merkt niet van 't Porcelein, maar in 't vermaarde Dorp Eciengen, 't welke leidt aan de Rivier Kiang by 't meer Payang schuin over Nanking, van waar 't voort door 't gehele land en 't Grijk China vervoert word.

Door wy dit Hoofst-stuk eindigen / sullen wy kortelyk aanhalen de Keisers die 't Rijk China beheerscht hebben. 1685.

De Keisers die 2952 Jaar voor Christi Geboorte tot 't Jaar 419 na Christi Geboorte China beheerscht hebben / zijn genaamt geweest Fobius, Ximinges, Hoangtijs, Xiohamis, Chuenhais, Cous, Xumis Yvus, Hioa, Xanga, Gangus, Cheva en Cijna, na welke laatste Keiser 't Rijk China genaamt is. Daar na volgde de stam Hanaen Leupangus, en uit deselve vijf koningen. Da' t ondergaan van dien volgde den stam Tanga en Sunga, welke regeerde tot 't Jaar 1278 na Christi Geboorte; in welk Jaar de Tartaren, die 72 Jaaren agter een tegens de Chinesen geoorlogt hadden / geheel China hebben ingenomen / en de stamme Sunga uitgeroeid hebbende / setten een nieuwe stam / Ivena genaamt / op de Chinese Throon, welke stam regeerde tot 't Jaar 1368 / in welke tijd een armen dienaar van een Chinese Offer-paap Hu genaamd opstond / 't gehele Land in roer stelde / en als hy lang als Rober had gehandelt / wierd hy eindelyk een magtig Veld-overste / en heeft de Tartaren geheel uit China verdreven / sig zelfs op den Throon geset / en hem Hunguvis, dat is / een scrijdbaar Veld / laten noemen. Dese regte 1368 de stam Taiminga op / die 280 Jaar 't Chinese Rijk heeft bestierd / en 1644 wederom geheel is uitgeroeid / en is een nieuwe stam Taicinga of Groten Tartarise Cham op den Throon gestegen.

Wat voor Keisers China beheerscht hebben.

V. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

Een korte beschryving van den laasten *Tartarisen* oorlog met de *Chinesen*. Aart der *Tartaren*. En *Chinesen*, die van de *Tartaren* gehaat worden om haar gelukkig leven. Oorzaak der twist tusfen beide de Natiën. De *Tartaren* maken preparatie tot den oorlog, en vallen in *China*. Aanbieden egter de *Chinesen* Keiser onder sekere conditien de vrede. 't Welk de *Chinesen* Rijks-Vorsten afslaan. De *Tartaren* worden uit *China* gedreven, dan keren andermaal met groter magt wederom. Dapperheid ener *Chinese Veld-overste*. Oorlogen ook in 't Rijk van *Corea*. Veel *Chinesen* begeben haar tot roven en verraderye. Grote oproeren in *China*. Beoorlogen malkanderen. Twee voornamste Rovers plegen grouwelijke wreedheden, waar van den enen de Keiserlijke Hoofstad inneemt. De Keiser dood sijn dogter

dogter en verhangt hem selve. De Rover *Lycung* laat verscheide Groten doden, waar door de *Chinesen Veld-beer* met hulp des *Tartars* hem op den hals komt. De Rover neemt met grote schrik en een grote buit de vlugt. VVord van de *Chinesen* vervolgt, die hem verslaan. De *Tartaren* maken haar meester in dit troubel water. De *Chinesen* verkiesen verscheide Keisers; waar door ook grote oneenigheid ontstaat. 't *Chineese* geluk begoft een weinig adem te scheppen; dog geraakte in korte tijd ten enemaal uit. Verraderye onder de *Tartaren*. Onmenschelike wreetheden eens Rovers. Dood veel van zijn Soldaten, als ook *Chinesen Philosophen*, nevens een groot getal *Chinesen*. Dood een menigte van zijn vrouwen, en onmagtige Soldaten. Grote Zee-rover en desselfs magt tragt na de *Chinesen Kroon*, maar geraakt om 't leven; dog zijn Soon neemt 't bewind weder aan over de vloot, en neemt 't Eiland *Tayowan* van de *Hollanders*. Korte beschryving van de Stad *Macao*. Treffelijke Jesuiten Kerk aldaar. Vertrek uit *China*, en hebben groot perikel om de schepen te verliezen. Komst op *Batavia*.

1685.

Natuur der
Tartaren.

MEn behoeft sig niet te verwonderen over de verscheidenheid deser twee volkeren; namelijk / de *Chinesen* en *Tartaren*, so in haar omgang als manier van leven: want de *Tartaren* zijn van alle tijden een krijg en roofagtig volk geweest / behelpende haar of met den oorlog / en als sy die niet hadden met 't struikroven. Deselve hebben ook weinig reden of goede manieren over haar / maar leven bykans als woeste menschen onder malkanderen / trekkende en reisende by troepen met haar legers van d'ene na d'andere plaats / om also een goede buit te bekomen / en haar nabuuren nadelig te zijn. Sy onthouden haar met vrouwen en kinderen meest op 't veld in stropen hutten of tenten van vellen gemaakt / levende doorgaans seer armeligh en sober in de Wossen / en wederstaan ligtelyk alle kondeen ongemak.

Natuur der
Chinesen.

De *Chinesen* in tegendeel is een volk van een gehele andere natuur; de selve zijn minzaam / beleefd en wel gemanierd / beminnende landbou / schipbaard en koopmanschap; zijn byanden van den oorlog / ten waar haar de selve op den hals word gebzongen / zijn liefhebbers van konsten en wetenschappen als ook van vrouwen: in 't kozt gesegd / menschen die goed leven en vrolijke omgang beminnen / en dat verkregen hebbende / soeken 't selve altijd te behouden.

Die van de
Tartaren

De *Tartaren* de *Chinesen* om haar gelukkig leven en vrugtbaarheid / nevens de rijkdommen haars lands benijvende / hebben veel aansagen op

op dit Rijk gemaakt / 't selve dikwils besprongen / en eens by de 200. Jaren in gehad / dog zijn na die tijd weder uit 't selve gejaagd. Met dit verlies niet vergenoegd / hebben getragt haar eer / met dikwils dese landen lastig te vallen / en op deselve te roven / te herstellen / tot dat den Chinesen Keiser Vanlus haar onder gehoorzaamheid heeft gebragt / en met haar in vrede levende / liet de gehele bestiering van 't Landschap Leaton op zijn Land-voogden aan komen ; deselve de Tartarische kooplieden / die daar dagelijks handelden / seer lastig vallende / hebben haar koopmanschap en goederen seer nauw besigtigd / en hoger geschat als den Keiser haar belast hadde : waar over de Tartarise kooplieden aan de Koning van Niuche klagende / heeft 't selve aan de Keiser van China bekend gemaakt ; dog daar op weinig gehoor verkregen / also hy de Tartaren weinig was agtende : ook was de Keiser van China op dese Tartarise Koning misnoegd / om dat deselve hem niet gekend hadde in 't uithuwelijken van zijn dogter / die hy aan den Tartarise Koning van Tanyn hadde gegeven.

gehaat wor-
den omhaat
gelukkig
leven.

1685.

Oorzaak
van twist
tusschen die
twe volke-
ren.

De Tartaren 't misnoegen van de Keiser Vanlus merkende / vergaderden enig volk / so uit Noord als West-Tartarien by den ander. De Chinesen in 't Landschap Leaton hier door enig agterdenken krijsende / versterken haar Grens-steden en Scheid-muur niet 1000000 man; dog geen uitterlijk geweld op inalkander doende / leggen de Chinesen onder schijn van vriendschap den Koning van Niuche of Oost Tartarien lagen / om deselve door vergif of andersints om 't leven te brengen / dat haar wel gelukte. Dese daad maakte so groten verbittertheid onder de Tartaren tegen de Chinesen , dat sy besloten sig over 't selve aan de Chinesen te wreken / en haar van de slavernye der selver t'ontslaan. Sy te samen gespaunen / vallen met geweld en grote magt over de Muur in 't Landschap Leaton. innemende en verbrandende veel steden en plaatsen. Dit was de boornaamste oorzaak van de laatste Chinese oorlog en inval der Tartaren in China.

De Tarra-
ren maken
preparatie
tot den oor-
log, en val-
len in China.

De jonge Koning van Niuche een dapper Dors en van een goed beleid / laat onderwijlen meer volk uit Tartarien by een komen / en de Stad Tuxung, gelegen aan de Rivier Yalos; daar ook de Scheid-muur zijn begin neemt / dapper vast maken / en deselve met een goed getal krijgs-volk versien hebbende / hield die als een toeblygt-plaats / so hy door de magt der Chinesen gedwongen wierd 't land te verlaten.

De Koning van Niuche 't Landschap Leaton plonderende en beroven-
de / end dagelijks veel volk uit Tartarien tot hem komende affsaken / schrijft aan de Keiser van China, in 't welke hy kilaagt over de wreedheid en moedwil van zijn Landvoogden / over de sware schattinge / en ook over 't grontwelyk schelmstuk in 't ombrengen van zijn Vader gepleegt / niet een verzoekende / dat hy die Landvoogden daar over wilde straffen en de sware schattingen verligten / belovende hem so sulks geschiede / dat hy aansonds uit zijn Land na Tartarien soude trekken. Den Kei-

Aahbied
egter de
Chinesen
Keiser on-
der sekere
conditie
de vrede.

1685.

't Welke de
Chinesen
Rijks-vor-
sten afslaan.

ser dese brief gesien hebbende / heeft deselve sijn Raad overgeleverd / met bevel / dat sy daar in sonden handelen / 't welk tot 't beste en welstand van 't Rijk was dienende. Dese Rijks-raden hoegmoedig en laatzinnig zijnde / hebben de klagen der Tartaren weinig beherzigd; maar schreeven een schamper en smadelijk antwoord. Over 't welk de Tartar seer verbitterd wordende / is terstond na Leaton, d'eerste Hoofstad van dat Landschap vertrokken / die hy in 't kort vermeerstert / als ook 't gehele Landschap Leaton, 't welk sulken schrik in Peking baarde / dat de voornaamste Rijks-raden zelfs souden gevlugt hebben / so de Keiser sulks niet hadde afgeraden.

De Tartaren worden wederom uit China verdreven.

De saken in dese stand staande / is de Keiser Anno 1620. overleden / en desselfs Zoon Taichang een dapper Krijgsmann weder in sijn plaats gesteld; dog is na 4. maanden schielijk overleden / en wierd sijn Zoon Tienking tot Keiser in desselfs plaats verkozen / die in deugd en dapperheid sijn Vader niet besweek. Dese de Tartaren dapper aantastende / verdroef deselve uit China over de Muur na Tartariën: dog zijn na de grote onenigheden die onder haar waren ontstaan / gedempt / en na haar met vers volk versien hebbende / weder met een grote magt over de Muur in 't Landschap Leaton gevallen / en hebben 't selve wederom vermeerstert.

Dan keren andermaal met groter magt wederom.

De Tartar laat een bevel uitgaan / dat alle Chinesen onder sijn magt zijnde / op verbeurte van 't leven 't hair van 't hooft souden afsnijden / behoudende alleen een agter tuit na de wijze der Tartaren; 't welk de Chinesen een grote pijn en afskeer gaf / vernids de selve 't hair van 't hooft voor een grote eieraad hielden. De Tartaren onderwijl de Chinesen vervolgende / hebben veel van deselve vernield en omgebragt; dog ten laaste den dapperen Veld-Overste Moavemlung, die lange tijd onder de Portugezen hadde verkeerd en in desselfs Oorlogen wel was geoeffend / de Tartaren aangrijpende en veel slagen met deselve gehouden hebbende op 't Eiland Thaoyven voor de Rivier Yalo leggende / heeft de Tartaren wederom uit geheel China verdreven.

Dapperheid ener Chinese Veld-overste,

De Tartaren haar enige tijd stil gehouden hebbende / vergaderden weder een groot heir / met 't welke sy wederom in China zijn gevallen / gedurende dese streiden tot 't Jaar 1627 / wanneer de Keiser Tienking, en binnen weinig tijd hier na ook den Tartarise Koning Tienming zijn overleden / en wierd in plaats van de overleden Chinesen Keiser sijn broeder Zunchin als Keiser gekroond / en in de plaats van den Tartarise Koning sijn Zoon Tienming als Koning in 't Rijk gesteld.

Oorlogen ook in 't Rijk Corea.

De Chinesen en Tartaren hebben malkander ook magtig op Corea beoorlogt / en veel duizenden zijn wederzijds verslagen; ook is ooit groter slag tusschen haar geschied / als op dit land Corea, daar wederzijds meer menschen zijn dood gebleven / als in 't Jaar 1626. Als de Tartaren 't gansche Landschap Leaton hadden vermeerstert / en geheel China gevaar liep / sond den Keiser sijn Veld-overste Yvenit met een grote magt

magt tegen de vyanden des Chinese Ryks om deselve dapper aan te tasten / of met haar een vrede-handel aan te gaan : want veel Chinesen vielen af van de Keiser / van dewelke sommige haar tot roven / en andere haar tot de Tartaren begaven. Dese Veld-overste wierd door veel Chinesen gierigheid van de Tartar en omgekogt / en te gelijk beweegt d'an- sen bege- ven haar tot roven en verradery, dere Chinesen Veld-overste Moav-mung te vergeven / 't welk door een roemer wijn uitgewerkt hebbende / verbond sig onder den dijn met den Tartar ; dog hield hem in 't openbaar als vyandig. Den Tartar den oorlog vervolgende / 't meeste land van Peking t'ondergebracht hebbende / is met sijn gantsche magt door de Hoofstad Peking gekomen. Den Keiser ondertusschen van 't verraad sijn Veld-overste verwittigd / ontbied sonder weten van enige van de Kaden / en sonder enig afschudding te maken de Veld-heer / leggende ook omtrent de Stad met sijn Leger / by hem in de Stad / en niet durvende enige Poorten openen / laat hem by nacht met een koozd ober de muur van de Stad halen ; en in 't Hof gekomen / laat hem aansionds 't hooft afslaan. De tydning van dese vreedige sraffe tot de Tartar gekomen zijnde / zijn met haar Leger opgebracht / en verreisden een stuk weegs van de Stad / dewijl sy vreesden dat haar aanslagen ontdekt waren / endat sy van de Chinesen sonden worden overvallen / robende en verbrandende alle plaatsen daar sy door trokken ; gelijk de Landschappen Leaton, Xantum, als ook Peking van 't selve een droevig geluegen hadden ; geduurende desen Oorlog tot het Jaar 1636 / in 't welke de Koning van Tartarien Tienmung is overleden / en wierd sijn soon Zungtha , de Vader van dese tegenwoordige Keiser in sijn plaats geset.

Dese Vorst was een wijs en verstandig Heer / die in sijn jonkheid in China hadde school gelegen / en in alle kunsten en wetenschappen van 't selve land was onderwisen / en seer van de Chinesen bemind. Maar om ook den Oorlog tusschen beide de volkeren enigints in stilstand ge- raakten.

Maar weinig tijds hier na zijn daar andere zwartigheden opgerezen / welke ook door de voornaamste oorsaken van den ondergang van China gehouden wierden. Want in verscheide Landschappen zijn grote oproeren en onenigheden ontstaan. Ook zijn veel Legers tegens mal- kander te velde geweest / tragtende een ider sig een brok van 't verdruk- te China toe te eighen : insonderheid in de Landschappen Suchuen en Quicheu. Daar op volgde een grote hongers-nood / vermits de me- nigte der spinthanen die 't gewas verteerden / willende den Keiser Zungchiu , dat een gierig man was / egter de schattinge opgebracht hebben / 't welk door de gedurige verwoestinge en misgewas d'onder- danen / insonderheid in de Landschappen Xantum en Xensi onmogelijk was. Door de nood gedrukt / seiden haar tegen den Keiser / en ver- gaderden agt Legers by den anderen / die malkander niet komende verstaan / dapper tegens den ander woelden ; dog zijn eindelijk tot twe

Grote op- roer in Chi- na.

Beoorlogen malkander.

1685.

Legers gekomen / hebbende ook maar twee Oversten / als Lycung en Changhienchun. Dese twee ook enige tijd om de meesterschap strijdende / konden malkander niet overwinnen / maar scheiden van den ander / trekkende Lycung met zijn Leger na 't Noorden in de Landschappen Xenfi en Honan , en Changhienchun in de Zuider delen van China in de Landschappen Sucheun en Huquan.

Den Tartar hield hem stil en sag 't werk met goede ogen aan : want dooz dese inlandse twist begon 't Chinese Keiserrijk seer te sakken / en stond in gebaar van onder te gaan / robende en bzaudstigtende dese twee Roovers Lycung en Changhienchun 't gantsche Land / en staken dijken en dammen dooz / lieten 't water over de landen loopen / waar dooz veel menschen en beesten zijn verzonken. 't Selve geschiede doen Lycung 1642 in 't Landschap Xenfi de grote Hoofst-stad Caifung , en kozt daar aan de grote Hoofst-stad Xigan belegerde en innam / en sig tot Keiser liet uitroepen / also hy nu niets te bresen had / gaande 't aan alle kanten met hem booz wind. Zijnde ock veel Rijks-raden op de Keiser ongenoech / om dat deselve de Kamerling Gui te veel gehooz gaf : dog de Keiser om de Heren genoegen te geven / heeft de Kamerling laten doden / hopende dooz desselfs dood sig met de Raden te verenigen ; maar sy in tegendeel zijn met Lycung aangespannen. En heeft sig daar op Lycung na Peking begeben / op hoop van d'overige Rijks-raden op zijn hand te krijgen / en de Stad met bepraad in te nemen ; dog de Keiser desselfs aankomst vernemende / sond hem zijn Veld-overste Lius met een groot krijgshere tegen ; dog by 't Leger van Lycung komende / zijn de meeste volkeren van hem afgeballen / verhangende de Veld-overste hem selve uit nuiroefstigheid aan een boom. Lycung daar op in de Stad vallende / verniestert de selve / en was al binnen de tweede Poozt van 't Hof / booz dat de Keiser 't selve gewaar wierd : want de gelubden daar by hem 't meeste op betrouwde / hadden hem schandelijk bepraden. De Keiser met droefheid beladen / is in zijn vertrek gegaan / en zijn dogter dooz stoken hebbende / heeft hem in zijn thuin / gelijk ook de Keiserin en veel van haar vryden aan een boom verhangen. Lycung als Keiser gehuldigt / heeft nog twee van des Keisers soontjes / nevens veel boozname Adel en hoge staats-personen laten ombzengen. Ook gaf deselve bepraad aan zijn soldaten de Stad drie dagen te plonderen en alle moedwil te plegen. Aldus wierd de Keiserlijke Hoofst-stad Peking dooz de Roover Lycung vrazadelyk ingenomen / en de Keiserlijke stam Taiminga , die dooz de Roover Chu zijn eerste beginsel had genomen / wierd weder dooz de Roover Lycung verdelgd en uitgeroeid. Hy heeft ook laten ombzengen den ouden Vader van de Veld-overste Usangue , Generaal van 't Chinese Leger / dat in Leaorang tegens de Tartaren lag / waar ober de Veld-overste so op den Roover Lycung verbitterd wierd / dat hy met den Tartar 't samen spand / en tragt sig ober de dood van zijn Vader te wpeken ; en is mede de Tartarise Generaal ober een gekomen dat sy

Twe voorname Roovers in China plegen grouwelike wreedheden.

Waar van den eeren de Keiserlijke Hoofststad inneemt.

De Keiser doodt zijn dogter , en daar na hem selve.

De Roover Lycung laat verscheide Groten doden , waar door de

haar

haar Legers souden verenigen / en also gelijk na Peking trekken om Lycung te verdelgen / en dat gedaan zijnde / soud den Chinesen Veldhoofstman 't Keiszerrijk voor eerst aannemen / en den Veld-overste der Tartaren voor zijn gedane onkosten en hulp / geven een rijkelijke beloning van goud, silver, juweelen, zijde stoffen en lakenen, beneffens een groot getal jonge Maagden. Ook wierd besloten om die van Peking nog groter schrik aan te jagen / dat men alle Chinesen van 't Leger op de Tartarise wijze 't haar soude afscheren en kleden.

Chinesen
Veldheer
met hulp
des Tartars
hem op den
hals komt,

1685.

Dit verdrag tusschen beide de Veld-oversten bevestigd / send den Tartar een afgesondene uit zijn Leger na Tartariën, om spoedig meer hulp-troepen / en ook om de jonge Koning by hem te krijgen / op hoop van hem Keiser te maken. Wordende dit heimelijk en buiten weten van de Chinesen Veld-overste besteken.

Beide de Veld-oversten met haar Legers na Peking trekkende / wierd Lycung dese aantogt verstaande seer bezweest / also hy oordeelde dese magt niet te kunnen wederstaan / en is met al de rijkdomen en schatten / die de stam Taiminga, besaande in 16 agter een volgende Keiseren in 280 jaren by een vergaderd hadden / gevlugt uit Peking naar 't Landschap Xonfi; dog wierd door de Chinesen en Tartars vervolgd / en veel van de sijne ter neder gesabeld / en de buit ten dele ontnomen / en keerden de Chinesen en Tartaren weder na Peking, die haar sonder tegenstand heeft overgegeven.

Waar door
de Rover
met grote
schrik en
grote buit
de vlugt
neemt.

De Oost-stad Peking door beide de legers ingenomen / tragt de Chinesen Veld-heer Usangue een Keiser uit de stam Taiminga op de Chinesen Troon te setten / en bedankt de Tartarise Veld-heer voor zijn getrouwte hulp en bystand / en versocht hem te gelijk of hy met zijn leger weder wil afstrekken / dat hy hem de beloofde schatten en jonge maagden sal laten toekomen; dog de Tartarise Veldheer antwoorde / dat sulks als nog niet geraden was / maar dat men 't land eerst geheel onderdanig moest maken / en in rust en vrede stellen / endies halven nodig dat hy de Rover Lycung met zijn magt soud vervolgen en zoeken te vernietigen / zullende hy de Stad Peking tot zijn wederkomst bewaren.

Den Chinesen Veldheer met zijn leger na de grensen van Xonfi en Xanfi vertrokken / verslaat Lycung, en dat gedaan zijnde / vervolgt den andere Rover Changhienchung, die sig in de Zuider Landschappen onthield.

Word van
de Chinesen
vervolgd,
die hem
verlaan:

Terwijl de Chinesen Veldheer met 't verdelgen van dese Rovers bezig was / so zijn een grote menigte krijgsvolkeren uit Tartariën in China gekomen / mede brengende 't ses jarig soontje van den overleden Koning Zunghe, die hy op den Chinesen Troon set en doet hem Keiser van China kronen en uitroepen / gedevende hem de naam van Xunchi, en noemden de Keiserlijke stam / onder hym zijn begin nemende Taicung, die nog heeden de Keiserlijke Troon van China besit. Also geraakten de Tartaren eindelijk met gemak aan de Kroon van China / daar sy so veel Jaren om hadden geoozlogd.

De Tartaren
maken haar
meester van
China in dit
trouwel-
water,

Also

1685.

Also dese jonge Keiser een kint van 6. Jaren / onbequaam tot de Regeringe was / heeft zijn Oom Amavanga 't Rijk's-bestier met de Rijk's-raden waargenomen / die de overwoonnen Chinesen vreedzaam regeerde / minnelyk besjegende en grote vyfheid gaf / stellende de selve mede in de Regeringe; dog hield de Rijk's-magt aan hem selve.

De Zuiderlyke Landschappen hoizende dat een jonge Tartaar'se Keiser op de Chinesen Troon was geset / en dat de Noorder Landschappen onder zijn gebied stonden / wierden seer verslagen; dog na enige tijd wederom moed grijpende / spannen met malkanderen te samen / en kiesden een tweede Keiser uit 't geslagte Taimunga, zijnde een soons soon van den Keiser Vanlius, en een neef van de Keiser Zungchin, die zijn Hof in 't Landschap Honan hadde gehouden/maar was/vermits d'ongemakken vanden Oorlog geblugt inde Stad Nanking, alwaar hy tot Keiser wierd gekroond. Deselve enige afgesanten aan Amavanga tot Peking gesonden hebbende / met aanbieding van vrede / word afgeslagen / en send hem in plaats van de vrede toe te staan een grote magt Tartaren op den hals / om hem te vernietigen; dog die van Nanking stelden haar dapper tegen deselve / en souden haar afgeslagen en haar Landschap behouden hebben / so niet een andere / zijnde een jong persoon / die hem uitgaf voor d'oudste soon van de Keiser Zungchin was opgestaan / en hem voor Keiser had laten uitroepen / welke saak een grote oproer en onordder in de Stad Nanking veroorzaakte; want d'een hield 't niet met dese / een ander met die die alrede gekroond was. In welke tijd de Tartaren in 't Landschap Nanking vallende de stad belegerden / en hebben / deselve beroberd hebbende / dese opgeworpen Keiser gebangen na Peking gesonden / alwaar hy buiten de Stad in 't bywesen van den Keiser en zijn Raden met een pees van boog wierd geworpd / dat hy de Tartaren d'eerlykste doodis. Aldus is den nieuwen Keiser Hungquang, hebbende hy ontrent een Jaar de naam van Keiser geboerd 1645. om 't leven gekomen.

De Tartaren dit gehele Landschap vermeerst hebbende / trokken in de Landschappen Chekiang, Kiangsi, Hunguang en Quantung; die sy ook alle / naar enige tegenstand veroverden / en voor de Hoofst-ad Hangcheu gekomen / daar veel voornaame Adel binnen was geblugt / hebben tegens Lovangus, gebozen uit de stamme Taiminga, die d'invoudereren tot Keiser wilden kronen; dog heeft 't geweigerd / maar wierd haar Veldheer / een slag gedaan / in welke de nieuwe Veldheer Lovangus is gesneveld; kiesende de Chinesen weder een andere tot Keiser / ook uit de geslagte Taiminga, genaamd Lu. De Tartaren die wederom met magt aanvallende / slaan de Chinesen op de blugt; maar stellen haar kort daar aan weder tot tegenweer / en maken nog een Keiser / mede uit de geslagte Taiminga, Tangus genaamd.

Dese twee Keisers misnoegd en wangunstig den een den andere zijnde / heeft grote twedragt en onenigheid veroorzaakt; waar door de Tartaren

De Chinesen
verkiezen
verscheide
Keisers,
waar door
grote on-
enigheid
ontstond.

baar

haar ligtelijk hebben verzeven / en jaagden den Keiser Lu van 't baste land op 't Eiland Cheuxan, 't welk seide tegen over Nimpo, en heeft sig aldaar veel Jaren onthouden. Dit Eiland Cheuxan of Papen Eiland, wordende vooz d'overkomst van de Keiser Lu maar dooz enige arme Duffers bewoond / is heden dooz de grote toeloop der Chinesen die haar vlijtende Heer volgden / met 72 schone Steden beset / en is seer vrugtbaar en volk-rijk. De Hoofst-stad Kinhoa, daar den Tutang 't bevel hadde / sielede sig dapper tegen de Tartaren ; dog wierd eindelijk gedwongen de Stad over te geven : doende dit Opper-hoofd sig met vrouwen en kinderen dooz een ton bos kruit in de lugt springen / om niet inde handen der Tartaren te vallen.

Daar na valt de Tartar in 't Landschap Fokien, dat hy met weinig moeite in nam / vernids de Zee-rover Chingchiung hem dooz sijn raad daar in behulpzaam was. De Chinesen verkozen wederom een nieuwe Keiser / Junghus genaamd / uit 't geslagte Taiminga, op hoop dat hy haar van de Tartaren soude verlossen; want de Veldheer die over 't Landschap Quanting van de Tartar gesteld was / viel van deselve af / en er-
't Chinese
geluk be-
gost een
weinig
adem te
scheppen.

Da't beroveren van dit Landschap vielen alle andere plaatsen tot den Tartar, en haar onder sijn gehoorzaamheid gebragt hebbende / be-
Dog ge-
raakt in
korte tijd
ten ene-
maal uit.

Als Amavang, Oom van de jonge Keiser / die om sijn goed en deugtzaam leven so wel van de Chinesen als van de Tartaren was bemind / die veel overwinningen had bevogten / en geheel China onder de gehoorzaamheid van de jonge Keiser had gebragt / 1651. was overleden / met seer grote droefheid van d'ingesetenen / so wel van de Chinesen als Tartaren, heeft desselfs dood een grote verwarring in 't Hof veroorzaakt / vernids een andere Oom van de jonge Keiser 't Rijks-besier wilde aanbaarden / onder voorzendinge dat de jonge Keiser nog onbeguaam was de Rijks-saken waar te nemen; dog meest alle Rijks-raden stelden sig tegen deselve / en stelden de jonge Keiser op den Troon / en riepen hem uit vooz wettige Keiser van China, dooz welk doen sijn Oom seer mis noegd wierd / dog moest geduld nemen.

Nauwlijks was de kroninge gedaan / of de gebaarlijkste aanslagen / die sijn Oom Amavanga in 't heimelijk tegen de jonge Keiser voorgenomen had zijn aan den dag gekomen / waar over de jonge Keiser seer toornig wierd / en heeft 't lijk van Amavanga wederom uit 't graf laten nemen / 't lijk met stikken laten slaanen met roeden geesselen / 't hoofst
Verraders
onder de
Tartaren.

1685.

van de romp af houtwen / en schandelyk mishandelen / even of 't in het leven was geweest. Aldus verdween de glorie van dese vermaarde Veld-Oersa / die so veel swaare strijden met de Chinesen had gedaan / en so veel overwinningen op deselve had bevochten / wordende alle die van sijn geslagte en aandit grote bezaad / schuldig met de dood gestraft of ewig gebannen.

Onmensche-
lijke wreed-
heid eens
Rovers.

Wat aanging de Gover Changchienching daar boven van verhaald is; dese was in de Landschappen Suchuen en Huquan, en pleegde aldaar in d'overheerde Steden onmenschelyke wreetheden; so met moorden / vrouwen schenden / brandstigten als roven / insonderheid in het Landschap Suchuen; alwaar hy met groot geweld de koninglyke tijtel aangenomen / sijn eerste proef-sink dede in de Hoofst-stad Chingtu, met 't ombrengen van seker Onder-koning uit 't geslagte Taiminga, die aldaar sijn Hof hield met nog 7. andere Princen uit de selve stam / die hy alle seer wreedlyk heeft laten ombrengen / om dat sy hem in sijn godloos booznemen niet souden hinderen. Hy onderhield veel spioenen / die hem alle gelegentheid aanbrogten. Een van deselve na 't Landschap Xansi gesonden hebbende 't selve te verspieden / is de spion agter gebleven / vresende sijn wreeden aard. De Gover liet daarom hy na de geheele Stad daar dese Spion woonde verdelgen. Als sijn Scherprechter / die hem in 't uitvoeren van sijn moorden diende gestorven was / so liet hy alle de Doctoren / Meesters en vrynden / die hem gediend en hem opgepast hadden / ombrengen. Hy was ook so verbitterd tegen de Mandarins, Bevelhebbers en Overigkeden der Steden / dat hy binnen de tijd van drie dagen over de 6000 dooz sijn soldaten liet doden. Hy dede een Voorzitter van den Hogen Raad levendig billen / om dat hy sonder weten van hem een Wyfgeer uit de Stad had laten gaan.

Dood veel
van sijn
Soldaten.

Als hy de Stad Hunchung een seer sterke Plaats / die als een scheids-paal tusschen de Landschappen Suchuen en Xensi is gelegen hadde belegd / en hy deselve eindelyk met verlies van 40000 man / die van hem na 't Tartars Leger waren overgelopen / met schande moefte verlaten / wierd hy daar over so toornig / dat hy van de soldaten / die mede in 't beleg hadden geweest / veel honderden moooddadig liet ombrengen / met voorgeben / dat sy haar niet wel gequeten hadden / met welke moord hy vier dagen bezig was. Enige van deselve heeft hy levendig laten billen / met stroom opbullen / en also na de Steden gesonden om de selve te verschrakken / en de Steden daar dooz aan hem te doen overgeven / als mede tot schrik van sijn soldaten / op dat sy op andere tijden beter souden vegten / en de Steden niet verlaten als hy die belegerd hadde. Hy dede eens van sijn stryds-volkeren / enige 1000 Chinesse Wyfgeren en jonge Scholieren vermoorden / onder voorwendel / dat sy te twisfig en vershillig in haar reden twisfig waren / en om deselve van dese twist te verlossen / heeft die alle doen doden.

Alsook
Chinesse
Philosof-
phen.

Ook dede hy met veelderhande wreetheden ombrengen 600000 bur-
gers

gerst van de stad en onderhoorige van Chingtu, om reden dat sy alle spi-
 ens en landbezraders waren / die boozgenoomen hadden hem te verdel-
 gen. Om sijn soldaten en bloeddozige beulen te slyden / en in desen
 godlosen handel te versterken / seide hy tegens haar: ik hebbe 70 sche-
 pen in de Rivier Kiang laten sinken / geladen met silber / dat sal ik u alle
 toteen buit geven: en om onze oberwinningen te beter te vervolgen / en
 onbelemmerd te wesen in onse voozspoed / so moeten wy ons van alle
 sieken / oude en gebrekkelyke menschen die't Leger niet kunnen volgen
 ontlasten / als ook van onse vrozoutwen / en deselve nevens de sieken om-
 hzengen: want overal vinden wy schone vrozoutwen genoeg / daar een
 ieder als dan sijn welgeballen kan mede doen / en ik als u Hoofst sal u
 daar getrouwelyk in voozgaan. Nauwelijks waren dese woorden van
 hem gesproken / of de bloedige moord nam sijn begin / en wierden eerst
 alle sieke / kreupelen en oude lieden / die't Leger niet konden volgen / ter
 neder gehakt / en doen moesten de vrozoutwen op't moord-toneel verschi-
 nen / woerdende aankonds 300 schone vrozoutwen van de rober omge-
 bzagt / uitgesegt 20 die sijn keiserin souden dienen en oppassen.

Nevens een
 groot getal
 Chinesen.

Dood een
 menigte
 van sijn
 vrouwen en
 onmagtige
 besoldelin-
 gen.

De Soldaten siende op wat wijze haar Opperhoofst haar was booz-
 gegaan / vingten ook alle gelykelyk aan haar vrozoutwen dood te slaan /
 behalven dat enige van d' Overste een of twee van haar wijben in't le-
 ven behielden. Als desen Tyran een onnoemelyk getal menschen had
 doen omhengen / en niet wist waar mede hy sijn moozdlust sould verza-
 digen / so moesten't de Paleisen / Huisen / Hoben en sierlyke Gebou-
 wen ontgelden / als ook de vermaarde Hoofststad Chingtu en meer an-
 dere / die hy tot de grond toe vernielde; en dede ook alle Tuinen en ge-
 wassen vernielen / op dat sy geen vrozoutwen meer souden boozthengten.
 Dog eindelijk is desen Tyran dooz een Tartarise Veld-overste, die hem
 verholde in't jaar 1644 met een pyl doozschoten / en sijn geheel Leger
 verslagen.

Chinghchiang of Iquon de vermaarde Zee-rober was van geringe ou-
 ders in't Landschap Fokien geboren / en na dat deselve enige tyd in
 Macao onder de Portugezen / als ook op Tayowan onder de Hollanderz
 had verkeerd / en met de Portugezen in de Manieljes en Japan gebarren /
 so kreeg hy enige vaartuigen en kooplieden op de hand / waar mede hy
 sig in't eerste tot de koophandel begaf / en deselve enige tyd gepleegd
 hebbende / veranderde die in't roven ter zee / niet alleen op vzeemde
 volkeren / maar ook op de Chinesen. Te mets grote rijkdom en veel
 schepen by den ander vergaderd hebbende / heeft de Chinesen in alle haar
 Havens en Eilanden daar dapper mede gequeld / waar dooz sy genood-
 saakt wierden haar met hem te verenigen. Als de Tartaren inde Nooz-
 der Landenschappen de meester wierden / hield hy't met de Zuider Land-
 schappen; bindende overal goede en bequame Havens / om sijn scheeps-
 vloot / die wel tot't getal van 400 so grote als kleine vaartuigen was
 vermeerderd / te bergen / en deselve met't gene nodig was te vooz sien.

Grote Zee-
 rover.

Deselve
 magt.

1685.

Tragt na de
Chineſe
Kroon.

Dog ge-
raakt om
leven.

Dog ſijn
Soon neemt
daar op we-
derom't be-
wind over
de Vloot.

En neemt
Eiland Ta-
yowan van
de Hollan-
ders.

Korte be-
ſchryving
van de Stad
Macao.

Van de grote Chineſen bemind / en ſelfs ſeer magtig van volk / geld en ſchepen zynde / leid't daar op aan / om in deſe verwerdigheden tuſſchen de Chineſen en Tartaren ſelfs Keiſer van China te worden. En alſo hy wiſt dat hy daar toe niet konde geraken / ſo lang inand van de ſiam Tai-mioga in tweeſen was / ſo ſogt hy voorz eerſt middel om den gemaakten Keiſer Junglius, die in Nanking gekroond was / om den hals te brengen; dog liet ſulks niet blijken / maar hield't met de Chineſen in een gebeins den ſchijn van byndſchap / en maakt onderwijſen ook byde met den Tartar, mogende nu oder al byz inkommenen habenen / maakt dat de Tartaren't Landſchap Fokien, alwaar hy gebozen en bekend was / met weinig moeite meerſter wierden: voorz welke daad de Keiſer hem tot beloninge Veld-overſte maakte / hem over dat Landſchap ſelbe / en met de koninklijke eernaam van Kiang / dat is; den dapperſten / vereerde; ſo hoog opgeklimmen / was onkundig dat ſijn valſo na by was. Want als de Tartaren bemerkten / dat hy niet alleen liſten en lagen leide om den Nankingſe Keiſer Junglus aan kant te helpen / maar ook om Keiſar van China te worden / ſo wierd hy om enige nodige ſaken tegen de Chineſen uit te voeren / by den Keiſer in Peking ontboden / dog is daar nooit van daan gekomen / maar om't leven gebzagt. Zijn ſonnen broeders deers tijding hozende / begaben haar op haar ſchepen / met welke ſy langs de Chineſen Kullen roofden / branden en plonderden alles wat ſy vonden / ſo wel Chineſen als Tartaren, die haar wederom verzelgden en beletteden aan land te komen; alſo dat ſy haar volk en ſchepen niet en konden voorſien met nodige behoeften / en waren dieſhalven genoodſaakt andere middelen in't werk te ſtellen. Koxinga, Voudſte ſoon / en't meeſte ervaren / hadde doernaals't opper-geſag als Admiraal Generaal van de gehele Schreepsvloot / beſtaande deſelbe in ontrent 600 ſo grote als kleine Jonken en andere Vaartuigen / met de welke hy ſig na't Eiland Formoſa begeeft / diens gelegenheid hem wel bekend was / vermits hy aldaar dikwils had gewoest met ſijn Vader / welk Eiland / niet tegenſtaande de Hollanders aldaar een ſterk kaaſtel nebens verſcheide andere baſtigheden hadden hy 1662 heeft vermeeſtert / en de Hollanders van daar gedreven; dog de Tartar geheel China onder hem gebzagt / heeft ook al d'Eilanden die onteibaar langs de kuſt van China leggen / veroverd / gelijk ook in't Jaar 1683. dit Eiland Formoſa.

Eer dat wy afbreken met deſe beſchrijving van China, ſullen wy den Leſer een korte ſchets van de vermaarde Stad Macao geven. Deſe Stad leid op een Eiland van de ſelfde naam als de Stad en op een bergagtige uithoek / eben als St. Malo in Frankrijk, wordz rontom van de Zee beſpoeld / uitgeſeideen ſmalle Sand-dijk / die van de Stad na het Gebergte gaat. Deſelbe is tot't Jaar 1644. ſeer vermaard geweest / maar is / na dat de Hollanders de Portugelen van Malacca, Ceilon en andere plaatſen hebben verdreven / en ſy ook van de Japonders uit Japon

zijn gejaagd / seer afgenomen. De Chinesen hebben de Portugezen eers-
tijds toegelaten op dit Eiland een Stad te bouwen / mids dat sy Jaar 1685.
lyks 10000. Capl / dat is 40000. gulden tot erkentenis souden opzeten-
gen / dat sy als nog moeten doen. Dese Stad is vooz desen Amogao
genaamd geweest na de Chinesen Tempel Amogao, die aldaar heeft ge-
staan / welke naam nu in Macao is veranderd.

De huisen komen wederzijds met een vergagtige rug aan de water-
kant / op de Portugezen wyse geboud. De straten zijn krom / onge-
lyk en onmakkelijk te gaan. Men teld 14. so kerken als kloosters in
dese Stad / waar van de Jesuiten Kerk, St. Paulus genaamd / de vooz-
naamste en eierlykste van allen is ; deselve heeft een heerlyke voozgevel
nebens een kostelyk Altaar / daar op een menigte Heiligen en Beelden
te prouk staan.

Treffelyke
Jesuiten
Kerk tot
Makon.

De selve is gebouwd op een Heuvel of Berg / so dat men 75. brede ste-
nen trappen moet opgaan eer men aan de deempel van de kerk komt ;
sy is lang 225. en breed 81. voeten. Een weinig ter zjden dese kerk is
't groot kasteel / en met veel geschut versien ; en digt by 't vozige op
een andere hoogte leid ook een kasteel Sinjoor del Gra genaamd. Op de
hele van 't inkommen van de Bay siet men een sterck Water-kasteel / dat de
gehele Bay kan bezijden / en is voozsien met 20. metale stukken / so
hele als halve kartouwen / nebens 12. yfere stukken / en is geboud
1629. Macao heeft een seer treffelyke Haven / leggende de Schepen
aldaar vooz de zee en alle winden by en beschut ; dog 't gehele welvaren
van dese eerberoemde Stad is als in rook verdwenen / en byna geheel
vernietigd.

Eindigende alhier dese korte Beschryving van dit dooz de gehele we-
reld vermaarde Rijk / verbozderden onse Reise na de Hoofst-stad van 't
Nederlands Indien / Batavia. Wy hadden een goede Noozdelijke
wind en tamelyke koelte / die so sterck heeft toegenomen / dat wy ge-
noodsaakt wierden onse zeilen te minderen / en ten laatsen altemaal in
te nemen / so dat wy met een opgegyde Fok ter lens heen moesten lopen.
De Gidion, die een stuk weegs agter ons was / is sijn Fokke-mast ind-
den dooz gebroken / dog wierd dooz 't nederstryken van de sieng en fok-
ke-ree / als ook dooz enige woelingen nog staande gehouden. Aldus
ter lens heen lopende / hadden op den 11. February de Noozder vyete
van 10 graden 40 minuten / en sagen in by vooz uit een grote storting en
blanding van de zee op enige dzoogten en banken / die daar leggen on-
teent 8 a 10 myl buiten de wal / en de Bogt van Siam, genaamd Aker-
sloot en 't Hof van Holland, of de dzoogten van Paracelses, om dat op dese
dzoogten de genoemde Schepen zijn verongelukt. Onse hoers wasser
regt op aan / en by aldien 't nacht hadde geweest / souden beide op desel-
ve hebben geseild ; dog God heeft ons behoed. So haast wy de bzan-
ding sagen / wierpen wy 't lood / en bevonden op 30 vadem grond / kort
daar na 20 / 12 / 10 / en ten laatsen op 7 vadem ; daar op kort af hou-

Ons veltrek
uit China.

Staan groot
perikel om
de Schepen
te verlie-
zen.

1685.

Komst op
Batavia.

dende / is 't weder begonnen te diepen / en wy nu buiten gebaar van dese draogten / vervolgden onse Reise / en kregen te mets aangenaam en lieffelijk weder. Sagen kort daar aan 't Eiland Poelo Timon, het welke wy met al d'omleggende Eilanden voorby / en de Straat Banka doorzeilden / vindende aldaar een klein Engels Scheepje aan 't anker leggen. Onse kours vervolgende / komen na veel Eilanden voorby gezeild hebbende / op den 22 Februaary gelukkig op de Riede van de vermaarde Stad Batavia ten anker.

VI. HOOFSTUK.

KORTEN INHOUD.

De Stad *Batavia* is 't middel-punt daar de Schepen op en naar alle Landen in d'Indien varen. Ons vertrek na *Bantem* en aankomst. Bouwinge van een Fortres aldaar. 't Kasteel des Konings door een Nederlander gemaakt. Gedaante van het selve. Ons vertrek van daar na *Batavia*. Justitie over enige hoge Officieren op *Batavia*. Ons vertrek na 't Rijk *Bengalen*, en enige andere Schepen na verscheide andere Gewesten. Ik wierd verfogt of ik in 't gevolg der Ambassade na *China* wilde gaan, dog heb 't geweigerd. Sien een grote verduistering in de Maan, en krijgen een sware storm. Komen behouden voor *Bellefoor*. Zijn in gevaar van Schipbreuk te lijden. Worden in de *Ganges* van Vaartuigen met Soldaten beset, die ons wederom laten varen. Komst op *Oughe*, en Bruilofts-feest aldaar. Onlusten tusschen de *Engelse* en *Moren*. Grote *Heidense Feest-dag* van *Jan Garnaat*. Enige *Nederlandse* Schepen arriveren by ons. Lading die wy hier bragten, en van daar haalden. Herstellen ons Schip van de geledene schade, en laden 't wederom. Maken ons gereed tot vertrekken. Grote verandering onder de *Nederlandse* hoge Officieren voorgevallen. Onlusten ontstaan tusschen d'E: *Compagnie* en de *Koning* van *Golkonda*, als ook met de *Koning* van *Persien*. De *Hollanders* nemen 't Eiland *Kismis* in, en nemen verscheide *Moorse* Schepen in arrest, weke sy wederom ontslaan. VVy vertrekken uit de *Rivier van Bengalen*, en krijgen een storm. Komen behouden

den op *Batavia*. Van waar wy vertrekken na *Bantem*. Alwaar des Konings Soon trouwd; waar op een grote Bruilofts-statie wierd gehouden. Krijgen de Koning met zijn Soon aan ons boord te gaff. Zijn wederom na *Batavia* vert okken. Voor *Batavia* leggende is een *Engelse Zee-rover* aldaar aan gekomen.

1685.

Dewijl de Stad *Batavia* 't hooft en middel-punt van de Nederland-
se Oost-Indische Compagnie is / so komen dagelijks veelderhande
Schepen boor deselve / bindende wy op onse aankomst aldaar de
Schepen de Berg China, Goudstein, de grote Vissery ende Maas die uit
't Vaderland waren aangekomen; nog lagen daar de Schepen Hendrik
Maurits, Helvoetsluis, Zierikzee, Poeleron, Bombay, Oosterblokker,
Delfshaven, Swanenburg, Makasser, 't Voorhoutje, 't Duifje en het
Portugees Schip Rosairo met nog een ander van Macao gekomen / als
mede twee Engelse nevens nog een ander groot Schip / komende uit de
Manieljes, en menigte van alderhande Vaartuigen; als Hoekers /
Chaloepen / Jonken.

De Stad *Ba-
tavia* is 't
middelpunt
voor de Ne-
derlanders
in Asia.

Wy verstonden alhier op *Batavia* dat d'eerste besendinge of Retour-
vloot 1684 in de maand November van *Batavia* na 't Vaderland gezeld-
bestond in de Schepen de Princes Maria als Admiraal / Kortene als
Vice-Admiraal / 't Princeland als Schout by Nagt / Honsholredijk en
de Vryheid. De E. Heer Lugtenburg voerde als doen 't bevel over dese
5 Schepen.

In 't selve Jaar zijn mede van *Batavia* over Bengalen na Holland
gezeild de Schepen de Romein en de Juffrou Anna, en over de Kust van
Ceilon de Schepen Silverstein, Koeverden en Langewijk.

De derde en laatste besendinge van *Batavia* na Holland geschiede in 't
laast van February 1685 / bestaande in drie Schepen; als de Beurs,
Jamby en St. Martensdijk, en wierd kojt daar aan nog een klein Scheep-
je met brieven na Holland gesonden.

Wy werden naar enige dagen leggende op de Gede van *Batavia* gelast /
om met ons Nagt Naaldwijk na *Bantem* te gaan / en aldaar brengen
enig klinkerd-steen en pallissaden / tot opbouwinge van een nieuwe Pag-
ger of Sterkte aan de ingang van de Rivier by de boom / diens figuur
ruits gewijs soude zijn / en iber zijde van 't vierkant 30 roeden lang /
welke alrede was afgepaggerd toen wy daar aangquamen. Wy hadden
ook geladen 9 kisten met geld / nevens enige geschenken boor den Koning:
met ons ging ook na *Bantem* de Capitein Lokhorst van Uitregr, deselve
foud van daar op *Batavia* brengen de Heer Karel Hartsing; dog op *Bantem*
komende / was deselve vertrokken / en in zijn plaats voorgesfeld de
Heer Everhard van der Scheur. Terwijl wy alhier lagen is nog van *Ba-
tavia* by ons ten anker gekomen 't Schip de Maas ende Chaloeppalicate,
mede met pallissaden en klinkerd-steen geladen.

Wy ver-
trekken na
Bantem.

Aankomst
voor Ban-
tem, en
brengen
steen, &c.
aldaar tot
de bouw
van sekere
Forten.

1685.

De geschenken aan den Koning wierden drie a vier dagen naar ons aankomst onder 't los-branden van 't Kanon en Muffchetten / met een groot gevolg van Hollanders en Javanen in 't Kasteel by den Koning gezagt.

Een treffelijck Kasteel alhier door een Nederlander gemaakt.

Gedaante des selfs.

Ons vertrek van daar na Batavia, en geladen met Peper.

Ik nam dagelijks mijn vermaak in 't besigtigen en afteekenen van dese wijd vermaarde Stad en 't Kasteel / en heb ook mondeling aangaande de gelegenheid van de Stad en 't Kasteel in gesprek geweest met den Orangkay Wiroegoene of Hendrik Laurensz. van Steenwyk, zijnde deselve by den Koning in groot aansien / en nu ontrent 16 Jaeren verleden dat hy van de Compagnie was weg gelopen / en daar hadde gewoond. Deselve was getrouwd en besneden / en zijnde een man van onderbinding / en Mr. Metselaar heeft in 't Jaar 1680. en 1681. het Kasteel en 't Hof van de Koning gemaakt / tot sekerheid van desselfs Persoon. 't Hof is langwerpig vierkant / hebbende op ider hoek van 't vierkant een Punt of Bolkwerk / en aan ider van de langste zijde tusschen beide Punten een Rondeel of Halve-maan / met veel metaal en yseren Kanon versien / dat sy van de Engelse en Denen hebben gekregen.

Na 't verloop van 15. dagen vertrokken wy wederom van Bantem, en geladen met peper gezeld na Batavia, daar wy spoedig zijn aangeland. Ook waren voor de Stad aangekomen de Schepen Kronenburg, Java, Stryen, Walenburg en 't Pluitje 't Wagt-hontje.

Enige Schepen zijn ook na verscheide Gewesten van Asia vertrokken; als de Heer Karel Hasling met de Schepen Goudenstein Zienkzee na Makasser, om aldaar als Opper-hoofd te leggen.

De Heer Kooper gewesen Opper-hoofd op Japara, is met 't Schip Helvoetsluis na de West-kust van 't Eiland Sumatra, om aldaar als boornaamste Opper-hoofd te handelen / gesonden / in de plaats van Dr. Jan van Lenen, die over enige saken daar hy mede beschuldigd wierd / voor den Hogen Raad op Batavia was ontboden / om sig daar over te verantwoorden.

Justitie over enige Hollandse Bevelhebbers op Batavia.

Ook wierd de Schipper Cornelis Koeman of Kees de Grijs, die lange tijd in hegtenis had geseten / door de Hogen Raad wederom los gelaten en op bijje voeten gesteld; dog is van bediening en verdiend loon beroofd / en onwaardig verklaard de E. Compagnie opt wederom te dienen / vermits sijn bysondere Nagel-handel: dog men seide hoort daar aan / dat weder Schipper was gemaakt.

Pieter van Rijswijk van Sardam, gewesen Scheinschrijver van de Weeg-kamer op Batavia, wierd mede door Haar Ed: twe maal gepijniigd / en ten laasten openbaar op 't schabot gegeeseld / en voor 20. Jaeren op 't Eiland Mauritius gebannen / delwijl hy geen rekening aan de Weeg-baderen van 15 a 16000. Rijksdaalberg wist te doen; dog is inmiddels 't voornis van 't bannissement veranderd.

Wy worden aangeleget om na Ben-

Ons Schip Naaldwijk, nevens de Pluit Naardermeer wierden aangeleid en afgeladen / om na Bengalen te gaan. De Schepen den Berg Chi-

na, Hendrik Maurits en Schieland vertrokken in 't begin van May na de Kust van Coromandel, en quamen dees tijd wederom op de Riede de Schepen de Betuwe uit Persien, en 't Huiste Bergen uit Suratten. Ook vertrokken na Japan de Schepen de Schelde, Cakricum en de Maas; dog dese laatste moest Siam eerst aandoen. De Schepen Kronenburg en het Huiste Merwe werden aangeleid na China; met dewelke de Heren Vincent Paas en Dr. Keiser voor 't Afgesanten aan de Keiser van China na China souden overzeilen. d'Heer Dr. Kleyer ging voor 't Opper-hoofd na Japan nevens Sr. van Buitenom. d'Heer Majoor Tak sould gaan naar d'Oost-kust van Java, Samara, Japare en Karte Soera, en na 't Hof van den Groten Materam, dat hem een ongelukkige Reise was; dog sullen in 't vervolg daar meerder van seggen.

Wij op den 14. May met ons Jagt Naaldwyk gereed leggende om onse Reise na Bengalen te beginnen / wierd ik by d'Heer Dr. Louys de Keiser, een van de voornoemde Ambassadeuren ontboden / zijnde ik buiten mijn weten aan deselve aanbevolen / en heeft my gebzraagd of ik gesind was onder haar Ambassade als Chirurgyn na den Keiser van China te gaan / also haar Ed: vertrouwden wel met mijn gediend te sullen zijn / te meer om dat ik enige kennisse vande teken-wis- en meet-konst hadde / en haar lieden daar wel enige dienst sould konnen doen. Op een ander tijd sould ik dese goede gelegenheid en aanbieding gaarn aangenomen hebben / maar also wy t'zeikreed lagen / en onse Schipper die my gaarn wilde houden / my sulks sterk afradede / heb ik wy by sijn Ed: de Heer Ambassadeur Louys de Keiser verontschuldigd; en zijn 's anderdaags / namelijk op den 15. May van Batavia gezeild / en spoedig booz by Bantam en door de Straat Sunda, en vervolgens booz by de Prince Eilanden; alwaar wy drie Schepen ten anker saken leggen / en vermoeden 't twee Engelse- en een Portugees Schip te zijn / welke drie dagen booz ons vertrek van Batavia waren gezeild. Wij onse Reise vervolgende / doogzeilden kort daar aan de Linie Equinoctiaal, en siende op den 16. Juni een grote verduistering in de Maan / kregen een sterke Weste wind / die in een sware storm veranderde; deselve verbrak onse grote sieng aan drie stukken / en viel met zeil en alles van boven neder: onse grote Heer brak ook midden door; dog werd met wangen en waelingen so veel het mogelijk was weder t'samen gewoeld. De wind beginnende te bedaren / saken een weinig daar na 't hoge Land van Sonneware op de kust van Coromandel, en zeilden also met mopen aangenaaen weder langs de kust van Golkonda en Orix tot booz Bellezoor; en 't aldaar geset hebbende / vonden daar ook twee Schepen; als een Moors- en een Engelsman.

galen te gaan.

1685.

verscheide Schepen vertrekken na andere gewelten.

Ik wierd verzoegt of ik met de Ambassadeurs na China wildt gaan.

Welke ik om sekere reden weigerde.

Sien een grote verduistering in de Maan. En krygen een sware storm.

Komen voor Bellezoor.

's Anderendaags / hoe wel 't by sterck wapde / kregen wy de Flooten aan ons boord / om ons de Rivier de Ganges op te brengen tot binnen de banken en doogten / 't welke spvolbragten; dog niet sonder groote gevaar van schipbreuk; want ons Schip 15. voet diep gaande / stiet tot

1685.

Zijn in ge-
vaar van
schipbreuk
relijden.

Worden in
de Ganges
beset door
de Moren,
dog ons
wederom
laten va-
ren.

Komt op
Ouglie.

En Brui-
lofs feest
aldaar.

Onlusten
tusschen
d'Engelse
en Moren.

Grote Hei-
denie feest-
dag van Jan
Garnaar.

te twee reisen op een droogte van 18. voet water / waar dooz't roer uit zijn onder-haken sprong / en alleen eben in een van de boven-haken bleef hangen ; indien't nog eens op de grond had gestoten / soud't roer van't Schip geraakt hebben / en wy in't uiterste gebaar van lijf en leven te verliezen ; dog God heeft't selve verhoed.

Wy zeilden de Ganges op tot booz't Dozp groot Tanna , alwaar de Moren in plaats band' oude en verballen Sterkte een nieuwe sien en Kasteel hadden gebouwd ; dog't selve is niet geen of weinig Geschut versien en met weinig krijgsvolk beset. Met dit Kasteel trachten de Moren't op en af-komen van d'onbzye Schepen te verhinderen. Wy wierden booz't dit Kasteel komende van veel Moorse Vaartuigen vol Soldaten omringeld / die ons niet wilden laten booz'by zeilen / vermits sy meenden ons Engelse te zijn / niet dewelke sy enige scribbelinge hadden ; maar haar gesegt hebbende dat wy Hollanders waren / en sy't selve ook gesien hebbende / lieten ons onbeshadigt voort zeilen / komende wy op den 2. July booz't Nederlandse Kantoos op Ouglie behouden aan.

Op Ouglie vond ik nog veel vziinden en oude bekenden / die ik op mijn vertrek uit Bengalen 1671. aldaar hadde gelaten / zijnde deselve merke-lijk in hoedanigheid en welvaard toegenomen. Wy verstonden ook het haastig overlijden van de Heer Directeur Samuel Huisman , die op den 5. Juny was gestorven / nalatende een weduwe met agt kinderen ; waar van d'oudste dogter Juffr. Lea Huisman ontrent 21. Jaren oud / aan Pieter Willebords Kroonman aldaar / is getrouwd. De Bruijloft wierd 7. a 8. dagen met grote vreugde gebied / men sag de blaggen en wimpelen so aan land op de Logie / als ook van de Compagnies schepen af wapen / en't Kanon wierde rontom gelost ; ja de Moren selve en Heidenen waren vol vreugde / en staken een menigte van vuurwerken aan / en bedreben onder't gescreel van Trompetten / Crommels / Fluiten en Schalmeien geestige potsen en veel snakerpen.

De Logie van d'Engelse had enige tijd van de Moren beset en bewaakt geweest / zijnde haar ook den handel verboden en belet ; vermits enige verlopen tollien die sy aan de Moren schuldig waren / dit was't gemeen booz'geven ; maar de booz'naamste oorzaak was dat seker Engels Kroonman / die ontrent 170000. rupi aan Juweien ; so van Parels als Diamanten van een Moorze Heer onder sig hadde / sullende deselve in Surat te als elders booz'hem verhoopen / vermist wierd / dewijl deselve aan de Moorzen Heer geen rekening van de Juweien wist te doen / so eisten de Moren de schade van d'Engelse Compagnie ; dog't selve is booz' ons vertrek by gesegt.

Wy besogten met een Moorze Daartuig't Dozp Hakanay, ook wel Tirtagoor genaamd, enige mijlen beneden Ouglie gelegen ; in't welke den groten Feest-dag van Jan Garnaar, zender Heidense Heiligen wierd gebied : duisende menschen so Heidenen als Jentiven vergaderden uit alle omleggende plaatsen dees tijd alhier / om dese Afgod te begroeten en offerhanden toe te brengen.

De

De Afgod sat als een sierlijk opgetooid Beeld met bloemen en krans-
 sen vertieerd / en met sandel-hout besmeerd en beschilderd op een vier-
 kante triumph-wagen / gelijk op een konings Troon / die met veelder-
 hande groente en bladen was beset / en op alle hoeken met beilen en
 schellen behangen / die gedurig geslagen en geluid wierden. Rondom
 deselve zaten enige Jongens en Vrouwen die hem gestadig Betel boozhie-
 den / dog nuttigde niets van deselve. Dese Triumph-wagen was drie
 tranzen hoog / allesints beschilderd en uitgehouwen met veelderhande
 afschuwelijke afbeeldingen / en wierd op sesien wielen met touwen en
 koozden van een menigte menschen junk en oud / dog meest hoeren en
 boeven langs 't Doorp heen en weder getrokken / verselende deselve
 met een groot gejuig en geschreeu / onder dewelke men ook hoorde veel-
 derlei spelsuigen. Dese vreugde geduurde tot tegens den avond / wan-
 neer een ieder na sijn woning / en wy met ons Daartuig naar Ouglie ver-
 trokken / komende weinig tijd hier na booz 't selve de Schepen de Krijgs-
 man Walenburg, de Gidion, 't Huis te Bergen, Egelenburg en Bomba-
 yen, so dat wy doormaals met ons agt Schepen in de Rivier lagen.

Enige Ne-
 derlandse
 Schepen ar-
 riveren by
 ons,

De voornaamste koopmanschappen met dese Schepen aangebragt /
 bestond in Peper, Nagelen, Mosschaat, Japans Staaf-koper, Spiljouwer,
 Schuitlood, Quiksilver, en veelderhande seldzaamheden uit Europa als
 andere plaatsen. By d' onse wierd weder gekogt Zijde Balen, so
 werkte als ongewerkte zijde Stoffen, Armosijnen, Katoen-balen en si-
 ne Lywaten, Marisse Salampoerisi, Attentais, Hamans, Fotasse, ook
 goude en silvere Alefis, Muscus en andere dingen.

Ladinge der
 selve, als
 ook 't gene
 wy van
 daar brag-
 ten.

Ons Schip van alles herfeld / 't roer in de haken gehangen / een
 nieuwe grote mast ingeset / en afgeladen / zyn wy met ons drie Sche-
 pen op den 3. September om na Batavia te zeilen / als Naaldwijk, de
 Krijgsman, en de Naarder Meir de Rivier afgedreven / en ontmoeten ons
 ontrent de Moordenaars Hoek 't Pluit-schip Maarele, nebens twee Moor-
 sche Scheepjes, komende van Ceilon en gaande na Ouglie. Dog eer wy
 de Rivier de Ganges en Bengalen verlaten / sinnen wy de Afscheiding van de ver-
 andering onder de Nederlandse Opperhoofden in dit Rijk in 't volgende
 Jaar boozgeballen / een kort verhaal geven.

Repareren
 ons Schip
 wederom,
 en nemen
 onse lading
 in, en ver-
 trekken.

In Bengalen vertoonde sig in 't Jaar 1686 een quade Comect-ster /
 die veel veranderinge / insonderheid onder de bysondere handelaars heeft
 veroorzaakt : want so haast de Commissaris Adriaan van Reede sig in
 Bengalen vertoonde / geschiede daar een grote verandering onder de Op-
 perhoofden / 't welk wel nodig was ; d' Opperhoofden op de Buiten-
 kantoren wierden veranderd / enige afgeset en met de schepen verfon-
 den. 't Kantoor tot Dekka, Hoofstad in Bengalen, wierd ongenomen /
 als ook dat van Malda, endat van Bellefoor stond nog in twiffel. De
 Bazaâr of Merktplaats op Ouglie wierd weder aan de Moren gegeven / en
 de Prince Vlag die daar van de blagge-stok hadde afgewaaid / afgeno-
 men. De kleine Compagnie of 't bysondere handelaars geselschap

Grote ver-
 andering
 onder de
 Bevelheb-
 bers in Ben-
 galen.

1685.

wierd volkomen vernietigd / ook veel koop en Handelaars t'enemaal geruineerd / Onder-kooplieden, Assistenten, Schippers en Stierlieden afgeset / en uit Bengalen enige na Batavia, andere na Holland weg gesonden.

De Heer Nicolaüs Schagen, gewesene Bevelhebber van Malacca, die van de Hoge Regeringe op Batavia van Malacca na Bengalen was gesonden / om aldaar de Directeurs plaats te bekleden / derwijle hem dacht dat meer voordeel als 't Bevelhebbers-plaats van Malacca souden geven / wierd door d'Heer van Reede afgeset / en opgesonden met 't Schip de Tarkse Post, om dat / doen hy in Bengalen quam 400 Japanse Koperkisten voor zijn bysondere handel uit zijn Schip op Bolle Koor had aan land gebracht / wordende hy boven 't affetten en vernietigen van zijn Directeurs plaats nog veroordeeld in de boete van 25000 rijksdaalders.

De Heer Joan Pit, die de Directeurs-plaats by aflijvigheid van de Heer Huisman provisioneel beklede / en ontrent 20 jaren in Bengalen had gelegen / wiede beschuldigd van bysondere handel / wierd ook afgeset / en met vrou en kinderen over Ceilon na Holland opgesonden. 't Gebeurde ook aan de gewesene Pakhuys-meester Elsdingen met zijn huisgezin. Pieter Misdag, gewesene Fischmaal in Bengalen wierd ook afgeset / en na Batavia opgesonden / endaar by gegeven / is met 't Schip Honsholredijk na Holland vertrokken; dog wierd voor Bantem van 't Schip gelijgt / en tot Batavia gebracht / also met de laatste Bengaals-vaarders na der schrybens van de Heer van Reede ten laste van hem gekomen was / over 't welke hy sig moeste verantwoorden. Al de vroulieden in Bengalen wonende / en ongehuwd / wierd bevolen te vertrekken. Sr. Pieter Willebordtz. wierd door de Heer van Reede Directeur gemaakt op goedkeuringe van zijn Edelheid en Hoge Regeringe van Batavia. Die Matrosen van de Compagnie weggelopen in Bengalen, wierden opgehangen / derwijl sy op 't aangeboden vergevenisse niet wilden ophouen; dog hoort daar aan gebangen / zijn deselve gehangen.

Op de Kust van Cormandel ontstonden ook enige onlusten tusschen de Koning van Golkonda ende de Ed: Compagnie, veroorzaakt door twee Jentylle Kooplieden, aan de welke de E: Compagnie volgens gemeen gebruik vandeze Landen / ontrent 9 a 10 tonnen gouds hadden uitgeschoten so aan gredewenningen als aan koopmanschappen / waar voor dese kooplieden alrehande soorten van zijn Lijnwaten / geschilderde en ongeschilderde Citsen en kleden souden laten maken; maar deselve zijn niet de gelden en goederen in 't land gebligt / en van 't volk van de Koning van Golkonda gebangen en om 't leven gebracht / nemende de Koning de gelden en goederen na sig. De Compagnie dese gelden en goederen van de Koning van Golkonda eischende / is daar over tusschen deselve een grote twist en onenigheid geresen / en heeft de Compagnie de Buiten-kantoren / als Palicauw, Dasseron en andere opgeligt / de Pakhuysen verzegeeld / en de Moorle besetting uit de Stad Maselapanam gejaagd

Onlusten
ontstaan
met de Koning
van
Golkonda.

gesaagd; dog de Kooplieden en Burgers die in de Stad woonden geen ongemak aangedaan.

De Koning van Persien was mede met de E. Compagnie in verschil / ontsaande 't selve uit de zijde-handel; want de Persiaanse Kooplieden de zijde-balen voor so een prijs / als sy die aan de Compagnie volgens voor- gaande verbintenig hadden verkogt / niet willende leveren / hebben de selve aan d'Engelie voor minder prijs geleverd. Op dese tijing is de Heer Reinier Kasenbroot in November 1683. met de Schepen de Blauwen Hulk, d'Alexander en Kasperdam, alle ten oorlog toegerust / van Batavia derwaarts gesonden. In Persien aangekomen / bonden aldaar de Schepen de Gulde Wagen en Sparwouw, komende nog by deselve de Schepen de Zipp, de Betuwe en de Hoeker de Lijster, zijnde sy doen- maals met haar 8. Schepen.

Als ook met de Koning van Persien.

Enige tijd voor Gamron gelegen hebbende / namen al de Moorse Schepen die daar aan quamen / tot 13. stuks / in beslag / en behielden die 2. maanden by haar / sonder dat sy mogten vertrekken. d'Onse nadat sy de Pakhuysen versiegeld hadden / vlugten tot twe maal uit de Vogle op onse Schepen die op de Riede lagen / en maakten d'onse toedereidselen de Sterkte op 't Eiland Kismis daar tegen over gelegen te veroveren / en de Persianen van 't selve te jagen / dat sy ook met 480. man in 't kout volbragten; want drie Schepen de 480. mannen op den 29. July 1684. onder behulp van haar geschut aan land gezagt / hebben den 4. Augusti 't Kasteel en 't gehele Eiland Kismis met verdrag ingenomen.

d'Hollanders nemen 't Eiland Kismis in, en nemen enige Schepen in arrest.

Onderwijl was Sr. Justus van den Heuvel Directeur in Persien, en den Heer de Jager na Isphahan, waar de Koning van Persien sijn Hof houd afgevaardigd / om dese saak so 't konde geschieden in den ruime by te leggen. Nau 't selve gekomen / konden geen gehoor by den Koning verkrijgen / voor dat wy 't Eiland Kismis wederom in haar handen hadden gesteld / en de Moorse Schepen van haar beslag ontslagen; dat ook in 't volgende jaar op den 27 Juny 1685 / nadat wy 't Eiland 11. maanden hadden in besit gehad / geschiede; in welke tijd ook d'Heer Reinier Kasenbrood is gestorven / hebbende de Heer Lakotum 't bevel in afwesigheid van d'Heer vander Heuvel, tot nader order. Ook zijn wederom enige Schepen uit Persien na Batavia gesonden.

't Welke sy wederom verlaten, en de Schepen ontslaan.

Om onse Rieise uit Bengale na Batavia te volbrengen / zijn wy op den 12. September buiten de Rivier de Ganges gekomen; dog geraakten door storm in 't kout van onse makkers verstropt. Wy nu alleen zijnde vervolgden onse keers / en zeilen op den 11. November voor de Prince Eilanden en door de Straat Sunda, en komen voor de Stad Bantem by het Tagt Rotterdam ten anker / sullende 't selve met Soldaten na de West-kust gaan.

Wy vertrekken uit de Rivier de Ganges, en krygen een storm.

Van hier onder zeil gegaan / zijn behouden op den 13. dito op Bataviaas Riede aangekomen / bindende op deselve veel grote en kleine Schepen

Komen behouden op Batavia.

1685.

De Retour-
vloot ver-
trekt na 't
Vaderland.

pen / onder andere ook ses Schepen die haar dagelijks tot de Neder-
landse Reise gereet maakten; als Bantem, de Ridderfchap, Goude-
stein, Hendrik Maurits, Schieland en de Berg China, alle treffelijke Sche-
pen / daar van Bantem Admiraal / Hendrik Maurits Vice-Admiraal /
en Schieland Schout by Nagt foud zijn; hebbende d'Heer Karel Hartling,
gemeesen Opperhoofd op de Kust Coromandel 't Opper-gesag over dese
Vloot.

Enige tijd voor onse aankomst uit Bengalen waren vertrokken van
Batavia na Bengalen de Schepen Stavenes en de Ameland, na de Kust van
Coromandel 't Schip Java en Waterland, en d'Eenhoom na Ceilon; wel-
ke 5. Schepen op de genoemde plaatsen haar ladinge ingenomen heb-
bende / fouden van daar over de Kaap de Goede Hoop na 't Vaderland
vertrekken.

Wy worden
met ons
Schip na
Bantem
gefonden.

Wy alhier op Batavia onse Bengaalse goederen gelost hebbende / wier-
den met ons Schip na Bantem gefonden / om van daar te halen d'Heer
Jan Martyn, Raad van Indien, de Heer Jan Franz. en twee Javaanse Afge-
fanten, en deselve op Batavia te brengen.

Alwaar de
Soon des
Konings
troude;
waar op een
grote brui-
lofts ftaar
wierd ge-
houden.

Wy spoedig voor Bantem gekomen / eben op een tijd dat Pangerang de
Ratti of Rattoe genaamd / de Zoon van de tegenwoordige Koning Sultan
Haas foud trouwen met een van zijn nigten. De Bruidgom was ou-
trent 15. en de Bruid 12. Jaeren oud. Tot welke Bruilofs-feest een
wonderlijke toefel en toerustinge onder dese Hof-adel en Javaanse
Bruilofs-gasten wierd gemaakt. Daar wierd op 't Konings Plein een
groot vierkant Coneel opgeregt / ider zijde outrent 20. treden lang /
ftaande altemaal op ftoffen van 4. voet hoog; op 't selve was gemaakt
een tierlijke Troon met verscheide tranfen en fit-plaatsen gefchildert en
verguld / zijnde 't meest gedeelte met tapijten behangen en met veelder-
hande bloemen besteken en bestropt.

Op 't Coneel fag men in rang en orde fitten den Ouden Koning van
Bantem, Sultan Soeta Nangon en zijn Zoon Sultan Haas met de Bruide-
gom en Bruid, als ook alle de grote Pangerangs en Hof-adel / desgelijks
d'Heer Jan Martyn en de boedere Hollandse Opperhoofden.

Dese aldus op 't Coneel sittende / wierden door een getal van over
de 500. Javanen gedragen / van 't Konings Plein over een brug die over
de Rivier was gemaakt / tot voor de verblijf-plaats van de Bruide-
gom / onder 't losbranden van al 't geschut / so van 't Konings kasteel
als van de Stads Bolwerken en Sterkten nevens dat van de Schepen /
en onder 't driemaal chargeren der Nederlandse en Javaanse Soldaten
met haar Musfchetten. De gehele nacht wierden veel vuurwerken aan-
gesteken / en geschiede dit alles onder 't gespeel van veelderhande Moor-
se en Javaanse speeltuigen; als pijpen / gomme / trommen en trompet-
ten. Ook fag men veel wonderlijke sprongen van enige Javaanse kon-
fenaars / gogelaars en diergelijke meer. Des Konings Ruiters en
Lanciers waren op 't Konings Plein ook bezig met haar lansen en spe-
ren

ren / rollende altemets een uit de zadel in 't voetsand; waar op een groot gelag en geroep van de toekijlers wierd gehoord. 1686.

Sagen op den 7. December hier voór Bantem de doorgemelde 6. Re-
tour-schepen die daags te vooren van Batavia waren gezeild / afwagten-
de alhier haar laatste zeil-orde.

Wp met ons Jagt wederom zeil-reed leggende / is de Koning van De koning
Bantem met zijn Soonde Bruidegom, en benevens haar d'Heer Jan Mar- komt met
tyn, twee Javaanse Afgesondenen en enige Adel aan ons Boord te gast ge- zijn Soon
komen / om te gelijk d'Heer Jan Martyn en Ambassadeurs uitgeleide te aan ons
doen. Veel gesondheden wierden doen gebzonken / en dikwils 't Ge- boord te
schut geloft. gaste, waar
na wy ver-
trekken.

Ons afscheid van de Koning en zijn Soon genomen / is deselve met
zijn Vaartuigen en byhebbende Adel weder na land gekeerd / en wp de
ankers uit de grond geligt hebbende / stelden onse koers na Batavia, al-
waar wp des anderen daags zijn gekomen / en hebben d'Heer Jan Mar-
tyn met d'Afgesondenen en haar gevolg wederom met gelijke statie aan
land gebracht / als wp haar hadden Scheep gekregen.

Dooz Batavia leggende / zijn verscheide Schepen uit 't Vaderland voór
't selve aangekomen; als de Waalstroom, de Helder en 't Jagt Bos-
wyk van Amsterdam, Pylswaart van Hoorn, en de Fluit Nierop van
Enkhuysen. Ook zijn in 't boozste van February uit Bengalen alhier aan-
gekomen de Schepen de Gidion en Bombaye, en de kat Naardermeer;
bol peper van Palumban. Van gelijken 't Wagthoutje van Tuncquien;
de Schepen Poeleron en Voorschoten uit Siam, mede brennende twee Af-
gesanten en enige geschenken van de Koning van Siam, die met grote
praagt / verseld met veel Chaloeven en blaggen in 't Kasteel van Batavia
wierden gebracht. Nog is dees tyd voór Batavia gekomen de Fluit Wa-
veren uit Bengalen.

Een Engels Scheepje voerende in de 30. Stukken / genaamd St. Ni- Dees tijd
kels, dat ontrent 3. Jaren in de Zuid Zee op de Spanjaards had gerooft / quam voor
en van daar na de Manieljes en de kust van China was gezeild / dat al- Batavia een
daar enige Chinese Jonken had geplonderd / en de menschen buiten boord Engelse
geworpen hebbende / verkrege grote buit en rijkdom / is mede op de Zee-rover
Gede voór Batavia gekomen; sp hadden byna haar halve boven-schip uit de Zuid
gesloopt dooz gebrek van brandhout / also sp niet durfden aan land ko- Zee.
men om hout te kappen. 't Schip was so reddeloos en lelt / dat 't byna
onbequaam was langer in Zeete blijven. 't Volk wierd enige tyd in
verzekering gehouden; dog daar na dooz een ander Engels Capitein /
die mede met zijn Schip op de Gede lag / by versproken en los gelaten /
hebben haar Schip aan de Compagnie verkogt voór 15. a 1600. Rijks-
daalders; 't selve wierd op onrust tot de grond toe afgesloopt / en geheel
vertimmerd. 't Volk om 't gemeen seggen so gewonnen so geronnen /
waar te maken / was dagelijks besig 't geen sp dooz roof hadde verkre-
gen / met brenge te verquisten; en enige tyd met alle dertelheid op Ba-
tavia dooz gebracht hebbende / zijn met 't genoemde Engels Schip na Ben-
galen gesonden.

VII. H O O F T S T U K.

KORTEN INHOUD.

Vertrekken na de *Molukkes*. Komst op *Japara*. Vlucht van des Konings broeders. Verhaal van de overloper *Soera Patti*, die van de *Nederlanders* worden vervolgt, en haar gevangen krijgen. Twist tusschen de *Nederlanders* en *Soera Patti*. *Soera Patti* wijkt van ons. Beschrijving van desselfs afkomst en geleentheid. Komt de *Nederlanders* op 't lijf vallen, en drijft haar in de vlucht: waar op d'onse d'Heer *Tak* nevens enig secours derwaards senden; die sig op drie mijl na aan 't Hof des *Materans* neder stellen, en onse aankomst aan de Keiser bekend maken; die daar op de woninge van *Soera Patti* laat aan brand steken. Waar op *Soera Patti* des Keisers Dorp mede aan brand steekt. De *Nederlanders* raken met de Rebel in actie. Die hy altemaal dood slaat. Geleentheid des Keisers Passebaan. Daar d'Heer *Tak* met sijn volk op aan quam gaan. Waar op *Soera Patti* ook op aan valt, en *Tak* met de sijne verslaat, trekkende daar op landwaards in. Misflag van d'Heer *Tak*. Korte beschrijving van de Stad *Japara*. De *Chinesse* *Wayang* op *Japara*. Onlusten tusschen de *Chinesse* en *Hollandse* Bootsgesellen. Ons vertrek van *Japara*. Komst voor 't Kasteel *Barneveld*. Passeren de *Straat Baatsjan*, en komen in *Ternaten*. Beschrijving van 't Eiland *Ternaten*, als mede van 't Kasteel *Orangie* en *Negerie Maleye*, nevens 't Kasteel *Gammalamna* van de Spanjaarden aldaar gebouwd. Sware aardbevinge in *Ternaten*. Vruchtbaarheid van de Eilanden van *Ternaten*. Ons vertrek van *Ternaten* na de Eilanden van *Amboina*.

1686.

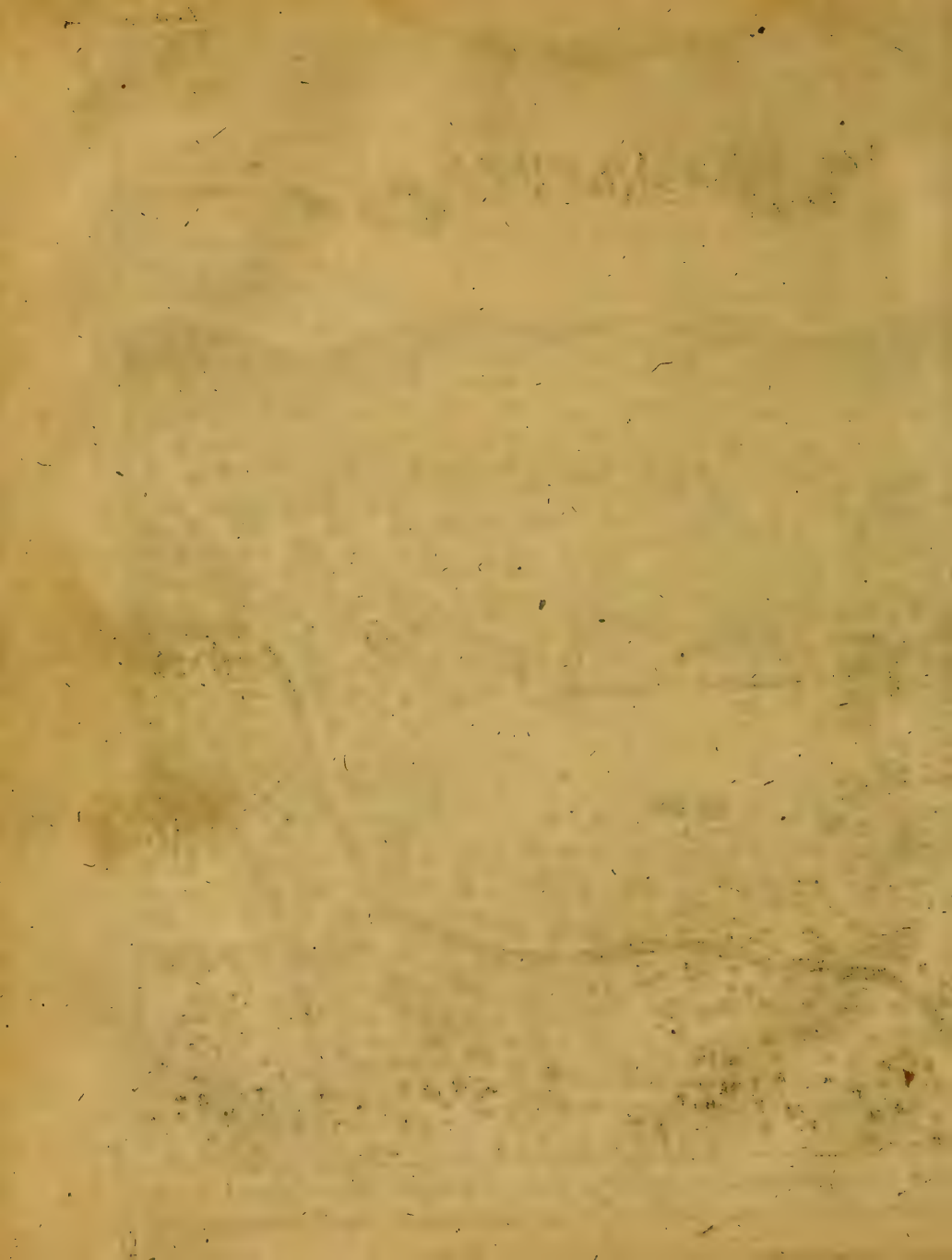
Wy maken
preparatie
om na de
Molukkes
Eilanden te
gaan.

Ontrent dees tijd wierden veel Schepen aangelegt na verscheide Oost-gedeelten van *Asia*; als na *Serban*, *Japara*, *Makasser*, *Amboina*, *Banda* en *Ternaten*, na welke laatste plaats wy met ons Jagt Naaldwyk ook stonden te vertrekken. Ons Schip werd afgeladen met veelderhande voorraad van spek/ vlees/ bieren/ wijnen/ brandewijnen/ arak etc: als ook met veel bouw-stoffen/ so van hout en yser-werk/ als alles wat tot lijftogt en tot den opbouw van noden was/

CARTA SOERA de Nigrat. A. 1686.

16 die voorgevallen tusschen de Struijk Roover Soera
Patti en den Commissaris Tak en van Vliet den 8 Januari 1686

was / also de werken onder de regeringe van de Gouverneur Lobs seer waren verballen. Wy hadden op ons Schipd Heer Jan Timb, gewese-
 sen Schipper in dienst van de Compagnie / en vooz desen Bevelhebber 1686.
 op 't Kasteel Weiffelmonde vooz Dantlig, die op den 19 February als
 nieuwe Gouverneur van Ternaten wierd voozgesield: en zijn's ande-
 rendaags / na dat wy gemelde Gouverneur / soon / dogter en bozere
 huisgesin op onse Schip hadden ontfangen / met de landwind de ankers
 opgeligt onder zeil gegaan / stellende onse koers Oostwaard aan / tot
 wy vooz de Stad Japara 't anker weder in de grond lieten vallen; bin-
 nende aldaar de Schepen Voorfchoten, Moerkappel en 't Jagt 't Gout
 Visje, by dewelke nog zijn gekomen terwyl wy alhier lagen / de Sche-
 pen Makasser, Zierikzee, de Gidion, Oosterblokker, de Naardermeer,
 de Graaf, Boswyk, Kadire, Rotterdam en 't Woutje.
 Vertrekken van Batavia en komen spoedig op Japara be-
 neffens ver-
 scheide an-
 dere Sche-
 pen.

Enige van dese Schepen bragten van Batavia Soldaten tot Japara,
 tot afwijffing van de smaad die de Nederlanders op Carta Soera de Ni-
 grat door de nederlaag hadden geleden / door de Balsem overloper Soe-
 ra Patti op den 8. februari 1686. van 't welke wy den Leser een kort ey
 waaragtig verhaal sullen mede delen.

Onderwijffing van Carta Soera de Nigrat het Hof van
 den Groten Materaan Keiser van Groot Java, alwaar
 vertoont werd de plaats ende gelegenheid daar de
 Struikrover Soera Patti den Heer Commissaris Tak, van
 Vliet en meer andere Officieren en Soldaten tot het ge-
 tal van 79 toe, op den 8. Februarii Anno 1686. schan-
 delijk heeft vermoord en mishandeld,

- A. Het gantse begrip of omtrek van 't Keisers Hof.
- B. Het binnen Hof met al sijn woningen.
- C. Den Keisers Troon alwaar hy op sit als de Tijgers te-
 gen malkandere vegten, of alsser op de Seban ge-
 tournoid werd met Paarden, Ruiters en Lansen.
- D. Den Seban of Buiten-hof het Keisers Plein daar men
 tournoid rondom afgeheint en gepaggert met bam-
 boesen.
- E. De Pagger van Soera Patti alwaar hy hem met sijn
 Struikrovers onthield.

- F** Het Keisers volk onder den *Pangran Sakkar Ningrat* die in de *Pagger* van *Soera Patti* valt, en de selve verbrand en hem daar uit jaagt.
- G** *Soera Patti* die met zijn volk die uit haar *Pagger* werden gejaagt, en langs de rijs-velden agter onse *Logie* om marcheerd naar de Keisers *Gompang*, die hy in verscheide plaatsen aan brand steekt, vrouw en kinders vermoord en alles verdestruert.
- H** De drie Compagnie van de Heer *Tak* die op de tijdinge van de vlugt van *Soera Patti* van *Samaar* de brede weg komen aan marcheren tot op de *Passer* tussen de *Seban* en onse *Logie*, daar hy enig ordre geeft aan de Capitein Luitenant *Greving*, ende met ene voort marcheert naar den *Oost-poort* van de *Seban*, alwaar hy met *Soera Patti* zijn volk in actie geraakt.
- I** De *Gompang* oft Keisers Dorp, gelegen dicht by of aan de *Seban* ende het Keisers Hof, alwaar de Keisers Werkbasen, Konstenaars en enige Hof-dienaars wonen, het welk *Soera Patti* op veel plaatsen aan brand steekt.
- K** De Kapitein Luitenant *Greving* met 14. man tegen *Soera Patti* in actie, zijnde de eerste attaque tussen de onse en *Soera Patti*, daar de gemelde *Greving* met 11. man bleef verflagen.
- L** De *Nederlanders* haar Corps de Garde op de *Seban*, dat *Soera Patti* als hy Kapitein *Greving* verflagen had, benevens de Keisers Paarde-stal verbrand, en de rest van 't wagt-volk vermoord.
- M** Het *Tijger-hok* en de *Pagger* alwaar *Soera Patti* sig met zijn volk verborg, doen hy de Heer *Tak* met zijn volk sag aan komen marcheren.
- N** De *Oost-poort* van de *Seban*, daar *Tak* met zijn volk in

in quam, en terstont met *Soera Patti* volk in actie raakte.

- P De Poort tussen 't *Wagthuis* en *Tijger-hok*, alwaar *Soera Patti* met desijne op de Heer *Tak* komt aan 1686.
vallen, alwaar wederzijds veel wierden verslagen, tot dat de onse eindelijk de vlugt namen naar de *Logie*.
- R Onse *Logie* staande regt over *Seban*; alwaar onse vlugtelingen wederom gerangeert stonden.
- S De *Pagger* of *Logement* van de *Pangerang Sakker de Ningrat* naast onse *Logie*.
- T De *Pagger* of *Logement* van de *Pangerang Poeger* de Keisers eigen broeder.

Als de Stad *Bantera* op den 7. April van den tegenwoordigen Koning Sultan *Hasi* door behulp der Hollanders onder zijn gehoorzaamheid was gebragt / kreeg deselve zijn Vader den Ouden Koning Sultan *Nangon* gevangen; dog twee van zijn broeders / namelijk de *Pangarangs Parbaja* en *Sakki*, dat de jongste was / zijn 't met haar vrouwen en meeste rijkdomen / so van Juwelen als Goud ontblugt / en haar in de *Bossen* en in 't *Gebergte* nade Zuid Oost-kant van *Java* begeven hebbende / wierden so van de Koning als van de Nederlanders met alle neerstigheid vervolgd en na-gespeurd / wordende de meeste blijd aangewend om de *Pangarangs Parbaja*, dewijl deselve d'oudste was en de meest bemind onder de *Javanen*, uit vrees dat hy t'eniger tijd iets tegen de Koning zijn broeder moogt aan hangen.

Een kort verhaal van *Soera Patti* op *Karta* *Soera de Nigrat*, nevens de vinger der Konings broeders van *Bantera*.

Na enige tijd hebben haar dese vlugtelingen wederom wat nederwaarts begeven / by en ontrent een grote *Regerne Toetawan*, gelegen aan een Rivier die uit 't *Gebergte* is aflopende / vooz by de *Pagger Tansianpoera*, een sterke Vastigheid van de *Compagnie* / gelegen ontrent drie dagen reisens Oostwaard van de Stad *Batam*.

De Nederlanders 't naderen van de *Pangarangs* vernemende / verdelten haar in enige troupen om deselve te beter te besetten en gevangen te krij-gen. De *Vendzig Kusselaar* met 48. Nederlanders besceld met de *Balye* Luitenant *Soera Patti* met 200. *Baliers* namen een weg / de twee andere gedeeltes van de troupen wierden door de Capitein *Ruis*, in dese *Getweesten* alsdoen 't *Opper-bevel* voerende / ider een andere weg opgesonden.

De welke de Nederlanders agtervolgen, beneffens *Soera Patti*

De *Vendzig Kusselaar* nevens *Soera Patti* met zijn *Baliers* aan de vooz-
B b 2 gemelde

1686.

gemelde Rivier by en ontrent de Negeren gekomen / hebben sig aldaar ider by de sijne in een beschut-plaats neder geslagen / onwetende dat de Pangerang s'na by ende ontrent haar waren ; dewijld' inwoonders der Negeren niet wisten dat deselve haar daar aan de Rivier in de klippen en Steenrotsen met haar vrouwen en border byhebbend volk onthielden.

De welke
de vlugte-
lingen qua-
men t'ont-
dekken.

Deze besoldelingen op dese Post leggende / is een Soldaat van Kuffelaars volk Afhuerus de Sweed genaamd / een weinig van haar verblijf-plaats gegaan / om sig in de Rivier te wassen. Deze Soldaat besig zijnde met sig te wassen / heeft enig man en vrouw-volk vernomen haar in deselve Rivier agter enige Steenrotsen wassende / en begerig deselve te kennen / is na deselve toe gegaan ; dog dese hem siende aankomen / hebben haar goed opgenomen en zijn in 't Bos geblugt. De Soldaat op de plaats van dewelke sy waren geblugt gekomen / vond aldaar enige kleenigheden / als mede 4. staafjes goud en 100. Spaanse stukken van agten / die sy dooz verbaastheid hadde late leggen. Met dese buit beladen / is by de sijne gekomen / verhalende aan Kuffelaar dat in de Rivier enig volk vernomen hadde / dat dooz hem de blugt had genomen. Kuffelaar op dit seggen / sonder Soera Patti iets bekend te maken / is met sijn byhebbende Soldaten dese vlugtelingen agtervolgt / en heeft haar alle met haar goederen in handen gekregen / uitgeseid de Pangerang Parbaja die den dans ontsprong ; dog heeft hem selve daar na goedwillig in handen van de Compagnie overgegeven / ende woond nog in vryheid ontrent de Stad Batavia.

En krijgen
haar al te
samen in
handen op
een na.

Om welke
vlugt tusschen
de Neder-
landers en
Soera Patti
grote twist
ontstond.

Kuffelaar met een grote buit en dese gehangens wederom by Soera Patti komende / heeft deselve uitgelagchen en bespot / ja ook gescholden dooz een Balfsen hond, schelm en weggelopen slaaf ; seggende te gelijkt dat 't sijn schuld was / dat sy d'andere Pangerang niet hadden gekregen. Dog Soera Patti verantwoorde sig met te seggen / dat dewijl hy niets van sijn booznemen had geweten / niet kond beschuldigd worden over 't ontblugten van de Pangerang , maar dat hy hem selve moest beschuldigen. De saak liep eindelijk so hoog tusschen dese twee Hoofden / dat 't selve niet alleen by de woorden kond verblijven / maar na 't seggen van sommige / heeft Kuffelaar Soera Patti een slag aan 't dooz gegeven. Hier op is Soera Patti met sijn volk wat van Kuffelaar afgeweken : seggende met een / ik sal dese spijt gedagtig zijn.

Waar op
Soera Patti
met sijn
volk van
d'onse af-
week.

Deffels af-
komst en
gelegen-
heid.

Deze Soera Patti was certijds geweest een Chinesen Slaaf op Baravia , en was een inboozling van 't Eiland Baly , en om dat de Chinees sijn meester hem daaglijks seer hard handelde / besloot hy weg te lopen / blugtende in 't bosch / gelijkt veel slaven op Batavia haar eerste wiblugt is als sy van haar meester hard gehandeld worden.

Soera Patti in 't bosch ontblugt / heeft hem by sijn landslieden begeven / zijnde mede Bakers ; en in dienst van de Compagnie / en hem in verscheide aanballen tegens de vyanden van de Compagnie dapper en vroom gequeeten hebbende / is selve Luitenant van een Compagnie

Balliers

Baliers in dienst van de Compagnie geworden / en altijd booz een goed en eerlyk soldaat gehouden. 1686.

Soera Patti. als gesegt / van Kuffelaar wat afgeweken / om sig over zijn geleden hoon te wyken / heeft een dag a twe / na dat hem dese sijnad in tegenwoordigheit van al zijn volk was aangedaan / de Densdyg Kuffelaar met alle magt besprongen / om deselve so 't doenlyk was / te vermoorden / en met de buit van haar daar sy gedurig op roeinden / dooz te gaan : welk laatste ook geschiede ; want sy hadden de schildwagt niet nog 3 a 4 soldaten aan kant gemaakt eer Kuffelaar konde schryp geraken / dewelke siende dat hy overrompeld was / is gevlugt uit de Pagger / die Soera Patti daadlyk aan byand stak / over een bamboese of rieden dzyf byng / die aan wederzijde van de Givier met een rotting-tou was vast gemaakt / en sy daar alle over gekomen / maakten 't touw los / waar dooz de byng is weg gedreven / en Soera Patti met zijn volk belet so haastig over de Givier te komen / heeft Kuffelaar niet 't oberblyffel van zijn volk gelegentheid gekregen te vertrekken. Soera Patti begaf sig verder om de Oost nade gewesten van Karta Soera de Nigrat, wozynde naderhand veel vlyt aangewend hem te betrappen / en van alle kanten vervolgd / genoodsaakt geworden hem onder 't beschut van den Groten Materan of Keiser van Groot Java te begeven / houden de op Karta Soera de Nigrat, ontrent drie dagen reisens te landwaard van Japara afgelegen / sijn Hof. De Keiser / hoe wel hy niet de Compagnie in byde leefde / heeft egter dese Overloper onder sijn bescherming genomen / en hem een Pagger of Vastigheid booz hem en sijn volk vergund / niet wijd van de Hollandse Pagger / die regt tegen over 't Keisers Hof stond ontrent een musschetschoot van daar / met Hollandse soldaten en enige suikies beset ; alles tot dienste vanden Keiser en tot sijn bescherming. Behalven dese Nederlandse soldaten was in de Doort van 't Keisers Hof mede een wagt-plaats met diergelijk getal soldaten beset. D'Hollanders siende dat Soera Patti met sijn Balyfen en Hebellen so dicht aan 't Hof van den Keiser een Pagger hadde / en onkundig van de saken tussen de Keiser en Soera Patti, maakten 't selve aan de Opperhoofden van Japara bekend / is van daar aan de Hoge Regering op Batavia overgeschreven. De saak op Batavia overwogen / wierd gesed gebonden den Kapitein Francois Tak als Commissaris / en Jeremias van Vliet als Tweede stem na den Keiser te senden / en te sien wat men tot 't meeste boozdeel en onderhouding van de byde met den Keiser soude aanvangen / en hoe men Soera Patti soude aan kant krygen.

Enkomt de Nederlanders selfs op't lijf vallen.

Waar na hy vertrekt na de grote Materan.

' Welk de Nederlanders horen de, senden daar op de Heer Tak nevens enige Militie derwaars.

Hier op van Batavia 't zeil gegaan na d'Oost-kust van 't groot Eiland Java, landen aan een Javaanse Negery, Samara genaamd / gelegen ontrent tien Hollandse mylen Westwaards van Japara, van waar sy in drie dagen aan 't Hof des Keisers op Karta Soera konden komen. Haar gevolg bestond in 24 lijf wagen / alle met musschettons gewapend / en

1686.

die Compagnie soldaten / onder 't opsigt gecommandeerd door de Capitein vander Meer, Luitenants Vonk en Egel, 3. Vendrighs en 6. a 7. Sergianten. De Keiser van de komst van de Heren Tak en van Vliet verwittigd / heeft enige aansienlijke Heren van den Javaansche Adel gesonden met een groot gevolg / ter plaatsen daar de Nederlanders geland waren / om dese Heren aldaar te verwelkomen / en met ene na't Keisers Hof te geleiden. Soera Patti dese tydinge hojende / hielden haar dees tijd stil / en dagt sijn tijd weder waar te nemen / en d'onse op 't onversteut overvallen.

Dewelke derwaards aan marcheerden tot op drie mijl na aan 't Hof des Matarans. 't Welke sy aan de Keiser bekend maken wogens haar aankomst aldaar, dewelke daar op Soera Patti sijn woning aan brand laar steken. Waar op Soera Patti des Keisers Dorp mede aan brand neemt.

De Nederlanders gesamenlyk so te voet als te paard na 't Hof trekkende / hebben als sy tot ontront drie mijlen aan 't Hof genaderd waren sig een weinig tijds nedergeflaghen / om wat uit te rusten. Sended Heer Tak een van sijn bediende met een Brief na de Keiser, hem daar mede verhent makende / dat hy haast op Karta Soera met sijn onderhebbende militie sould zyn / en hem met ene verzoekende dat hy Soera Patti in sijn Pagger wilde besetten en gevangen nemen. De Keiser hier op stierde de Pangarang Sakker Ningrat, Prince van Madura, met enige honderd javanen na de Pagger of Dastigheid van Soera Patti, die de Pagger ingenomen hebbende / aan brand heeft gestoken / wordende Soera Patti genoodsaakt met verlies van enige van de sijne de vlugt te nemen langs de rijssvelden agter d'Hollandse Pagger om / en trokken van daar tot in des Keisers Gompang, een Dorpdigt aan 't Keisers Hof, dat sy in weerzaak aan brand staken. De Heer Tak ondertussen met de sijne aankomende / heeft dese tyding ontfangen / een van sijn volk te post aan de Capitein Luitenant Greving gesonden / dies tijd in de Hollandse Pagger by 't Hof gelegen / 't gesag hebbende / dat hy selve in persoon op 't spoedigste na de binnen-wagt van 't Hof sould spoeden / en daar goede zorg dragen.

Soera Patti onderwijle brandende in de voorgezmelde Gompang, kond den Capitein Luitenant Greving sig niet langer stil houden / maar 14. man genomen hebbende: want hy hadde 30. man in des Keisers wagt-huis / is met deselve na de Keibel gegaan. Soera Patti dese Capitein Luitenant Greving met sijn 14. man siende aankomen / is hem aafstonds aangevallen / en heeft hem met de Sargiant Samuel Maurits nevens 10. Soldaten onder de voet gestoten / hebbende maar twe Soldaten haar met de vlugt in de binnen-wagt behouden / die ook van Soera Patti met sijn volk wierd overweldigd / ingenomen en verbrand / en alles wat levendig was dood geslagen. Hier op des Keisers Paarde-stal en een gedeelte van de Pagger in de brand gestoken hebbende / hebben haar verborzen agter de Tijgers-hokken.

Terwyl was d'Heer Tak met sijn volk na de Passeban of Keisers Plein in aantogt. Dese Passeban is een groot vierkant plein / de langte hebbende van een musscher-schoot / ook mede so breed; deselve is rontom af gepaggerd en met ried-palen en bamboesen afgeheind / heeft vier deuren of ingangen. Op dit plein word alle weken met lancien gesieken / tot

Gelegentheid van de Passebans des Keisers.

tot vermaak van de Keiser en zijn Heren. Onttent een musfchet-schoot 1686.
 Noordwaard van dit plein leit de Hollandse Pagger of Vastigheid / en
 tusschen beide de grote Bazaâr of Merkt-plaats van Karta Soera. Aan de
 blumen-poozt van dit plein heeft men d'eerste poozt van 't binnen-hof / al-
 waare de Nederlanders / gelijk gesegt is / haar Hoofstwangt hadden.
 Tak dan met zijn volk aad d'Oost-zyde van de Passeban in trekkende / is
 Soera Patti , dit vermerkende / met zijn volk van agter de Tijgers hok-
 ken voor den dag gesprongen / en een Stukje / dat hy de Corps de
 Gaard stond / en van ons eigen volk geladen was / op Tak los gescho-
 ten hebbende / zijn Tak met een groot geschreeu tegen gegaan. d'Onse
 dit siende / lossen alle haar geweer / door welkers rook haar gesigt be-
 nomen / hebbende haar vpannden niet konnen kennen / en is Soera Patti
 met de sijne met een groot geweld met pieken en knissen d'onse op 't lijf ge-
 ballen / makende te gelijk een verwerdheid onder deselve / so dat sy haar
 schiet-geweer niet konden laden / nog in staat komen van enig tegen-
 weer te doen ; want de Luitenant Egel heeft d'eerste met enige de blugt
 genomen na Pagger , en is snellelyk van d'andere gevolgd. In dit tref-
 fen zijn dood gebleven de Commissaris Tak , Jeremias van Vliet , de Ka-
 pittein Luitenant Greving , de Luitenants Vonk en van der Meer , de Ven-
 drig Laurens Hars , ende Sergiants van Serre en Jan Bon en andere Offi-
 rieren en Soldaten tot een getal van 79. Nederlanders , behalven enige
 swarte slaven en andere / die alle seer wreed en schandelyk waren mis-
 handeld.

Daar d'Heer
 Tak mee
 zijn volk op
 aan quam
 marcheren ,
 waar op
 Soera Patti
 ook op aan
 valt.

Dewelke hy
 ook mede
 verloor.

Deze nederlaag geschieden op den 8. Februarij 1686. op den klare
 middag en in 't gesigt van de Capiteins Leeman , Trijn Meester , de Lui-
 tenant Egel die geblugt was / en de Wendzigs Keurbeek , Vogel en Seve-
 rijn , die met haar volk ontrent drie Compagnie of 200. man sterk / voor
 langs heen onse Pagger gerangeerd stonden / en so 't scheen haar niet
 durfden roeren ; niet tegenstaande maar 80. a 90. man van de vband
 op de Passeban 't werk volbragt / en de meester met onse Daandels speel-
 den. Men twijffelde ook niet so Soera Patti de moed had gehad / en met
 't selve geweld op onse Pagger was aangeballen / of hy soude deselve
 veroverd hebben / en buiten alle twijffel niet beter met haar geleefd heb-
 ben als hy met Tak ende sijne had gedaan : dog Soera Patti liet sig dit
 maal met dese overwinninge genoegen / en is / na 't beste geweer met
 enige van des Keisers Paarden tot hem genomen hebbende / ontrent ten
 3. uren na de middag van de Passeban landwaard in getrokken.

Waar op hy
 wederom
 landwaard
 in trok.

Den Commissaris Tak wierd in dese aanval van een grote misflag be-
 schuldigd / vermits hy de raad van Jeremias van Vliet had gewoigerd te
 volgen ; also die hem radebde dat hy een deel Pickeniers onder zijn Sol-
 daten sond stellen / om de vbanden 't inloopen onder 't geweer te belet-
 ten / als sy haar musfchetten op de Schellen hadden gelost / en d'onse
 also gelegenheid gegeven om haar geweer weder klaar en baardig te
 maken / hebbende de Pangerang Sakkar de Ningrat hem tot dien einde ook
 enige

Grote mis-
 slag van de
 Heer Tak.

1686.

enige Jabaanſe Diekeniers aangeboden; dog heeft deſelbe niet willen aannemen / ſeggende; Soera Patti met ſijn Balyſen honden ſullen de ſtouteit niet hebben van te blyven ſtaan / maar ſullen / ſo d'ja ſp mijn ſullen ſien aankomen / weg lopen en haar op de blugt begeben; dog 't ſelbe is geheel anders uitgeballen / hebbende alſo d' Heer Tak de waarheid van 't gemeen ſeggen: d' Hoogmoed komt voor den val, met ſijn en ſijn makkers dood bevestigd.

Tot ſo bezre dit boorzal verhaald / ſullen ons weder keren tot onſe boorgenomen Reiſe; dog boorz wy tot deſelbe gaan / een kortze beſchryving van de Stad Japara doen.

Korte beſchryving
der Stad
Japara.

Japara is een oude Javaanſe Stad / gelegen langs de zeekant / en tegen deſelbe met een kraalſteene muur en verſcheide punten boorzien; dog is aan de land-zijde geheel open. De ſtraten zijn ſlegt en krom / en ongemakkelijk deſelbe te bewandelen. De huizen zijn meest alle van bamboeſten en riet ligt en dicht opgemaakt. Men ſiet daar een tamelyke grote Baſaar oft merkt-plaats / daar allerhande fruiten en mondkost ſeer goed koop word verkogt. d' Hollandſe Logie is niet groot / ook van weinig aanzien. De Konings Tempel is bykans als die van Bantem. Drie kappen hoog boven malkanderen / oncierlyk van hout gemaakt en met riet gedekt. Digt by deſe Tempel is mede een Konings Plein oft Paſſeban, die ontrent een karbijnſchoot lang is / dog niet wel ſo breed. Op welk Plein de Javanen alle weken haar oefſſen met paarden en lancien tegen malkander te rennen en te ſteken. Digt aandeſe Paſſeban, eben binnen de Pagger ſiet men 't Konings Hof, een gedeelte van ſteen / en 't ander van hout gemaakt en met riet gedekt / en met veel gaten en winkels als een doolhof / gants onaangenaam geboud; dog is meest vervallen. Een kleine Rivier ſiet men uit 't gebergte komen / en doozde Stad in zee lopen / waar van een ſprugtel boorzby de Hollandſe Logie gaat. 't Chineſe gedeelte dat in 't boorzleden Jaar is afgebrand / was de boorznaamſte ſtraat op Japara. In de mond vande Rivier aan de ſlinkerhand als men inkomt / ſiet men op een berg een groot kasteel aan de zeekant / met ſteile klippen en een ſteene muur opgehaald / en aan de landzijde rondom met palliſſaden afgepaggerd. Het ſelbe ſoud onwinbaar zijn / ſo 't aan de landzijde ſo wel bennurd was als aan de zeekant. Op dit kasteel leggen enige pſere en 4 a 5 ſeer grote metalen ſtukken Kanon / zijnde d' een dooz d' onder 18 / 19 ſa 20 voeten lang / en hoog in de mond 10 / 11 en ook 12 duim / deſelbe ſchynen niet in Europa / maar in Indien gemaakt te zijn / geliyk men ook aan haar gedaante / en merktekenen die daar op ſtaan kan ſien. Binnen de Pagger aan 't Konings Hof ſiet men diergelijke ſtukken en Vaſſen. Dit kasteel is met een goed getal beſettelingen beſet: want deſelbe beſonders tijd in 5 a 600 Nederlandſe Soldaten en een groot getal Mordykers en Baliers, zijnde dit krijgsvolk magtig genoeg deſe Stad en 't onleggende Land in toorn te houden.

Wij alhier leggende / hielden de Chinesen haar Wayang. Deselve z
 a 3 Altaren opgeregt hebbende / sielden daar op een menigte Heiligen en
 Beelden. en verselden deselve met veel lantaars / ligten en waskaars.
 fen. d' Altaars en tafels waren boozsien met veel derhande spijs en sui-
 ker-gebak / men hoorde ook enige klokjes en schellen. Ewe Chinesen
 besig zijnde booz de Altaren te bidden en te lesen / en sy so 't scheen in 't
 besie van haar Godsdiensf zijnde / hebben enige dronke Matrosen van
 de Schepen die op de rede lagen veel moedwil bedreven: want sy namen
 de spijs en suiker-gebak van de tafels / en belagten en bespotteden de
 Chinesen, ja deden deselve alle oberlast aan wat sy konden. De Chi-
 nesen dus in haar Godsdiensf gestoord / spaamen te samen / en seunden
 desedronke Matrosen / na de selve met stokken en rijg-schamperg afge-
 rost hebbende na haar boot / tot dewelke sy met groot ontsietenisf /
 d'een gequest / d'ander hier en daar blaau- geslagen / zijn gekomen /
 moettende sommige sig te water begeven / of souden missehien na d'ande-
 re wereld gesonden zijn geworzen / en onbequaam gemaakt haar an-
 dere makkers de Chinese Godsdienst te verhalen.

De Chine-
sen houde
haar Wa-
yang op
Japara.

1686.

Onlusten
tussen de
Chinesen en
Boortse fel-
ten ont-
staan.

Ook gebeurde dat de Schipper van de Fluit de Graaf, die de laatste
 van Batavia was gekomen / met zijn Chaloeyp na land gebaven / om de
 brieven aan land aan 't Opperhoofd Johannes de Hertog te brengen / met
 zijn Chaloeyp tegens de klippen geraakte / en 't ondersie boven wierd ge-
 worpen / waar dooz 2 a 3 man van verdronken / de Schipper seer ge-
 quest / is selfs ter nautwer nood levendig aan gekomen.

Onse saken op Japara bezigt hebbende / vertrokken van daar op den
 22 Maart / beneffens 't Jagt Rotterdam en 't Fluitje 't Woutje, gaande
 Oostelijk aan / en zeilen booz by 't groot Eiland Celebes, en enige da-
 gen daar na booz by 't Eiland Cambaya, gelegen by de Straat Batton; de-
 selve doozgezeild / zijn wy na drie dagen in de Straat Baatsjan booz 't Ka-
 steel Barneveld ten anker gegaan / komende de Bevelhebber Pieter Lyn
 van Gent met de Koning van Baatsjan, Alabandon genaamd / met zijn
 broeder en enige Adel aan ons boozd / om de nieuwe Gouverneur Jan
 Timb geluk te wenschen en te verwelkomen. Deselve na een goed ont-
 haal wederom van boozd gegaan / zijn wy van daar vertrokken / en
 doozzeilen de Engte van Beroc; zijnde deselve gemaakt van twee kleine
 Eilandsjes in 't Mout van de Straat Baatsjan gelegen / die ontrent een
 steen-worps van den ander leggen / tussen welke de Schepen / die dooz
 dese Straat willen gaan / doozzeilen. De diepte tussen dese twee Eilan-
 den en ook rontom deselve is 60 / 70 / 80 en meer vadem.

Ons vertrek
van de Stad
Japara.

Komen
voor 't Ka-
steel Barne-
veld, en
passeren de
Straat
Baatsjan.

Even dooz deselve zijnde / ontmoeten ons 't Jagt Hendricus, komen-
 de van Ternaten, en de wil hebbende na Amboina, en zeilende booz by de
 Eilanden Makjan, Mortier, Potte-bakker en Tidor, alle op een regel
 digt aan den ander gelegen / en komen also op den 21. April booz 't Ka-
 steel Orangie op Ternaten ten anker / en bonden aldaar 't Jagt Amster-
 dam en de Hoeker de Lijster.

Arriveren
voor Tern-
naten.

1686.

So dra wy hoor't Kasteel Orangie waren geset / is de Gouverneur Lobs met de voornaamste Opper-hoofden verseld aan ons Jagt gekomen / de nieuwe Gouverneur Jan Timb verwelkomen en in te halen / en zijn wederom naar een weinig vertoebens gelijkelijk na land gebaren / zynde de soldaten en byz-burgers aldaar ordentelijk in rang geplaatst / die den Gouverneur onder 't byemaal losbyanden van 't Kanon van 't Kasteel / en 't schieten der soldaten en burgers binnen 't Kasteel geleiden.

Weinig naar onse aankomst zijn alhier ook aangekomen de Jagten Rotterdam en 't Woutje van Japara, de Chaloepp Malacca van Manada, de Koning van Chiauuw met byle Corrakorra van 't Eiland Chiang / het Jagt Hendricus van Amboina. D^r. Cornelis de Leeuw en desselfs vrou met de Chaloepp Malacca gekomen / hebbende in die Gewesten / so op Manada, Tagulande, Chiauuw, Tiroene als andere omleggende plaatsen gereist om de Heidenen tot 't Christen-geloof te brengen / gelijk hy ook een groot getal der selve bekeert hadde en gedoopt / riste van d' Heer Lobs 't discipel-geld; 't welk zijn enige penningen / die op ider Beiden die sy tot 't Christendom bekeert hebben / gesteld zijn: schijnende d' Ed. Heeren Bewindhebberen meerder voor de zielen der Indianen besorgd te zijn als de Zielbezorgers selve / dewyl sy door een buiten gewoon loon deselve opwekken / en door goude sporen haar tot haar plicht aansu-
wen.

Beschryvin-
ge van 't
Eiland Ter-
naten.

Also wy alhier enige tijd moesten met ons Jagt in dese Eilanden van Ternaten verblijven / sullen wy een korte beschryving van deselve doen. 't Eiland Ternaten is rondagtig van gedaante / hebbende omtrent 6 a 7 mijlen in den omtrek / regt in 't midden leid een hoge Berg / die aan alle kanten een vlakke aflopende voet tot aan de water-kant toe heeft. De selve is tot de top een wildernisse met bomen / kreupel-bos en hagedoorn bewassen; dog is beneden aan de voet ende opgaande vlakke met bygt-dragende bomen en Tuinen beplant. Boven op de kruin is deselve geheel dor en sonder bomen / maar vol Kannakanna; zijnde 't selve een dik sikkend ried. Verscheide verbaarljke spelonken en sulpher-poelen vind men op de Berg / die altijd een dikke rook tot aan de wolken uitwerpen / en van onderen als een helse gloet zijn brandende / welke blaam haar somtijds vertoond tot boven uit den Berg; gelijk 't selve weinig Jaren verleden met sware donder-slagen is gebeurd.

De hoogte deses Berghs met de quadzant gemeten hebbende / bevond die te zijn 367. roeden en 2. voet. Veel menschen roemen op de top van dese Ternaten Berg geweest te zijn; dog sulks schijnt ontwaar en ook onmogelijk te doen / niet ten aanzien van zijn hoogte / die weinig is in vergelyk van enige andere Berghen / maar voornamelyk ten aanzien van zijn onbegankeljke wegen / die niet alleen beset zijn met kreupel-bos / hangdoozels / kuilen en moerassen: maar men word belet door de brandende en op een hoop geworpen stenen / asse en digt scherps stekend ried op

op den kruin des bergs te komen. Dit Eiland Ternaten leidt op een halve graad benoorden de Linie, en op de langte van 142. graden. De nabuurling Eilanden zijn Hierri, Noorwegen, Tidor, Mortier of Timor en Makjan, leggende meest recht onder de Linie ontrent 8. mijl van Ternaten. Tegen over 't selve heeft men 't groot Eiland Gilola, Almahere, Batsjancina en andere. 40. Mijlen Westwaard van Ternaten leidt 't Eiland Celebus, en de Noord-Oost-hoek van Mangnada, de Bogt van Tamine, de Eilandjes Tagulando, Chiau, Chianfi, Tiroene, Gorental en meer andere / die alle onder Ternaten staan / en op de welke de Nederlanders Kantoren hebben. Op enige van de selve valt witte rijst / op andere was / en op sommige kret of schilpad-hozen en vogelnesjes.

Van 't Kasteel Orangie en de Negery Malaya in Ternaten sullen wy in 't kort seggen / dat 't selve; namelijk 't Kasteel / is een heerlijk en sterk gebouw / versien met 4. sware stene Bolwerken / dikke Goddijn-muuren / diepe Gragten / goede Verbluf-plaatsen voor hoge en lage personen / grote Pakhuizen / een Hospitaal en Werk-plaats voor de handwerklieden. Op de wallen siet men treffelijk Geschut / en 't selve is met een goed getal besettingen beset.

Aan de Zuid-zijde van 't Kasteel leidt de Negery Malaya met een Dagger omkrooken / in dewelke de vyf-lieden en moordijfers wonen / en daar even buiten is de Tuin van de Compagnie en een nieuwe Negery. Ook bind men hier aan de water-kant een kleine stene Reduit.

De Negery aan de Noord zijde van 't Kasteel gelegen / wordt eigentlijk Ternaten genaamd / zijnde deselve een wijde straat by de 1000 treden lang. Hier heeft men de Noorse vis- en fruit-merkt; ook des Konings Tempel en Graf-steden. Hier woont des Konings broeder en zijn suster de Princes van Gamma Lamma. Ten einde van dese straat heeft de Koning zijn Hof-houding / Lusthoven / Tuinen en Woningen / op de Ternataanse wijze en onhebbelijk gebouwd. 't Selve is naast enige Jaaren / insonderheid in 't Jaar 1679. door den oorlog geweldig te niet geraakt.

Een weinig verder langs de strand Noord aan gaande / siet men een Dorp van de Mayade, voor dese Geheimschrijver; dog tegenwoordig Raadsheer van de Koning. Deselve heeft aldaar een tamelijke woning nevens een Noorse Tempel; en een weinig voorby dit Dorp aan strand op een Bergje een kleine Sterkte / genaamd Terloeke, met Nederlandse Soldaten beset.

Van 't Kasteel Orangie Zuid Oost aangaande 3 adrie en een half mijl / komt men by 't wel eer beroemde Gamma Lamma, dat de Spanjaards aldaar eerst gebouwd en bewoond hebben. 't Selve is een groot Kasteel en een goed werk geweest / gelijk men aan de fundamenteen en verballen muuren kan sien; dog tegenwoordig is 't selve volkomen vernietigd en als een wildernis.

't Spaans
Kasteel
Gamma
Lamma.

Half weeg tussen 't Kasteel Orangie en dit Gamma Lamma, siet men in een

1686.

Sware Aard-
bevinge in
Tarnaten.

een Dalsep een binne-water / Sasse genaamd / hebbende ontrent een mijl in de route / en is van de zee door een sinalle dyk of dam afgescheiden / en wel 60. a 70. vadem diep. Men selde dat de Spanjaarden certyds besig hadden geweest dese dam door te graben / en getragt van 't selve een binnen-haben voor haar schepen te maken ; dog konden haar oogmerk niet bereiken / belet van de klippige grond. In dese Oostert gedeeltens van Asia geschieden veel aardbevingen ; ook vind men hier ontrent verscheide rokende en brandende Bergen / opsiende de Boorn-potten en hete Water-poelen. Verscheide Bergen zijn door 't onder-aardse vuur voor desen op Ternaten, Tidor, Makjan, Gamma Knor en op 't Land van Gilola en Baatsjan China, aangestoken en ontsprongen. Als 1646. de Berg op Makjan met een schrikkelijke aardbevinge van malkander scheurde / wierden door 't uitgeworpen vuur de Negeren met menschen / heesten / en alles wat in deselve gebonden werd omgekeerd en verbrand ; wordende de kloven op heden nog gesien / en genaamd de wage-spozen van Makjan, om dat de selve als een rode en brede weg of wagen-spoor van beneden na boven toe gaan.

In 't Jaar 1673. op Pinksterdag is ook opgesprongen de Berg Gamma Knor op Gilola gelegen met stil en aangenaam weder / sijn begin nemende met een grote aardbevinge ; waar door d'omleggende Doopen wierden omgekeerd / en veel duisende menschen levendig onder de steenhopen bedolven. De lugt was dees tijd seer donker en met as bestoven / de Zee liep seer hoog over 't blakke land / moettende de menschen en beesten op de hoogtens vlugten / wilden sy haar leven behouden ; ook was de Zee daar ontrent als met uitgebrande drijf-stenen beset.

Vrugbaar-
heid op Tar-
naten, in
Nagelen,
en Noten ;
dog worden
alle omge-
hakt.

Op dese Eilanden van Ternaten voor desen ook veel Nagelen en Noten geteeld : dog de bomen zijn jaarlijks met de vrugten omgehakt en verbrand / dewijl men op de Eilanden van Amboina Nagelen, en in Banda Noten en Foely genoeg konde bekomen.

Terwijl wy ons vermaakt namen in 't besigtigen van Tarnaten, waren d'Opperhoofden besig met 't overdragen so van de goederen als andere saken van de Compagnie. Enige Bedienden van de Compagnie die haar tijd uitgediend hadden / wierden verlost en op de Schepen geset / in welkers plaats wederom andere van de Schepen aan land werden gelegd / gelijk 't selve ook gebeurde aan twee van mijn Onder-meesters / die in 't Verband-huis wierden geplaatst.

Ons vertrek
uit Ternaten
na de
Eilanden
Amboina.

De saken tusschen beide de Gouverneurs in minen vriendschap afge-
daan / en de vrieven gesloten / werd al 't krijgsvolk en de burgerp in 't
geweer gesien / en alle ordentlijk in dubbelde gelederen gesteld / werd
de Commissie van de nieuwe Gouverneur 't volk voorgelesen / en als
Gouverneur en Directeur van de Molukkes voorgezegt / en de oude
Gouverneur voor sijn goede en getrouwe dienst bedankt. Waar op 't
Kanon van 't Kasteel driemaal werd gelost / en drie chargien van 't
krijgsvolk en burgerpe gedaan. De sleutels van 't Kasteel overgege-
ven

ben zijnde / is d'oude en nieuwe Gouverneur met de voornaamste Bedienden / benebeng de Koning en zijn Broeder met een groot gevolg met 1686.
Chaloepen na boord gebaren.

VIII. H O O F T S T U K.

KORTEN INHOUD.

Komst aan 't Eiland *Makjan*, en van daar aan *Baatsjan*. Komst in *Amboina*. Korte beschrijving van de Eilanden van *Amboina*. Aardbevingen zijn de selve mede onderworpen. Situatie der Stad en Negerye op *Amboina*. Gouverneurs die federt de verovering aldaar geregeert hebben. Grote Timmeragie alhier in *Amboina*. Beschrijving van verscheiden Kastelen en Sterktens op andere Eilanden, behorende onder't Gouvernement der selver. Korte beschrijving van't Gouvernement der Eilanden in *Banda*, en benaminge der selver. Grote Aardbevinge alhier, als mede rokende en brandende Bergen. Wy sien in *Amboina* een Comeet-ster. Justitie alhier gedaan. Vertrekken van *Amboina* na *Batavia*. Daar wy spoedig aan quamen. Vertrekken wederom vandaar na *Bantem*. Groot allarm in *Bantem*. De Retour-vloot prepareert sig tot 't vertrek na 't *Vaderland*, met welke ik mede na huis gaan. Verscheide tijding van rebellie. VVaar tegen de *Nederlanders* haar wapenen, die daar in victorie behaalden tegen de rebellen. Grote oneenigheid tot *Bantem*, en verraderye aldaar door de *Javanen*, 't welk ontdekt wierd; waar door veel schelmen zijn gedood. Een nieuwe Sterkte op *Bantem* door de *Nederlanders* geboud. *Amok-speelders* tot *Batavia*, en strenge Justitie daar over gedaan. Goede order op *Batavia* gesteld op 't vegten en snijden.

t **V**oorgemelde geselschap enige tijd op ons Schip geweest / zijn / na malkander alle heil en zegen toegewensst hebbende / na land gebaren / en wy / onse Matrosen 't anker geligt / van de Reede van Ternaten onder zeil gegaan naar *Amboina*; doende 't Eiland *Mak-* Doen de Eilanden van *Makjan* en *Baatsjan* aan, *aan* ter loops aan: van waar wy mede namen een Reede van d'Heer *Lobs*

1686.

Loos, zijnde een Sergiant / en genaamd Jan Visser van Medenblik, welke 33. Jaeren agter een in d'Indien had geweeft / sonder een maal na sijn getrouwde vrouw / die in goede gesonthed tot Medenblik woonde / om te sien. Van 't selve gezeild na 't Eiland Baarsjan, zijn vooz 't Fort Barneveld ten anker gekomen / daar onse Onder-stuurman Jan Lursauw een groot ongeluk is overgekomen / vermits hy int een Papay-boom / met sijn zijde op een grote steen viel / door welke val hy enige tijd suiver bloed heeft gewaterd.

Komt in
Amboina.

Van Baarsjan zellende / zijn wy op den 3. Augusti vooz 't Kasteel Victoria op Amboina ten anker gekomen / en vonden aldaar de Fluit Nederhorst. Alsof / gelijk in mijn tweede Reise gesegd word nog eens in dese Gewesten geweeft ben in 't Jaar 1645 / en dat doen ook iets maar weinig van dese plaats is verhaald / sullen wy tot genoegen van den Leser daar een byvoegsel tædoen.

Korte be-
schryving
der Eilan-
den van
Amboina.

Amboina bestaat in ver scheide Eilanden eben als Ternaten en Banda ; en gelijki 't Eiland Ternat en de Hoofst-plaats van de Tarnataanse Eilan- den is / so is 't Eiland Amboina de Hoofstplaats van de Amboinase Ei- landen.

't Eiland Amboina leid op 4 graden zuider byte / en op de langte van 142 graden ; 't selve heeft ontrent 15 a 16 mijlen in sijn omtrek / en is met een grote inham als een Rivier versien / die tot aan de Pas Bage- waal loopt / daar 't land ontrent een vierdedeel van een mijl breed is : en ingevalle dese dam doozlicp / soude Amboina twe Eilanden zijn.

Op d'eue zijde van dese inham leid 't Kasteel Victoria ende Stad Am- boina, wordende die zijde Rosanive, end' andere zijde tegen over 't Ka- steel Hiete genaamd. 't Kasteel Victoria is een treffelijk gebout / door de Portugesen eertijds geboutd / en lang van deselve bewoond. De Portugesen hebben 't selve in 't Jaar 1603. op den 23. Februarii aan de Nederlanders ingeruind. 't Kasteel is van een vierkante ruidwijse ge- daante / met vier sware stene Bolwerken en hoge dikke muuren vooz- sien / diepe wijde Gragten met een Wal-burg en een stene rijk-muur omtrekken 't selve ; men siet op 't selve heerlijk Kanon / en word van een goed getal besettelingen bewaard. Daar binnen heeft men schone Pakhuysen / Wapen-kamers / Verblif-plaatsen so vooz de Gouver- neurs als mindere bedienden en soldaten / alle van steen geboutd ; dog de Gouverneur en enig andere voornamc personen verblijven niet in 't Kasteel / maar onthouden haar buiten 't selve in houten en bamboese wonningen / om dat dese Eilanden d'aardbevinge seer zijn onderworpen / wordende door deselve 't Gebergte en stene gebouten dikwils van een gescheurd en neder gestort ; gelijk in 't Jaar 1672. wanneer verscheide Berge baneen zijn gespieten / en Dopen en Regerpen 't onderste bo- ven gekleerd en versouken / zijnde 't mi op die plaatsen 20. ja 30. vooz- men diep. Veel stene muuren ende gebouten wierden onder de boet ge- worpen / en begroeven menschen deesten levendig onder de puin- ho- pen.

Aardbevin-
gen zijn de-
se Eilanden
mede seer
onderwor-
pen.

De

De Stad of Negerij Amboina leid agter en wederzijds 't Kasteel Victoria, hebbende strake ruime gevergeleerde straten en dwars wegen / en 1686.
ge doorlopende waters en bruggen / een schone Bazaâr of Merkt-plaats, daer men alderhande mondhoest en andere goederen voór een rebedelijke prijs kan bekomen. Hier siet men ook een fray Raadhuis, Spinhuis, Hospitaal en Weeshuis nevens twee kerken / waar in de herboznde Godsdienst so in 't Nederduits als in 't Maleis werd geleerd / in een van de welke men alle wapens van de Gouverneurs die van 't begin tot nu toe in Amboina geweest siet hangen. D'Erste van de Gouverneurs is geweest Frederik Houtman van Alkmaar, die in plaats van de Portugeze Gouverneur Anthoni de Melo dese plaats wierd toevertrouwd; naar Houtman volgden Kasper Janz., Jan Adriaanz. Broekom, Adriaan Blok Maartenz., Hermen Spelt, Philippus Lucas, Aartsen Gijfels, Joghem Roeloffz. Duetecum, Jan Ottens, Anthoni Kaan, Gerrit Demmer, Arnoldus de Vlaming van Ourshoorn, Willem Verbeek, Jacob Huifert, Symon Kos, Johan van Dam, Philippus Marvelie, Jacobus Kobs, Anthoni Hurt, Robbertus de Vicq, Robbertus Patbrug.

Gouverneurs de welke alhier sedert de Nederlanders 't hebben beseten hebben geregeerd.

Dese laatste Gouverneur Patbrug had besig geweest alhier verscheide nieuwe werken te maken / daer hy niet veel manschap sterk liet aan arbeiden; so met graven / delven / hopen / timmeren als metselen; so aan Dijken / Dammen / Water-molens als aan Schut-sluisen / in menigede Stad aan de landzijde met een gragt en aarden-wal / Puntten en Bolwerken t'omringen / so tot cieraad als tot sterkte van de selve. Tot welken einde hy de Rivier d'Oliphant en andere waterlopen dede deempen en verleggen; ook een nieuwe uit graven. Langs de Zee-kant ontrent de Stad heen sag men 't bol schanskorven met stenen gebuld / zijnde deselve als een dijk of bofst-wering voór de Stad.

Grote timmerarie en arbeid alhier in Amboina.

Dag 't meeste gebzelen der menschen alhier / is dat alle arbeid en kasten / vergeselschapt met sijn groot voornemen in rook sal verdwijnen / dewijl men daar verscheide voorbeelden van heeft gesien. Want in de regentijd / zijn door de grote afwateringen / de Rivieren over de dijken en dammen gelopen / ende de fondamenten / de gheide palen / scheelingen voór de punten / door 't welzand opweld / weggespoeld.

De schanskorven met stenen gebuld / sag men in de mond van de Rivier by stukken en brokken door de sterke afwatering mede slegen.

Behalven 't Kasteel Victoria en de Stad Amboina heeft men nog verscheide andere Negerijen / Neduiten en Paggers op 't selve Eiland; als de Neduit op Loryke Noorse Tel, Lima Negerijs Hieta Lamme pas Bagewaal. Op Hiele is een Fortje met vier Punten. Op Oeri en Way zijn Paggers. Dese vastigheden zijn met Nederlandsche soldaten beset.

Beschryving van verscheide Sterktens en Eilanden behorende onder 't Gouvernement van Amboina.

De andere omleggende Eilanden van Amboina, zijn 't Eilandje Omo, regt tegen over de Pas Bagewaal; 't Eiland Anemo, anders Hollandia genaamt; 't Eiland Nasselouw, alle digt by den ander tussen Ceram en Amboina; 't Eiland Ceram leid tegen over Amboina, is ontrent 56.

mijl

1586.

mijl langen 15 a 16 mijl breed. Ook heeft men nog d'Eilanden Boero Manipes, Soele Bese, Amblauw, Kilang, Bono en meer andere. Op enige van dese Eilanden hebben de Nederlanders Vastigheden / en op andere niet. Op 't Eiland Omo heeft men twee Reduiten; als Arocke en Hoorn. Op 't Eiland Anemo is een Fortje / een Reduit en Pagger Attewanne. 't Eiland Nasselouw heeft een Reduit; zijnde de voorge- noemde Sterktens mede met Nederlands krigsvolk beset. Op 't Eiland Ceram is de Reduit Soere, en de Pagger Kaybobbe. Op Boero, de Reduit Oostburg. Op Mampus, de Reduit Wantrouw. Op Soelo Bese de Reduit Klaverblad; dog op Amblauw een houte woning, ver- mits daar niet valt als brand- of timmerhout / kalk en steen. En hoe- wel Kilang en Bono mede onder Amboina behoren / zijn op deselve geen Nederlanders. De Eilanden die meest vrugtbaar in Nagelen zijn / en daar de meeste Leberaars van deselve wonen / zijn d'Eilanden Amboi- na, Omo, Anemo en Nasselouw; d'overige geven weinig voordeel voor de Compagnie. Dus vele van Amboina gesegt hebbende / sullen ook iets ter loop van d'Eilanden van Banda aanhalen; dewijl Banda maar 30 mijl van Amboina aflegt.

Korte be-
schryving
van 't Gou-
vernement
der Eilaa-
den van
Banda.
Benaminge
der selver
Eilanden en
Sterktens.

De regering van Banda bestaat niet in een / maar in verscheide Eilanden / digt by den ander gelegen; deselve worden genaamt 't Hoge Land, Neero, Poeleway, Poeleron, Poelo Pisang, Goening Api, Rosagayn, enz. Dese Eilanden leggen op 4 graden bezuiden de Linie / on- trent 30 mijlen Oost ten Zuiden van Amboina.

Op 't Eiland Neero is 't Hoofd-kantoor / en de verblijfplaats van de Gouverneur; op 't selve zijn twee treffelijke kasteelen / 't ene met vijf en 't ander met vier baltwerken / beide wel versien / so van manschap als behoeften van oorlog; 't ene word genaamt Bellekike, en leid boven op een berg; en 't andere Nassouw, aan de voet van deselve berg gelegen: op welke laatste de Gouverneur en sijn Raden haar woonplaats heb- ben.

't Hoge Land, dat eigenlijk Banda genaamt word / heeft ontrent ses mijl in sijn omtrek / en op 't west-einde op een berg 314 stene trappen hoog opgaande / vindmen 't Kasteel Hollandia. Beneden aan strand of waterkant leid een Negerp Lontere genaamt / met een halvemaaan en goed geschut voorzien. Behalven de genoemde Sterkten op 't Hoge Land, siet men rondom 't Eiland daar men enigints kan aankomen verscheide Sterkten en Vastigheden: voornamelijk na Lontere; als daar is de Reduit Kommere, alwaar de waterplaats is; daar na de Reduiten Selam, Dentere, Wayere, Oery en Lakoy.

Op 't derde Eiland Poeleway leid 't Kasteel Orangie: dit is eertijds de tweede / dog tegenwoordig de derde Hoofdplaats. Dese drie Eilan- den; als Nero, 't Hoge Land en Poeleway, zijn de vrugtbaarste en voor- deligste Eilanden die de Compagnie besit: want op deselve wasschen al de Roten / Muffschaat en Poelie / die door geheel Europa / ja door de gantsche

gantsche wereld verboerd en verhandeld worden. Men bind nog enige Eilanden die mede onder Banda behooren / dog leggen wat ver van de hand / en so op deselve enige Notennuschaat worden gebonden / worden de Bomen omgehakt en uitgeroid / op dat deselve van andere volken niet t'eniger tyd gehaald en verboerd souden worden.

De namen van dese Eilanden zijn Nili, Damme, Moo, Lacker, Manaboke, Theeuw, Goram, Matte, Aroe, Babber, Belle, enz. hebbende d'Hollanders op enige van deselve Vastigheden en op d'andere niet. Dese Bandanese Eilanden zijn mede veel zware aardbevingen onderworpen; insonderheid in 't najaar / in de maanden November en December / ook in Januarij en Februarij. In 't afgaan van 't Jaar 1683 was alhier een schrikkelijke Aardbeving; de bergen scheurden / de Regerpen versonken / de stene gebouwen; so huizen / pak-huizen / bolwerken en kasselen / vielen sommige ten dele onder voet / en andere geheel ter neder. De Gouverneur en boornaamste Hoofden behielpen haar in bamboesen woningen / also sy onlustig waren levendig onder de puinhopen begraven te worden. In dese Gewesten vindmen ook veel rokende en brandende bergen en hete water-brommen; waar van sommige wateren so heet zijn / dat een ei in 't selve gaar kan gemaakt worden.

Voorz ons vertrekt met 't Jagt Naaldwijk van Amboina, vertoonden sig op den 15 Augusti in de morgenstond een weinig Zuidwaard van de Gordel des groten Reus een Comect-ster met een lange en bleke staard staande na 't Westen / en is in weinig dagen weder verdwenen. Ook wierden in dees tyd enige vertoningen tot straffe der bosen en welstand der goeden aan ons gedaan; want een slaaf die de Opper-meester van 't Hospitaal meende om 't leven te brengen wierd gerabzaakt; een ander gegeesfeld / gebrandmerkt en neus en oren afgesneden / hebbende deselve veel schelm-stukken bedreven. Besig op den derden September ten Huizen van de Gouverneur 't schei-maal t'eten / en als onder 't storten van een glaasje wijn enige eerschoten wierden gedaan / is in 't schieten een van de Prince-stukjes by d'oren afgesprongen / waar door twee maats zijn gedood en een derde swaar wierd gequest.

Daags na onse afscheid-maaltijd in 't Kasteel is de Gouverneur Patbrug met al de Land-adel aan boord gekomen / d'Heer Lobs uitgeleide te doen / die naar een weinig verblijfsen enige eerschoten wederom na land zijn gevaeren / en wy benessens de Pluit Nederhorst behoorden onse Reise na Batavia. Wy hadden nautwylks ses uren onder zeil geweest of ons ontmoeten twee Chaloeven / komende binnen 24. uren uit Banda, geladen met 100. piekel of kanassers Poelie / die wy terstond voortzeilende overnamen; en sapara ter loops aangedaan / zijn op den 19. September gelukkig booz Batavia aangekomen / bindende aldaar verscheide Scheyen. Weinig hier na vertrok van Batavia met de Pluit Overgeest d'Heer Slicher na Malacca booz Gouverneur / om d'Heer Ni-

Sware aardbevinge alhier, als mede rokende en brandende bergen.

Wy sien in Amboina een Comect-ster. Justitie alhier gedaan.

Vertrekken van Amboina na Batavia.

Daar wy spoedig aanquam.

1686.

colaus Schagen af te lossen / sullende die vooz Directeur na Bengalen gaan.

Vertrekken
na Bantem.

Wy met ons Schip na Bantem gesonden / om 't selve vol peper te laden / zijn daags naar ons vertrek van Batavia vooz 't selve aangekomen / en vonden aldaar de Pluit de Betuwe en 't Wapen van der Goes , dat vooz ouderdom en lekkagie aande gront sat / en aldaar moest gesloopt worden.

Groot Al-
farm in
de Stad
Bantem.

Weinig tijds naar onse aankomst vooz Bantem in 't midden van de nacht uit 't Hof van de Koning een Kanon-schoot gedaan wordende / is alles in rep en roer geraakt. Ook moest 't volk van ons Schip mede in 't geweer / 't geschut wierd opgeroed / en doen 't den vyand soud geliden en men sig had schrap geset / sag men in de 20. Oorlogs of Sakkelangs Daertingen van de Koning van Bantem , die vooren ontrent Lampon op de Mannekabers hadden gekruist. Den Blauwe Hulk on de Pluit de Graaf zijn mede by ons gekomen / en waren van Batavia na de West-kust gesonden / om de Krantzen Baros Padang , Poele Sinka en Celida van voorraad-middelen en alle noodwendigheden te versorgen. Ook zijn hier aangekomen de Jagten Negombo en de Wild-schut , mede brengen de d'Huis-vrouw van de Heer Salomon Lasasi , Bevelhebber van Bantem ; over welkers aankomst veel eerschoten wierden gedaan / en is de selve ook met grote statie op Bantem ingehaald.

Ons Jagt vol Peper geladen / en 40. Soldaten ingescheept hebben de / zijn des anderen daags na Batavia vertrokken / en behouden daar aan geland. Weinig tijd op Bataviaas Rede geweest / is de Pluit Bronste van Enkhuysen aldaar uit 't Vaderland aangekomen ; deselve had een elendige Reise gehad / en wierd de Schipper van 't selve vooz onbegnaam met 't Schip Spierdyk na 't Vaderland gesonden.

Verscheide Schepen zijn ook vooz Batavia uit enige gedeelten van Asia gekomen ; als van de Kust Coromandel , de Schepen Kasticum , Tertolen , Suid Beveland en Wester Amstel ; uit Bengalen , de Pluit Wavere , en 't Jagt Batavia uit Zuratte , zijnde dit Jagt een Moors maatselen in Zuratte gebouwd. Des tijds wierden ook enige Schepen aangeleid so na verscheide Gewesten / als na 't Vaderland.

De Reton-
vloot prepa-
reert sig tot
't vertrek
na 't Vader-
land , met
welke ik
mede sogt
te gaan.

De Schepen na 't Vaderland waren Kasticum , de Schelde , Spierdijk , Oosterland , Honholsredijk en de Pluit de Gulde Wagen. Als ik sag dat de saken hand Heer Lobs in rook verdwenen ; dewijl de selve hem vast had ingebeeld dat vooz Gouverneur naar Amboina soud gesonden worden / en dat ik als dan met hem soud gaan ; so besloot ik na 't Vaderland te vertrekken / en kreeg bevel om van 't Jagt Naaldwyk over te gaan vooz Opper-Chirurgyn op 't Schip Spierdyk. 't Schip Spierdyk was een treffelijk / nieuwen sterck Schip / en deed sijn eerste Reise in Ook-Indien. 't Schip Kasticum was Admiraal / de Schelde Vice-Admiraal / en wy met Spierdyk Schout by Nacht ; sullende d'Heer Braams , gewesene Boekhouder Generaal 't Opper-bevel over dese Vloot voeren.

Met

Met dese Bloot vertrokken mede na 't Vaderland enige vyf-lieden met vrouwen en kinderen / krijgende wy op ons Schip vyf Hollandse vrouwen met een jong kintje en twee swartinnen. 't Opper-hoofd van ons Schip was Sr. Adriaan Verbrugge van Enkhuisen, gewesen Opper-hoofd op Dasseren op de Kust Coromandel, by hem hebbende syn drie dogters; de Schipper was genaamd Michiel de Ruiter van Enkhuisen, beide vrome en eerlijke lieden. Mijn Onder-Chirurgus Jan Vermeulen van Breukelen, Johannes van der May van Harlingen, Nicolaus Henne van Valencyn en Gylbregt van Donselaar van Uitregt; dog dese laatste is enige tijd hier naar over op 't Schip Oosterland gegaan / op 't welk d' Heer Rijklof van Goens was / die sonder bedieninge wierd opgesonden.

1686.

Wy nog boo? Batavia leggende / is aldaar tijding van d' Oost-kust van Java gekomen / dat de Struikrover Soera Patti sig uit Carta Soera had begeven na 't Landschap van Passieban, bier mislen beoosten Sorrebay. Enige van syn aanhang onthielden haar in 't Gebergte agter Bantem en Batavia; waar op enig Krijgsvolk van Batavia derwaards wierd gesonden / om de selve op te zoeken / en stond de Bevelhebber Sloos ook met den eerste na Japara te vertrekken.

Ook is op Batavia tijdinge van Liampon en Mannankabo gekomen / zijnde Negeryen gelegen op 't Zuidende van 't Eiland Zumatra, tegen over Bantem aan de Straat Zunda. d' Inwoonders deser plaatsen zijnde de schatting-volkeren van de Koning van Bantem / en syn onderdanen zijn tegen hem opgestaan / en begaven haar met Vaartuigen op Zee te roben / niet alleen tegens des Konings onderdanen / maar ook tegen de Compagnie.

Verscheidene tydingen van opstand.

Tegens dese afvallige wapende sig de Koning van Bantem met hulp der Nederlanders, die een labberdaanse Oorlogs-bloot toerustede / bestaande in Jagten / Chaloeven / Patjallings / en ander klein vaartuig: over welke Bloot de Heer Commandeur Steven Klaarbouw 't opperbevel wierd bevolen; dog is om reden ontslagen / en de Schipper Kryn de Randen deffels plaats gesield. Dese Bloot van Batavia gezeild na Bantem, is aldaar met een groot getal Vrouwen van de Koning ten oorlog toegerust verenigd / over welke den Pangeran Tiera Tialtiere commandeerde / gesamenlijc over na de Bogt van Liampon gestoken / zijn aldaar geland / en met de Liamponders en Mannakabers in een groot gevegt geraakt / in welk d' onse de overhand behouden hebbende / hebben haar Negeryen verbrand / veel van haar vaartuigen verdelgd / en vele van dese Rebellen gevangen; waar na d' onse weder overstaken.

Waar tegen de Nederlanders haar wapenden, die daar in vortte behaalden.

Da dat Bantem is over gegaan aan de jonge Koning / isser nooit geen opregte lief de nog erndt agt tusschen d' Inwoonders geweest: want vele der selve hielden 't niet den oude Koning / alhoewel hy gevangen is van syn Soon den tegenwoordigen Koning / bedenkende gedurig trouwlose aanslagen en verraderijen / om de regeringe wederom aan de oude

Grote onenigheid tot Bantem.

1686.

Koning te brengen / of so 't selve niet wilde lukken / op zijn ander Broeder de Pangerang Perbaya; dog sulks is tot nog brugtelooß geweest / dewyl de Koning Sultan Hasi gedurig op zijn hoede is geweest / en selfs zijn eigen volk niet is vertrouwend / maar laat zijn kasteel of verblijfplaats altijd met een Hollands Kapitein en 100 welgecoeffende soldaten besetten. Behalven dese heeft hy nog een Lijf wacht/ bestaande uit 500 langgehaarde Javanen / van de welke 300 met pieken en 200 met snaphanen zijn gewapend / op de welke hy hem meest vertrouwd. Tot meerder sekerheid van zijn persoon / en om alle onheil voor te konien / heeft de Compagnie met goedvinden van de Koning / aan de boom of mond van de Rivier een sterk Fort late maken / en 't selve met veel geschuut en goede besetting voorzien / en Speelwijk genaamt / zijnde tegenwoordig den dwang van Bantem. In welke Sterkte de Nederlanders, die eer deselve gemaakt was in de Chinese Straat en elders woonden / op den 16 October beneffens de Bevelhebber Salomon Lasali met vrouwen en kinderen haar woonplaats hebben genomen / uitgefegt de Kapitein Syd, die met 100 soldaten in 't kasteel des Konings tot desselfs behoud moest blijven.

En verradery aldaar door de Javanen.

D'Oude Konings gesinden / smeden (so dza de Nederlanders in de Sterkte waren gegaan/) daar op een nieu bepraad / om 't nieuwe Fort Speelwijk met bezrassing in te nemen / en soud 't selve op de volgende wijze werksellig gemaakt worden. Als ons volk / als gesegt / in 't nieuwe Fort waren getrokken / 't welke nog niet geheel voltooid was / hebben enige 100 Javanen van d'oude Konings-gesinde haar in enige huizen / staande in verscheide wijken der Stad Bantem verborgen / en hebben uit deselve een getal van ontrent 80 Amok speelders, dat zijn Aphiden-eters / en de olijfste schelmen en moordenaars / uitgekozen / die d'eerste aanval op 't nieuwe Fort souden doen / en die hadden haar by en ontrent 't Fort verborgen / sullende 's morgens met den dag ontrent 6. uren als 't werk-volk en de slaven aan 't werk souden gaan / en de Forten om deselve uit te laten geopend worden / een begin van haar aanval doen / en terstond van d'andere / die door de Stad verstropt waren ondersteund worden. Dit haar wel gelukt zijnde / souden alles vermoord hebben wat haar was ontmoet / en souden ligt met 't Geschuut in Speelwyk gebonden / 't Konings Hof en Sterkte beroberd hebben; dog den Pangarang Wieragana of Hendrik Louwiz. van Steenwyk kennig van dit bepraad gekregen hebbende / heeft 't selve ontrent ter middernacht aan de Koning bekend gemaakt / die hem terstond na den Hollandse Bevelhebber van 't Fort Speelwyk sond / met bebel om wel op zijn hoede te zijn / alsof oude Konings-gesinden 't Fort souden tragen met bezrassing in te nemen. De Koning beval ook zijn lang gehaard Jabaanse lijf-wagt in alle stilte sig ontrent Speelwyk in een verborge laagte te houden / en d'aanvallers op de bestemde tijd aan waar te nemen / dat ook geschiede; want so haast dese voorgemelde Amok-roepers uit quamen

men / sprongen des Konings lank havren of lijfswagten haar te ontmoet / De welke onte-
wierd, en
veel van
deze schel-
men om 't
leven ge-
bragt.
en 60 stukken van de selve ter neder gestoten hebbende / namen d' overige ge-
vangen.

De Nederlanders die in Speelwijk lagen / hebben dit werk met goe-
de ogen aangesien / sonder haar te roeren / maar pasten onder tusschen
op om 't Fort te bewaren boor meerder onheil. Men meende dat de
Pangerang Souda de Nigrat de voornaamste Stigter van dese aanslag
was geweest / om dat deselve een groot vriend van de oude Koning ge-
weest hebbende / by de jonge Koning in geen agtinge was; en is bene-
fens d' oude Koning / die tot nog in 't Kasteel des jongen Konings ge-
vangen was geweest / met 't Jagt de Beurs van Bantem na Batavia ge-
voerd / en in 't Kasteel in versekering gebracht. 1686.

Dit Fort of nieuwe Werk Speelwijk, is 1686 met goedvinden van de Nieuwe
regerende Koning eerst met een Dagger of met pallissaden / en daar na
met een stenen muur ombangen; 't selve was in 't begin ruitswijze be-
grepen / dog is nu in een vierkante gedaante veranderd / zijnde iber
zijde ontreut 30 roeden lang / en leid aande zeekant van de Stad aande
mond van de Rivier by de boom. 't Selve heeft een hoge Kat met 5 stuk-
ken / en aan de binnenkant van de Kat is een grote Batterye met tien
diergelijke zware stukken voorsien / die vlak in de Stad over alle de an-
dere werken heen komen flanqueren. Op de zuid als ook op d' oosthoek
van dit vierkant leid nog een Volkwerk / wel met Kanon beschoot. De
Fortres heeft van binnen een groot vierkant plein / en rondom langs de
gordijnen / Pakhuizen / tot berging der koopmanschappen / en wo-
ningen boor de besettelingen en inwoonders / als ook een schone woning
boor de Bevelhebbers en andere Officieren; zijnde dit nieuwe Fort de
dwang van geheel Bantem.

Dees tijd hoorde men op en ontreut de Stad Batavia veel van Amok-
speelders, hegaande deselve veelderhande moorden en wreedheden. Een
Balijfsen slaaf heeft zijn meesters vrouwe / by de welke hy lang had ge-
wooneerd / wreedelyk om 't leven gebracht / en nog enige totter dood toe-
gewond. Dese wierd enige dagen naar dat hy de misdaad bedreven
had gevangen / en hoort daar aan op de volgende wijze geregt. De schul-
dige wierd levendig op een kruis gebonden / en sijn regterhand met een
gloepende tang afgenepen / daar na wierden beide sijn armen en beinen
aan stukken geslagen / en so levendig van 't kruis afgenomen en geem-
paleerd; dat is / een lange pfeer pen wierd van onder by sijn fonda-
ment in gestoken / dat hy agter by sijn hals weder uit quam / en also
lieten sy hem op een rad op die pen so lang sitten tot dat hy is gestorven;
dog de lijder leefde nog tot drie uren in de agtermiddag / en eiste so als
hy op 't rad nog leefde altemets een pijp tobak en een drank water.

Dog een diergelijke betwijffelde had een jong meisje / zijnde een rijk
mans dogtertje / die twee goude arm-ringen om haar handen had / d' ar-
men afgesneden en 't kint voort omgebracht. Dese de handen met glei-

1686.

jende tangen afgenepen / wierd op een slee of wagentje van 't Stadhuis na buiten gesleept / en op alle hoeken van de straten met gloeiende tangen een stuk uit zijn armen en benen genepen / en doen op een rad geset / daar hy ook enige uren op leefden eer hy quam te sterben / en eiste mede somwijlen een pijp tobak en een bronk water.

Op Sorrebaye is een diergelijke Amok-roeper uit 't Bos gekomen in een van onse Daggers / alwaar hy de Schildwagt en twee andere Soldaten onder de voet gestoten hebbende / de blugt in 't bosch heeft genomen / sonder dat men hem ooit heeft kunnen vinden.

Goede order op Batavia gestelt op 't regten en snijden.

En niet tegenstaande alhier op Batavia zware Justitie gedaan word / so hoorzden egter van veel schelmsstukken spreken. Evenwel bevind men dat de schrik onder de bronke matrosen en voorhegters is ; dewijl deselve nu so niet snijden en begten aan 't vierkant als in voorgeaande tijden / vermits de zware straf die op de begters is gesteld. Want so iemand een mes trekt / en een ander komt te snijden of te quetsen / deselve word terstond gebat / aan de Paal gebonden / en met rottingroeden wel strengelijk gegeeft ; en so den een den ander komt dood te steken / so word de levendige met de dode des anderen daags by malkander aan een halve galg / welke daar tot dien einde is opgerigt / opgehangen / gelijk ik kortling ook heb gezien. Zynde dese strenge order op dese bronke sielten een seer nodige zaak : want voorszefen plagt een eerlyk man / over dese plaats gaande / niet veilig te wesen / en wierd niet alleen 's avonds / maar ook op den helderen dag van haar aangerand en mishandeld.

IX. H O O F T S T U K.

KORTEN INHOUD.

De Retour-schepen vertrekken van *Batavia*. Komst tot *Bantem*. Krijgen aldaar quade tydinge uit *Japan*. Vertrekken van *Bantem* na de *Prince Eilanden*, en van daar na de *Kaap de Bona Esperance*, daar wy spoedig aan quamen, en vonden aldaar verscheide Schepen. De sterkte der Retour-vloot, en aan welke Kamer ider moest wesen. Een Scheepjen door een Zee-rover genomen. Een *Nederlands Schip* blijft by de *Caap*, gelijk mede een *Engels Scheepje*, als ook een *Portugees* daar grote rijkdom in was. 't *Nederlands* uitgaande Schip *Capelle* in groot gevaar van te blijven. Wy vertrekken met de gehele Vloot na

Patria.

Patria. Ryklof van Goem de Jonge en zijn Ed. Huisvrouw sterven kort na malkander op de Retour-vloot. Passeren de Linie. Sien Hitland, en komen by vier Deense Konings Schepen, en haar monture. Scheiden van haar af. Wy arriveren behouden in Texel. 1686.

De Retourvloot van alles gereed / zijn ons ankers geligt op den 30 November gelijkelijk van Batavia gezeild na Bantem, en hebben voór 't selbs tot den 24 December stil gelegen / verwagtede de laatste zeil-oyder en de brieven van de Compagnie. Wy voór Bantem leggende / zijn de volgende Schepen voór by ons gezeild na Batavia; als Nieuwland en St. Maartens-dijk komende uit 't Vaderland, welke laatste 15 weken tusschen de Caap de Bona Esperance en Bantem had onderweg geweest / mede brennende van de Caap de twee Siamse Ambassadeurs, die met een Portugees Schip van de Koning van Siam in gesantschap met grote geschenken na de Koningen van Portugal, Engeland en Vrankrijk ware gesonden / hebbende aan de Caap haar Schip verlozen. De Turkse Post komende uit Bengalen, waar op was de Heer Nicolaüs Schagen beneffens enige gequalificeerde personen / die van haar be- dieninge waren afgeset / en uit Bengalen wierden opgesonden na Batavia.

Daags voór ons vertrek van Bantem ontfingen wy tijding van Batavia, dat 't Schip Pylswaard uit Japan met tijdinge was gekomen / dat de Japanse Gouverneur van Nanga Sakki, 't welk de Hollandse handel- plaats is / 39 Japanse tolken / zijnde sluikers van des Keisers tollen / had doen om 't leven brengen; hebbende 19 van deselve de kop doen af- slaan / 4 derselver doen kruisigen en de buik opsnijden / en d'overige op een andere wrede wijze had doen sterben / vermits sy de Hollandse by- sondere koopmanschappen by nacht en t'ontijde over de Stads muren hadden uit en in de Stad gebragt. Twee Hollandse Onderkooplieden saten lange tijd op de hals gevangen / dog zijn na enige tijd weder los gelaten en met de Schepen versonden. 't Hollands Opperhoofd Dr. Andries Klayer, aldaar van wegen de Compagnie leggende om te handelen / wierd mede weg gesonden / en voór zijn geheel leven op straf des doods uit Japan gebannen; alle bysondere koopmanschappen die in Japan wa- ren gebleven / en niet verkocht hadden konnen worden / wierden aan- geslagen / en zijn prijs verklaard.

Op den 23 December alle gelijkelijk van Bantem onder zeil gegaan zijnde / zijn by ons gekomen de Jagten Negombo, de Blaauwe Berg, de Wiltsehut en de Chaloup 't Kasteel van Batavia, mede brennende van Batavia de laatste algemene brieven van de Compagnie. Dese Jagten vertrokken 's anderen daags weder te rug na Batavia, mede nemende uit onse Vloot Pieter Misdag, gewesene Fiscaal in Bengalen, om sig over enige

De Retour-
vloot gaat
van Batavia
na Bantem.

Alwaar wy
spoedig ar-
riveren.

Krygen al-
hier quade
tijdingen
uit Japan.

Vertrekken
van Bantem
na de Prince
Eilanden.

enige verder aanklagten van zijn bysondere handel aan d'Hoge Regeringe te verantwoorden / doende wy ons beste om de Straat Sunda uit te komen; dog konden / vermits tegen stroom en tegen wind weinig voorden. 't Schip de Zijp, dat ons soud geleiden tot aan de Prince Eilanden, kond vermits grote lekkagie niet langer gaande houden / is dierhalven van ons af en na Batavia gegaan / en by ons gekomen 't Pluitje 't Klaverblaaije, geladen met behoeften voor de Kaap, dat met ons tot aan deselve soud zeilen. Eindelyk zijn wy op den tweeden Januarij 1687. tussen 't Princen Eiland en de Kust van Java op 40. vadem diepte ten anker gekomen / zijnde 't aldaar een mijl wijt.

Op den 4. Januarij met een labber koeltje en Oostelyke wind alle ons ankers geligt hebbende / zijn van 't Princen Eiland onder zeil gegaan / stellende onse koers Noord Westwaard in Zee / om onse reise na de Kaap de Bona Esperance en voort na 't Vaderland te verzoederen. Op den 20. dito ontmoeten ons op 13 en een halve graad Zuider byete het Schip 's Lands Welvaeren, hebbende 9. maanden uit Holland geweest / en gehad 40. doden en nog veel sieken. Dit Schip had al voor de Straat Sunda by 't Princen Eiland geweest / en was door tegenwind wederom op dese hoogte gedreven.

Siende op den 9. Maart 't Land van de Kaap de Bone Esperance, zijn wy van deselve op den 20. dito in de Tafel Bay ten anker gekomen / en bonden aldaar 't Schip Salland, dat uit Holland was gekomen; ook de Schepen Alkmaar en Kronenburg, die op den 14. October van de Kust Koromandel van Mafelpatnam waren gezeild / en alhier aan de Kaap 3. maanden hadden gelegen. Nog bonden wy hier de Schepen de Helder en Voorchoten, die op den 16. December uit Bengalen waren gezeild. Ook zijn dees tijd aan de Kaap gekomen de Schepen 't Land Schouwen, 't Princeland en Langewyk, op den 22. Januarij van Ceilon uit de Bay van Punte Gale gezeild.

Onse gehele Vloot aan de Kaap by den ander vergaderd / bestond in de volgende dertien Schepen / en voor de volgende Kamers; Alkmaar, Kastrium, Spierdyk, de Helder, 't Princeland en Langewyk voor de Kamer van Amsterdam; de Schede, Oosterland, 't Land Schouwen voor de Kamer van Zeeland; Kronenburg voor de Kamer van Rotterdam; Voorchoten voor de Kamer van Delft; Honsholredyk voor de Kamer van Hoorn; de Galde Wagen voor de Kamer van Enkhuysen.

D'Heer Daniel Braams, die met 't Schip Kastrium van Batavia was gekomen / is aan de Kaap over gegaan met zijn huisgesin op 't Schip Alkmaar; vermits 't selve beter bezeild en ook groter was / van 't welk hy d'Admiraals vlag als doen voerde.

D'Heer Adriaan Verbrugge, met 't Schip Spierdyk van Batavia gekomen / en Schout by Nagt van de Vloot / is alhier mede overgegaan met zijn drie dogters op 't Schip Voorchoten, alsode Kamer van Delft de Schout by Nagts vlagge dees tijd had.

1687.

Van waar
wy onse
cours stel-
den na de
Caap de
Bona Espe-
rance.

Aldaar wy
spoedig ar-
riveren,
vindende
aldaar ver-
scheide
Schepen.

De sterkte
der Vloot,
en waar
ider gede-
stineert
wierd.

Terwylſe de Vloot aan de Kaap verbleef om 't volk te verſen / en de
Schepen te beſorgen wat ſy van noden mogten hebben / ſullen wy den
Leſer enige byſondere voorvallen verhalen.

't Jagt Jamby, vooz ons aan de Kaap van 't Eiland Madagafcar ge-
komen / had van daar mede gebragt tien Matrofen / die aan Madagaf-
car met de Boot aan land waren gegaan om water te halen vooz haar
Scheepjen / genaamd Westerwyk, leggende aldaar op de Bede om sla-
ven te handelen / zynde ontrent 14. maanden geleden / welk Scheepje
van een Zee-rover / die aldaar mede lag / wierd afgelopen / en met
Westerwijk weg gezeild zijnde / hebben 't overige volk dat nog op We-
sterwijk was op Ceilon aan land geset / en dese tien voozgemelde maats /
die met de Boot aan land waren / zijn met Jamby aan de Caap geko-
men.

Een Scheepje door een Rover genomen.

In 't begin van Maart ontrent 3. weken voor onse aankomst aan de Caap, is alhier aan de Caap de Schipper Wilhem Knyf nevens 10. matrosen van zijn scheeps-volk met een opgemaakt Daartuig aangeland: alsof op den 18. December 1685; met 't Schip Stavens uit Bengalen gezeld/ 't selve den 16. Februarii 1686. op de Zuid Oost kant van de Caap hadden verlozen, 't Volk was altemaal te land gekomen/ uitge-nomen 13. man/ die in de branding van de Zee zijn verdorven. Eni-ge Hottentotten of inwoonders van de Caap maakten aan Schipper Knyf en zijn volk bekend dat een weinig Noordwaards van haar ook een Schip was gebleven/ endat daar mede blankie menschen waren: waar op Schipper Knyf met zijn volk daar na toe is gegaan/ en bevond desel-ve Engelse te zijn/ met dewelke sy overeen zijn gekomen gelijkelyk een Daartuig te maken/ en met 't selve na de Caap te varen. 't Daartuig haardig zijnde/ is Schipper Knyf met 10. van zijn matrosen en enige Engelle van daar nade Caap gezeld/ maar d'overige van zijn volk ont-rent 48 man/ wilde haar in dit Daartuig niet hegeven/ maar zijn alte-maal landwaard in gegaan/ en tot nogtoe niet te voorschijn gekomen.

Een Schip
blijft aan de
Zuid Oolt-
kust van de
Caap.

Deze Schipper Knyf was een oude en bekend vrynd van my / hebbende eertijds te samen op een Schip ten oorlog / en hy voor Luitenant ge-
 waren. Ook is hier aande Kaap gekomen een klein Engels Scheepje met
 4. a 6. Stukjes / genaamd de Vergulde Pelikaan , met negen Engelsche
 matrosen ; dese hadden inde Vleesch-bay ontrent 40. mijl besfuiden de Ta-
 fel Bay ten anker gelegen / alwaar haar Schipper met de Chirurgyn en
 6. matrosen met de Boot waren na land gevaren / om te ruilen of te
 handelen met de inwoonders ; dog zijn nocht weder te voorschijn geko-
 men. De fuurman met d'overige matrosen die op 't Scheepje waren
 gebleven / niet komende bedenken waar de boot so lang mocht blijven /
 hebbende enige dagen na deselve vertoefd ; dog niets vernomen / en ver-
 moedende dat sy van de wilden waren doodgeflagen / zijn na de Caap
 gezeld / en by ons ten anker gekomen.

Gelijk me-
de een Eu-
gels Scheep-
je.

't Portugees Schip / dat alhier voorszeden Jaar met de Syamsche Ambassa-

1687.

Een Portu-
gees Schip
alhier ge-
bleven, daar
grote ryk-
dom in was

basiladeurs ontrent 60. mijlen Zuidwaards van de Tafel Bay by de Struis Bay was verzeild / sat nog op de grond / en was niet geheel aan stukken gestot te nemen / en wierd vermoed nog veel rijkdom in 't wrak te zijn ; dewijl in 't selve veel geschenken / so van goud / juwelen als andere bysponderheden waren geweest / en 't selve een kostelijke inlading hadde : want de Gouverneur van de Caap van der Stel 't verlies vandit Schip verstaan hebbende uit de Ambassadeurs en Portugezen die aan de Caap waren gekomen / heeft terstond de Luitenant Olof de Sweed en de Sergi-ant Krilloffel van Dieringe met 7. a 8. man derwaards gesonden / om opsigt te nemen / en goede sorge te dragen dat de goederen die gebozgen wierden te regt mogten komen / en dat deselve aan d'eigenaars wel hersteld wierden : maar dese byzome zielen dagten sig selve te versorgen / en dagten niet aan 't bevel haar van de Gouverneur mede gegeven ; want sy zijn sodra niet aan 't Vaartuig gekomen / of ider als om prijs begosie te hakken / breeken en roven / niet als behoeders van 't goet en die tot desselfs bewaringe waren heen gesonden / maar als menschen die opgevoed waren op plaatsen en Eilanden daar dikwils Schepen bleven / en daar 't een daad van eerlijkhed is / die gene 't ontfelen en te beroven / die sy verplicht zyn te helpen en by te staan. Als sy in 't hoort een grote rijkdom by den ander hadden geraapt / leiden sy deselve in so veel hopen als sy personen waren / sy kapten met bijlen goud en silbere lanipet-schaafels / hamen / koppen / bekers en alderhande gemaakte goud- en silber-werk aan stukken / en weegden 't malkander by gebzek van een goude meteen speh-schaal toe ; want sy aan de Caap gekomen / was drinken / dobbelen en venus nacht en dag haar werk / dat sy by der hand vattede / sy verhogten 't gemaakte goud-werk en andere selsaamheden / te lang alles op te noemen / aan waarden en waardinnen en dier gelijke / voer minder dan half geld. Dese vzeugde wierd met so min geluid niet bedreeben of is ter oren van de Gouverneur gekomen / en heeft al de gasteu doen vast setten / dewijl sy hadden gesloken. Deselve waren nog in hegtenis doen wy van de Caap zeiden / en hoe 't vorder met haar af sal lopen sal de tijd leren. De Luitenant wierd beschuldigd dat hy een klein verlaht koffertje soud genomen hebben / daar enige kostelijke juwelen in waren ; dog 't selve is hem tot nog toe niet bevesen.

Op den 30. Maart vertrok 't Jagt Jamby van de Caap na Madagascar slaven te handelen / en deselve op Baros op de Westkust van Sumatra te brengen / en van daar na Batavia te gaan. 't Schip Salant vertrok ook 's anderen daags na Batavia , en op den 4. April is alhier aan de Caap gekomen 't Schip Kappelle van Rotterdam , dat drie maanden uit Holland had geweest / en in 't uitlopen van de Maas dapper had gestoten ; dog alhier aan de Caap komende / heeft groot gevaar uitgestaan van te blijven ; want sy voer 't land van de Caap komende / kregen een seer sterke wind uit Zee ; en also 't water seer hol stond / is door 't stampen van 't Schip de boegspriet en de fokkemast agter over in 't Schip geval-

't Schip Kap-
pelle in
groot ge-
vaar van te
blijven.

len

len / die sy na veel moeiten en arbeid eindelijk buiten boord kregen / en geraakten vande bleet ontslagen; terwyl sy na delager wal bzeven / lie- 1687.
ten sy de ankers ballen / en dagten met de Chaloepe 't geld van de Compagnie / de bzoontwen en kinder en te bergen en aan land te bzengen; dog konden / vermits de grote bzingen van de Zee niet aan land komen / maar moesten wederom na 't Schip keren en gelijck gebal met malkander verwagten. Dze kabel-touwen bzaaken aan stukken / en als het vierde anker was gevallen / schoot de wind uit de wal / waar op sy dat anker ook moesten kappen / en geraakten so van de wal / en eindelijk by ons seer reddeloos in de Tafel Bay ten anker. Op den 12. April is het Pluitje 't Klaverblaetje na Batavia vertrokken.

Enige dagen booz ons vertrek van de Caap zijn enige matrosen van de Caap weg gelopen / die haat op de Schepen hebben verstekten om met deselve na Holland te varen; van dewelke dze op ons Schip Spierdyk zijn gekomen; als Romis Exteen van Holstein soldaat / en twe Banditen van 't Robben Eiland, die op 't selve om haar schelmstukken booz enige Jaren waren gebannen. Dzes twe Banditen waren met een stuk hout van 't Eiland aan 't vaste land geswommen en by nacht aan de Schepen gekomen / en waren genaamd Hillarius Hediart van Maagdenburg en Isaak van Koninksbergen.

Op den 20. April zijn wy alle / onse ankers geligt / om de reise na Gaan van de Caap na 't Vaderland te verbozderen / van de Caap gezeild / komende op die selve 't Patria.
dag aan de Caap 't Schip de Ridderfchap van Holland, 't welk op den 3. Januarij nevens 2. a 3. andere Schepen uit Texel was gezeild / zijnde op 't selve Schip de Ridderfchap d' Heer Nieuwstad van Kuilenburg Raad van Justitie / met sijn huisgesin.

Veertien dagen van de Caap geweest / namelijk den 4 May / is de Ryklof van Heer van Goens, die met 't Schip Oosterland wierd opgesonden na Hol- Goens de
land, gestorven / 't lijk wierd gebalsemd / en in een loden kist agter op jongste
't Schip bewaard / om 't selve in 't Vaderland te begraven. In 't ope- sterft op
nen van sijn lighaam / wierde in een van sijn nieren een steen gevonden den 4. May
ontrent so groot als een duiven ei. Sijn E. Huisvrouw is weinig dagen en sijn Huis-
hier na op 't selve Schip gestorven. Op den 9 May bevoinden wy ons vrouwe den
op de hoogte van 't Eiland St. Helena, en zijn op den 21 May de Linie 9. van de
Equinoctiaal doorgezeild / en den 15 Juny de Tropicus Cancri, daar selve
ontrent wy een bzeemd zeil sagen / en begonden enig steen-kroos te sien maand.
drijven in zee / dat enige dagen verbolgde. Op den 6 July storf onse Passeren de
Bottelier Sybrand Dirksz. Vis van Amsterdam, die tien jaren in d' In- Linie.
dien hadde geweest. Op den 12 dito / zijnde op de hoogte van 56 gra-
den 30 minuten / en goed en zeilbaar weer / zijn de Schepen Oosterland,
Schouwven en Castricum booz wind van ons afgelopen / onwetende wat
sulks wilde seggen. Op den 14 vande selde maand is onse Scheeps-
Corporaal Karel van der Montte van Gent hebbende 17 jaar in Indien ge-
weest / gestorven; hebbende den 25 de noorder bzeete van 61 graden en

1687.

En fien Hit-
land.Komen by
vier Deen-
Konings
Schepen.Naar mon-
ture.Scheiden
van haar af.Komen be-
houden in
Texel ten
anker.

8 minuten / en daaglijks zuidelyke en zuid-oostelyke wind en mist en
mottig weder / also dat wy van alle onse makkers afgedwaald / enige
dagen tusschen de Eilanden van Fero en 't Noord-einde van Hitland t'soek
bzagten. Op den 29 July sagen wy 't Noord-eind van Hitland; dog
dreeben weder t'zeelwaard in / en op den 3 Augusti ontrent 12 mijlen be-
oosten 't Noord-einde van 't voorsz. gemelde Eiland 4 vzeemde Zellen; en
also wy niet wisten of deselve bynd dan byand was / hebben ons gereed
en slagvaardig / so 't mogte van node zijn / gemaakt; dog deselve by
ons komende / bevonden deselve 4 Deense Konings Schepen / die al-
hier op de Tuerken kruisten / die gesegt wierden dat sig hier ontrent
onthielden. Sy hadden haar Admiraal gemonteerd met 50 stukken enige
dagen geleden door mistig weer op de Filippen aan 't noozdeind van Hitland
verlozen / en was haar Vice-Admiraal ook byna gebleven: want desel-
ve was booz een gedeelte al inde byanding / dog geraakten weder t'zee.
Dese 4 Schepen waren wel gemonteerd en bemand; als ook d'Admi-
raal die gebleven was boerde 50 stukken en 300 man / en was genaamd
Wrangels Hof; twe / d'een genaamd de Gulde Leeuw met 40 stukken
en 200 man / d'ander Victoria, boerde 46 stukken en 200 man; de twe
kleinste van de vier waren twe suedige bezeilde Snauwen / boerende
ider 20 a 24 stukken; d'een genaamd de Valk en d'ander de blaauwe Rei-
ger. Den Commandant ober dese 4 Schepen was genaamd Sr. Jedde.
Wy zijn naar een minnelijke bejegeninge van haar afgegaan / en de
wind ons ondertusschen goedgunstiger wordende / verboyerden onse
reise. 't Doggers Sand gepasseerd / kregen een dag a twe daar na de
Tootsen aan boord / en eerlang 't gewenschte Vaderland in 't gesigt / en
zijn op den 13 Augusti 's agtermiddags gelukkig Texel ingelopen / en
door Gods genade in behouden haben aangekomen / komende onse me-
de-makkers / die haar by Hitland by de Kruissers hadden vergaderd /
en ons aldaar mede verwagt / twe dagen naar ons ook in Texel binnen /
en maken hier mede van onse Reisen een

E I N D E.

Regi-

Register deses Boeks.

A.	
A Chin, een Stad op Sumatra haar ge- legentheid.	pag. 8 en 9
Amboina, een Eiland, haar vrugbaar- heid en gelegentheid.	17
Aanmerkelijke <i>questure</i> en vreemt voorval eens Engelse jongen op het Eiland Barbados.	30
d'Admiraal de Ruiter veroverd een Frans Fregat.	34
- - - beset Landskroon	
en Elfenburg in de Zont.	40
Algiers, gelegentheid des selfs.	52
- - - manier van regering.	ibid.
- - - grote magt des selfs.	52. en 53
Aardbevinge tot Smirna.	62
Aanvang van de Zee-slag met de Engelse en Nederlanders.	72
d'Admiraal de Ruiter krijgt enig onge- val.	79
Armoede in Bengalen onder slechte men- schen.	105
Allarm in de Stad Macao door 't voorby va- ren van onse Chaloeppen.	147
Accoord met de Chinezen over de koophan- del gemaakt.	148
Aardbevinge op Tarnaten.	204
Amboina, en korte beschryving der fel- ve.	206
Aardbevinge in Amboina.	ibid.
Aardbevinge in de Eilanden van Ban- da.	209
Allarm in de Stad Bantem.	210
Amok-speelders op Batavia, en strenge ju- stitie daar over gedaan.	213
B.	
Brasiel in America.	27
Barbados een Eiland in America.	30
Broek en Pantoffels des Paus.	55
Brand in ons Schip.	60
Brakel (Pieter van) dood geschoten.	65
Burgery op Batavia in 't geweer.	87
Benjanen Boom op Gamiron.	123

Bassora, een Stad aan de Rivier d'Euphra- tes, haar staat en gelegentheid.	124
Beschryving van China.	151
Bruggen in China in menigte en grote.	
Batavia, het middelpunt voor de Neder- landers.	183
Bantam, een voorname Stad op het Ei- land Java.	ibid.
- - - een sterk Kasteel door een Nederlander aldaar gemaakt.	184
Bruijst-feest in Bengalen.	186
Beschryving der Stad Japare op 't Eiland Java.	200
Beschryving van Tarnaten.	202
Beschryving van Amboina.	206
Beschryving van de Eilanden van Bin- da.	208.

C.

Canarise Eilanden, haar gelegentheid.	16
Civita Vecchia, een Stad en Zee-haven van Romen.	25
Crocodils beet.	29
Conjungeren met de Admiraal Obdam.	39
Caravane vertrekt na Persien.	62
- - - een ander komt tot Smirna.	63
Comeet-ster gezien.	66
Caracters en spelonken.	94
Chaloepps-volk in 't Gevangenhuis geset van de Arabiers.	122
Coxinise Zee-rovers, waar mede wy slaagsraken.	145
Chinezen Kooplieden komen ons aan boord.	147
China, een magtig Rijk in Oost-In- dia.	151
Chekiang een Provincie in China.	ibid.
Canton of Quantung, een Provincie in China, haar gelegentheid en getal van menschen.	153
Canton is de Hoofst-stad van de Provincie Quantung.	153
Chinezen manier van leven, zijn grote konstenaars en liefhebbers van Co- medien	

R E G I S T E R.

medien , als ook dobbelen en spelen.	162	Branders af.	73
- - - Quade manieren onder sommige als sy te veel kinderen hebben.	163	<i>Evertsz. (Cornelis)</i> Admiraal van Zeeland dood gefchoten.	<i>ibid.</i>
- - - Trouwen der felve , als ook haar bruiloften.	<i>ibid.</i>	<i>Engelfe</i> Vloot neemt de vlugt.	74
- - - Straffe harer misdaden	164	<i>En</i> verbranden zelfs enige Schepen.	<i>ibid.</i>
- - - Haar maaltyden , en handel en prys van haar gelt.	<i>ibid.</i>	<i>Engelfe</i> Admiraal van de Wittè Vlag by de onfe genomen en verbrand.	74. en 75
- - - Haar Godsdienst , en principaalste leeraars.	165	<i>Engelfe</i> Vloot vlugt confuis.	76
- - - Haar Krygs-ordre.	166	- - - Waar door verſcheiden van haar Schepen ſo genomen als verbrant zyn.	<i>ibid.</i>
- - - Begeven haar tot roverye.	173	<i>Eiland Gareek</i> in de Golf van Perſien , beſchrijving des ſelfs.	126
- - - Verkieſen verſcheiden Keiſers.	176	<i>Engelfe</i> Zeerover op Batavia.	191.
- - - Haar geluk begint een weinig ademt te ſcheppen.	177	F.	
- - - Dog geraakten in korteten enemaal uit.	<i>ibid.</i>	<i>Fontein</i> werken en treffelyke gebouwen.	93
<i>Carta Soera de Nigrat</i> , het Hof van den groten Maturan , daar de Nederlanders geſlagen wierden door <i>Soera Pati.</i>	193	<i>Fabulen</i> der Heidenſe Pelgrims.	104
- - - Afbeeldinge des ſelfs. <i>ibid.</i>	194	<i>Fluit</i> Buinskerk verongelukt in Bengalen.	110
<i>Chineſen</i> Wayang op <i>Japare.</i>	201	<i>Fluit</i> Ooſterblokker 14. maanden onder weeg.	119
D.		<i>Feeſt</i> der Bramins.	131
<i>De</i> ſtraten en huizen tot <i>Cadix</i> koſtelyk verciert.	54	der Moren.	<i>ibid.</i>
<i>De</i> doden werden van de levendige gedragen in proceſſie.	<i>ibid.</i>	<i>Fokien</i> , een Provincie in <i>Ghina.</i>	151.
<i>Dievery</i> op het Schip ontdekt.	118	G.	
<i>Drie Landſchappen</i> in <i>China</i> uitgekoren om te beſchryven.	152	<i>Gevegt</i> met de Portugeſen.	11
<i>Dapperheid</i> ener Chineſen Veld-Overſte.	172	- - - En liſt by de ſelve gebruikt.	<i>ibid.</i>
E.		<i>Gequeſte</i> perſonen.	18
<i>Een</i> Barbier kapt ſijn eigen vinger af.	10	<i>Grote maſt</i> aan ſtukken.	27
<i>Een</i> jonge Turkſche Keiſer geboren.	62	<i>Gevegen</i> met de Portugeſen.	<i>ibid.</i>
<i>Een</i> Joodſe Meſſias tot <i>Smirna.</i>	63	<i>Grote</i> armoede geleden op de Braſiſſe togt.	31
<i>Engelfe</i> Oorlogs-Vloot , haar ſterkte en menigte van Schepen.	71	<i>Geeflige</i> ſchermutſeling met klein Vaartuig tegen de Portugeſen.	37
<i>Engelfe</i> Vloot komt op de onfe af.	72	<i>Goet koop</i> mondkolt te <i>Grimſte</i> en <i>Stevens Hoef.</i>	39
<i>Een Engelfe</i> Schout by Naegt keert drie		<i>Groot</i> deſſein miſlukt.	40
		<i>Geeflige actie</i> van enige boots.	<i>ibid.</i>
		<i>Groot</i> deſſein hervat.	41
		- - - En nemen veel Ruiters en Soldaten in tot <i>Kielin Holſtein.</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Grote</i> Proceſſie tot <i>Cadix.</i>	53
		<i>Gevegt</i>	

R E G I S T E R.

Gevegt met de *Engelfe* voor het nauw van de Straat. 65
't Gevegt op den tweden dag hervat. 73
Gelegenheid van beiden zyds Vloten. 77
Graf-fchrift over de dood van des Schrijvers soon. 87
Geestige klugt eens Engels Opper-hoofd in *Bengalen*. 89
Gevangenis des Schryvers in *Bengalen*. 97
Geestige actie eens Heidens Doctor en Doctores. 105
Grote armoede in *Bengalen*. *ibid.*
Grote verandering op *Cochin*. 132
Grote menigte Steden en Dorpen in *China*. 151
Grote fchattinge in de Provintie van *Nanking*. 155
Gouverneurs die in *Amboina* geregeert hebben federt de *Hollanders* het in beflag gehad hebben. 207
Grote onenigheid in de Stad en Koningryk van *Hantam*. 211
Goede ordre op *Batavia* gefield tegen het veyt. 214

H.

St. Helena een Eiland. 13
Hafegayen, een boos geweer. 29
Hulft (*Abraham vander*) met vier Schepen tegen vier Turken flaags. 47
Hailbot van ongemene grote, by de onfe gevangen. 57
Heilige Policarpus gr.f. 61
Hulft (*Abraham vander*) Vice-Admiraal dood gefchoten. 74
't Hof en Tuin tot *Ragie Mohol*. 92
't Hof van den Nabab *Saftachan*. 103
Hia Monera, een Heidense Heilig. *ibid.*
Hai, vifch brengt een man aan boort. 133
Hollanders die gevangen in *China* waren, werden vry gefield. 149
Huan, een Provincie in *China*. 151
Huquam, een Provincie in *China*. *ibid.*
Heidense Feetdag van Jan Garnaat in *Bengalen*. 186

Hollanders nemen het Eiland *Kismu* in. 189
 - - het welke fy weder verlaten. *ibid.*
 I.
Japan, haargelegenheid, &c. 20
Jonge Sultan geboren. 62
Joodfe Meflias tot *Smirna*. 63
 - - en fijn grote aanhang. *ibid.*
Jonge dogter van 13. Jaar trouwd in *Bengalen*, en hadde binnen 't Jaar een jonge Soon. 90
Justitie op de Schepen gedaan aan de Kaap. 113. en 114
 - - op *Batavia*. 120
Junan, een Provincie in *China*. 151
Justitie over enige Officier op *Batavia*. 184

K.

Komft aan de Kaap de Bone *Esperance*. 5
Komft op *Batavia*. *ibid.*
Koning van *Achin* fterft. 9
 - - Lykfatie des felfs. *ibid.*
Komft in *Suratte*, *Persien* en 't *Rodemeer*. 13
Komft aan *St. Helena*. *ibid.*
Komft op de *Portugaalfc Kuyt* by de Admiraal *Obdam*, &c. 35
Kapitein Waardenburg gevangen aan den Admiraal gebragt. 39
Kruiffen op de *Retour-vloot*. 47
 op de *Silver-vloot*. 48
Koninglyke Altaren tot *Cadix*. 53
Kruiffen op de *Retour-vloot*. 57
Komen by defelve en convoyerenfe in het *Vaderland*. *ibid.*
Kapel van de *Euangelift Joannes*. 61
Koninks Paleis tot *Jangira*. 95
Koorde danfers, *Baljaarders* en klugt-fpeelders. 131
Koning van *Cochin* komt met een groot gevolg binnen de Stad *Cochin*. *ibid.*
Kikvorfchen op de *Tafelberg*. 137
Koopmanschappen by de *Nederlanders* in *China* gebragt. 146

Koop-

REGISTER

<i>Koopmanschap van de Chinesen.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Matroos laet hem besnijden.</i>	62
<i>Kianfi, een Provincie in China.</i>	151	<i>Messina, en grote Zijde-merkt aldaar.</i>	64
<i>Kijfers in China.</i>	169	<i>Mougeer, een Stad aan de Rivier de Gan-</i>	
<i>Koning van Bantams foontrouwd, en gro-</i>		<i>ges, haar gelegenheid.</i>	100
<i>te Bruiloft- feest tot Bantam.</i>	190	<i>Moneerfe of Heidense tempel.</i>	104
<i>Koning van Bantam komt met zijn Adel</i>		<i>Moeder eet haar eigen kint.</i>	106
<i>aan boord van ons Schip en werd</i>		<i>Meiboom in Bengalen geplant.</i>	108
<i>treffelijk getraecteert.</i>	191	<i>Moord tot Moxedebat voorgevallen.</i>	109
<i>Koning van Bantam krygt zijn Vader de ou-</i>		<i>Moorse Kinder- feest.</i>	110
<i>de Koning Sultan Nangon gevan-</i>		<i>Macao, een Stad in China, werd de Ne-</i>	
<i>gen.</i>	195	<i>derlanders de ingang gewei-</i>	
<i>Kasteel Orangie op 't Eiland Tarnaten.</i>	203	<i>gert.</i>	147
<i>Kasteel Gamma Lamma van de Spanjaards</i>		<i>Matrosen Feest in China.</i>	150
<i>op het Eiland Tarnaten.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Menigte van Zijd-reders en inwoonders</i>	
<i>Komen met de Retour-vloot behouden in</i>		<i>in de Provincie Nanking.</i>	155
<i>Nederland.</i>	210	<i>Muur seergroot in China.</i>	160
L.		<i>Macao, beschrijving des selfs.</i>	180
<i>Lijkstatie des Konings van Achin.</i>	9	<i>Jesuiten kerk aldaar.</i>	181
<i>Langheid der dagen in Groenland als de</i>		<i>Misslag van de Commissaris Francois Tak</i>	
<i>Son Noorder-brete heeft.</i>	22	<i>tegen de Rover Soera Patti.</i>	199
<i>Lozen alarm op Nyborg.</i>	41	N.	
<i>Leggen voor Coppenhagen winterlaag met</i>		<i>Nemen Carta Murda stormenderhand</i>	
<i>de Vloot.</i>	42	<i>in.</i>	41
<i>Leggen met vyf Schepen voor Porta Fari-</i>		<i>Nyborg beleert en ingenomen.</i>	42
<i>na, en maken vrede met die van</i>		<i>Nederlandse Oorlogs- Vloot, haar sterkte</i>	
<i>Tbunni.</i>	50	<i>en menigte van Schepen.</i>	71
<i>Landen aan 't Conquet.</i>	67	<i>Nederlandse Vloot peilen de mond van de</i>	
<i>Lobs (Jakob), Commandeur op Co-</i>		<i>Rivier van Londen.</i>	77
<i>chin.</i>	120	<i>Nabab Cannes ad Kan trekt tegen de Re-</i>	
<i>Leweson Opper-hoofd naar China geson-</i>		<i>bellen, en vertrouwt zijn goederen</i>	
<i>den om te handelen.</i>	145	<i>aan de Nederlanders.</i>	107
<i>Landfchappen in China.</i>	151	<i>Nare eenzaamheid des nagts op de Tafel-</i>	
<i>Leaotung, een Provincie in China.</i>	<i>ibid.</i>	<i>berg.</i>	136
<i>Landing der Nederlanders op Samara.</i>	197	<i>Nanking, een Provincie in China, en be-</i>	
M.		<i>schrijving des selfs.</i>	154
<i>Malasca, by de onse veroverd.</i>	7	<i>- - - Is de vrugtbare Provincie van</i>	
<i>Maatsuiker (Johan) maakt vrede met de</i>		<i>geheel China.</i>	155
<i>Portugezen voor Goa.</i>	17	<i>Nederlanders volgen de vlugtende Java-</i>	
<i>Maken jagt op drie Franse Schepen.</i>	33	<i>nen naar.</i>	195
<i>Maken jagt op 4 Turkse Rovers.</i>	48	<i>- - - De welke haar quamen te ont-</i>	
<i>Maken jagt op 8 Turkse Rovers.</i>	49	<i>dekken, en gevangen kregen op</i>	
<i>- - - Een van deselve raakten in on-</i>		<i>een naer.</i>	196
<i>se handen, dog wederom avon-</i>		<i>Nederlaag der Hollanders op Karta Soera</i>	
<i>tuurlijk vry.</i>	49, en 50	<i>de Nigrat.</i>	198, 199
			G. Ongelux

R E G I S T E R.

O.

<i>Ongeſluk</i> door eerſchoten.	12
<i>Ontſet</i> en ſecours voor <i>Coppenhagen</i> .	40
<i>Ongeſluk</i> door het nedervallen vande Fokkeres veroorzaakt.	44
<i>Ooft-Indiſe</i> Retour-vloot behouden in het <i>Vaderland</i> gearriveert.	47
<i>Ongeſluk</i> door 't vangen van een Zonnevis veroorzaakt.	49
<i>Onluſt</i> tuffen de Officieren, die daar om verandert worden.	<i>ibid.</i>
<i>Onluſt</i> op de Schepen.	64
Oorlog en voorbereiding tegen de Engeliſe.	65
<i>Ongeſluk</i> door het gaftereren veroorzaakt.	112
Oorzaak van onenigheid tuffen de <i>Tartaren</i> en <i>Chineſen</i> .	171
Oproeren onder de <i>Chineſen</i> .	173
<i>Onmenſchelyke</i> wreethed eens Rovers.	178
<i>Onluſt</i> met de Moren en Engeliſe in <i>Bengalen</i> .	186
<i>Onluſt</i> tuffen de Compagnie ende Koning van <i>Golkonda</i> .	188
- - - Als ook met de Koning van <i>Perſien</i> .	189
<i>Onluſten</i> tuffen de <i>Chineſen</i> en <i>Nederlanders</i> op <i>Japare</i> .	201

P.

<i>Portageſe</i> Paap gelubd.	12
<i>Paſſagiers</i> tot <i>Livorno</i> ingenomen, die naar <i>Armenien</i> reiden.	60
<i>Prins van Oranje</i> komt veel Adeldom op de <i>Nederlandſe</i> Vloot.	71
<i>Prins Robbert</i> komt de vlugtende Engeliſe Vlootte hulp.	75
<i>Penſionaris de Wit</i> komt op de Vloot.	80
<i>Pattana</i> , een Stad in <i>Bengalen</i> .	103
<i>Prins Raja Goeglot</i> rebelleert tegen den groten <i>Mogol</i> .	106
<i>Papegay</i> geſchoten op <i>Cochin</i> .	121
<i>Poſtloper</i> loopt in 11 uren 24. mijlen.	123
<i>Peking</i> , een Provincie in <i>China</i> .	151
- - - Beſchrijving deſer Provincie, en	

grote der Stad.

<i>Pagoden</i> in <i>China</i> .	159
<i>Porcelein</i> werd in <i>China</i> gemaakt.	168
<i>Portugees</i> Schip verongelukt aan de Kaap de Goede Hoop.	218
- - - Grote rijkdom deſſelfs.	<i>ibid.</i>

Q.

<i>Quetſure</i> eens Engeliſe jongens.	30
<i>Quade</i> ſuſpitie der Moren op d' Auteur.	97
<i>Quetſure</i> door een Aap veroorzaakt aan ſijn makker.	139
<i>Quansi</i> , een Provincie in <i>China</i> .	151
<i>Quicheu</i> , een Provincie in <i>China</i> .	<i>ibid.</i>
<i>Quade</i> tijdjinge uit <i>Japon</i> .	215

R.

<i>Ratten</i> tot verving aan de ſieken gegeven.	4
<i>Reiſe</i> naar <i>Groenland</i> .	21
<i>Reiſe</i> naar de <i>Stract</i> .	23
<i>Reiſe</i> naar <i>Brasiel</i> .	26
<i>Reiſe</i> naar de <i>Middelanderſe Zee</i> .	32
<i>Reiſe</i> naar <i>Portugaal</i> .	36
<i>Reiſe</i> naar <i>Denemarken</i> .	38
<i>Reiſe</i> naar de <i>Middelanderſe Zee</i> .	46
<i>Reiſe</i> naar de <i>Noord Zee</i> .	56
<i>Reiſe</i> naar <i>Smirna</i> .	58
<i>Reiſe</i> door <i>Vrankrijk</i> over lant.	67
- - - En beſigtigd veel Steden en Dorpen, ſo in <i>Vrankrijk</i> als 't <i>Vaderland</i> .	67, 68, 69
<i>Reiſe</i> op de <i>Noord Zee</i> .	70
<i>Reiſe</i> op de <i>Noord Zee</i> .	81
<i>Rievieren</i> die gegraven zijn in <i>China</i> .	157
<i>Regering</i> in <i>China</i> .	161
<i>Rovers</i> plegen grouwelijke wreethed, en nemen <i>Peking</i> in.	174
<i>Rover</i> neemt de vlugt, en wert van de <i>Chineſen</i> vervolgt, die hem verſlaan.	175
<i>Retour-Vloot</i> vertrekt van <i>Batavia</i> .	190
<i>Retour - Vloot</i> vertrekt naar het <i>Vaderland</i> .	210
- - - Haar ſterkte doe ſy aan de Kaap de <i>Bona Esperance</i> by malkander waren.	Ff 216

Schutflui.

R E G I S T E R.

<i>Schutsluizen in China.</i>	158	<i>Patti verlagen.</i>	198
<i>Soera Patti</i> een Balyse overloper verlaai		<i>Twist tusslen Soera Patti en de Nederlanders</i>	
do <i>Nederlanders op Carta Soera de</i>		ontlaan.	196
<i>Nigrat.</i>	198	<i>Ternaten, Eilanden in de Molucces.</i>	203
- - - Des selfs afkomst en gelegent-		V.	
heid.	196	<i>Veroveren een grote Portugese Kraak.</i>	12
- - - En valt de <i>Nederlanders</i> op het		<i>Varkens jagt op St. Helena.</i>	13
lijf.	197	<i>Venetia, een Stad en Republic in de Mid-</i>	
<i>Soera Patti</i> wijkt van de <i>Nederlanders</i> af,		delandse Zee.	24
en vertrekt naar de grote <i>Matu-</i>		<i>Vreemt voorval aldaar gesien.</i>	ibid.
ran.	197	<i>Veroveren een prijs met suiker.</i>	28
't <i>Schip Stavenes</i> verongelukt aan de <i>Zuid</i>		<i>Veroveren twee Turkse Rovers.</i>	34
Ooft kant van de <i>Caap</i> . Het volk		<i>Veroveren 20. Brasilijs-Vaarders.</i>	35
haar weder-varen.	217	<i>Vrede gesloten tusslen Sweden en Denemer-</i>	
T.		ken.	43
<i>Twe Maats</i> springen buiten boord.	4	<i>Veroveren een Turks Roof-schip.</i>	48
<i>Tayowan, of Ille Formosa.</i>	20	- - - En twedragt daar uit ont-	
<i>Tempel van Diana.</i>	62	staan.	ibid.
<i>Tromp</i> van de <i>Engelse</i> beset, en seer red-		<i>Verlossen 56. Kristen slaven.</i>	50
deloos geschoten.	73, 74	<i>Veroveren een Algiersche Rover.</i>	ibid.
<i>Tutu</i> van de <i>Prins Cha Soufa.</i>	92	<i>Vrede met de Rovers van nahunis.</i>	ibid.
<i>Tyger Jagt</i> in <i>Bengalen.</i>	105	- - - Met de Rovers van <i>Algiers.</i>	51
<i>Tyger</i> verscheurd een <i>Matroos.</i>	110	<i>Verandering op de Schepen.</i>	66
<i>Tydinge</i> van de <i>Fransche Oorlog.</i>	112	<i>Vice-Admiraal van de Engelse Blauwe vlag</i>	
<i>Tafelberg</i> aan de <i>Kaap de Goede Hoop</i> door		nevens twee andere Schepen by de	
de <i>Schrijver</i> beklommen, en moe-		onse veroverd.	72
yelijke passagie desselfs.	135	<i>Verscheiden van onse Zee-Officieren doot</i>	
<i>Toerustingten</i> ten oorlog.	144	geschoten.	78
<i>Treffelykheid</i> der <i>Stad Macao.</i>	150	<i>Vrede met d' Engelse en Nederlanders werd</i>	
<i>Tuorns</i> en <i>Triumph-bogen</i> in <i>China.</i>	159	op de Schepen aangellagen.	82
<i>Thse</i> waft veel in <i>China.</i>	167	<i>Vreemt voorval.</i>	133
- - - Korte aantekening desselfs.	ibid.	<i>Vlakte vande Tafelberg.</i>	137
<i>Tartaren</i> haar nature.	170	<i>Vervaarlyke spelonken en grouwelyke</i>	
- - - Die de <i>Chinesen</i> haten.	ibid.	Steenrotte aan de <i>Kaap de Bona Es-</i>	
- - - Maken preparatie tot den oor-		perance.	ibid.
log met de <i>Chinesen.</i>	171	<i>Vrede tusslen Frankryk en Nederland aan de</i>	
- - - Presenteren egter onder sekere		<i>Kaap</i> verkondigt.	138
conditie de <i>vrede.</i>	ibid.	<i>Verscheide Schepen</i> vertrekken naar veel	
- - - Werden uit <i>China</i> gedreven,		quartieren van <i>India.</i>	144
door de <i>Chinesen.</i>	172	<i>Versoeken in China</i> te mogen handelen.	145
- - - Dogkeren andermaal.	ibid.	<i>Vrugtbaarheid van China.</i>	167
- - - Maken haar meester van <i>Chi-</i>		<i>Verradery onder de Tartaren.</i>	177
na.	ibid.	<i>Verduistering aan de Maan.</i>	185
<i>Tak</i> (Commiffaris,) met de sijne door <i>Soera</i>		<i>Verandering onder de Bevelhebbers in Ben-</i>	
		galen,	187

R E G I S T E R.

<i>Vlugt der twee Broeders des Konings van Bantam.</i>	195	<i>Xenfi, een Provincie in China.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Vrugtbaarheid der Tarnataanse Eilanden.</i>	204	<i>Xanfi, een Provincie in China.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Verscheide tijdinge van opstand in India.</i>		Y.	
<i>Verraderye in Bantam, door de Javanen gestigt, en ontdekt.</i>	212, 213	<i>Ysbergen in Groenland.</i>	22
W.		Z.	
<i>Wonderlyke vertoninge tot Cadix.</i>	54	<i>'t Zuidland by de onse gesien.</i>	16
<i>Werden heel reddeloos geschoten.</i>	66	<i>Zeerovers die ons jaagden.</i>	24
<i>Wonderlijke characters en spelonken</i>	94	<i>Zeeslag met de Engelsche.</i>	72
<i>Wonderlyke steenrots tot Jangira.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Zeeslag op den 4. Augusti.</i>	77
<i>Wapenschenwinge op Batavia.</i>	119	<i>Zee-monster en grote Hay gesien.</i>	127
<i>Wonderlyk voorval.</i>	133	<i>Zeerover in China.</i>	179
<i>Wegen gegraven in China.</i>	158	- - - Des selfs magt.	<i>ibid.</i>
<i>Wonderlyke Bergen in China.</i>	159	- - - Tragt naar de Chinesen Kroon, maar geraakt door list om het leven.	180
<i>Water-vallen.</i>	<i>ibid.</i>	- - - Zijn Soon treed in zijn plaats, en neemt de Hollanders <i>Formosa</i> af.	181
X.			
<i>Xantum, een Provintie in China.</i>	151		

E I N D E.

OOST.

OOST-INDISE SPIEGEL,

DOOR

NICOLAUS de GRAAFF,

BEHELSSENDE

Een Beschrijvinge van de Stad
BATAVIA,

En wyse van leven der *Hollandse Vrouwen* in
OOST-INDIEN,

Een net verhaal der bysondere
HANDELAARS;

ALS MEDE

De gemene wyse van de
SCHEEPS-BEVELHEBBEREN.

MITSGADERS

Een generale Beschryvinge van gants
OOST-INDIEN,
En een net verhaal soo van de *Uit als t' Huis-Reisen*.

OSTINDIE

WILHELMUS VAN DER

DE KUNSTEN

B A T A V I A

DE KUNSTEN

OSTINDIE

DE KUNSTEN

DE KUNSTEN

DE KUNSTEN

DE KUNSTEN

DE KUNSTEN

DE KUNSTEN

VOORREDEN.

Nieuwgierige Leser.

Gelyk de tijd ons veel veranderingen en veel wisselgevallen van gebeurde saken toebrengt, en wy deselve, so die ons noit zyn ontmoet, dopen met de naam van nieuwe dingen, tot dewelke de mens schynt toegedaan en genegen te zyn; so heb ik my bevlytigd, om de nieuwsgierige liefhebbers en Vaderlandse vrienden een schets van so veel van my besogte landen te geven, de volgende verhalen na mijn beste geweten en volgens de waarheid by een te voegen, en heb deselve de naam van *Oost-Indise Spiegel* gegeven; dewijl daar in niet alleen veel saken, die algemeen zyn, worden gevonden, en die van andere zijn beschreven, maar om dat in deselve veel bysondere voorvallen en handelingen van bysondere personen, en bysondere gevallen worden verhaald. Als eerstelijk een beschrijving van de Stad *Batavia*, en derselver Inwoonders, haar prachtige staat en aansienlijkheid, de grote hovaardy der *Hollandse* en *Oost-Indise Vrouwen*, haar manier van huishouding, opvoeding der kinderen, en bestieringe der slaven en slavinnen.

Ten tweden. Een beschijving van de bysondere hande-

V O O R R E D E N .

Handelaars en Kooplieden , en op wat wyfe deselve dikwils vervolgd en gestoord worden.

Ten derden. Van de nuttigheid en 't voordeel dat d'*Oost-Indise Compagnie* , so voor ons Vaderland als ook voor veel vreemde volkeren, die van deselve leven en onderhouden worden , geeft.

Ten vierden. Word in deselve verhandelt de wyfe van regeringe der Scheeps-verstanden en Bevelhebberen op de Schepen van d'*Oost-Indise Compagnie*; wat yder sijn ampt en bediening is , so van de hoogste als laagste bediende. Ook wat iders maandgeld is, en hoe lang dat ider verbonden is; wat order, wat regt en Justitie op de Schepen gedaan word, en op welke wyfe men leefd met de goederen van die gene, die op de Schepen overlyden.

Ten vijfden. Een algemene beschryving van geheel *Oost-Indien* met haar voornaamste Eilanden; waar in men kan sien, hoe verre *Oost-Indien* sig strekt, en wat Koningrijken en Landen onder 't gebied van de *Oost-Indise Compagnie* dies tijd waren begrepen, en op wat wyfe die Landen gelegen zijn. Ook hoe men na deselve, en wederom hoe men van deselve zeild.

Ten vijfden. En ten laasten, de levens-wyfe der
Schip-

V O O R R E D E N.

Schippers op de Schepen van de Compagnie in *Oost-Indien*, en gemene manier van leven der Matrosen op deselve.

Dit is 't gene waar van in dese *Oost-Indise Spiegel* gehandelt word, en dat ongeveinsd by den ander is gesteld, en sonder imand, (gelijk men seid,) de honig om de mond te smeren. Hierom versekeren wy ons ook, dat aan vele dese *Spiegel* al te klaar sal zijn en met onge-noegen gelesen en verworpen worden; voornamelijk van die gene, die sig hier enigfins in geraakt vinden, en by haar selven versekerd zijn, dat de faken so toegaan; dog d'opregte fullen sig verblijden, als wetende dat het selve in 't minste haar niet aangaat, maar dat 't alleenlijk geseid word tegens de sodanige, die door haar prachtige en hovaardige manier van leven ver boven haar staat uitmunten. Als ook tegens die, die enig misnoegen van imand ontfangen hebben, haar toorn en boosheid tegen haar elendige slaven uitstorten. 't Word ook tegen die geseid, die door haar eed aan de Compagnie verbonden, met deselve lagchen en spotten, en die uiterlijk voor Godsdienstige willen aangesien zijn, en inwendig zijn geveinsde en scheinheilige. 't Raakt de sodanige, die door de gunste des Hemels tot staat en rijkdom gekomen, onvergenoegd zijn, en door een oneindige begeerte tot d'eer en rijkdom haar levensdraad verkorten.

V O O R R E D E N.

Ook de sodanige, die door haar slingse handeling en rekening Weduwen en Wefen te kort doen.

Alfo 't my wel bekend is, dat noyt boek in 't ligt komt, of 't felve word van d'een geprefen en van d'ander ge-
laakt; fo werpen wy de fchoen in 't hondert, en die de-
felve pafte, kan die aantrekken, of anders verwerpen, en
fal my onverschillig in alles houden.

N*Eemt in dank dees Offerhande,
Die u komt uit verre Lande:*

En u word uit gonst vereerd.

Siet eens of s'is lefens weerd.

Leest en overfiet dees bladen,

'k Meen gy fult uw lust verfaden,

Als gy maar het wonder fiet,

Wat in d'Indien gefchiet.

Word het dan van u geprefen,

Of agt gy het niet waard te lefen,

Of niet waardig ene fpeld.

Denk dan het kost my weinig geld,

So fult gy weer zyn te vreden,

Kids gy hebt geen fcha geleden:

En gy fult ook zyn vernoegd,

Als gy het maar ten beften voegd.

N. de GRAAFF.

O O S T I N D I S E S P I E G E L

Van

N I C O L A U S de G R A A F F.

Beschrijving van de Stad *Batavia* en der selver Inwoonders, haar heerlijke staat en aansienlijkheid, de grote hoovaardy der *Hollandse* en *Oost-Indische Vrouwen*, haar manier van huishouding, opvoeding der kinderen en bestiering der slaven en slavinnen.

De Stad *Batavia* van d'onse in haar eerste stigting alsof genaamd / is by d'Indianen met de naam *Jakatra* bekend; deselve leid op 6. graden 10. minuten *Zuider* byte / op de Noordzijde van 't *Eiland Java*, op een gelijke / dog lage vlakke / zijnde van voze ten *Zuiden* met de *Zee* / en van agteren ten Noorden met grote *Bossen* en hemels hoohe *Bergen* omringd. Sy word van een Rivier van 't *Gebergte* lopende in twee delen gedeeld / en is met een muur van koraal-steen omringd / aan dewelke men twee-en-twintig vaste *Bolwerken* en *Punten* teld / wordende die genaamd *Amsterdam*, *Middelburg*, *Delft*, *Rotterdam*, *Hoorn*, *Enkhuysen*, *Vianen*, *Gelderland*, *Catzenellebogen*, *Orangie*, de *Nieuwe Poort*, *Hollandia*, *Diest*, *Nassouw*, *Zeeland*, *Uitregt*, *Vriesland*, *Overyssele*, *Groningen*, *Zeeland*, *Kuilenburg* en *Middelpunt*. Men teld in de *Stads Muuren* vier *Poorten*, zijnde twee daar van seer konstig gebouwd / en d'ene genaamd de *Nieuwe* en d'andere de *Diestse Poort*; de twee andere zijn bekend met de namen van *Rotterdam* en *Uitregt*. De Rivier door *Batavia* vloeiende / is aan beiden zijde tot digt aan de *Boom* met grote stukken koraal-steen opgemaakt / welke *Boom* alle avonden te 9 uren word gesloten en met een goede wacht van *Soldaten* beset.

De Stad is met een brede en diepe *Gragt* omringd / insonderheid als 't spring is: want dan bedekt 't water somtijds de wegen buiten de Stad gelegen. De straten zijn alle omtrent lijnrecht / en 20. voeten breed / en aan weerszijde van de selve blikten de leuning van d'huysen is een voetpad met gebakken steen bestraat. Men teld in de Stad agt straten / so regt als dwers / die wel betimmerd zijn en niet betwoond worden; onder dese is de *Prince straat* de voornaamste / alsof sy uit 't midden van 't *Kasteel* regt op 't *Raadhuis* aanloopt / en word ook door twee dwers gragten doorsneden.

Alle perken van de Stad zijn na gelegenheid wel gefchikt en net gelegd; want de meeste huizen zijn met luttige agterplaatsen en fchone Hobens verſien / die met veelderhande Bomen / Bloemen en Kruiden zijn beplant.

In 't algemeen van de Stad Batavia geſproken hebbende / ſullen wy tot deſſelfs gemene gebouwen overgaan / en als ter loops iets daar van aanhalen / en ons aanhang nemen met de Kruiskerk.

K R U I S - K E R K.

De Kruiskerk is een heerlyk en aansienlyk gebouw van wit koraalſteen 1640 gebouwd / ryſende uit 't midden van 't dak een ſeer aardig en net torentje / met bogen van yſerwerk onder de Weerhaan overtogen; in 't ſelve ſiet men een klok / die noit / dan wanneer in de Kerk ſal geyedikt worden / word geluid. De Kerk is van binnen ſeer ruim en luttig / en met kopere kronen / die uit 't Vaderland aldaar zijn gebragt / verſien. De Geſtoeltens, ſo van de Predicant als andere Overigheden en Bevelhebberen zijn net en ſindelyk gemaakt / en met ebbenhout en andere ſtoffe ingeleid en verciert.

R A A D H U I S.

't **R**aad- of Stadhuis is in 't midden van de Stad op een groot en geluk plein / van gebouwen ſteen / 1652. gebouwd / en is twe verdiepingen hoog. De poozt of ingang is regt in 't midden en na de Corinthiſche orde opgehaald / en boven met een ſiene wandelplaats verſien / konnende uit d'Opper-ſaal deſelve intreden en uitſien. In 't ſelve zijn ſchone kamers en vertrekken / daar d'Heren Raden, Schepenen, Weesmeesters, Bevelhebbers van mindere ſaken en Opſinders van de Burgerlyke Krygsraad haar ſitplaats houden. Men vind daar ook op de Binneplaats, die met een hoge ſiene muur is afgeſloten / verſcheide hollen en donkere gaten / om de miſdadige in deſelve te bewaren / en booz't niftzekten te behoeden. Hier woond ook de Geweldige en andere Gerechts-dienaars.

G A S T H U I S.

't **G**asthuis is gebouwd aan de Rivier die midden door de Stad loopt / tuſſen de Poort Dieft en Nieuwe Poort. In 't ſelve worden alle ſieken en kranken beſoigt en opgepaſt / komende 't getal ſomtijds tot twe ja meer dan drehonderd. Booz d'Opſinders en haar geboig zijn daar mede ſindelyke vertrekken. Ook woond daar de Geneesmeester, Apoteker, Wondheler, Schatmeester en Oppaſfer met ſijn ſlaven / die 't huis moeten ſchoon houden / de ſieken handreiking doen / verbinden en van alle noodſakelykheden beſorgen / welke bedienden alle van de Compagnie onderhouden en betaald worden. Drie voornaame Heren hebben de toefigt

toesigt op dit Huis / doende ider weke de schouw en onderzoeken wat in 't selb omgaat / lettende voornamelijk of ook enige personen in staat zijn van wederom dienst te kunnen doen. 't Selbe is mede versien met een lustig plein met bomen beplant en met een muur beschut / tot verlustiging van de ongesonde / konnende langs een houte steiger in de Rivier klimmen en sig verversen. 's Abonds en des ogtens doet den Krankbesoeker 't gebed / dat met 't luiden van een klokje / in 't dak-toozntje hangende / begint / en met lofsangen eindigt. Sondaags word dooz een Voorlezer een predicatie gedaan / inderwelke alle sieken / die 't enigsin mogelyk is / moeten verschynen.

SPINHUIS.

Merfiet hier ook een Spinhuis , tot temming en opsluiting van ligtvaardig en ontugtig byzoutvolk / hebbende geen uitsigt / als dooz een deur na de Oostkant van de burgwal / welcke dicht met yfere tralien is beset / en word dooz een houte venster / dat niemand als d'Opsiender kan ontgeendelen / toegesloten. Mit de Schepenez syn twee personen ober 't Huis gesteld / die agt op 't selve geven / nevens een byzoutspersoon / die haar aan 't arbeiden set / haar werk opneemt / en besorgd dat ider syn opgeleide werk dagelijks voldoet / of hebben anders de geessel straf te verwagten. Sware misdaden / die dese opgeslotenen begaan / worden 't Geregte aangediend / en dooz haar gestraft. Alle Sondagē word vooz deselbe een Predicatie in tegenwoozdigheid van de twee Opsinders geses / om waar 't mogelyk haar van haar outugt en ligtvaardigheid te genesen / en enige eerbied tot God in te boefenen.

VLEESHALLEN.

Twe Vleeshallen syn op palen op de kant van de Rivier geboud / en met een verheven pannen-dak versien / wordende de builigheden / indier gelijke bezigheden voozkomende / in de Rivier gewoopen. Twe maal in de week word in deselbe 't Dee geslagt / hebbende ider slagter sijn besonder bank om sijn vlees te venten / en volgens de gestelde prijs aad'Inwoonders te verkopen. Dooz dat de slager 't beest dood / moet 't selbe van de pagter getwaarderd en de tieude penning daar van betaald worden ; dog so de Pagter 't na het oozeel van d'andere slager te hoogschat / moet hy 't beest vooz die prijs als hy 't getwaarderd heeft / tot sig nemen.

VISMERKT.

De Vismarkt is mede aad deselbe Rivier op houte palen opgehouwd / en met een hoog pannen-dak gedeckt / in welkers midden een huisje vooz de Afslager is

is gemaakt / daar alle Viffers uit Zee komende / moeten aanleggen / wordende aanftonds de vis aan demeeftbiedende by openbare afflag gebeeld en verkogt. De Vis-kopers zijn meest alle Chinefen , die ider voor fijn bank alle maanden twe Rijkfdaalvers / voor fy haar gemijnde vis mogen verkopen / moet betalen. De Viffers worden / fodra haar vis verkogt is / van de Afflager betaald / genietende defelve voor 't uitschieten van fijn geld twe ftuivers van ider reaal. Dit verkopen van de vis geduurd van des morgens ten tien tot 's namiddags ten vier uren / komende een jegelijk fijn genoegen van Zee- of Rivier-vis krijgen / en te merkt gaan na fijn beurs gefeld is.

KOREN of RYSMERKT.

DWers tegen de Vismerkt fiet men de Rysmerkt , by na op de felve wijfe ge-
boud; dog men vind geen banken in defelve. Aan 't ene einde woond de Eikenmeester , die twe maal in 't Jaar ; namelijk in fomer en Loumaant alle maten en gewigten op 't Stadhuis / ten overftaan van twe Schepenen / met d'openbare eik eikt / ontfangende voor ider eik 6. ftuivers. De mate met de wel-
ke de rijs word gemeten en verkogt / word van d'Inwoonders Ganting genaamd / en houd omtrent veertien ponden rijs / en word gemeenlijk die maat voor 6 ftuiv.
verkogt.

HOENDERMERKT.

De Hoendermerkt is omtrent de nieuwe brug / die men over na de Kruiskerk
gaat ; op defelve zijn veel bennen met Hoenders en ander vee ; men koopt fomtijds een gemeen hoen voor twe a drie ftuivers / en ander gebogelte na gebolg.
't Meestendeel van die fig hier mede befig houden zijn Mardykers en Toepaffen.
Ook fiet men daar veel Hutten van bamboefen gemaakt / in de welke gedroogde
vis / look / uyen / eiren / potten en andere dingen te koop gebeeld worden.

GROENMERKT.

Om fig te verfien van alle boom- en aard-gewaffen / is langs de Rivier tot
aan de nieuwe brug de Groenmerkt. Defelve is van vier uren na de mid-
dag tot 's avonds als opgezoopt met menfchen / fo van Chinefen en Swarten , die
met haar brugten te koop komen / als van kopers en toekijfers.

STOFFE en GEMAAKTE KLEDEREN MERKT.

O Ver 't Raadhuis aan de Wefikant van 't plein is een geboutw van hout / heb-
bende vijf in en van binnen vijf doozgangen / en is aan wederzyds in win-
kels / verscheiden van den andere / verdeeld. De voornaamste die in dese Stof-
fe en gemaakte Klederen merkt haar winkels hebben / zyn Chinesen , en moeten
alle maanden dze Rijksdaalderz vooz ider winkel aan de Pagter betalen ; zijnde
dezelve gehouden de plaatsen rein en suber te houden. Hier kan een jegelyk sijn
gerief bekoemen ; dog diend sig te hoeden / dat niet dooz 't schoon voozdoen der
Chinesen bedrogen word ; dewyl sy imand bedrogen hebbende / 't selve niet ver-
wijgen / maar daar op roemen / als zijnde betwijfen van haar vernuft en schau-
derheid.

't SIEKEN- en OUDE MANNEN- HUIS, der CHINESEN.

N Aast 't Spinhuis is 't Chinees Sicken- en Oudemannen-huis, in't Jaar
1646. geboutw / en met een stenen muur omtrokken; in't selve zijn bequa-
me verblijf-plaatsen / vooz die in dit huis haar woonplaats hebben ; als daar
zijn de zieken / d'ouderlose wesen en die onmagtig zyn haar onderhend te versoz-
gen / en een luttig Doozhof tot verquikking der sieken. Alle Chinesen, die of
Tooneel-spelen of Vuurwerken vertonen / of die trouwen / of die haar doden be-
graven zyn verplicht seker geld / daar toe gesteld / aan dit Huis te betalen. Veel
rijke Chinesen doen by haar leven grote geschenken aan 't selve / en zyn 't ook by
afstijvigheid in haar uitterste wille gedagtig. Twee Nederlanders en twe Chinesen
hebben benevens een Geheimschryver 't opsigt over dit Huis.

't W E E S H U I S.

I n dese Stad Batavia siet men mede een Weeshuis, in't welke d'ouderlose Wesen
opgeboed en groot gemaakt worden / is mede met een hoge stenen muur om-
ringd / en met goede verblijf-plaatsen / so vooz de Wesen als vooz die gene die
over deselve op te passen / gesteld zyn. Tot onderhoud van dit Huis zyn geen
seker inkomsten / maar 't selve moet / so wel als de Wesen / van de giften en
aalmoeffender mildadige menschen onderhouden en geboed worden.

De Stads Paardstal, Meesters en Konstenaars Huis, de Pakhuisen, so van zeil
en touwerk als van derijs, benevens de Lynbaan, Prauwten-huis en Latijnsche Schole
sullen wy niet aanhalen / maar deselve als te verdzietig / voozby gaan / en tot
't Ka-

't Kasteel van Batavia overtreden; dog eerst den Leser seggen / dat in Indien geen Rasphuis tot opsluiting en temminge der boosdoenders is gestigt / dewijl de kettig Rosgein en andere plaatsen voor Batavia, en voor de Kaap 't Robben en Mauritius Eiland, Rasphuis genoeg zijn / om de misdadige en quaatdoenders te straffen en te temmen.

K A S T E E L van B A T A V I A.

An de mond van de Rivier aan de Zee siet men een groot een heerlijk Kasteel van koraalsteen / in een vierkante gedaante tegende Stad aan opgebouwd / en met vier Bolwerken; als de Diamant, de Robyn, de Saphyr en Parel versien / die alle mede van witte koraalsteen uit de grond zijn opgehaald / met bequame verblijf-plaatsen versien / en met sterke krings-besettingen en / waar metaal kanon zijn besozgd / zijnde de gragten wijd en diep.

Van binnen siet men twee grote pleinen / aan welke grootste d'Opper-bevelhebber van geheel Nederlands-Indien zijn verblijf-plaats heeft / zijnde deszelfs gebou van gebakten steen gemaakt / en twee verdiepingen hoog opgehaald; want men kan 't dak bezee in Zee over alle huizen en bolwerken sien / en aan de Daktoorn kinnen / die regt in 't midden en bouwkundig is gemaakt / vertonende het pferwerk / dat boven op de top geplaatst is / een Schip dat door de wind / als een Weerhaan / word omgedreven.

d'Ingang van dit Huis is regt in 't midden / tot de welke men met brede stenen trappen opgaat. Hier in vergaderden Hogen Raad, ook is daar de Rekenkamer en Secretarie.

De woonplaatsen van de Gaden van Indien zijn hier ook sierlyk en pragtig in twee blokken door de Landpoort verdeeld / zijnde deselve aan wederzijden met twee sterke kringswagten beset / aan de Zuidzijde van 't Kasteel gebouwd. Hier siet men ook de Wapensaal, de woonplaatsen van de Hooftman van de Zeekamer, van de Kooplieden, van de Geneesmeester, van de Wondheelder en Apoteker.

d'Algemene Chirurgyns-winkel word hier mede gebonden / in welke alle geneesmiddelen en kisten voor geheel Indien worden toegemaakt en besozgd. Het algemeen Kantoor van 't Nederlands-Indien word hier gehouden; alle schizften en brieven worden alhier bewaard; alle saken / de Compagnie betreffende / verhandeld en afgedaan.

Veel Pakhuizen bindmen hier / in welke alle levensmiddelen / so van vlees / spek / mom / olie / azijn als wijn en andere behoeften worden bewaard; ook zijn aldaar kelders / waar in 't buskruit / vuurwerken en andere Oorlogs-noodzakelijkheden worden opgesloten.

Two voornaame toegangen en vier poorten zijn aan dit Kasteel; d'eerste en voornaamste is de land deure / en in 't Jaar 1636. gebouwd. Hier is mede een stene brug over de Gragt op veertien bogen van gehouten steen gebouwd / deselve is ses-en-twintig toeden lang / tien voet breed / met klinkerd bestraat / en aan wederzijde met een stenen schutsel versien.

De tweede / de Water-deure genaamd / siet na 't Noorden / en diend de beset-
ting voor een krijgswagt / en d'opsienders van de Pakhuisen aan wederzijden
langs de Gordijn / vooreen Schrijf-kamer, en is in 't Jaar 1630. naar uitwijfen
der uitgehouwen letteren geboutwd. Tegen 't Oost en West zijn de kleine deuren
in de Gordijnen / en dienen tot 't ontlossen en laden van Geschut / Rogels en an-
dere Oorlogs-behoeften.

Dit Kasteel pzonkt ook met een klein / dog net agtkantig Kerkje / in 't Jaar
1644. geboutwd. Van binnen is 't seer helder en ligt / en met een plat dak / dat
op houten zuilen rust / overdekt; 't selve pzonkt ook met een Orgel. De vloer is
met witte en blautwe geslepe stenen konstig beleid. De bobensie lugt-gaten zijn
met schone gebzande glazen / en de beneden / met gespoutwe rotting / na de wij-
se van Indien vercleerd / en op een geestige wijze uitgestreken. De gestoelten / so
vande Generaal, Raden als andere Hoge personen en Predicant zijn alle van Ka-
jaten en andere kostelijk hout / konstig en onverbeterlijk gemaakt.

So veel van de Stad Batavia en desselfs voornaamste geboutwen gesegt hebben-
de / sullen wy de selve buiten en ter loops besigtigen / en dat 't merkwaardigste
is / daar van aanhalen.

Na d'Oost zijde siet men de Stad met de Sterkte / tot aan de Rivier Ansoj; en
na 't Weste tot aan de Rivier Anke, langs de Zee-boesem van Batavia, en te lan-
de na 't Zuiden met de Vesting Noordwijk, met de vyf hoek Rijswijk en Jacatra
besloten / wordende also d'eigenaars der binnenlanden voor alle overzrompeling en
ongemak bezijd / en so in staat gesteld om hare akkers / rijsvelden en thuinien
sonder enige swarigheid te beboutwen en te beplanten. Want men vind buiten de
Stad veel schone Dzeven / Rivieren / Rijs- en Riedvelden en Thuinen / die alle
met vrugtboomien beplant / en sommige met heerlijke huisen en vermakelijke lust-
hoven versien zijn.

Om de menschen tot de landbouw en beplanting der landen / die buiten Batavia
gelegen zijn / aan te moedigen / heeft de Regeringe van dese Stad de grote Ri-
vier / boven Rijswijk / in 't Jaar 1659. opgestopt / en met twe brede en diepe
Gragten / d'een na Rijswijk en d'ander na de Schans Jacatra doen verleggen /
en bezorgd dat de Velden van genoegsaam water konnen versien worden. Ook
wierd een van dese spruiten in een Gragt geleid / die regt op de Stad aanloopt /
en word omtrent de tweede Brug van de nieuwe Poozt / door een hogen Dam op-
gehouden. Seven Molens, als een Koorn, een Saag, een Papier en d'oberige
Kruidmolens worden door kragt van dit water aangedreven / die groot voordeel
aan de Compagnie toebrengen.

Hier siet men veel stenen- en pannenbakkerpen / en een groot getal Suiker-
molens / die d'eigenaars een groot gewin en de Stad geen klein gerijf aanbre-
ngen / als mede een plaats waar de zwavel gesuiberd word / en een wasch-bleke-
rije / tot suivering van 't linden; en op dat de goederen met meerder gemak en
minder onkosten na de Stad souden gebracht worden / so is in 't Jaar 1658. een
sware stenen sluis gelegd / en met sterke schut-deuren versozgt; dog also de vloer
niet hegt genoeg was gemaakt / en deselve te weinig ver sozgd / is 't water van
onder opgewoeld / en heeft de sluis ganz reddeloos en onbruikbaar gemaakt / en
is naderhand een overtoom in desselfs plaats geboutwd.

Alfo vooz enige Jaren in de Stad Batavia een fiekte ontftond / die fo woedende en aanklevende was / dat een pegelyk die fo seer als de pest fogt te fchulven en te mijden / is buiten de Poozt Dieft, bezijden de weg van Anke een Lafarus huis gebouwd / waar in alle die gene / die niet sodanigen fiekten befmet zijn / ingebragt / en met fpijs en drank onderhouden worden / zijnde de zorg en 't opfigt van dit huis enige van d'oudste en aansienlijkste Nederlanders aanbevolen.

INWOONDERS.

D' Nwoonders van de Stad Batavia zyn of byze lieden of bedienden van de Compagnie, en zyn een mengfel van verscheide volken of landaarden ; want men vind hier Chinesen, Maleyers, Moren, Amboinesen, Javanen, Makassers, Mardykers en andere volkeren. De Chinesen drijben grote koophandel / byzengen de Stad grote nering en welbaard aan / en gaan alle Indifche volkeren in zee en landbouw byze te boben. Dooz haar neerfigheid word de grote visserij meest onderhouden / en dooz haar arbeid worden d' inwoonders met rijjs / ried / graan / woitzels / moeskruidden en andere boomvruchten versien / en in alle overbloed versorgd. Sy pagtede vooz desen de swaarsie tollen en fchattingen van de Compagnie / leven na de wetten van haar land / en hebben een Hoofstman / die haar faken gade staat / gaan met een wijde roken brede mouwen van kattoen of zijde / een iver na sijn staat gekleed. 't Hair word alhier niet als in China op de Tartarifche wijze afgesneden / maar dragen 't selve lang en vlegten 't selve eierlijk. Haar huifen zyn meest alle laag en met een vierkant gebouwd / en dooz de gantse Stad verspreid / dog bewonen de neringrijkste plaatsen.

De Maleyers in fnedigheid van de Chinesen veel vershillende / zyn ook minder bequaam tot de koophandel / en houden haar meest besig in 't viffen / in het welke sy handig en gautz zyn / en onderhouden haar Daartuigen seer aardig en glad / die na d' Indiaanse wijze met een zeil van stroo zyn toegetakeld / en konnen 't selve hoog setten om fpoedig aan de merkt te zyn. Haar Hoofstman, onder dewelke sy gesteld zyn / heeft sijn woonplaats op de Rinoceros-gragt, alwaar ook de meeste van die land-aard haar verblijf-plaatsen hebben. Haar kleding is mede van katoen of zijde ; dog voozname boutwen onder haar dragen kleden van geblonde of geftrepte zijde / die sy geestig om 't lijf flingeren / en de mannen omwonden 't Hoofst met een doek / fo tot vastigheid van 't selve als om 't hair by een te houden.

Haar huifen zyn slegt gebouwd en met Olenbladen of bladen van de Jagerboom bedekt / en met Kokos-bomen rondom beplant. 't Krauwen van Betel is haar geduurig werk / als ook 't roken uit een verlakte Ried-pijp.

De Moren of Mahometanen bestaan by na op deselve wijze als de Maleyers, en wonen aan deselve zijde ; dog zyn meerder besig in ambagten / en in 't lopen met de Mars langs de straten / veilende allerleye kramerye ; als korallen, glase paarlen en andere dingen. De vooznaamste onder haar oeffenen sig ook in de koophandel / vooznamelyk in koraal-fteen / die sy met haar Daartuigen van d' Eilanden

landen halen / en aan andere wederom verkopen. Daar kleding is op de wijze der Moren.

Op de weg van Jakatra, digt by 't Chinesen Kerkhof buiten Batavia, wonen de Amboinesen, hebbende haar Oversee / welke sy moeten gehoorzaam zijn / aldaar een heerlijke woning doen bouwen / en na de wijze der Amboinesen seer aardig doen optoijen. De meeste van dese volken onderhouden haar met 't bouwen van huizen van Bamboesen, die sy behendig maken / en beschieren de ramen van de vensters met gekloofde rotting / die sy nu met streken / dan met ruiten op verscheide wijze toetsellen / om licht door deselve te scheppen. d'Amboinesen zijn een stout strijdbaar en onhandzaam volk / ligt tot opstand genegen / en de beste weinig te vertrouwen. Daar wapenen zijn sware sabels en langwerpige schil-den / met dewelke sy handig zijn haar lighaam tegen een hout van een sabel en pijlschoot te beschermen. De mannen omwinden haar hoofd met een katoenen doek / hangende beide d'einden na beneden / en versierend dit hoofd-windfel met verscheide blokken. De vrouwen dragen een dun kleetje om de middel / en slingeren een katoen kleedje om de schouder / die de armen gants ontbloot laat. Daar huizen zijn van planken / by hoog opgeboud / met twee of drie vertrekken agter malkander / en met Olenbladen bedekt.

Van d'andere zijde van de Chinesse Graffteden wonen de Javanen, in huizen van Bamboesen na de land wijze / seer net opgemaakt / en met 't selve ried bedekt. Sommige derselver onderhouden sig met de landbouw / andere maken kleine schuitjes / daar d' inwoonders haar waren mede te merkt brengen / en met dewelke sy gaan vissen / lopende haar Vaartuigen so snel over 't water / dat de Hollanders deselve daarom de Vliegers noemen. De mannen gaan meest naakt, en hebben een kleedje om de middel / dat haar tot over de knien hangt / bindende somtijds een sluier om 't selve / tusschen welke sy een korts of ander geweer steken / haar hoofd is met een nuuts bedekt; dog gaan bloots voets.

Bestiering van de STAD BATAVIA.

De Staats-bestiering van 't Nederlands-Indien is in ses Collegien of Amptgenootschappen verdeeld. d'Eerste en hoogste Raadsvergadering bestaat uit de Raden van Indjen, waar in de Generaal aldtijt Voorzitter is. In dese vergadering worden alle saken van staat verhandeld / alle berigtgeeven der Heren Bewinthebberen ontfangen en beantwoord / komende een pegelyk alle dagen voorsz deselve gehoor verkrijgen / die wat te verzoeken heeft.

De tweede bestaat uit negen personen / behalven de Doorsitter / die gemeenlyk een Raad van Indjen is; deselve bewaard 't Groot zegel, waar in de beeltenis van een vrouw / staande in 't midden van een vaste Burgt, die een schale in d'ene en een swaard in d'andere hand heeft / gedreven is / en is met dees letteren omschreven; Zegel van de Raad van Justitie des Kasteels Batavie. Alle saken van 's lands

Heerlijkheden en Schatkamers komen vooz dit Aemptgenoodfchap / en word de Raad van Justitie genoemd; ook kan men tot 't selve appelleren / so inand oordeeld / dat Schepenen hem hebben / met 't uitwijfen van een vonnis / benadeeld / mids betalende 25 Realen tot boete / so 't vonnis van Schepenen van haar word goed gekeurd.

De derde Raadsvergadering is die der Schepenen , en bestaat mede uit negen personen / waar onder twe Chinesen zijn. Vooz dese vergadering worden alle zaken der vyje Burgers / ook de zaken der bediende van de Compagnie / die met vyje lieden wat te doen hebben / bepleit en afgedaan; dog met die vyjheid / dat ider 't gewijsde vooz de Raad van Justitie / gelijk boven gesegt is / mag beroepen.

De vierde Vergadering is die der Weesmeesters , die ook een Raad van Indien tot haar Voozsitter hebben / deselve bestaat uit vyf personen / zijnde daar onder drie Burgers / en de twe andere Bedienden van de Compagnie / en besorgen alle middelen van ouderlofe wefen / reddden der selver sterf-huizen / en laten niemand van haar kinderen vercrekken / ten zy sy aanwijs van genoegsame goederen / ingeballe sy mogten agter blijven / gedaan hebben.

De vyfde vergadering is die gesegd is over kleine zaken / hebbende een uit de Raad van Justitie tot haar Voozsitter. Vooz dese Raad moeten alle personen / die sig in den egten staat willen begeben / verschiinen / en haar geboden / ten overstaan van getuigen / laten aantekenen: deselve besorgen ook / dat geen onkristenen met Nederlanders / nog Nederlanders met inboozlingen / die geen Duits spreken / trouwen.

De sesde en laaste Vergadering is die der borghelijke Krijgsraad / zijnde van deselve Voozsitter d'Opper-hoofman van de vyje volkeren. Alle kleine zaken worden vooz de Wagtmeester vooz desen Raad gebracht / en ten eersten afgedaan: deselve vergaderd ook op 't Stadhuis / en verlenen twe maal ter weke gehoor.

Veel zaken van de Stad Batavia en desselfs Kasteel den goedwilligen Leser mede gedeelt hebbende / sullen wy tot enige bysonderheden overgaan / en besien de rijke en overdadige levenswijse der Hollanders in Indien , en voornamelijk die der vrouwen; want de levensmaniere so van de Hollandse , Oost-Indise , Kastele als Miltice vrouwen is in 't gemeen (de goede uitgesonderd) so pragtig / so hobaardig en weelderig / dat sy nauwelijks weten hoe sy haar sullen aanstellen. By de Hollandse vrouwtjes verstaan wy die gene / die met de Schepen uit Holland zijn gekomen; by d'Oost-Indise Hollandse , die in Oost-Indien van een Hollandse Vader en Moeder zijn geboren; en die gemeenlijk met de naam van Liblabs kinderen genoomd worden; vermids 't meestendeel (gelijk men seid) een slag van de meulen heeft. By de Kastele worden verstaan sodanige kinderen / die van een Hollandse Vader en Miltice Moeder , en by de Miltice , die van een Hollandse Vader en Swarte Moeder zijn voortgekomen.

Sy laten haar oppassen en nagt endag dienen van Slaven en Slavinnen , deselve moeten haar nad' ogen sien / en by na van selfs weten wat Just: heliesd. want sy sullen niet 't minste ding / schoon 't aan haar zyde legt / opnemen / maar sulen terstond een Slaaf of Slavinne roepen / en so sy niet geswind genoeg voortgaan / sullen

sullen haar voor een Poete Rastade, Poete de Negre, of Fili de Poete; dat is voor een Alle mans hoere, Slaven hoer of Hoerekind. en voortijds nog slimmer uitschelden. So deselve haar enigszins hebben misgrepen / laten sy haar om geringe oorzaken haar aan een paal binden / en met gespouwe rotting op haar naalite huilt sodanig geesselen / dat 't bloed by 't ligchaam nederloopt / en de slapen by 't selve nederhangen / in welke verste wonden sy sout en peper met pekcl gemengd laten intwijven / op dat 't doorgeslagen vlees niet sal rotten. Dese Oost-Indische vrouwtyes zijn by na te luy dat sy ober de bloet gaan / en haar handen schijnen met zijde draatjes / als die van de wasse poppen / aan haar ligchaam geboinden / insonderheid / die in Indien gebozen zijn: ja sy zijn niet bequaam / of om beter te seggen te lui / dat sy haar eigen kinderen sullen opvoeden / maar bevelen deselve / so dra sy gebozen zijn / aan een Swarte Min, of een Slaven hoer, die deselve soogt en opvoed: waarom de kinderen veel liever by haar Swarte Min en by de Slaven en Slavinnen willen zijn / dan by haar ouders / vermids sy alle haar manieren van leven van jongs hebben ingefogen; want sy spreken so goed Mallebaurs, Bengaals en basterd Portugees als de Slaven en Slavinnen, dat te weeg brengt / dat sy tot haar Taren gekomen zijnde / nauwelijks een goed duits woord kunnen uiten / of enige redenen voortbrengen / of 't selve is met een lipse tyolys of bastaard Portugees taal vermengd / om welke reden sy ongaarn met iemand d'Hollanders taal sullen spreken; dog so 't gebeurde dat iemand haar in Nederduits pets vraagde / of enige redenen met haar tragte te wisselen / sullen sy sig gemeenlijk met een grimlag of noke save, dat is / ik weet of versta 't niet / behelpen.

Nog veel erger zijn de Mistice en Kastice kinderen als de Baravise, die van een Hollandse Vader en Moeder gebozen zijn; dese zijn tot geen dingen bequaam / dan haar wat op te ponsen / Betel kauwen / Bonkes roken / Thee-water drinken / of op een mat te leggen. Haar gemene vertellingen die sy onder malkander hebben / zijn of van haar Slaven en Slavinnen, die sy gekocht / verkocht of verloren hebben / of van d'offerhande van Venus, tot dewelke sy sig geheel schijnen over te geven / en sullen sommige sig niets ontsien / en alles aanslaan / 't zy Hollanders of Swarten, als sy maar haar lusten mogen versadigen.

Aan Tafel willen sy by niemand dan by haars gelijc eten / ook selden by haar eigen man; maar voegen haar om een hoek op een stoel of bank / met iemand van haar geselschap / endanig 't o dees hi bone hade de Galino mie vide nohe comme affiley subburosa kerri. In 't eten zijn sy mede onhebbelijk: want eten met geen lepels, maar doeneen weinich vlees of vis-nat met wat rijst in een kop of schotel / en 't selve met de hand door malkander geroerd en gekleinsd hebbende / sieken dat by handen vol in de mond / dat haar 't nat by de mond en handen neder loopt.

Sodanig manieren leren sy van jongs aan van haar Slaven en Slavinnen, die haar opvoeden / en als dese Liblabs, Kastice of Mistice kinderen by dees of gene gelegentheid te gast of te bruiloft genodigt worden / weten sy niet hoe sy sig sullen houden / en durven selden als tegens haars gelijc spreken / uit vrese / dat men om haar sorte redenen sal lagchen.

Want niet lang geleden is 't gebeurd / dat enige van dese Juffrouwen aan de

Generaals Tafel wierden onthaald / een manspersoon een van deselve met d' agterstuit van een gebzaden Hoen voorziende / heeft de Juffr: 't zelve qualijk genomen / en heeft de agterstuit met onwaardigheid wederom in de schotel geleid / en de belesde voorziender met dese woorden toegesnauwd : Ecu non kere comme gate de galine. Schone woorden : moet men niet seggen dat hy wel versien is / die voor zijn gausche leven met so Liblabs kint verbonden is / die niet als van de Theebak, Betel-doo's en Naimanje weet te spreken.

Geluklijk zijn diemannen van sodanige Juffrontwen nog / in vergelyke van de Hollanders die haar aan een lelijke Swartinne verhangen / ik segge lelijk / om dat sy geheel niet goetlyk zijn als sy jong zijn / want als sy oud worden / zijn so afschriklyk en lelijk / dat men by na niets / dat hy haar vergeleken mag worden / kan vinden. 't Meestendeel van dese Swartinnen / van een swarte Vader en Moeder geboren / is so overgegeven aan haar lusten / dat sy niets van der hand wiffen / en willen nog liever met haar eigen volk als met blanken gemeenschap hebben / verciende alsoo haar mannen met de krone van Aëon ; dog veelytids siet men dat 't berouw van sig te verbinden met so een byzout niet lang agter blijft ; want sy zijn so haast niet getrouwd of sien haar mislagen / en hebben berouw / dog te laat.

Dooz sodanig trouwen maken sy haar gebannen van haar liebe Vaderland , afgescheiden van haar bloedvrienden en na-magen / wordende voor altoos belet deselve wederom t' aanschouwen / als by affsterven van haar liebe Huysvrouwen ; dog so sy kinderen by deselve hebben / 't zy sy daar toe schuld of geen hebben / mogen sy niet uit 't land vertrekken / of moeten vaste borg stellen voor seker somme geld / daar de kinderen van konnen leven en onderhouden worden.

Zijn dit geen schone saken beminde Leser ? die inand behoorden te bewegen / om sig aan so een Swartinnetje te verbinden / versakende daar dooz zijn liebe Vaderland , goede Vrinden ja alles wat men voor dese lief en aangenaam heeft gehad / en nogtans siet men dit dagelijks / niet alleen op Batavia , maar ook op alle plaatsen in Indien , als Malacca , Ceilon , Cochin , enz. gebeuren.

Wy sullende Swartinnetjes hier mede verlaten / en ons wederom keeren tot de Hollandse, Callice en Mistice vrouwtjes , en sien hoe pragtig en groots sy haar aanstellen / insonderheid in 't gaan na of uit de kerkke / 't zy Sondaags of op andere dagen / alffer maar gepreldt word. Want als dan tard d'een d'ander ; sommige siet men in sulp / andere in satijn en damast / een derde met goude geborduude lakense stoffen / met goude kanten beset. 't Hoofst en hals pronken met goude strikken en paarden / voren met sijne paarden of kostelyke diamanten / de borst met rosen en botten van sijne gesceenten. Alsoo opgepronkt sit men als een gepaarde pop in de kerk te pronken / ja de nedrigste schijnt eerder een voor-naam Vorstin dan Burgers vrouw of dogter te zijn. In 't gaan nade kerk of in 't uitgaan van deselve / word de minste van haar opgepast van haar slaven / die met een Kiperfol of Sonne-scherf agter haar gaan / om te beletten dat dat grote ligt haar wicheid niet sal verminderen / nog haar bloed meerder ontfeken ; sommige van dese Sonne-scherfmen zijn met grote zijde ahangende kanten verciend / en met Draken en andere beeltenissen en sof werk konstelyk beschilderd.

't Gehele

't Gehele Kerkhof grimmeld / so wanneer de Predicatie sal aangaan of dat de selve geëindigt is / van slaven en slavinne / Kiperfollen , Oppassers en Lijfschutten. Komt men dan van 't Kerkhof / hier is weder overbloed van karossen / die haar Heren en Juffrouwen opwagten om deselve t' huis te brengen.

Dog 't gene daar men sig 't meeste moet over verwonderen / is / dat die gene die gesteld zijn d' ondeugden van hovaardye en overdaad in andere te bestraffen / toelaten dat haar eigen vrouwen en kinderen met deselve sonden besmet worden / ja dikwils voorgeen / en andere menschen oorsaak geven van haar in die ondeugden na te volgen ! dog wat sal men van de sodanige anders seggen / als dat haar lere met haar leven geen de minste overeenkomst heeft / en dat sy andere menschen een weg aanwijzen / die sy selve niet willen bewandelen.

Dese prachtige staat en grootsheid van leven / word niet alleen geboerd onder d' Hollanders op Batavia , maar 't selve geschiedt door geheel Indien , daar Hollanders wonen of 't gesag hebben. Niemand wil den ander in overdaad wijken nog iets toegeven / schoon men 't by wijze van seggen van Gods Altaar sond afdalen. Gelyk men op Batavia verscheiden siet / die van de Kerk onderhouden worden / zijnde sommige die vier / ses / agt / tien / twaalf en meer tijdsdaalder alle maanden van de Diaconie ontfangen / en de sodanige siet men mede pronken met Paarschoeren en goude Kettingen om haar hals / en met Slaven en Slavinnen agter haar.

Dese Juffrouwen gewoon in Indien op so een prachtige en grootse wijze te leven / kommen / in Holland gekomen / selden haar Vaderlandse wijze van leven wederom aannemen / en met geen andere menschen / als die haar enigszins weten te bleijen en na de mond te spreken / omgaan ; dewijl sy niet gewoon zijn de waarheid te horen : daarom houden sy sig afgesonderd van de bekehring van andere menschen / en ontmoeten selden iemand / zelfs tot dienstboden in 't huis / met de welke sy kommen overeenkomen.

Moet men sig niet verwonderen / als men aansiet dat dese Juffrouwen , die in Indien tot so een trap van grootsheid opklimmen / in Holland voor 't grootste gedeelte (de goede sullen hoop ik 't haar niet aantrekken) zijn geweest / de geringste soort van menschen / die door armoede gedrukt / of met andere mislagen behebden / haar toeblijgt na Indien hebben genomen. Want sommige beladen met kinderen / en haar koophandel en winkel niet willende voorwaards gaan / hebben / om in staat te blijven / haar naar Indien begeben.

Andere nog van geringere stand / haar kost en kleden met andere lieden te dienen winnende / en verdruct in 't werken krijgende / hebben haar mede / op hoop van beter dagen t' ontmoeten / derwaarts begeben ; dat ook 't meeste deel niet is mislukt.

Wp sullen de sodanige / die haar kost in Holland op een sobere wijze winnende ; namelijk met groente / Appelen , Peren , Karstanien en diergelyke kleinigheden te koop te veilen / haar voedsel hebben soeken te verkrijgen / niet voorby gaan ; maar deselve / dewijl 't dikwils gebeurd is / dat sy so een reise hebben aangevangen / onder 't getal der Oost-Indische Juffrouwen plaatsen ; maar in stilheid voorby gaan / dat / schoon in Holland een bord of twee uit deselve gevallen is / sy egter

voorz tein en zuiver in Oost-Ind en worden aangenomen / en dikwils tot een goed huwelyk getaken ; dog dese saken zijn voorsz desen geschied / en is den armen bloed onwetende / dat sijn vrouwtjes Compas so veel streken miswijfing heeft / en haar nuwerk so dikwils versfeld is ; en schoon hy 't ook mogt weten / 't schijnt de mode / hy is de man en sy de Juffrouw / en genieten een vermakelyk en genoeglyk leven ; want in Indien zijn die dingen niet bekend / en sy alle zijn bloedverwanten of vezre Nigten van Raids heren , Burgermeesteren en voornamelyk Hooplieden.

De berugte levenswijze der vrouwen in Oost-Indien en der selver schielijke rijkdom , heeft in Europa veel gerugt gemaakt / en doet veel vrouwen alle middelen in 't werk stellen om dat wydderoemde Baravia t'aanschouwen ; dog alle die wel willen / kommen daar toe niet geraken / want by aldien d'Heren Bewinthebberen aan een ider / die wilde / vryheid verleenden / ik twijffel niet of 't getal der vrouwen soude groter op de Schepen zijn / dan die der mannen : maar om alle ongemak en twist / die voorsz der selver overboering ontstaat / weg te nemen / mag niemand / dan dy bysondere toelating van de Heren Bewinthebberen , sig tot die Reize verbaardigen.

Dog alle vrouwenlieden / die buiten weten van de Heren Bewinthebberen / mede gaan / zijn van de slegste soorte / so sy te noemen zijn ; dese versicken haar / tegen dat de Schepen sullen in Zee lopen / onder de Matrosen , en kleden haar met de kleden van een Matroos of Soldaat , eten met deselve aan een bak / en slapen in een kop / tot tijd en wylent uitkomt / dat 't vrouwenlieden zijn ; deselve worden dan in de Kajuit ontboden / en met vrouwe kleden gekleed / helpen dan deez of gene Officieren een hembd wassen of een steekje najen ; dog moeten besorg zijn / dat sy niet gemcender met d'een dan met den ander zijn / vermits sulks dikwils grote oneuwigheid en twedragt heeft veroorzaakt ; want een ider wil dan mede aan de brieftuilen.

De sodanige dan aan de Kaap gekomen / blijven daar dikwils aan d'een of de andere boer hangen / die deselve voorsz goed en suiver aanneemt ; dog haar dat mislukkende / geraken aan een ligte quant / setten een Matrosen Araks-kroegjen op / tot sy wat geld overgegaard / en haar na de wijze van 't land gekleed hebben / dan is 't al mede gorden dag Juffrouw / schoon sy om haar ergelyk leven / in Holland zijnde / van ider veragt en verfoeid wierden / en dikwils haar van daar hebben weg gemaakt / om bezyd te zijn van tussen vier muiren gesloten te worden / of dat nog erger is / om Mr. Benedictus te bezyden van haar den Spaanie dans te leren danssen.

Dese Diertjes (gelijk gesegt is) sig met goede kleden opgesmukt hebbende / en wat goetlyk van aansigt zijnde / maken andere aanslagen / en trachten sig in gemeenschap van Schippers , Kooplieden , Boekhouders , Stuurlieden en andere in te wikkelen / die alles / en op wat wijze sy 't ook mogen verkrijgen / aan dese Venus diertjes opofferen . Voornamelyk trachten sy de sodanige aan sig te verbinden / die enig bewind of opzigt over enige goederen van de Compagnie hebben . Voest men sig dan te verwonderen over de schielijke aanwas van rijkdom / der sodanige / die ontbloot van alles in Indien komen / en haar bangst so gelukkig goed

goed maken; dog ſelden ſiet men / dat de goederen op ſo een wiſſe by een vergaderd / van lange duur zijn: want gemeenlyk ſcheiden ſp weder op deſelbe manier van deſelbe als ſp daar aan gekomen zijn.

Hoewel de menſchen / onkundig van de ſaken in Indien , mogten denken / dat deſe dingen / die ik geſegt hebbe van de voutolieden aldaar wonende / vals en gelogen zijn / ſo durf ik ſeggen / dat niet alleen alles met deſelbe ſo toegaat / maar ook ſeggen / dat ik een eenvoudig verhaal van haar levenswiſſe gedaan hebbe; en alles / ſo veel my mogelijk was / ende waarheid konde toelaten / op ſo een min aanſtotelijke wiſſe geſchreeven heb / als t my mogelijk was. Egter wil ik hopen / dat d'eerbare voutwen haar deſe dingen niet ſullen aantrekken / nog ſig belgen / ſo daar iets mogt zijn / dat t'onbeſcheidenlyk geſegt is.

Van de byſonder Handel en Handelaars in OOST-INDIEN.

Gelyk 't geld d'enige ſenuw en 't boornaamſte is / waar dooz den Oorlog word gevoerd; alſo zijn de Scheepvaard en Koophandel de boornaamſte wegen om geld by een te verſamelen / en ſig in ſtaat te ſtellen d'Oorlogen tot een gewenſt einde uit te voeren. Want ſonder geld is een Vorſt ontbloot van alles en den Soldaat onwillig tot 't begten; en ſonder Scheepvaard en Koophandel konnen de Landen niet beſtaan / voornamelyk dit ons Nederland / dat alleen van de Koophandel en Scheepvaard ſijn voedsel en onderhoud heeft. Dat d'Ooſt-Indiſe Compagnie veel toezengt tot onderhoud en welweſen van deſen ſtaat, dat deſelbe veel menſchen / niet alleen in India maar ook in Holland, doet beſtaan en leven / maar veel rijkdomen goederen doet obergaren / daar aan ſal niemand / enige kenniſ van deſelbe hebbende / twiſſelen. Want dooz haar Scheepvaard en Koophandel, die ſp in ſo verre Landen voerd / worden de ſchatten en rijkdommen der vreemde Volken in ons Nederland gebragt / d'intoonderen bezigt / en 't Hollands gemeene beſt in ſtaat gebragt / dat 't de magtigſte Vorſten des wereldds 't hooft durſt bieden / en haar voozregten tegen deſſelver geweld beſchermen.

De Koophandel in 't algemeen aangemerkt / is alle eben na en een ioder tot deſelbe geregtigd / als ſp maar de magt en middelen hebben deſelbe te beginnen en uit te voeren; uitgeſeid de ſodanige die haar regt hebben overgegeven / en die ſig aan anderen verbonden / en haar verhand met eden beſefigd hebben. Gelyk alle bedienden van d'Ooſt Indiſe Compagnie ſig dooz ſo een eed hebben verbonden / en geſworen deſelbe in alle voorvallen, 't zy te Water of te Land, in welke gelegenheid 't ſoud mogen weſen gehouwen en getrouw te dienen, en haar met geen ſaken, die de Compagnie enigſins mogten nadelig zijn, voornamelyk de byſondere Handel te bemoeien. Dit niet tegenſtaande / ſiet men dat veel menſchen deſelbe dagelyks overtreden / en ſig niet ontſien daar tegen te doen / wanneer ſp maar enig voozdeel en gewin konnen doen / niet alleen met 't drijven van byſonderer handel / maar in veel andere ſaken.

Want die maar enig bebel op een van de Compagnies Schepen heeft / weet zijn voordeel te binden en enige Havery te maken: dewijl 't Kay dray van Vlees, spek, Seisen, Touwerk en andere dingen gemeen schijnd / en niet tegens haren eed, schoon sy die goederen niet andere Vaartuigen na land senden / of aan de Chinesen en Vryluiden verkopen / te strijden.

Sijnder geen Schippers op Malacca geweest / die een hopen toutwerk aan d'Engelsen verkaidrait hebbende / haar boots en schimman hebben bekeben / en gezeyd vooz de mast te setten / om dat sy een puts toutwtje buiten haar weten hadden afgesneden? Zijnder geen andere geweest / die sware Bengaalse touwen de kluis hebben uitgesteken / om dat die niet na haar sinnelijkheid gemaakt waren / die van 't onder leggend volk wierden opgevisi en aan de Chinesen verkogt?

Is 't niet gebeurd in 't Jaar 1677 op seker Schip / in de reise na 't Vaderland, dat de Schipper niet wilde toelaten dat de Kok of 't Voik een hand vol Peper tot daar gebzuik mogt hebben / maar moesten 't van andere Schepen halen. Veel sulke Scheeps-voorvallen sord men u konnen verhalen. Ook gaat 't niet beterte land / en men moet sig bedzoeben / hoe wild alles toegaat; wat hout / spijkers / pferwerk en andere dingen gaan op onrust niet te niet? Hoe menig manden spijkers worden daar niet gekaidrait? Hoe veel Kosijnen, Deurposken, Deuren en Venders worden daar onder de Lootse gemaakt / en aan de Vrye Burgers huifen geset? Wat Kisten, Kassen en Kabinetten met beeldwerk verciert / worden daar ook niet gemaakt / en van de Compagnies Bedienden bearbeid?

Op dese wyse handeld men niet op onrust en op Batavia alleen / maar ook op alle buiten plaatsfen; want so enige werken van de Compagnie sullen gemaakt worden / of enige Pakhuifen versted / moet men sig verwonderen waar de beelheid van hout, steen, yserwerk en andere dingen toegebruikt worden; dog sulks houd op / wanneer men siet / dat die niet alleen tot de werken van de Compagnie, maar tot 't timmeren van huifen en Thuinen worden verbesigd.

Besiet men de Dispensiers, hoe deselve op Batavia, Ceilon, Bengalen, de Kaap en andere plaatsfen / met de levering van levensbehoefien en verversing vooz de Schepen sig behelpen; deselve bind men ook niet pluiz; want kopen 't slegste goed van Verkens, Hoenders, Schapen en andere verversing, en bzingen 't de Compagnie als 't beste en seer duur / ja somtijds dubbel en meer in rekening.

Van waar soud anders so schielijken rijkdom komen / en hoe was 't mogelijk / dat die persoon onlangs kaal en berotd / in Bengalen vooz Dispensier zijnde aangekeid / so haast so veel duisend goude Rupi of Ryksdaalders soud overgaren. Het selve bebind men ook aan de Caap, daar de Matrosen in plaats van de beste Schapen op so zware Reisen te krijgen / niet als benen met bel overtroklien / word gegeven / en dat geschied niet alleen niet 't vlees / maar met alle verversing en eetwaren.

De handeling ontrent de sieken in de Hospitalen bindmen ook seer elendig / en men moet sig bedzoeben / hoe qualijk sy waargenomen worden / hoe min op deselve gepast / en hoe weinig toesigt op die elendige menschen genomen word; dog dat gebekel gaat over geheel Indien; want een Assistent, die maar 10 a 12 gul. per maand wind / en enig bebel of bewind over enige Pakhuifen of goederen van de

Compagnie

Compagnie heeft / kan daar rijkelyk van hushouden en aflehen / by de Sinjoor , en sijn vrouwe de Juffr. spelen / en met Slaven en Slavinnen agter haar gaan.

Deze en diergelijke dingen worden geen diebcrp langer / maar gantwigheden genoemd / beelden de haar iber in / die maar gelegentheid kan binden / dat 't geoorlofd is ; dog de misslagen worden dikwils so grof en dikwils begaan / dat de Goenders op een verhebe plaats de Spaanse dans leren danssen , of aan een dwershout verongelukken.

Om niet lang te zyn in alle bysonderheden / rakende de bysondere Handel van de Bedienden vande Compagnie , die sy so groot en tot nadeel van deselve in 't werk stellen / sal ik maar twe gevallen / so in Japan als Bengale gebeurd / verhalen.

De Schepen tot de Vaard op Japan tot Batavia aangeleid / worden niet alleen met de goederen van de Compagnie , maar ook met de goederen van bysondere Personen afgeladen / en dikwils so vol gedaan van der bysondere goederen / dat die van de Compagnie moeten agter blyven ; want 't is verscheide malen gebeurd / dat Schampannen en andere Vaartuig niet Compagnies goederen na boord gesonden / niet half gelost wierden / komende deselve half gelost / of ook wel heel vol wederom na land ; seggende de Schippers en Stuur-lieden / dat alles was vol gestuurd en 't Schip afgeladen ; dog met de goederen der bysondere / waar mede sy de Rys-, Zeil- en Konstapels-kamer , 't half Dek en Kabel-luik vol prappen / dat men daar qualijk een Kat by de staard (gelijkmen seid/) kan uithalen.

De Konstapels-kamer staat dikwils twe en drie hoog so vol grote kisten / dat de Roerpen qualijk kan gebruikt worden / en de kamers-gasten geen genoegsame lijf-berging kunnen hebben / en so inand iets tegen 't selve seid / men antwoordt hem / 't is die Heer , die Opperhoofd , die Schipper , die Boekhouder of die Stierlieden haar goed / dat moet voorz al besorgd en wel betaard worden. Aldus wordende Schepen van de Compagnie bescimmerd / niet alleen na Japan , maar ook na Bengale en andere plaatsen / en so wel in d'heen- als werom-reise na Batavia , waar door dikmaals grote ongelukken / so in storm en onweer , als op een lager wal kan onstaan.

Die grote menigte Pennisten , so Koop- en Onder-kooplieden als Boekhouders en Assistenten gaan alle Jaren met de Schepen na Japan ? ja somtijds tien / twaalf en sesten op een Schip / pronkende met de naam van Staathouders vande Compagnie , om deselve groten aansien te doen hebben ; dog dit is de reden niet / maar de schadeloos lopende / d'aanbevolene en vrienden die lange tyd op Batavia hebben schadeloos gelopen / en haar goed en geld versplid hebben / moeten geholpen / en haar beurs niet een deel goude Japanse Koepangen versterkt worden / die ontrent so lang kunnen uithouden / dat de Schepen wederom na Japan of Bengalen gaan ; ja 't schijnt of de sommige de Vaart op Japan en Bengale in pakt hebben ; want andere / die wat onnosel zyn of geen goede vrienden aan 't roer hebben / komen daar toe niet geraken / vermits de plaatsen meer dan drie bouwig verbuuld en beset zyn.

Deze bysondere Koophandel word hier niet alleen van de mannen / maar ook van voornarne vrouwen gehandhaaft / schoon enige jaren geleden straffe Placaten

caten tegen de bysondere Handel der vrouwen by d'Heren Bewindhebberen zijn gemaakt; Dat so enige vrouwe gebonden word met de bysondere koophandel sig te bemoeien / 't selve op de man sal verhaald worden.

Onder alle de Bedienden van de Compagnie, is niemand deselve so nadeelig en schadelijk dan de Sicketroosters: want die haar mede onder de Geestelijken rekenende / matigen sig meerder byzheid aan als andere menschen / schoon 't een soorte van volk is / die in Holland haar goed / so sy iets gehad hebben / onnuttelijk hebben verdaan / die met een gedurige siekte / by de Latynen Pigrizia en in 't duits Luyigheid genaamd / geplaagd zijn; waar door sy onbeguaam zijn enige arbeid tot voorstand en onderhoud van haar huis te doen / sig naar Indien begeben / vertrouwende daar gemakkelijker dagen te sullen ontmoeten.

Dog om tot dese bediening van Sicketrooster te geraken / houden sy sig enige tijd stillen modest / gaan veel in de Kerk, voegen haar over de Predikant, ja gapen (na 't gemeen seggen) hem de woorden uit de mond; sien so eenvoudig en onnosel / dat men byna alles op haar soud vertrouwen / en haar aanmerken / de selve van buiten beschouwende / voor heilige personen en menschen / die sig geheel vande wereld hebben los gemaakt / en sig alleen tot de dienst van God hebben overgegeven.

Dese dan een kerkelijke getuigenisse van haar goed gedrag van de Kerkenraad ontfangen hebbende / krijgen ook te gelijk een aanbeveling aan de Heren Bewindhebberen van deselve; die haar op dese getuigenisse voor goede Sicketroosters aannemen / gevende haar ider maand 36 gulden / Rajuits tractement / en een bysonder kamertje / om over 't Avond- en Morgen-gebed / en de Psalm die sy moeten singen / te sinderen / dat een Matroos of Soldaat so wel als dese fyne Quanten / en misschien beter souden bedienen.

Hoewel in Japan geen Fiscaal van wegen de Compagnie is / so is daar egter naauwe toefigt / so op de goederen van de Compagnie / als op die der bysondere Handelaars van de Japanders selve / die alles / wanneer de Schepen daar aantanden / verzegelen / en nacht en dag met haar schuiten waken / dat niet van nog aan de Schepen buiten haar toestemming gebragt word; dog hoe naauw sy alles bewaken en bewaren / weten de bysondere Handelaars haar goederen aan land te krijgen en wederom schiep. Schoon sy ook wel agterhaald worden / gelijk in 't jaar 1686 is geschied / dat een groot geweld en opschudding heeft veroorzaakt / dewijl sy haar goederen by nacht over de muur van Nangesaki tragende te halen / en deselve op die wijze in de Stad te brengen / wierden agterhaald; welke daad so hoog werd genomen / dat de Gouverneur van Nangesaki door bevel van sijn Keiser agtendertig Japanders, so tolken als andere / die hier mede handdadig aan hadden geweest / heeft laten doden; waar van negentien wierden onthoofd en de huilt opgesneden / (een gewone wijze van straffen in Japan) vier gekruicigd / en d'andere op een ander wyde manier om 't leven gebragt / twee Hollandse Kooplieden wierden gevangen geset / dog zijn naar enige tijd weder ontslagen.

De goederen van de bysondere Handelaars / voorleden jaar overgebleven / wierden verbeurt verklaard en aangehaald. Opperhoofse Dr. Andries Kleyer

en veel andere wierden met de Schepen na Batavia gesonden / en booz haar leven uit Japan gebannen; dog de goederen bande Compagnie en desselfs Pakhuizen zijn onbeschadigd gebleven / en die gene / die onschuldig aan dese handel waren / geen ongemak aangedaan.

Dese bysondere Handel in Japan wierd so sterck gedreven / dat deselve meerder was dan de Handel van de Compagnie , gelijk die Heer met zijn ledere boxen uit 't Mooseland in Indien gekomen / en op Batavia in dat grote Huis van 19 duisent Rijkaalders op de Tygersgragt wonende / soud konnen getuigen.

Roemde Kanlieis in 't Jaar 1683 met 't Schip Goudstein uit Japan gekomen niet tegen Speelman , dat d' Handel van de bysondere Handelaars dat jaar meerder als de Handel van de Compagnie was geweest; dog kreeg tot antwoord van Speelman , Dent zwijg stil / wie vzaagd u na de bysondere Handel van Japan. 't Selve is te geloven : want als de bysondere Kooplieden haar goed uit Goudstein was gelost / is 't Schip daar van drie en een halve voet geligt en geresen.

't Goudrijk Japan verlatende / sullen wy tot Bengale ober gaan / als zijnde de tweede voorname Handelplaats / behalven de Molucces Eilanden in Indien , van de Compagnie; also jaarlyks 10 / 12 / ja meer Schepen van Batavia naar 't selve met de volle lading gesonden worden / en wederom van daar keren.

So haast de Schepen in de Rivier booz de Logie ten anker gaan / of ook wel eerder / komt de Fiscaal met enige afgesondene vergeselschapt aan boord de Schepen besigtigen. Dog aan boord gekomen / gaat met zijn geselschap aanstonds na de Kajuit , en een glaaf je tot wellekomsf / en op 't goed gevolg vande bysondere Handel gedronken hebbende / beraadslagen op wat wijsse sy haar bysondere goederen sullen aan land bzingen / en dat gedaan hebbende / word een bevelbrief afgekondigd / dat niemand sig sal verbozderen / 't zy hoge of lage Bevelhebberen of Matrosen enige bysondere pakken / kisten of anders goederen aan land te bzingen / of van land aan de Schepen / dan met toestemming van de Directeur of Fiscaal , op verbeurte van de goederen en behoorzlyke verbetering.

Dit gedaan zijnde / gaat de Fiscaal met zijn gevolg na land / en de Schipper , Stuurman , Boekhouder , Sieketrootster , Oppermeester en andere senden. Des anderen daags haar goederen booz 't oog van een ider na land / en in huijsen die sy booz die tijd gehuurd hebben / verhandelende dagelyks haar goederen aan de Bengaalse vrienden als Benjaanse Kooplieden , en by nacht sig verheugende en vrolijk zijnde met de Bengaalse Ramsjennetjes.

Niemand behoeft bevreest te zijn hoe hy sijn goed aan land sal krijgen / en ook wederom aan boord / schoon de Pioens en Oppassers dag en nacht met haar schuitjes rondom de Schepen de wacht houden; want enige silbere rupi doen haar geheel verblinden / en de Fiscaal is van alles onwetend.

Hebben wy niet gesien dat met een Moors Vaartuig op de schonen dag ober de twe hondert knassers Aphioen aan een Schip wierde gebzagt / met dewelke de Zeilkamer tot aad' oberloop toe was opgebuid. Dit was alleen maar Aphioen in een Schip / behalven de Katoene Kleden , Armofyne en andere koopman-
schappen.

Behoeft men sig te verwonderen / dat dese bysondere Handelaars in weinigtijds so groten rijkdom overgaven; insonderheid / als sy den man Aphioea in Bengale voor 70 of 75 rupi kopen / en op Batavia wederom deselve verkopen voor 200 en 225 en ook meer rupi of rijksdaalderg.

Andere / die met de Fiscaal of die van de Kleine Compagnie geen gemeenschap hebben / kopen haar goederen van de Benjanen en Moorle Kooplieden, en tijden ook meer gebaar om van de Fiscaal en Pioens agterhaald te worden. Schoon sy alle middelen in't werk stellen om in haar handen te vallen: want enige pakken haar goederen in leggers of andere groote vaten / en spijkeren van binnen voor't sponsgat een looden hoed / die water dicht is. Dese vaten worden dan niet't sponsgat boven geleid / en de looden hoed met water gevuld zijnde / wordt een pder die deselve siet of met de hand daar in voeld bedrogen / onbewust zijnde / dat den Aap onder't water verborzen is.

Sommige doend' Aphioen in groote Bengaalse potten / en deselve met Gonge of ander slegt doek benaid / en de rand en deksel met Bengaalse Boter besmeerd hebbende / brengen haar goederen onder voorwendel van Boter aan voorb. Just. Huisman uit Bengale vertrekkende / had haar armosijne en sijne katoenen tusschen haar stoelen / die sy met slegte Gonge had benaid / in gepakt; hebbende voor desen d'Heer Pavelioen, op gelijke wijze sijn voornaamste spuwaden / van de Kust behouden op Batavia gebragt.

Onder alle bysondere koopmanschappen en verbodene goederen zijnder geen / daar meer geld aan gewonnen word als aan de Bengaalse Aphioen, en Molucse Speceryen, insonderheid Moernagelen, en daar meer gebaar in is gelegen / en grooter straf op gestelt is / als't selve ondekt word; want om tien pond nagelen die sy gekocht en verkocht hadden / heeft men bysondere Handelaars openbaar sien geesselen en inde ketting slaan.

Tegen de Schepen tot Batavia verwacht worden / senden de Medelieden van de bysondere Compagnie een Jabaang of ander vaarttuig af / om in de Straat Sonda, omtrent Bantem en d'omleggende Eilanden te kruissen / en deselve daar ontmoet hebbende / nemen de voornaamste goederen / en daar de meeste zwaarigheid in is gelegen / uit de Schepen / die sy wederom aan't een of't ander Eiland / of in andere Schepen verbergen / tot de lugt kilaar is / en sy gelegentheid sien / de goederen in de Stad Batavia, of buiten deselve / in d'een of d'ander sijn Tuin te brengen / daar sy ook wel verkielt / en de goederen aangehaald worden.

d'Oerlige goederen van de bysondere Handelaars / in de Schepen gebleven / worden / nadat de koop kilaar is / in't openbaar met de boots en sloepen aan land gebragt: want de Schepen omtrent de Batavise Eilanden gekomen / maken de Hooft-Bevelhebberen een algemeen overslag / en schatten een pder op so veel goude koopangs, na hy geld heeft aangeleid; so dat een pgeelyk naar de veelheid van sijn aangeleide penningen / sijn geld of vereering moet gereet maken / als voor de Fiscaal, Geweldige, en Boomwagters.

Dese goude koopangs worden haar niet als een openbare gift / maar als een vereering / so voor haar vrouwen als kinderen in de hand geslopt / verzellende deselve met't compliment: Mijn Heer, excuseer my dat ik u niets verg, ik weet wel, dat

dat mijn Heer van so een conditie niet is om cenig geschenk aan te nemen , 't selve diend niet , als tot een erkentnis van mijn Heer sijn vrouw en kinderen. Hier mede de koopkilaar zijnde / gaat de Geweldige om sijn eed niet te verwaarloosen / en sijn pligt in schijn waar te nemen / naare beneden / en een luik opgedaan / en sijn hooft eens na beneden gestoken hebbende / is 't / doet toe de luiken ; en in de kasjuit sig wakker met Bachus gelaafd hebbende / gaat met sijn Bedienden na land ; dan mag yder sijn goed aan land brengen / dewyl haar niets meer in de weg is / en sy ook so gemakkelijk door de Boom geraken / vermits de Boomwagters gesigt mede door die algemene beminde en aangename stoffe is verduistert.

So 't egter gebeurd / dat de goederen van de bysondere Handelaars / aan de Fiscaal zijn aangebragt en verklikt / en 't selve niet al te rugtbaar is onder 't volk / maakt men 't onder twe paar ogen af / en geeft een obligatie van so veel honderd of duisend rijksdaalders aan deselve ; inhoudende / dat men so veel penningen van de Fiscaal heeft geleend. Hier mede is dan alles wederom bedekt / en word bozder geen ondersoek gedaan.

Dog so de Handel geheel rugtbaar en door de Stad verspreid is / en geen middel om 't selve te bedekken kan uitgebonden worden / worden de goederen van de Fiscaal door order van de Hooge Regeringe aangehaald / en Plakkaten aangeslagen / dat sodanige goederen by openbare afflag sullen verkogt worden / en so daar ymand mogt zijn / die enige aanspraak op deselve heeft / dat hy sijn saak tijdlijk bekend maak. Maar men siet niemant die sig als deelgenoot van sodanige goederen aangeeft / en worden d'Opperhoofden van de Schepen / als Schippers, Stierlieden of Boekhouders vooz d'handdadige aangemerkt / en somtijds boven 't verlies van haar goederen / van hare bedieningen afgeset / en haar verdiende maand-gelden verbeurd verklaard ; dog 't selve duurd dikwils weinig tijd / of worden wederom in haar eer en voozgaande bediening hersteld ; gelijk wy van diergelijke gevallen veel voozbeelden souden konnen aanhalen ; maar sullen ons met twe van deselve vernoegen.

't Eerste is van Schipper Kees de Grijs , die lange tijd om sijn bysondere Nagel-handel heeft gebangen geseten / dog is ontslagen / en heeft wederom sijn dienst als Schipper waargenomen.

't Tweede is van Schipper Moy Sievertje , die met 't Schip Kasticum uit Japan over de kust op Batavia komende / verklikt en aangehaald wierd. Hoe wierd die goede man op Batavia van groot en klein beklaagt / niet uit medelijden die sy met hem hadden / om 't verlies van sijne / maar van hare goederen : want enige verlozen hondert / d'ander vijf hondert / de derde duisend en meer gonde Coepangen. So de bysondere Handelaars somtijds op so een wijze wierden agterhaald / vele / wil ik niet wissfelen souden een afschrik van de Handel krijgen ; dog nukt een Bengaalse togt / daar men van 75 Rijksdaalders 460 maakt ; en een Japanse Reise / in welke men 170 ten hondert kan winnen / alles goed maken.

Deze Schipper Moy Sievertje wil dit aanhalen op de Geweldige leggen / en hem de hak-senouwen / so hy in Holland komt / stukken snijden ; dewyl hy geweigert heeft met de Schipper over-een te komen / so deselve hem een groot geld

aambo

aanboud / en hy ook bekoring genoeg had ; dog de faken waren te rugthaar / en foud / fo 't uitgekomen hadde fijn bedieninge van Geweldige gehoft / en miffchien in 't openbaer een fchandaal gekregen hebben. So is dan de Geweldige 't ontfchuldigen / als fijn eed betragt hebbende / die hem verbind niets te ontfangen ; en te prijfen in andere handelingen / vermits hy fo veel dronke Matrofen van fijn Kaffers heeft laten toedekken / van de ftraat opnemen / en in een goede verblijf-plaats tegen over de kerk heeft laten brengen / en haar voor niet van fpijs en drank / fo lang fy daar verbleven / doen verfozgen. Hoe menig een heeft hy niet op 't Concel gebzagt om de Spaanfche dans te dansen ? En hoe veel Sondaars heeft hy niet wel aan Mr. Hans overgegeven / die in 't kort van defe bedroefde wereld door hem wierden verlost ?

Deze Schipper (gelijk men feg:) doet gelijk de hond die op de fteen bijt / en niet die hem werpt. Want hy geeft de Geweldige de fchuld ; dog die is onfchuldig : maar fijn matrofen zijn 't die hem aangebzagt hebben / die hy gedurig plaagt / en handelt niet als fijn matrofen / maar als fijn flaven / die hy fonder ophouden aan fijn goederen laat arbeiden / en die fig niet genoeg na fijn fin verhaaft / laat voor de maff fetten / en fo ftaan / dat fy daar een maand van in de ftop leggen. Deze zijn die gene / die 't aan de Fiffaal hebben aangebzagt / en dat Matrooffie dit meermaal dede / fy fouden meerder wil van een deel onbeleeft en onwetende Schepfs-Bevelhebben hebben.

So veel van de byfondere Handel gefegt hebbende / fullen wy in 't kort eens fien of 't mogelijk is / dat defelve vernietigt word : want fy naaft enige jaren feer grof daar mede hebben gehandelt / voornamelijk in Bengale en Japan.

So de minfte foorte van menfchen / op Indiën varende / fig alleen met de byfondere Handel bemoeide / en de Bevelhebben en andere voornamen perfonen fig geheel van de felve onthielden / foudem en ligt een middel uitbinden om de byfondere Handelaars te kommen vernietigen ; maar dewijl niet alleen Matroos, Schipper en andere Bedienden van de Schepen fig daar aan fchuldig maken / maar dat felve de voornaamfte fig hier mede binden belaft / gelijk wy veel voorgebeelden fouden konnen bybrengen om 't felve te bevestigen ; dog fullen 't om reden laten.

So is 't onmogelijk dat defelve vernietigt kan worden. Want niemand fou fig in gebaar willen intwikfelen / en de oneindelofe wijtde der onftuime golven bebaren / nog fig aan de ligte Eolus betrouwen / indien niet de winft en voorgedeel hem deed verftouten fo vezre Geweften op te foeken / en fig voor alle gevaar bloot fteflen.

Om 't onmogelijkheid aan te wijfen / dat de byfondere Handel niet vernietigt kan worden / fullen wy enige gevallen van d'Heer van Reden aanhalen / en daar uit fien wat voorgedeel de Compagnie heeft verkregen met 't ontfiaan en affetten / die de voornoemde Heer heeft gedaan.

d'Heer van Reden 't bebel op Coechin feben agter een volgende jaren gehad hebbende / voor hy tot de bedieninge van Commiffaris Generalis gekomen / wierd hem aldaar van de Hoge Regeringe op Batavia een Acte van verbod togefonden / dat hy de Stad en 't Guarniloen niet geen onnoedig timmeren / (gelijk hy be-

fchuldigd

schuldigd wierd gedaan te hebben /) foud bezwaren; maar van 't selve af-
ftaan / als onnoot en fchadelijk voor de Compagnie.

Dog in Bengale komende / wat heeft hy met al fijn affetten / ontfiaan / ver-
beurt verklaren en verſenden / uitgewoogt? Heeft hy niet Jan Pit, die 20 jaren
in Bengale gelegen had / en tweemaal proviſioneel Gefaghebber was geweest /
afgeſet / en over Ceilon met 't Schip 't Land Schouwen en Elſdingen met 't
Schip 't Princeland naar Holland gefonden / en Miſdag na Batavia? Sul-
len Pieter Willebords met fijn Spaanſe Lea en Swarte Slavin / daar hy / na 't
seggen is / nog vier levendige kinderen by heeft / en Kaſarus, die om fijn dieberij
en andere grove miſſlagen van Kananor is gebannen / dewijl hy de Koopman
Jonker fijn kisten en 't Pakhuys van de Compagnie had beſtolen / en die fon-
der voorſpraak van fijn Broeder / dies tijd Predikant op Coechin, ſonder open-
baar ſchandaal niet by foud geraakt zyn / de handel en Compagnies ſaken
beter waarnemen en bezorderen?

Heeft van Reeden ſelve niet onderbonden / dat hy miſtaſte in 't ligt van
de Pakhuysmeester Philippus Coning op Caſſemabatar : want in deſſelfs plaats
Alexander Hendrikſen, een van fijn begunſtigde gefonden hebbende / wierd in
't kortje gewaar / dat deſelve 't veel ſlunner als de voorgaande maakte. Wes-
halven hy Hendrikſen op ontbood / en deed fijn kisten verzegele; dog deſe
gaſt was hem te loos / vermits hy voor 't bezegelen der kisten / fijn geheime
Schriften aan een goed vriend in d'Engelſche Logie had overgegeven / die hem
deſelve op fijn vertrek wederom ter hand ſelde.

So van Reeden deſe geheime Schriften, als ook die van de Fiſcaal Miſdag
waren ter hand gekomen / dat weinig verſcheelde / foud hy eerst geſien heb-
ben / hoe de byſondere Handel in Bengale toegaat / en wie de voornaamſte van
die byſondere Handelaars waren; namelijk / de ſodanige die hem 't meeste wi-
ſten te vleven / endie / die ſig ſelve / met andere menſchen te verklikken en te
bederven ſogten te verrijken en groot te maken.

Siet men nu op 't voordeel dat de Compagnie van deſe aangehaalde goede-
ren verkrijgt / 't ſelve is weinig; want pder van de Bediende krijgt fijn aan-
deel in de buit / en veel blijft in de pen; en enige onnoſele menſchen / die om
een klein gewin haar ſelven op de zee wagen / en ſig voor alle gevaar bloot
geven / een klein Kapitaalje van honderd rijksdaalders / op behouden reis /
of tegens 25 ten hondert opnemende / worden alleen in de grond geholpen en
tot niet gebragt; maar men moeft de ſodanige opſoeken / die geheele Kapi-
talen aanleggen / en halve Schepen aſſaden; dog om niet te veel te seggen /
ſullen wy dit Hoofddeel beſluiten / en ſpreken van

De Nuttigheid en Voordeel van de Oost-Indiſche Compagnie, ſo voor ons Vaderland als ook voor veel vreemde Volken, die van deſelve leven en onderhouden worden.

Dat d'Oost-Indiſche Geoſtroyeerde Compagnie een boozname ſuis is / die ons Holland doet rijk en magtig zijn / ſal niemant / enige kennis van deſelve hebbende / konnen lochenen : Want ſietmen op de menigte menſchen / die ſo wel in ons Vaderland als in Indiën door deſelve geboed en onderhouden worden; wie ſal niet verwondert zijn over de grote menigte der ſelver? Siet men op de byſondere Handwerken! van de minſte tot de meeſte worden door deſelve gebuikt. Hoe veel Leveranciers van Waren en Koopmanſchappen trekken haar booznaamſte beſtaan van deſelve / en wate geruſheid is 't aan de Compagnie enig goed te leveren / dewijl men booz een banquerot bevizij is / en 't geld contant ontfaagt.

d'Oost-Indiſche Compagnie is ook een toeblygt booz veel menſchen / van wat ſtaat deſelve zijn : want ſommige haar goed by de zee of door andere ongelukken verlozen hebbende / konnen op een eerlyke wiſe / van deſelve aangenomen zijnde / beſtaan / en dikwils wederom tot grote rijkdom komen. Andere door andere ongeballen van 't hare ontbloot / word hier een middel ter hand geſtelt om weder aan 't hare te geraken. Hoe veel menſchen vindmen wel / die op een eerlyke wiſe door haar Koopmanſchappen, Ambagten en Handwerken tragten door de wereld te geraken; dog beladen door een zwaar huſchouden en vele kinderen / loopt alles te niet / en zijn by gebolg genoodſaakt / haar noden aan andere niet durvende openbaren / haar in dienſt van de Compagnie te begeven.

Siet alleen is d'Oost-Indiſche Compagnie een toeblygt booz menſchen die buiten haar ſchuld tot armoede zijn geraakt; maar ook booz die / die haar welbaart verwaarlooft / haar goederen verquilt / en op een oneerlyke wiſe doorzragt hebben. Hoe menigen perſoon / die in alle weelde van ſijn Ouders is opgezagt / ſietmen die ſeiſe niet aanvaardden / na hy ſyn ge-erſte goederen aan Venus, Bacchus en de Teerling heeft opgeoffert; moетende in plaats van aangenaam bier en uitgeſogte wijnen, ſinkend wazer; in plaats van lekkeren morgen dranken, een half muſſeknyp, qual of anys, arak drinken. Haar ſpijſe / die ſy byna niet wiſten hoe deſelve te bereiden / tot kitteling van tong en ſmaak-zenuen, is een bak kadjung overladen met toren / of een hagge rauw ſpek en half verrot vlees, ook wel een ſuk droge viſch op kolen gebraden. Haar brood is een bak vol ſomdige rijs; haar aangename may-boter, een weinig ſpek ſmeer of ſterke boom of klappers olie. Haar ſlaapplaats / die op 't ſagte ſwanen-dons pleeg te weſen / is nu een hangmat / die dikwils grinneld van luifen, kakkerlakken, ſchorpioenen en ander gedierde. Haar kleed is een dun

dun rokje sonder hembb / kousfen of schoenen; en in plaats dat sy de Waard commandeerden een glas wijn te tappen / worden sy op schildwagt geset; in plaats dat sy haar bedienden / bevolen de Koets of Chese gereet te maken / worden sy gecommandeert met 't Musquet op schouder door berg en bosch met een handbol droge rijst / en een stuk rauw spek in de sak.

Wy sullen d'sodanige niet vergeten / die te luy tot den arbeid / gehele dagen in de kroeg sitten; die haar geld verdobbelen en verspelen / haar vrouwen en kinderen laten gebrek lijden / en haar in plaats van een dag of week huur toe te brengen / haar met slagen groeten. Nog ook die menschen / die haar Waartuigen met opstaande zeilen in Kuilen en Hoerekotten hebben verzeild / en haar selve hebben Schipper te voet gemaakt. Hoe veel Doerluidenen Wagenaars hebben haar selve door 't onbesuist rijden van boven ober hals ober kop in de kielders en Wzandewijns-kroegen doen slozen / dat paard en wagen / ja dat alles is tot niet geraakt.

By dese sullen wy ook voegen alle Nagt-lopers, Kochels en Hoerewaarden, Dobbelaars en Speelders, ja alle / die sig in Holland tot alle quaad en misdrijf overgeven; van de sodanige konnen dikwils in Oost-Indien goede kinders gemaakt worden / dewijl men op een ligte wijze haar weet te temmen / en deselve so gedwee te maken / dat men (by wijze van seggen /) haar om de vinger kan winden.

Behalven dese opgetelde / is Oost-Indien ook een toevlugt voor veel vreemde volken, die door den oorlog gedrukt / haar land moeten verlaten / om in die verre Gewesten een bestaan middel op te zoeken. Hier mede sullen wy dit Hoofst-deel sluiten / dewijl 't ons onmogelijk is alle voordeelen die de Compagnie dit ons lieve Vaderland toebrengt / op te tellen / en overgaan tot

De wijze van regering van de Scheeps-Verstandenen Bevelhebberen op de Schepen van d'Oost-Indische Compagnie; wat yder sijn ampt en bediening is, so van de hoogste als laatste bediende. Ook wat yders Maandgeld, en hoe lang yder verbonden is. Wat order, wat regt of Justitie op de Schepen gedaan word, en op welke wijze men leeft met de goederen van die gene, die op de Schepen overlyden.

Wij noemen de Scheeps Bevelhebberen met een algemeene naam Scheeps Verstandenen, om deselve van die gene / die sig te Lande bezig houden / onderscheiden; ook / vermits sy een bysondere levens wijze hebben / die niet d'andere geen gemeenschap heeft / en sullen niet de Schipper, als in 't gemeen 't hoofst / ons aanhang nemen.

't Woord Schipper, betekent so veel als Heer van 't Schip; 't welk ook waar is / so geen Koop of Opperkoopman, Commandeur of enig ander persoon boven hem gesteld word; deselve van d'Heeren Bewinthebberen aangesteld zijnde / word haar 't bevel / waar na sy haar hebben te rigten / behandigd / en belast / dat sy voor 't Schip en goed goede sorge sullen dragen / dat alles ordentlijk toegaat / datter niets onnut verbruikt nog verbeemd word / dat sy in alle ongelegentheden van storm en zeenoed de eerste en voornaamste zijn / om alles wederom (so 't doenlijk is) te herstellen / dat sy met haar Opper en Onderstierlieden aangaande de zeilagie / so in 't Hoogte meten / peilen der Son, 't verleggen der Compassen, 't veranderen van kours als andere saken / de zeevaard rakende / goed overleg sullen maken / dat sy in vriendschap en vrede sullen leven / insonderheid met haar Hoofd-Bevelhebberen, en pder in sijn hoedanigheid handhaven / daar d'Heeren Bewinthebberen deselve in gesteld hebben / dat sy alle twist en verdeeldheden sullen in tijds dempen / en so 't mogelijk is / voorhoemen / op dat de goederen en Schepen van de Compagnie in geengebaar mogten gebracht worden / maar deselve onder Godes zegen in haar gewenke Havens aanlanden.

d'Opper-Stuurman volgt de Schipper, en heeft in afwesigheid van deselve / 't opperbevel van alles; moet ook in 't ruim op de ladinge en goede schuwagie der goederen sijn toefigt hebben / en heeft de tweede stem in de Scheepsraad, en moet met de Schipper / als twee handen in een gevoegd zijn. d'Onderstierlieden moeten haar mede omtrent de zeilagie besig houden / en zijn pder in een quartier verdeeld / om haar wacht / 't zy dag of nacht waar te nemen / en haar oog / in haar wacht zijnde / op de zeilen hebben / deselve verminderen of vermeerderen / na de gelegenheid sal vereiffen / desgelijks op wind en weer, travaden en stormwinden agt geven / haar gedurig omtrent de Compassen houden / en de man te roer toeroepen / hoe / en op wat streek van 't Kompas hy sal sturen. So veel zy in 't kortste gesegt van de personen die haar met de zeilagie besig houden / om 't Schip door zee te brengen.

De Boekhouders, de hoger Bediende sullen wy voorzy gaan / hebben sig in 't minste met de regeringe van 't Schip niet te bemoeijen / nog enige sorge omtrent 't selve te dragen; sy hebben in de Krijgsraad de derde stem / en moeten benevens de Schipper en Opper-Stuurman goede toezigt en sorge dragen voor de goederen van de Compagnie, en alles aantekenen wat int 't Schip gaat / of in 't selve word geladen / daar sy ook rekenenschap van moeten doen. Voorders is de Boekhouders bedieninge / de Scheeps Boeken, so Grootboek, Journael als Munster-rolle te houden / en pders naam wel aan te tekenen / en op de Boeken bekend te maken / op dat van 't ene Boek tot 't ander kan gesien worden waar de menschen zijn verbleven / of deselve dood of in 't leven zijn / en wat pder te goed heeft of te quaad is.

Sy zijn ook gehouden te schrijven en te boeken alle Testamenten, Codicillen, Inventarissen, Resolurien, Sententien, en diergelyke meer; ook Copye van deselve geven aan de gene / die deselve mocht eiffchen. Tegens dat de Schepen voor Batavia aanbelanden / moeten sy de rekeningen van al 't volk tot op 't sluiten

sluiten gereed maken / en yder debitefen en crediteren vooz so veel hy aan de Compagnie te goed heeft of te quaad is / en deselve vooz de Matrosen van 't Schip gaan onderteikenen / en haar deselve overleveren; welke Rekeningen yder gehouden is te bewaren / want moeten niet deselve haar te goed hebbende gagie ontfangen : dog so 't gebeurde / dat inand sijn Rekening by ongeluk of by verlies van 't Schip verloor / deselve kan ten allen tijde op 't Kasteel van Batavia, (daar alle Copy van de Scheeps- en Land-boeken worden bewaard /) een nieuwe Rekening verkrijgen.

De Commandeur van de Soldaten heeft sig mede met geen Scheeps-regeringe te bemoeven / nog ober inand iets te seggen / als sijn Soldaten somtijds te oeffenen / en te besorgen dat ten allen tijden een Soldaat vooz de Kajuit en Konstapels Kamer op schijldwagt staat. Deselve heeft Kajuits tractement / een kamertje in de Hut, en een siem inde Krijgsraad, wanneer daar iets verhandelt word; dog op de reise uit Oost-Indiën na Holland word de Commandeur van de Soldaten niet hoger geagt als een gemeen Corporaal / en schaft aan de bak van de Bottelier; dog op Batavia komende / is maar een gemeen Sergiant, en word op dees op gene plaats gelegt / of naar een Buitenplaats versonden.

De Krankbesoeker of Sieketroosters bedieninge is / 's morgens 't Morgen-, en 's avonds 't Avond-gebed uit een boekje te lesen / en een vers of twe uit een Psalm te singen. Sondaags moet deselve een Capittel of Predicatie lesen / en vooz en naar deselve een Psalm of vers of twe singen. So inand siek is / en gevaar loopt van te sullen sterben / moet de Sieketrooster deselve troosten en enige Christelijke Gebeden voozlesen. De Krankbesoeker heeft Kajuits tractement, en sijn verblijf somtijds in een kamertje in de Hut, gesij ook wel in de Konstapels Kamer.

De Opper-Chirurgijn heeft goede sorge vooz de Sieken en Gequesten te dragen / en deselve is verplicht te besorgen / dat / die enig ongemak hebben / 's morgens en savonds behoorlyk worde verkonden / en de Sieke dienstige genees-middelen krijgen. De tweede en derde Meester staan onder de bevelen van d'Opper-Chirurgijn / en dese heeft ook de sleutel van de Medicament-kist.

De Konstapel of Scheeps-Artilleriemeester heeft de toefigt op alle Oorlogs-behoefen / en moet besorgen dat 't Kanon baardig is / en als 't niet gebuykt word / 't selve vast sozren / dat 't niet ten tijde van storm gaande raakt. Hy moet om de week vier a vijf 't kruid keren / en de vaten heen en weer rollen / dat 't selve niet klontert; ook Karoefen, Lepels, Widders, Handgranaten, Vuiren Stinkpotten gereed / en Musschetten, Roers, Pistolen, Degens, en ander Handgeweer baardig houden. Hy moet ook Platting en Serving besorgen / en so wanneer 't anker gewonden word / of 't selve word late ballen / moet hy by de Bering wesen / en 't kabeltouw om en van deselve leggen; hy moet ook 't kabeltouw in de kluyfen, en vooz de boeg met gongie of serving bekleden / op dat 't niet aan stukken vije. Hy heeft tot sijn dienst een Konstapels Maat, met vijf a ses Buschieters. Sijn verblijfplaats is in de Konstapels Kamer, daar hy ook sijn bak of schafplaats houd met sijn Maat en Buschieters. d'Hoog-

d'Hoog-Bootsman, dat so veel als Hoof- of Opper-bootsgefel betekend / word ook aangemerkt als een Boorzanger der Matrosen / en moet deselve aan 't scheepswerk aanfetten / ook wel boorzgaan. Hy is de boorzaamste Boorzpraak van 't volk / so die pets van noden of te versoeken hebben aan de Schipper of andere Hoofd-Officiëren. d'Hoogbootsman zijn boorzaamste bedieninge is al 't scheepstouw- en blokwerk wel te bezorgen / en 't selve in goede staat te onderhouden / niet alleen dat dagelijks gebruikt / maar ook dat in 't ruim of kabelgat en andere plaatsen / tot boorzorge word bewaart. Hy heeft ook zijn meeste toefigt op de grote en besaans-mast / en moet nauwe gemerck nemen dat alles in goede staat zy. Dooz hem worden de toutwen in d'Ankers gestoken / en d'anckers ook by hem op en van de boeg geset / en de portuerlyn afgewoopen / als 't anker sal vallen. Hy moet de pompen en alles wat tot deselve behozen / bezorgen / en in 't laden en lossen aan 't takel by 't grote luik en valreep staan; 't Schip schoonhouden / smeren / teren / en alles wat tot dienst en welstand van 't selve van noden is / verzigten / en dat hem dooz de Schipper of andere hoge Bevelvoerders word gelast. De Hoogbootsman heeft een Hoogbootsmans Maat, en al de Matrosen tot zijn behulp / en zijn verblijf-plaats inde bak / en gemeenlijk vijf a ses van de grouwste Matrosen by sig : want die een goed Zeeman wil worden / sal sig altijd omtrent hem houden / om dooz gedurig besig te zyn / alles te leren.

De Schiman is so veel als een tweede Bootsman ; want gelijk dese de Grote en Besaans-mast / en wat tot deselve behoord / moet bezorgen / so moet de Schiman zijn toefigt hebben op de Fokke-mast en Boegspriet, en wat tot die beide behoord / en alles wat deselve van bloks of touwerk van noden heeft / van de Bootsman versoeken. De Schiman moet in 't laden en lossen altijd in 't ruim wesen / en de goederen behoorlijk weg sulwen / ook de zware toutwen in 't kabelgat weg schieten / en op de Fokke-hals, Schoten en Boelyns passen. Hy heeft mede een Schimans Maat, en welke hy bozders van noden heeft tot zijn behulp. Zijn verblijfplaats is mede in de bak, en schaft by de Hoogbootsman.

De bediening van de Bottelier is 't uitdelen van de spijs en drank / en sorge te dragen dat geen spijs bederve / nog drank weg lekke / of andersints onnuttelijk verbruikt word. Hy moet alle dagen 't rantsoen voor 't gantsche scheepsvolk / so van Gort, Erten, Stokvisch, Water, enz: aan de Kok bezorgen / om 's morgens / 's middags en 's avonds te schaffen; ook olie, azyn, boter, kaas, en alles wat tot onderhoud en voedsel van 't volk is mede gegeven / uitdelen / so van spijs als drank / volgens d'orдер hem van de Compagnie mede gegeven / of na de Schipper 't oordeel dienfig te zyn; van welke uitdeeling hy alle weten de nette hoeveelheid / so van spijs als drank / aan de Schipper moet behandigen / op dat deselve de nette staat der levensmiddelen mag weten / om sig in tyd van nood daar na te schikken. De Bottelier enige Vaten opsaande / moet ook aantekening houden hoe veel duim sy ledig en wan zyn / en daar van rekening aan de Schipper doen, en heeft tot zijn dienst een Botteliers Maat, een Kuiper en enige Matrosen, die Ruims-gasten of Werkers genoemt worden / om de Vaten te verleggen na haar de Bottelier belast. De

De Kuipers, die op de uitbarende Schepen meest drie a vier zijn / dog maar een Opperkuiper, moeten met de Bottelier in 't Ruim gaan / de Wat en open toe slaan / deselve zwikken en opbozen / na 't selve behooft / om wijn, arak en andere dranken te tappen / de Wat en besorgen / dat deselve dicht en sonder lekkage zijn / ook ballen en puden maken / so om 't Schip dagelijks te spoelen / als tot voorraad by tijd van nood. d'Opperkuiper schaft in 't gemeen ook by de Bottelier.

De Quartiermeesters zijn gehouden mede op de Wagt te gaan; en als de Wagt uit is / 't volk / die weder op de Wagt moeten gaan / te wekken / en de man te roer en op d'uitkijk te laten verhangen; ook 't Wagtsvolk, die van de Wagt gaan / te doen pompen / om 't volk die wederom op de Wagt komen / een droog Schip over te geven. De Quartiermeesters moeten de lampen, die by nacht by de Kompassen hangen / schoon en sulver houden / en deselve met pit en olie versien; ook besorgen dat de Lantaarns, agter op 't Schip staande / behoortlyk lichten. Sy moeten 't vlees en spek aan yder bak omzingen; en wanneer 't Schip gespoeld word / voorgaan / om alles te reinigen en te suiveren. Als de Boot of Sloep van boord sal gaan / moeten sy alles wat tot deselve van noden is / besorgen / en een van haar moet ook mede baren / en 't volk / wanneer 't aan land of elders is / by malkander houden / of weten waar 't selve te vinden is / op dat / wanneer de Schipper of andere Opperhoofden haar saken afgedaan hebende / niet behoeven te wagten.

De Kok is gesteld om de spijs voor 't gehele scheepsvolk / so voor de Kajuit als Overloop te koken en gereed te maken; welke spijs hem van de Bottelier word toegewogen / die hy moet besorgen dat op gesette tyden / te weten / 's morgens / 's middaags en 's avonds gereed zijn; deselve heeft tot sijn behulp en dienst een Koks Maat, een Jongen en een Versse Balie.

De Versse Balie is een gemeen Watroos / en wind ook geen meer geld als de sodanigen / en is gehouden 't vleesch en spek dat hem van de Bottelier word gegeven / daags te brennen dat 't gekookt word / in de weik te setten / en alle vier uren versch water op 't selve te gieten / om de grote stontheit van 't selve te verminderen. Hy moet ook besorgen dat de Stokvisch gebeukt word / en daar na deselve aan bonnels gebonden hebbende / late weken / tot de Kok die van hem eist om te koken.

De Provoost moet alle Misdadigen (so wanneer hem 't selve gelast word /) sniten / en die van brood / water / en wat haar meerder word toegestaan / besorgen. Wanneer 's avonds de Wagten sullen aangaan / deselve roepen / en aan yder bekend maken door te roepen en met sijn Geregte of Provoost-flok op de grote Mast te slaan / en waarschuwen dat sig niemant dronke dzinke / nog enig gerrugt of geweld bedrijfe / maar dat yder die 't sijn wagt is / boven come / en sijn wagt wel waar neme; en dat die / die 't haar wagt niet is / na de koy gaan. Wanneer 't overal is / moet hy 't volk uit de koy jagen / en boven roepen / om dat geen te verigten / dat tot welwesen en dienst van Schip en goed van noden is. De Provoost schaft mede aan de Koks bak.

De Scheeps Corporaal is gehouden 't klein schiet- en handgeweer; als musketten,

schetten, roers, pistolen, houwers, deegens, pieken, en alles wat omtrent 't selve behoord / schoonen gangbaar te houden / om sig in tijd van nood daar van te kunnen bedienen. Desebe diend ook bequaam te zijn om sloten en sleutels, en ander klein werk / so van yzer als koper te kunnen maken. Zijn schafplaats is mede aan de Koks bak.

De Tambours en Trompetters zijn verplicht 's morgens en 's avonds de Wagts af te blasen / en 'op de trommel te slaan; gelijk sy ook gehouden zijn te doen wanneer 't Kajuits volk aan tafels is. Dese gelijks zijn sy ook gehouden te blasen / so wanneer enig baartuig van boord vaart / of van land / of van andere Schepen aan boord komt. De Tambours en Trompetters eten gemeenlijk aan de Botteliers of Koks bak; ook wel aan de Kajuits natafel.

De Zeilemakers moeten bezorgen / dat de zeilen / gescheurd / of andersins onbequaam geworden / hersteld / en in staat gebracht worden van waar behoren dienst te kunnen doen; selfs zijn sy ook gehouden nieuwe zeilen te maken / des noods zijnde / te lijken en te snijden / en alles wat tot de selve behoord zorgvuldig waarneemen; hebbende ook een Onder-Zeilemaker tot haar behulp en dienst.

De Timmerlieden, die op d'uitgaande Schepen gemeenlijk vier of ses / ja ook wel agt zijn; dog maar een Opper-timmerman, onder welke d'andere moeten staan. Daar werk is te bezorgen / dat de Schepen, Boots en Sloepen bequaam gehouden worden om dienst na behoren te kunnen doen / en dat dooz storm of ander ongemak gebroken is / te herstellen. Sy moeten ook bequaamheid hebben om masten en ander rondhoud te maken.

Matroosje, de geringste en minst geagte / moeten op de minste wenk en bevel van enig Bevelhebber gereed zijn / om alles wat haar bevolen word / sonder tegenmoeren te doen; of onwillig zijnde / worden met een endje touwt gedreigd en geslagen. Sy moeten by dag en nacht / in storm en onweer klimmen en klauteren aan de stengen en op de reën / de Schepen lossen en laden / met 't hoedje onder den arm aan de valreep staan / so wanneer de Schipper of andere Officieren van boord gaan of aan 't selve komen / als een deel dienstbare slaven.

De Soldaten leven veel gemakkelijker op de Schepen / dan Matroosje / vermits sy niet hebben waar te nemen als somtijds te drillen, op schildwagt te staan / so boord de Constaels kamer, als boord de Kajuit, en somtijds een touwtje agter de hand te halen. Sy zijn mede bezyjd van te roer te gaan / ten sy by hard weer, wanneer sy wel aan de roer talies geseld worden; en boord Batavia gekomen / worden aanslonds aan land na 't Kasteel gesonden / en van de Majoor op de Stads Bolwerken verdeeld / of naar andere Buiten-plaatsen versonden.

Met de Jongens sullen wy van dit deel een einde maken / met te seggen / dat desebe somtijds veel zijn / en wel tot 't getal van twintig / dertig / ja dikwils tot veertig / so van tien / twaalf / veertien als sesien jaren. De dienst is van de somnige de gehele dag met schop en besem opzijd te gaan / en 't Schip van alle vuiligheid te suiveren. Andere worden aan de Bakken verdeeld; so dat ieder Baks volk een Jongen tot haar dienst heeft / die de Bak schoon maakt en opveegt.

Dog boord aler dese verkiezing der Jongens van de Matrosen gedaan word / hebben

hebben de Officiers, so Schippers, Stuurlieden, Meesters, Constapels als andere / de sneedigste / en bandewelke sy oorzaken de meeste te sullen ontfangen / tot haar dienst genomen.

Ordinaris Maand-gelden der Bediende van de Compagnie op de Schepen.

Alle Bedienden van de Compagnie van de meeste tot de minste Jongen, hebben haar vaste maandgelden / waar op een igelijk rekening kan maken; en die / haar in 't Vaderland gekomen / voldaan en volkomen betaald worden; winnende een Opper-koopman en Predikant per maand / op 't Schip zijnde / gelijk wy 't selve van d'andere ook alsoo aanmerken / tagtentig / negentig / ook honderd gulden; de Schipper 60 / 70 / ook wel 80 gulden; d'Opper-stuurman 40 / 45 of 50 gulden; d'Oppermeester 36 / 40 / 45 / somtijds ook wel 50 gulden; d'Onder-koopman 36 of 40 gulden; de Krankbesoeker, Opper-timmerman en Onderstierman 30 en 36 gulden; d'Onder-timmerman en tweede Meester 24 / 26 / ook wel 28 gulden; de Boekhouder 18 / 20 of 24 gulden; d'Assistent 16 of 18 gulden; de Bottelier, Kok, Konstapel, Bootsman, Schiman en Commandeur van de Soldaten 20 gulden; de derde Meester en Trompetter 16 / 17 / en somtijds 18 gulden; de Botteliers-, Koks-, Bootsmans-, en Konstapels Maat, de Scheeps-Corporaal en Provoot 14 gulden; d'Opperkuiper 16 gulden; de Boschieters in 't gemeen 12 gulden; de slegte Matrosen 11 gulden. De Jongens zijn de minste in maandgelden / en winnen per maand 4 / 5 / ook wel 6 gulden; dog die wat groot zijn / en gemeenlijk hooplopers genoemd worden 7 / 8 / 9 en somtijds 10 gulden. Alle Jongens, minder als 7 gulden per maand winnende / zijn gehouden de Compagnie tien jaren te dienen / of in 't Land te blijven; dog vijf jaar in 't Land geweest hebbende / word haar maandgeld verhoogt / en krijgen 7 / 8 / 9 / ook wel 10 gulden per maand / waar voor sy haar andere vijf jaren moeten uit dienen. De geen / die beneden de 11 gulden per maand winnen / zijn gehouden vijf jaar in 't Land te verblijven; maar beneden de 7 gulden uitbarende / 10 jaar / gelijk hier boven van de Jongens gesegt is. Die elf gulden of meer winnen / is haar vermogen / de drie jaren verlopen zijnde / om haar verlossing of verbetering van maandgeld spreken / dat haar gemeenlijk word toegestaan; uitgeseid de Bedienden van de Militie, de Kooplieden, Boekhouders en Assistenten, die gehouden zijn 5 jaar in 't Land te blijven / voor sy om haar verlossing mogen spreken.

De Bedienden van de Militie haar maandgeld is gemeenlijk van een Kapitein 80 gulden; van een Luitenant 50 of 60 gulden; van een Vaandrig 36 of 40 gulden; van een Sergiant 20 gulden; van een Corporaal 14 gulden; van een Land-

passaat 12 gulden; van een Adelborst 10 gulden / en van een slegt Soldaat 11 gulden. Een Landpassaat is de naaste aan de Corporaal; doet ook Corporaals dienst / en treed by versterk in deszelfs plaats. Nog tusschen een Adelborst en een gemeen Soldaat is geen ander onderscheid / als dat een Adelborst de naaste aan een Landpassaat is / en 10 gulden per maand winst.

Gemene wijze van schaffen, so op de Schepen van de Compagnie, als te Land, en van de kostgelden.

In S Chaffen op de Schepen van d'Oost-Indische Compagnie, insonderheid op d'uitreise gaat seer orendentlijk / en niemant behoeft gebrek te lijden; dewijl alles / so spijs als drank overvloedig onder 't scheepsvolk word uitgedeeld / en worden de bakken driemaal des daags vol op geschapt; te weten / ieder baks volk alle morgen een volle bak warme Grutten met pruimen gekookt / en over deselve boter of ander vet; 's middaags een bak witte Erten en een bak Stokvis met boter en mostaard; uitgeseid op Son- en Donderdag, wanneer sy 's middaags een bak met grauwe Erten / en daar na een bak met vlees of spek krijgen. Ieder man krijgt alle weken vier pond brood, en dagelijks een kan bier, so lang 't selve duurd, ook olie, azijn, boter, spaanse, france en brandewijn, so veel tot gesondheid en redelijk onderhoud van noden is.

De minder Officieren; als Bootsman, Schiman, Oppertimmerman, Constaapel en Kok, krijgen dubbeld rantsoen van drank; dog d'Hooft-bevelhebberen die by malkander in de Kajuit eten / hebben geen beset rantsoen en alles vol op. Door desen plegt de Compagnie voor de gehele reise vijf kassen tot rantsoen te geven / maar tegenwoordig heeft deselve 't getal tot drie gebracht. Dog in 't Land zijnde / is de spijs op de Schepen veel slegter / en men mag wel seggen goeden dag welige dagen / dewijl de meeste aldaar in waarheid Wijnverlaters worden; vermits sy in plaats van wijn, brandewijn en andere dranken; een half je knyp, qualarak krijgen / die somtijds weinig beter als font water is; en 't eten is een stukje half vezot vlees, spek, en een stuk dode of soute vis; in plaats van brood krijgen sy een bak grauwe rijst met een teug water; in plaats van boter of Liefbonse olie, klappers of rotting olie, en daar toe suri azijn.

De Matrosen en Soldaten. so op de Schepen als in 't Land / eten gemeen met haar levenen aan een bak. De Bottelier, Botteliersmaat, Kuiper, Trompetter, Quartiermeesters en Ondermeester eten by malkander; de Kok met sijn volk maken ook een bak uit; de Bootsmans en Schiman met haar maats / en de Zeilemakers zijn ook seken; de Timmerlieden maken ook een bak, gelijk mede de Konstaapel met sijn Maat en Boschschieters doen.

De Kajuits-gallen; als de Koopman, Onderkoopman, Boekhouder, Assistent, Schipper, Oppertimmerman, Commandeur van de Soldaten, Sieckerooster,

ster, Opper-Chirurgijn, en somtijds ook d'Onderstierlieden en Derdewaak als 'er plaats of ruimte is / eten by mallkander in de Kajuit aan een tafel uit tinne schotelen en van deselve tafelborden, wordende een ieder met een servet versien; dog so de Kajuits tafel met vrouwlieden belemmerd is / is 'er een na of tweede tafel / en een derde op 't Half-dek, daar d'Onderstierlieden en andere aangeplaatst worden. Daar word oberbloedig opgedist / en men heeft wijn en bier ober tafel: maar in 't Land komende / word deselve schaaalder / insonderheid van Hollands bier, wijn, kaas en boter; dog krijgen in plaats van Rijnse en France, Spaanse wijn, en arak voor brandewijn / witte rijs in plaats van brood, voor 't vlees en spek, versche visch, hoenders, kapoenen en alle ververfing in oberbloed / zijnde alles voor een geringe prijs meest in alle plaatsen in Oost-Indien te verkrijgen.

So veel van 't Schaffen op de Schepen gesegt hebbende / sullen wy tot 't kostgeld vandie / die aan Land leggen / of aldaar bescheiden zijn haar dienst te doen / overgaan / en seggen / dat een Predikant, Opperkoopman en Kapitein alle maanden voor kostgeld genieten 10 of 12 rijksdaalders, benevens enige kannen wijn en andere behoeften; een Luitenant 6 rijksdaalders en 4 kan wijn; een Vaandrager, Onderkoopman, Opper-Chirurgijn en Krankbefeoker 5 rijksdaalders 6 schellingen met 4 kan wijn, alles by geld / sonder dat haar rekening eenduit te bezwaren. Maar de minder Officieren; als een Sergiant krijgt alle maanden voor zijn kostgeld 4 rijksdaalders, daar van 51 stuivers op zijn rekening word gesteld / dat Subsidiegeld genoemd word; een Corporaal 3 guld: 16 stuivers 4 waar van 1 guld: 4 stuiv: tot Subsidiegeld op zijn rekening word gesteld; een slegt Soldaat, 9 gulden per maand winnende / krijgt voor kostgeld 40 pond rijs en 2 gulden 16 stuivers / en daar van 20 dubbeltjes Subsidie op zijn rekening; een Matroos of Boschieter aan Land leggende en zijn dienst doende / geniet alle maanden 12 schellingen en 2 stuivers kostgeld, en daar van 4 schellingen op zijn rekening.

't Kostgeld van de Bedienden van de Compagnie op d'Oost-kust van Java aan Land leggende / wierd / so dja Tak en van Vliet daar aan landeden / ook verminderd; want van 't kostgeld dat de Corporaals en Quartiermeesters genoten / zijnde 14 schellingen, wierden ook 2 schellingen afgetrokken. De slegte Soldaten en Matrosen genoten in plaats van 10 schellingen, 9 schellingen en 2 stuivers; geschiedende ditomtrent 14 dagen voor dat Tak en van Vliet door Soera Patti, (gelijk in onse laatste Reisbeschrijving is verhaald,) wierden ter neder gehoutwen; over welkers dood (om de bovengesegde reden) weinig tranen van 't volk wierden gesien. Voor desen was 't een gebruik / dat de Schepen van de Compagnie op de Rede van Batavia leggende / tweemaal ter week van verkens, versch vlees, groenten, en andere ververfing wierden versien; dog dese saken zijn vernietigd / dewijl nu al 't Scheepsvolk, van de minste tot de meeste / op de Rede van Batavia leggende / haar kostgeld krijgen / daar van sy moeten leven / tot weer in Zee gaan. De Kajuits gasten; als de Schipper, Opperstierman, Oppermeester, Boekhouder en Siektrooster, genieten alle agt dagen voor kostgeld 8 schellingen, benevens wijn, olie, azijn, spek, vlees, rijs, kadjung en meer andere dingen / waar van sy rijkelijk komen leven en een goede tafel houden. De

De minder Officieren; als Onderſtierlieden, Derdewaak, Bootſman, Schiman, Oppertimmerman, Konſtapel, Ondermeester, Kok en Bottelier, krijgen alle agt dagen ieder vier ſchellingen, en de Matroſen en Jongens 16 ſtubbers / byz rijs, azijn, zout en rantsoen van arak; dog ſode Schepen van de rede na onruſt gaan om te vertimmeren / word haar koſtgeld, ſo lang ſy daar zijn / vermeerdert: want ieder Kajuitsgaſt geniet als dan in plaats van 8 / 10 ſchellingen. De minder Bevelhebbers in plaats van 4 / 5 ſchellingen; de Matroſen en Jongens ſefien dubbeltjes / zijnde eens ſo veel als ſy op de rede van Baravia ontfangen. De Timmerlieden, Smeden en andere Werklieden krijgen al daar geen koſtgeld, maar vooz deſelbe word na behozen opgeſchaft.

Van de Scheeps-Raad en handhaving der Juſtitie over moetwillige Soldaten; Bootſgeſellen, en andere Bedienden van de Compagnie.

Alſo op de Schepen van d'Ooſt-Indiſe Maatſchappie een ſamenkomſt van beelderhande volkeren by den ander / als op een klein Eiland is vergaderd / onder dewelke vele zijn / die om haar deugden ſo verze Weiſe niet ondernemen / maar om andere reden / (de byzomen uitgeſonderd) en die ſig dikwils niet ſouden ontfien haar quade vooznemens / ſo 't enigſins doenlijk was / uit te boeren; tot welkers beletting een neerſtige toefigt een ſcherpe Gerechts-oeffening van noden is / om de quaadwillige en toemeloſe dziſten der boſen te teugelen / en de byzomen te belonen / op dat de goederen en Schepen der Compagnie betwaard / en ter beſtemder plaats moge aanbelanden. Om welke te bezrighen d'Opperhoofden volle inſtructie en bevel van d' E: Heeren Bewindhebberen verkrigen / om alle miſdadigers en boofdoenders over hare begane miſdaden naar behoren / niet alleen in 't civiel, maar ook in 't crimineel te ſtraffen.

De Scheepsraad, die ook de Krijgsraad genoemd word / beſtaat in de Schipper, Koopman of Boekhouder, Opperſtierman en Commandeur van de ſoldaten; dog ſo daar enige gewigtige ſaak / 't zy van 't verminderen van 't randsoen / of van enige zware lyſſtraffen moet gedaan worden / word de bovengenoemde Raad verſterkt / dooz d' Hoogbootſman, Konſtapel, Schiman, en ſomtijds ook dooz de Quartiermeesters; vermits deſe laaſten 't meeste onder 't Scheepsvolk verkeerren / enderſelver gedagten haar 't beſte bekend zijn.

Alle Scheeps voozvallende ſaken / hoe ligt of zwaar deſelbe ook zijn / worden by de gemelde Scheepsraad afgedaan en uitgeboerd / als een Schip alleen en van ſijn geſelſchap is ontbloomt / en onder geen Vlag of Admiraal ſtaat: dog ſo wanneer men onder een Admiraal ſtaat / moet de ſaak / van enig belang zijnde / deſelbe aangediend worden. d'Admiraal een Kanonſchoot ſchietende / en de Witte Vlag latende wajen / moeten alle Schippers en andere Hooftbevelhebberen van de geheele Bloom / ſig na 't boozd van d'Admiraal begeben; alwaar de voozgebal-

gevallene saken aan haar verhaald zijnde / ieder sijn oordeel ober de selve moet seggen; waar na een besluit word gemaakt en't vonnis geveld / dat ter eerster gelegenheid aan't boord van d' Admiraal, of op't Schip daar de misdaad is begaan / word ter uitvoering gesteld; wordende de uitgesprokene sententie by de Koopman of Boekhouder van't Schip aangetekend / in't dagregister gesteld / en by alle Raadspersonen die't vonnis hebben uitgesproken / onderteikent. Dese Raad word in't gemeen den Brede Raad genoemd.

Van de Scheep-Articulen, daar ieder Bediende van de Compagnie zig na moet voegen.

't Scheepsvolk in dienst aangenomen zijnde / worden haar d' Articulen, waar na sy haar moeten gedragen / op't Huis van d'Oost-Indische Compagnie voorgelesen / die sy algemeen met't opsteken van haar vingeren moeten beëdigen; en in geval iemand deselve overtreed / word voer als meenedig aangefien / en daar ober naar behozen gestraft.

't Doornaamste dat sy moeten beëdigen / is / dat niemand sig met enige bysondere Handel of Koopmanschap sal mogen behelpen / nog iets aanvangen dat tot schade en nadeel van de Compagnie souden mogen zijn; maar deselve in alle voorszallen / so te water als te land getrouwen na behozen te dienen.

Niemand vermag ook so veel / of sodanige goederen als't hem gelust / mede te nemen / nog ook so veel of sodanigen kist als hy begeert; maar so't selve by d'E: Heeren Bewindhebberen word goedgebonden: als by voorszeld; Een Sergeant, Assistent en Opperbarbier, is toegelaten mede te nemen een Kist lang 5 / wijs en hoog 2 voet / een half aam wijn, drie vleeskelders, ses hammen, vier stukken gerookt vleesch, ses kafen, een vierendeel boter en een hoede-kas; dog de bovengenoemde personen vrouwen of kinders mede op't Schip hebbende / is't geoorlooft twee / en meer als vier kinderen hebbende / drie sodanige kisten mede te nemen / maar geen andere koopmanschappen boven de reeds genoemde buiten de kisten, op verbeurte van de goederen; zijnde ook gehouden de kisten en goederen, voer sy worden afgescheept / te brengen aan't Huis van de Compagnie, en deselve te laten besigtigen / en goedgebonden / worden met't Merk van de Compagnie gebaad.

Tot stuiting van alle quaad en strafte der boosdoenders en quaadwillige, worden de volgende beveelen mede gegeven.

So iemand met een ander met vuisten begt / moet't selve aanstonds by den Provooft belet / en d' Officiers aangediend worden; waar op de overtreders in de boeien gesloten / te water en te brood geset / en 's anderden daags voer de mast gestraft worden.

d' Een op den ander een mes trekkende / sonder deselve te quetsen of bloed te laten / word in't Galioen inde boeien gesloten / en voer de mast gestraft.

Iemand een ander met een mes snijdende of quetsende / word aan handen en voeten

voeten in de boeien geſloten / en enige dagen te water en te brood geſeten hebbende / moet van de ree aſlopen / en met 't natte lighaam voor de maſt geſteld zijnde / word met een dik ende touw met honderd, honderd en vyftig, ook wel twe honderd ſlagen geſtraft; dog ſo de gewonde gebaar van te ſterven loopt / word de Miſdadige driemaal onder de kiel van 't Schip doorgehaald / daar na voor de maſt geſtraft / en 't mes door de hand gehaald.

d' Een den ander dood ſiekende / word de levendige met de dode rug aan rug gebonden / en gelijkelijk buiten boord geworpen.

Iemand ſig tegen ſijn Officieren verſettende / en onwillig de bevelen der ſelver te gehoorſamen / of inoedwillig ſig tegen deſelbe gedragende / word aan 't lighaam geſtraft; dog ſo iemand een van ſijn Bevelhebberen beſtaat te brengen of te ſlaan / deſelbe word in de boeien geſloten / en ſtrengelijk voor de maſt geſtraft; en ſo iemand een mes of ander geweer op deſelbe trekt / deſelbe iſ de dood ſchuldig.

Alle Oproer- en Moeitemakers onder 't volk / of die enige twiſt en ſamenſpanning binnen boord maken / om 't Schip af te lopen / zijn de dood ſchuldig. Ook zijn deſelbe aanden lijve ſtrafbaar / die daar niet alleen handdadig aan zijn / maar ook die gene / die 't ſelbe hebben geweten / en niet aanbengent. Integendeel worden de ſodanige / die een ſamenſwering of andere verderffelijke raadſlagen aanden dag brengen / met geſchenken en bedieningen beloond.

d' Opbrekers en beſchadigers van de Ruimen, Kiſten en Pakken van de Compagnie, worden met de dood of andere zware liſtſtraffen geſtraft; gelijk ook die / die enige diebery of liſtſpraak onder 't Scheepsvolk begaat.

Alle / welke begane miſdaden / en andere / die daar meer ſoude mogen voorvallen / worden door de genoemde Scheepsraad geſtraft.

Verdeeling van 't volk, als de Schepen in zee zijn gelopen, in Wagten en Quartieren.

't Scheepsvolk by d'E: Heeren Bewindhebberen aangenomen / en van deſelbe in tegenwoordigheid van 't Geregt dier plaats gemonſtert, d'artikelen voorzeſen en beëdigd zijnde / word aan ieder van deſelbe twee maanden geld op de hand gegeven / en gelaſt haar Kiſten en ander goed aan de Ligters voor 't Huus van de Compagnie leggende / te brengen / en met deſelbe op bevel der E: Heeren Bewindhebberen haar goederen beſigtigd zijnde / na boord te vertrekken; en daar gekomen / ſoekt ieder naar een goede plaats om ſijn hangmak te hangen / en ſijn goed te bergen. De Schipper, Koopman, Boekhouder, &c. begeben haar in de Kajuit. De Stierlieden, Sieketrootſter, Sergiant en Oppermeester na de Hut: deſe laaſte ook wel na de Konſtapels Kamer. De Konſtapel met ſijn volk en die daar beſcheiden worden na de Konſtapels kamer. De Booisman en Schimman met haar maats / de Zeilemaker en Timmerlieden in de Bak. De Bot-
telier

telier met zijn maat by de bottelerye. De Kok by de konbuis : en 't gemene volk; als Matrosen, Soldaten en Jongens onder malkander op den Overloop.

De Schepen gereed en voorszien met alles wat tot so een lange reis van noden mocht zijn / ligten / weer en wind haar dienende / haar Ankers / en lopen in zee; en so haast sy de laatste Ton agter haar hebben en buiten 't gat zijn / begint haar maandgeld in te gaan; dog so 't gebeurde / dat sy in zee zijnde / door tegenwind of ander ongemak gedrongen wierden wederom binnen te lopen / gaat haar maandgeld voort / ten zy d'E. Heeren Bewindhebberen 't volk wederom af dankten / en haar van haar eed ontsloegen.

De Schepen sonder belet buiten gekomen / word alles opgeruimd / de Boot en Sloep ingeset / 't Kanon en alles vast gesondt en besondt zijnde / word 't Scheepvolk / so Matrosen als Soldaten boven geroepen / en in Wagten of Quartieren verdeeld / uitgeseyd de Koopman, Onderkoopman, Boekhouder, Assistent, Sieketrooster, Opper- en Onderbarbiërs, Commandeur vande Soldaten, Konstapel, Bottelier, Kok, Verse Balie, Opper-timmerman en Jongens, of die voorsz Jongens scheep komen. Alle andere / so Officieren, Soldaten als Matrosen, worden / insonderheid op de uitreise / in drie; dog op 't Land of op de r'huys-reise / in twee Wagten of Quartieren verdeeld; hebbende ieder Wagt zijn bysondere naam; als d'eende Prince, d'ander Graaf Maurits, en 't derde Graaf Ernsts Quartier, en ook zijn bysonder Hoofst- en Minder-Officieren / die d'andere moeten gheoorzaamen en onderdanig zijn / als mede een bysondere Quartiermeester, die 't wagtvolk boven roept / aan 't roer, op d'uitkijk, en aan de pomp set.

D'Eerste wagt begint anderhalf uur of drie glazen na d'ondergang van de Son, welke drie glazen tusschen de Sons ondergang en 't stellen van de eerste wagt de platvoet genoemt word. De platvoet of anderhalf uur gepasseert zijnde / staat de Provoot met zijn fiok driemaal op de grote mast, en beveeld 't volk, dat ieder sig sal wagten van 't zonken drinken / begten / slaan / en van andere moedwil / en dat 't Prince of Graaf Maurits Quartier d'eerste wagt sal hebben / en dat een ieder / wiens wagt 't niet is / na de koy sal gaau. Hier op word de klok geluid / gepompt / de man te roer en van d'uitkijk verlost. Dit eerste Quartier agt glazen of vier uren gewaakt hebbende / word wederom na de pomp gesien / de klok geluid / en 't volk van de tweede wagt / die de Hondewagt genoemt word / komt in plaats van d'eerste. Dese mede agt glazen gewaakt hebbende / word 't derde Quartiers volk gewekt / die de dagwagt genaamt word; en dese ook agt glazen gewaakt hebbende / word de klok driemaal geluid / en is alle man boven / daar in haar tegenwoordigheid van de Sieketrooster een gebed word gedaan / en een Psalm gesongen. Dit bezigt zijnde / word de klok wederom geluid / en voegt sig iber na zijn bak om te schaffen. Terwijl 't volk besig is t'eten / moet de Botteliers en Koks volk boven de wagt houden / en daar alles waar nemen; wordende dese wagt 't Ketels Quartier genoemt. 't Volk geschaft / en haar rantsoen wijn genuttigd hebbende / gaat de Bottelier en Koks volk eten. 't Volk die de laatste of dagwagt gehad hebben / gaat na de koy, en een ander Wagt verblijft tot aan de middag haar plaats / tot dat de Stierlieden hoogte genomen hebben. 't Middagmaal gehouden zijnde / word een ander Quartier weder agt glazen

glazen op de wagt gesteld; waar na 't Gebed gedaan zijnde / 't volk wederom schaffen; en de Son ondergaande / worden de glazen van de Platvoet gekeerd / en dese uitgelopen / word als vozen d'eerste Wagt door de Provooft aangesteld; gedurende dit de gehele reise / so wel by dag als by nacht.

Dog by tijde van storm, lager wal of ander ongemaakt / die men dagelijks op zee kan ontmoeten / roepen de Provooft en Quartiermeesters overal; op welk geroep een iegelijk gehouden is boven te komen / en helpen aan 't geen van noden is; zijnde dit de gemene wijze van Wagten op de Schepen.

Hoe men handelt met de goederen van d'Overledenen, so op de Schepen, als op sommige plaatsen aan land.

So iemand van 't scheepsvolk siek word / en sig beboeld dese wereld te sullen verlaten / en gesind is van sijn goederen na sijn believen te schikken / en een Testament of Legaat aan sijn Maat of enig ander / 't zy in 't Vaderland of in Oost-Indiën, te maken / doet hy de Koopman of Boekhouder by sig komen / en sijn laatste begerde hem gesegt hebbende / moet deselve 't aanstonds na 't believen van de Sieken schryven / en 't selve van twee adzle getuigen laten tekenen.

De sieke persoon overleden zijnde / word de sleutel van sijn Kist aanstonds aande Koopman of Boekhouder / en alles wat d'overledene toebehoord heeft / boven gebzagt / en in tegenwoordigheid van enige voornam Officieren onderscheidelyk aangeteikent / om vervolgens of 's anderen daags aande meesstbiëdende de goederen / op 't half verdek voor al 't scheepsvolk te verkopen; wordende de kopers namen aangeteikend / en sy gedebiteerd voor so veel geld als sy goed gekogt hebben.

De verkopinge gedaan zijnde / word de rekening of verkoop-ee dul opgenomen / en by de Schipper, Stuur- en Bootsman of andere onderteikend / en vande Boekhouder te boek gesteld; op dat de bloedvrienden of andere ervers, copie van deselve kunnen krijgen / en sien wat van 't goed is gekomen / 't welk haar / nevens de te goed hebbende maandgelden van de Compagnie word betaald; zijnde dit de algemene manier en order van d'E. Heeren Bewindhebberen / schoon 't dikwils anders toegaat; welk seggen / wy maar alleen / mynende de langheid / met twee voorbeelden sullen bevestigen. Seker Schip 1676 uit Holland naar Oost-Indiën zeilende / wierd omtrent de Linie Equinoctiaal een vande Ondermeesters op 't selve gevaarlyk siek / welke begerde dat sijn goederen / by overleden zijnde / aan sijn Mede-makkers souden in eigendom behooren; dewyl hy / uit Hefsenland van geboortezijnde / geen vrouw, ouders nog ander namaagschap hadde; d'Onderkoopman by hem ontboden hebbende / versoekt hem sijn uiterste wil in 't aanhooren van de Konstapelen sijn geheele Kamersvolk / sodanig te schryben / gelijk hier boven gesegt is; 't welk deselve aannemende te sullen doen / gaat na de Kajuit; maar in plaats van sijn woord / in 't verbaardigen vande kraan-

krankens uiterste wil / te houden / versloft daar een begin van te maken / veel min deselve te volboeren. De Ondermeester overleden zijnde / versochten om de kist en goederen sijn overgeblevene Medemakkers ; dog d'Onderkoopman haar geantwoord hebbende / dat 't Testament nog niet geschreven / en by gevolg niet van d'overledene ondertekent was / heeft de kist en d'andere goederen in de Kajuit doen brengen / en daags daar aan deselve in de Kajuit onder d'Officieren doen verkopen / mijnende ieder 't geen hem behaagde / en voor so een prijs als 't hem geliefde ; dewijl daar weinig van wierd aangeteikend : Also van de goederen / die in Holland negen honderd gulden / (volgens d'inventaris in de kist gebonden) hadden gekost / maar drie honderd gulden op 't Boek wierd bekend gemaakt / zijnde 't overige verlozen en verduistert.

Seker Hoogduits Myn-werker omtrent seven jaren op de Westkust op Padang en Celida in de Goudmynen gearbeid / en een goede menigte goude specie vergaard hebbende / tragt met 't Jagt Jamby, sijn verloffing gekregen hebbende / in 't Jaar 1684 naar Holland te gaan ; dog verballende in een grote siekte met de rodeloop verseld / laat sig aan land brengen buiten Speelmans poort by een van sijn Landlieden / die met een Zwartinnetje getrouwd / aldaar woonde / en duifjes voor de liefhebbers op slag hield / om sijn vrouwtje / die ook van 't selve gewigt was / in vrede te houden. Dese Mynwerker naar enige dagen overleden zijnde / komen de Curateurs ad Lites daar met haar Gecommitteerden de kist besigtigen ; dog deselve geopend hebbende / vinden in plaats van goud en andere goederen / enige oude plunje en vuile hembden, zijnde 't overige door de Doffer en liebe Duifjes voor haar oogen onsigbaar gemaakt.

Op sodanigen wijs gaat 't gemeenlijk met 't volk die sikkelyk van de Schepen aan land gaan / en haar verblijf in de huizen der Herbergiers en Kochels nemen / en welkers goed / sy sterbende / in rook doen verdwijnen / trots de beste Hocaspocas. Niet veel beter gaat 't ook beeltijds met de goederen van die gene / die in 't Siekenhuis van de Compagnie overlijdt : want de sieke is sodanig niet gestoven / of de Siekevader sleept de kist en goederen van d'overledene in sijn verblijfplaats / en over deselve een naaukeurige visite gedaan hebbende / neemt 't geen dat hem best aanstaat na sig / en brengt de kist by d'andere kisten / om aan de meesbiedende verkocht te worden.

Behalven de slingsche handel van enige Boekhouders aangehaald / stellen andere somtijds meer goed en geld op de rekening van de Matrolen, als deselve waarlijk ontfangen hebben / spelende sy aan land mooi weer met 't selve. Dog sommige begaan nog groter misslagen : want als 't de dag is dat 't kostgeld wordt betaald / gaan sy na 't Kasteel 't selve ontfangen ; en in plaats dat sy 't die gene geven die 't toebehoort / versnipen en verspelen 't geld / of brengen 't op een andere wijze t'roek / lijdende Matroosse oudertusschen honger / en hebbende gebrek van alles. Veel sodanige vindingen op Batavia, die sig niet ontsien alles na sig te nemen / op wat wijze 't ook zy.

Korte beschrijvinge van Oost-Indiën; en wat Oost-Indiën eigenlijk is, en welke Land- schappen en Eilanden onder 't selve behoren.

Vel menschen nooit buiten haar Vaderland, ja buiten haar geboorteplaats geweest hebbende / en veel van de wonderen van Oost-Indiën hoerende verhalen / denken dat Indiën maar een Koningrijk of een Landschap is; andere / dat 't selve een Etland; een derde / dat 't maar een Stad, en Batavia 't uiterste van geheel Indiën is. Om de sodanige van haar vals gevoelen te verlossen / sul-
len wy in 't kort iets van de gesteldheid van 't groot en wijd vermaarde Asia met haar grote en kleine Eilanden seggen / ook hoe men na 't selve / en als men daar is / hoe men aldaar van d'ene tot d'andere plaats zeild.

Als 't land met de grote Zee / en d'Eilanden in deselve gelegen / beoosten de Capo de Bone Esperance of 't Hooft de Goede Hope, en de Kust van Africa, word met een algemene naam Oost-Indien genoemd.

De Capo de Bone Esperance is de zuidelykste uithoek van Africa, leggende op de zuider bryte van 34 graden, en omtrent 2000 myl zeilens van Holland; zyn-
de dit de grootste heist van Holland na Batavia.

D'Oost-zijde van Africa leid tegen de grote Indische Zee, en strekt sig van 't Hooft de Goede Hope tot aan de Caap Guarda, dat d'Oosthoek van de Rode Zee is / en begrijpt in sig veel Landen en Koningrijken; als Terra de Natal, Zefala, Guama, Mozambique, Quiola, Mombasa, Melinda, Magadoxo, en andere plaatsen meer.

De Noordzijde van Africa strekt sig langs 't Rode Meir tot aan Ponte Mosis in 't uiterste van de Rode Zee gelegen; van Ponte Mosis strekt de Noordzijde van Africa westwaard voorby Egipten Alexandrie en Barbarye tot de Engte van Gibraltar of 't Nauw van de Straat, zijnde alhier maar 5 a 6 myl wijde tusschen de Spaanse en Turke Kust. De Zee van de Spaanse en Turke of Barbarysche Landen besloten / en van Gibraltar tot Jassa, in 't Heilige Land gelegen / sig uitstrek-
kende / word de Middellandse Zee genoemd; zijnde dit land / dat tusschen de Middellandse Zee en 't Rode Meir gelegen is / maar 40 myl breed; en in geval dit land dooigraven wierd / soude Africa, dat nu een vast land is / een Eiland zyn / en men seer gemakkelijk en in veel minder tijd naar Oost-Indiën konnen zeilen.

De Westzijde van Africa leid tegen over America, en strekt sig van de Engte van Gibraltar zuidwest, ook zuiden, daar na oost, en eindelijk wederom zuiden tot aan de Caap de Goede Hope; en is verdeeld in de volgende Koningrijken en Landen / beginnende van Kaap Spatel, dat de Hoek van 't Nauw van de Straat is; als eerst het Koningrijk Fez, onder 't welke Mamora en Zalce behoren; daar na Sus, Azan, Hagi, Madinga, Melli en Melegette, van daar oostwaard na Kust
van

van Guenda heeftmen Malegante, Quaquas, en dan op de Goud of Greinkust Bennin en Gabon, in de bogt leggende. Van daar zuidwaard sietmen Loango, Angoy, Angola, Mataman, Cimbebas, en ten laasten de Kaap de Goede Hoop.

Men sullen wy onse Reise nevens de vaste Kust verbolgen / en gaan van 't Rode Meir over op Arabia, en van daar geheel Oost-Indiën langs de Zeekust doorlopen.

De Rode Zee Africa van Arabia scheidende / neemt met een wijde mond aan d'Oost-Indise Zee sijn begin / en sig by de Straat Babelmandel vernauwende / strekt sig tot aan de Brug van Moses, alwaat de kinderen Israëls door 't Rode Meir zijn gegaan. Hier is ook de Stad Mecha gelegen / in de welke de Propheet Mahomet begraven leid / wiens graf jaarlijks van veel duisend sijner aanhangers / so Turken als andere word besocht / en met de hoogste eerbiedigheid begroet.

De westzijde van Arabia paald aan 't Heilige Land en Palestina; de zuidzijde aan 't Rode Meir; d'oostkant leid langs d'Oost-Indise Zee, en de noordzijde aan de Golf van Persien of de Babylonise Zee; zijnde dit land groot en magtig / en van Turken en Arabiers bewoond; 't selve word onderscheiden in Arabia Felix, Diserta en Petra of in 't Gelukkige, Woeste en Steenagtig Arabia.

Van 't Rode Meir tot aan de Golf van Persien of de hoek van de Kaap Roselgate, is omtrent 280 mijl zeilen; nemende de genoemde Golf alhier sijn begin / die by wijd is; dog tusschen Arabia en de Kaap de Jasques tot op vijf mijl vernauwende / verwid sig wederom / en loopt also noor'doost tot aan de Stad Bassora en de Rivier d'Euphrates, hebbende aan d'ene zijde Arabia, en aan d'andere 't vermaarde Rijk van Persien, zijnde wederzijds verciert met beroemde Steden en Handelsplaatsen; als Ormus, Bander Abassi of Gamron, Kongo en andere meer.

Ormus is een Eiland / leggende twee mijl van 't vaste land / en is door dese een Konings Rijk geweest; dog van de Portugezen ingenomen / hebben de gehele handel aan sig getrokken / 't welk de Koning van Persien Schach Abas verdrizende / heeft met behulp der Engelsen deselve van 't Eiland verdriven / en haer daar van gejaagt.

Bassora is een vermaarde Stad in Arabia, gelegen aan de rivier d'Euphrates, die Arabia en Chaldea van den ander scheid / en omtrent 140 mijl zeilen van Gamron.

't Rijk van Persien is seer vermaard en van een grote uitgestrektheid / leggende met de zuidzijde langs de Golf van Persien en de grote Indiaanse Zee, 't selve loopt oostwaard tot aan d'Indostan of 't Rijk van de grote Mogol. De westzijde paald aan Chaldea, Armenia, klein Asia en Turkyen; en de noordzijde aan Kaskan, Muffchovie en Tartarien.

Zeilende van Persien, sullen wy oversteken na Suratte, omtrent 260 mijl zeilen van Gamron of Ormus, en laten Persien aan de linkerhand.

Suratte is een vermaarde Hoopstad / onder 't gebied van de Grote Mogol / gelegen aan de lustige Rivier Pani Hind, omtrent twee mijl van de Zee-haven, de Kom van Swaly genoemd; hebbende d'Hollanders en Engelsen aldaar de byze handel

handel en Logien. Van Suratte zeildmen meest zuidwaard tot aan de Kaap Commorijn; zijnde dese Kaap de uitsiekende hoek van Indien, gelegen tegen over 't Eiland Ceilon. Dese Zeekust tusschen Suratte en Ceilon word genoemd Decan, Canara en Malabar. hebbende deselve veel schone Steden en Vastigheden / van de welke sommige de Portugeſen, andere de Hollanders, en enige d'Indiënen toebehooren.

Van de Kaap Commorijn / nevens de Kust van Kormondel en Bengale. die ſig meest noord-oost ſtrekt / zeilende wy voorby de Bogt van Tutokryn tot aan de Caap Cohamira, of d'uitsiekende hoek over Jassenepatnam op Ceilon leggende / en is omtrent 70 mijl van malhanden. De Caap Cohamira langs de Kust van Cormondel, Biſnager, Golkonda en Orixā, is tot aan Bengale omtrent 270 mijl; vindende op de Kust van Cormondel veel voornamē Moorſe en Heidendſche Steden / als ook 't Nederlands Kasteel en Stad Pellicate en andere handelsplaatsen.

't Rijk van Bengale is van een grote uitgestrektheid / en paald in 't zuiden aan 't Rijk Arakan; in 't west aande Bengaalsche Zee, lopende agter Golkonda om / tot aan Cambaya en Perſien; aande noord-zijde paald 't ſelve aan Tartariën, en aan d'oost-zijde aan China / begrippende een groot en vrugtbaar land / vol Steden, Dorpen, en een ontelbare menigte menſchen / zijnde deselve meest Heidenen, en ſtaan onder 't gebied van de Grote Mogol, die ſijn verblijfplaats houdt in de grote en wijsberoemde Stad Agra. Bengale is met veel rivieren doorwaart / die alle haar oorsprong uit de grote Rivier de Ganges hebben.

In dit magtige Rijk hebben de Nederlanders, als ook d'Engelſchen de hnze handel / zijnde Oeglie 't Hoofd-kantoor der Onſe / en omtrent 36 mijl de rivier de Ganges op van de zee gelegen.

Van Bengale zeildmen omtrent 370 zuid en zuid-oost voorby 't Rijk van Arakan, Pegu, Keda, Pera, en d'eertijds beroemde Stad van Malacca, voor desen vande Portugeſen, en nu by d'Hollanders bewoond / tot aande Hoek en 't Rijk van Yhor of Yor. Dese Hoek van Yor om zijnde / en noord-noordwest zeilende / beland men in de Bogt en Rivier van Siam, zijnde 't ſelve een groot en magtig Koninkrijk, omtrent 100 mijl van Yor gelegen: maar vande hoek van Yor N. oost zeilende / zeildmen voorby Poelo Timon en Kandor, en latende Tonquin en Quinam aande linkerhand leggen / beland men op de Kust van China; als Macao, Canton, Oxu, Aymuy, Chinfu, Nanking en andere plaatsen / welke alle meest by en omtrent de Tropicus Cancrī op 23 graden noorder breedte / als mede Bengale, zijn gelegen. Van Macao een weinig oostelijk aanlopende / zeildmen voorby 't Eiland Formosa, en aanbeland in d'Eilanden van Japon.

De grote Eilanden beoosten de Caap de Goede Hope in Oost-Indiën gelegen / zijn de volgende / en ſullen ons begin met Madagafcar nemen.

Madagafcar 240 mijl in de langte / en 80 mijl in de breedte hebbende / leid omtrent 60 mijl van de weste Kust van Africa, tegen over Moſambique, en de zuidhoek van 't ſelve Eiland 380 mijl vande Caap de Goede Hope, en omtrent 110 mijl van 't Eiland Mauritius, dat een vrugtbaar en overbloedig land is / daar ook

ook door d'Hollanders, Engelschen en andere volkeren veel Slaven worden gekocht / en naar andere plaatsen versonden.

Borneo, is een van de grootste Eilanden van de geheele wereld / en is rondagtig van gedaante / en ligt onder de Linie gelegen / en 't zuid-einde op 4 gr: bezuiden / en 't noord-einde op 7 $\frac{1}{2}$ graad benoorden de Linie. 't Selve heeft in de langte 145 / en in de breedte 170 mijl / en desselfs geheele omtrek is omtrent 445 mijl. 't Is een seer vrugtbaar Eiland en volkrijk / heeft veel Steden en Negeren; is omtrent 60 mijl noord-oost van Batavia gelegen.

Sumatra, dat vele menen 't Ophir te wesen / daar Salomon zijn goud van daan heeft gekregen / heeft in de langte 210 en in de breedte 50 mijl / leggende 't noord-west-einde op de Noorder brete van 5 en een halve graad, en 't zuid-oost-einde op 5 en een halve graad zuider brete, en by gevolg onder de Linie. De westkant / die men gemeenlijk de Westkust noemt / leid tegen d'Indische Zee, en d'oostkant / die de binnen Westkust genoemd wordt / tegen over Malacca en 't Eiland Banka. De witte tusschen Malacca en Sumatra is omtrent 14 a 15 mijl / komende de zuidoost-hoek van Sumatra dicht aan 't west-einde van 't Eiland Java, maakt met 't selve een engte 4 a 5 mijl op zijn nauwste wijd / en wordt de Straat Sunda genoemd / die zijn beginsel neemt aan 't Prinzen Eiland / en eindigt voor of omtrent Bantem. Op 't Eiland Sumatra zijn verscheide Koningen, dog de Koning van Achin is de voornaamste / en houdt zijn verblijfplaats in de Stad Achin op 't noord-einde van 't Eiland gelegen. Op dit Eiland zijn veel Indiaanse Steden, Negeren en verscheide Vastigheden, wordende dese by d'Indianen en enige by de Hollanders, voornamelijk op de Westkust beseten. Hier valt veel Peper, Gampfer, Bensoin en Goud; dog de meeste Peper krijgt de Compagnie van de binnen Westkust van Jamby Plumban, als ook van Bantem en Malabar.

Java, op welke de vermaarde Stad en de Nederlandsche Hoofthandelsplaats gelegen is / strekt sig meest oosten west / en heeft in de langte 144 / en in de breedte 30 mijl / en leid op 6 graden bezuiden de Linie Equinoctiaal.

Celebes, daar Macassar is op gelegen / is een groot Eiland / en ligt onder de Linie, tusschen Borneo en Gilolo, omtrent 160 oost ten noorden van Batavia; desselfs breedte van 't zuiden tot 't noorden is 135 / en desselfs langte oost en west 6 mijl.

Luconia, op welke de Manillis is gelegen / leid omtrent 50 a 60 mijl benoorden Celebes, en heeft in zijn langte oost en west 100 / en in zijn breedte 50 mijl. De Portugezen, als ook de Chinesen, drijven op dit Eiland een sterken handel.

Ceylon, een der beroemste en vrugtbaarste Eilanden in de bekende wereld / insonderheid in Kaneel en welriekende kruiden, geeft seer veel leersame Olifantten, gesteeptens en paarden; 't selve is gelegen tusschen de 6 en 9 graden benoorden de Linie, en heeft in de langte van 't oost tot 't westen 60 / en van 't zuiden tot 't noorden in de breedte 40 a 45 mijl. Dit Eiland wordt van enige 't aardsehe Paradijs genoemd / daar Adam onser aller Vader eerst souden gewandelt hebben; ook sullen u d'invuonders op een hogen berg / de Piek Adams genoemd / de voetschappen van Adam in de steenrotze tonen / desgelijks ook een zout water op

een berg / dat ſp seggen voortgebragt te zijn van de tranen van Eva, die ſp hondert jaar agter een om de dood van haar beminden Abel heeft geſtorvt. De Zinnelanden van dit Eiland worden beſtiert by de Koning van Candy, die ook ſijn Hof houdt in de Stad Candy, in 't midden van 't Eiland gelegen. De geheele Zeekust / op dewelke veel Steden en Sterkten zijn gelegen / word by d' Hollanders beſeten / en ſtaan alle onder deſſelfs gebied.

d' Andere Ooſterſche Eilanden / in grootheid van de genoemde verſchellende / dog deſelbe naaſt komende / zijn Gilolo, gelegen om de Ooſt in de Moluccas, en regt onder de Linie, tuiſſchen Celebes en nova Guinea : want de weſtzijde iſ maar 40 mijl van d'oofthoek van Celebes of Manade, en d'oof uitſtekende hoek maar 10 mijl van nova Guinea. Gilolo heeft in ſijn langte oof en weſt 60 / en in ſijn breedte zuid en nooꝝd ook 60 mijl. Aan de weſtzijde digt aan Gilolo leggen d'Eilanden Ternate, Tidore, Machan, Batsjan en andere / op welke veel Nageſen, Foelie en Noten waſſchen.

't Eiland Ceram leid omtrent 30 a 35 mijl zuidwaard van Gilolo, hebbende in de langte van 't oof ten tot 't weſten 58 / en in de breedte van 't zuiden tot 't nooꝝden 15 mijl. Aan de weſtzijde omtrent 5 mijl van Ceram leid Amboina, en daar omtrent d' andere Amboineſe Eilanden; als Ambon en Banda, &c.

d' Andere Ooſt-Indiſche Eilanden / die omtrent met Gilolo en Ceram mogen vergeleken worden / zijn Formoſa, op de Kuſt van China, en gelegen omtrent 17 mijl van 't vaſte land; deſſelfs breedte zuid en nooꝝd iſ 60 / en de langte oof en weſt 20 mijl. Dit Eiland leid in de ſchipvaart van Japon, en iſ eertijds by de Hollanders beſeten / dog haar wederom door de Chineſe Zeerover Eyquan ont-weldigd.

Paragoa, omtrent 18 mijl benooꝝden Borneo gelegen / ſtrekt ſig meefst nooꝝd-oof en zuid-weſt / en heeft van 't zuiden tot 't nooꝝden 60 / en van 't oof ten tot 't weſten in de breedte 16 a 17 mijl. Tuiſſchen Luconia en Mindano ſiet men ook enige ſo grote als kleine Eilanden; als Midore, Tandaja, St. Joan en veel andere.

Timor, daar veel Sandelhout valt / leid omtrent 120 mijl oof twaard van Batavia, en 70 mijl zuidwaard van Celebes; deſſelfs langte iſ van 't oof ten tot het weſten 47 / en de breedte van 't zuiden tot 't nooꝝden 12 mijl / en heeft veel Eilanden om ſig.

Buton, een Eiland dat men gemeenlyk voorby zield; de wil hebbende om de Oof t na Ternate, Banda en Ambon, leid omtrent 7 a 8 mijl van Celebes, en heeft in ſijn breedte zuid en nooꝝd 20 / en in ſijn langte oof en weſt 12 mijl.

Madura, omtrent 80 mijl van Batavia aan d'Oof t-kuſt van Java gelegen / heeft in ſijn langte oof en weſt 24 / en in ſijn breedte zuid en nooꝝd 8 mijl; houdende de Prince van 't ſelbige Eiland ſijn Hof in de Stad Samme Nap.

Bangka, omtrent 40 mijl nooꝝdwaard van Batavia, en 4 a 5 mijl van de wal aan d'oof t-kant van Sumatra of binnen Weſt-kuſt leggende / geeft deſe wijte van 4 a 5 mijl tuiſſchen Banka en Sumatra de naam aan de Straat Banka, welke men doorzield als men na Malacca en andere plaatſen om de Nooꝝd gaat; 't ſelb heeft in ſijn breedte zuid en nooꝝd 30 / en in ſijn langte oof en weſt 10 mijl.

Op de Kust van China sietmen 't Eiland Eynam, van waar men segt dat het Rijk China sijn begin neemt / 't selve leid omtrent 6a7 mijl van 't vaste land / op de nooorder hzeete van 18 graden, en is van 't zuiden tot nooorden hzeet 20 / en van 't oost tot 't west lang 15 mijl.

So veel gesegt hebbende van enige der boornaamste als ook middelmatige Eilanden in Oost-Indiën gelegen / en by d'Hollanders 't meeste bekend en bebaren / sullen wy d'andere kleinere die ontelbaar zijn / voorby gaan / als ook die landen by d'onse weinig bekend en bebaren / gelijk 't grote Zuidland, dat omtrent 200 mijl zuidwaard agter Java leid / en sijn begin neemt op de langte van 125 graden, en sig oostwaard tot aan de Kust van Nova Guinea uitsrekt / en kortelijck besien waar in de boornaamste handel en handelplaatsen van de Compagnie in Oost-Indiën zijn.

Van de Handel en Handelplaatsen van de Compagnie in Oost-Indiën.

De boornaamste plaatsen daar de Compagnie haar grootste handel en meeste welvaart in is gelegen / zijn Japon, China, Bengale, Cormondel, Suratte, Persien en de Moluccas Eilanden / welke laaften 't meeste voordeel geven / en 't minste aan de Compagnie kosten; boornamelijk Amboina en Banda.

Behalven de bovengenoemde besit de Compagnie veel andere Sterkten, Logien en Kantoren, daar sy haar handel drijft / so op de Kust van Mallabar, op de buiten en binnen Westkust, als hier en daar op de Oostkust van Java, Celebes en andere plaatsen; dog deselve geven de Compagnie so groot voordeel niet als de eerst aangehaalde / en zijn by gevolg van weinig belang. Malacca, Ceilon, Colombo, Gale, Coechin en andere souden ook meer voordeel de Compagnie toebrengen / ingevalle sy in die plaatsen sulke sware besettingen niet hadden te onderhouden.

Op Japon heeft geen Christen, dan alleen de Hollanders de byze Handel / dog zijn getweldig door deselve bepaald en naauw betwaakt: want so dra enig Schip in Japon aanbeland / word't roer en zeilen aan land gebzagt / en alles tot 't minste toe verzegeld en opgesloten. Van Batavia gaan gemeenlijk alle jaren 4 / 5 a 6 Schepen handelen op Japon, welkers infadinge is s'Janpanhout-Tafels, Armosyne, Pantjes, ruwe Zyde, Speceryen, Europise seldsaamheden en andere koopmanschappen sy verhandelen tegens goud, koper, lakwerken, Japonse rokken, Porcelain, en meer andere. De Schepen regelrecht na Japon gaande / zeilen gemeenlijk van Batavia in 't laast van Julij; dog die Siam aandoen / er aldaar Elants en andere huiden en Rogge vellen ingeminnen hebbende / zeilen in de maand May van Batavia, en komen tegens Januarij wederom booz't selve; dog enige gaan over Malacca, nemen daar tin in / en verhandelen 't selve aan de Kust, dat gedaan / vertrekken sy na Batavia, 't welk gemeenlijk een togt van ten jaar is.

Japon is omtrent 750 mijl zeilen noord-oost van Batavia. Men zeild door de Straat Banka op Polo Timon, en vandaar Kandoor in 't gesigt tot in Japon; zijnde 't aldaar so hout / dat men sonder enige bezwaarnis wel een goede wolkvanger kan verdzagen; want 't leid tusschen de 31 en 41 graden benoorden de Linie.

De Handel die de Compagnie in China heeft / is meest tot Macaö of Mafelgam, Canton en Oxu; dog op dese handel / is / vermits d'ongestadigheid der Chinesen weinig staat te maken / zijnde 't een jaar 't selve veel en 't andere weinig / of geheel niet. Macaö leid mede die weg uit als Japon, dog is wel 300 mijl na-der aan Batavia.

In Bengale heeft de Compagnie ook de bype Handel / en verscheide Kantoren op Oeglie, Deka, Bellezoor, Malda, Cassamabasar, Ragimohol en Pattena, zijnde op Oeglie 't Hooftkantoor van de geheele Bengaalse Handel: 't selve leid omtrent 36 mijl de rivier de kleine Ganges op / en konnen de Schepen voor de Logie leggen; zijnde aldaar somtijds 6 / 7 / 10 / ja 12 Schepen te gelijk; als / insonderheid eetwaren / is hier goed koop. d'Inlading der Schepen om aldaar te verhandelen / bestaat in Noten, Nagelen, Foelie, Kaneel, Oliphanten, Peper, en meer andere waren. De goederen aldaar gehandelt / zijn sijne Lijnwaten, Fotafla, Kaffa, Aphioen, Muscus, Gingan, &c.

Somnige van dese Schepen haar inladinge hebbende / gaan na Batavia sonder andere plaatsen aan te doen; andere wederom gaan ober Ceilon en de Kust na Batavia, en een derde uit Bengale ober Ceilon naar Holland / ook wel naar Holland sonder Ceilon aan te doen; daar zijn ook enige die van Bengale Persien en Suratte aandoen / en so na Batavia vertrekken. Van Batavia na Bengale gaande / zeild men de Straat Sunda uit buiten Sumatra, Ceilon in 't gesigt / en langs de Kust Cormandel, welke oberbaard op 700 mijl zeilen word gerekent: maar so de Schepen binnen door ober Malacca gaan / is de weg veel korter / dog moepelijker / vermits tegen wind en stroom / die deselve dikwils langer als buiten om maken.

De Handelsplaatsen van de Compagnie op de Kust Cormandel, zijn voornamelijk Pellicate, Maselepatnam en enige andere / zijnde Pellicate 't Nederlands Hooft-kantoor, en voorszien met een sterk Kasteel en goede besetting. De Schepen brengen daar ook sodanige goederen / als in Bengale; gelijk Japons koper, gout, speceryen, Sandel en s'Jampanhout, spijlonter, wortel Chine, &c. en wederom van daar sijne Lijnwaten, Sissen, geschilderde en ongeschilderde Kleeden. Diergelijke handel heeft de Compagnie ook in Suratte; dog Persien geeft veel pakken ongewerkte en ruwe Zijde, enige Tapijten en geveerde Stoffen.

Van d'Uit- en t'Huis-reise naar en van Oost-Indien.

In 't korte aangewesen hebbende wat Oost-Indiën is / hoedanig 't Land sig uitstrekt / en op wat wijze 't onder verscheide Koningen is verdeeld / welke desselfs voornaamste Eilanden zijn / en waar gelegen / als mede de voornaamste Handelplaatzen van de Compagnie , sullen wy overgaan en aantonen op welke wijze men naar Oost-Indiën zeild / en wederom van daar in Holland aandeland / en hoe 't gemeenlijk op de Uit- en t'Huis-reise toegaat.

Deel Liefhebbers en Wereld-besoekers hebben dikwils getragt een nader weg / als tot nog bekend is / te vinden / en hebben ondernomen een weg op te speuren / om om de Nooyd agter Moschovien door de Straat Nassouw , tusschen 't vaste land van Tartarien en 't Eiland Nova Sembla , welk Eiland op de noozder breeke van 80 a 87 graden is gelegen / te zeilen : voornamelijk heeft Willem Barentsz 't selve in 't Jaar 1594 ondernomen / als ook Jacob van Heemskerk , in geselschap van de genoemde Willem Barentsz 1595 ; 't selve is ook onderleid by Cornelis Ryp in 't Jaar 1597 / en by meer andere ; dog is alles vrugteloos geweest / wijs sy haar oogmerk niet konden bereiken / vermits de grote koude , de veelheid van ys en stormwinden , die dese baard onvaarbaar maken : want so dit konde doorgezeild worden / sou men in korte tijd in Japon kunnen komen / dat die weg uit maar 1235 mijl van Holland is gelegen. Ook soud de vaard op Oost-Indiën veel korter zijn / so 't mogelijk was uit de Middelandse Zee in 't Rode Meir te zeilen / dat nu ook door 40 mijl land belet word.

Dewijl d'aangehaalde wegen / om in Oost-Indiën ter zee te komen / onmogelijk zijn te bebaren / so door 't belet van 't ys en grote koude , als door belet van 't land dat tusschen 't Rode Meir en de Middelandse Zee is gelegen / sullen wy ons tot de gemeene en bekende wenden / welke is buiten de zuidhoek van Africa , met de naam van 't Hooft de Goede Hope bekend / zijnde omtrent 2000 mijl zeilen van Holland , en 1500 mijl van 't Eiland Java en Batavia.

De Schepen uit Texel , de Maas en Zeeland in zee gelopen zijnde / is de koers / so sy agterom , dat is benoorden en betwisten Engeland , Schotland en Yrland , moeten / van 't Doggers zand nooydwest tot aan Hitland ; van daar zeildmen west ten zuiden of west zuidwest / latende Fairhil , d'Orkades , St Kilda , en alle buipen aan bakboord leggen / en Rokol voorby zijnde / zeild men zuidelijk na de Canarise Eilanden , en men laat de Vlaamsche Eilanden aan stuurboord.

Dog de Schepen binnen door zeilende / dat is door de Hoofden , alsof genoemt om de twee uitstekende uithoeken van Engeland en Vrankrijk ; zijnde die van Engeland Doevres , en die van Vrankrijk Calis , komen in 't Kanaal , dat als een tregter verwidert / en Vrankrijk en Engeland van een scheid ; en 't selve af zeilende / tot Heizand of Englands end , voorby Bevesier , Wigt en Poortland aan de regter / ende France Zeehavens en Steden ; als Calis , Bajoene , de Rivier van

Rotiaan en andere aan de linkerhand ; komt men in de Spaanse Zee, en steld de koers zuidwest ten weste / daar na zuid-west / en ten laasten zuidelyk / na de Canarise Eilanden, lopende deselve in 't gesigt.

Deze Eilanden staan onder de gehoorzaamheid van de Koning van Spangie, en zijn vruchtbaar in Wijn, Tarw en andere noodzakelykheden / en seben in 't getal; als Lancerotte, Forte Ventura, groot Canaria, Gommera. Palma, Fiero en Teneriffe. Teneriffe leidt op de noorder breete van 28 graden en 20 minuten / en groot Canaria op 27 graden 40 minuten oost en west van malkander; leggende d'andere daar omtrent mede.

De seer hoge Berg / by de naam van de Pic van Canarie bekend / siet men op 't Eiland Teneriffe; wordende gesegt / dat dese Berg van 60 myl gesien kan worden. Van 't Eiland Canaria daar dicht aan gelegen / teldmen de langte der graden oost en west; deselve zijn omtrent 36 myl westwaard van de kust van Barbaryen af gelegen.

D'Eilanden Madera en Porto Sancto, die sommige ook onder de Canarise Eilanden stellen / leggen een weinig noordelyker als de bovengenoemde / namelyk op 32 graden / 20 minuten noorder breete / en op de langte 359 graden 30 minuten.

De Vlaamse Eilanden 9 in 't getal / leggen ook by malkaer / en tusschen de 37 en 40 graden / omtrent 420 myl in 't noord-west van de Canarise Eilanden; dessefs namen zijn Corvo, Floris, St. George, Frayal, Pico, Gratiofa, Terceira, St. Michiel en St. Maria.

De Canarise Eilanden, gelyk boven gesegt is / in 't gesigt hebbende / zeild men van daar zuiden / en somtijds een halve of heele streek oostelyker tot aan de Zoute Eilanden, die alle by malkander meest af en aan de Caap Verde, tusschen de 14 en 18 graden benooydende Linie, en 160 myl westwaard van de kust of 't vaste land van Africa zijn gelegen; deselve zijn 10 in 't getal; als St. Anthoni, dat 't noordelykste leidt / St. Vincent, St. Lucia, St. Nicolaas, Ilha de Sal, Ilha de May, Ilha de Foge, Boue Vista en St. Jago, dat 't grootste van alle is / dog niet boven de 18 myl lang. Deselve worden alle bewoont / dog van een deel Spaanse Banditen, die niet te betrouwen zijn. Somtijds lopen de Schepen hier aan; insonderheid als sy enige verberfing of water van noden hebben.

Van de Zoute Eilanden zeild men na de Linie meest zuiden aan / en omtrent of onder deselve gekomen / ontmoeten dikwyls val-trawaden en buyig weder, ook wel grote en langdurige stilten / dat de Schepen niets kunnen voorderen; veroorzakende 't selve lange reysen en veel sieken; als watersugt, scheurbuik, brandende koortsen, krankzinnigheid, en meer andere toevallen / waar doorende ellendig haar leven eindigen / en sommige 't hare verkorten.

De Linie Equinoctiaal doorgezeld / stellen de Schepen haar koers zuidwaard na de Caap de goede Hope, en de schadelijke droogten Abrohollos voorby zijnde / die aan de Brasillise Kust op 18 graden zuider breete zijn gelegen / word / volgens gebruik / aan ieder baksvolk een flapkan Spaanse wijn gegeven / en van de Siektrooster een Danisegginge gedaen / dat den Hemel haar voor die schadelijke droogten heeft bewaart / daar eertyds so veel Schepen op zijn verzeild en tot niet gegaan.

Op de hoogte van 34 graden 20 minuten zuider hzeete gekomen / wordde koers verandert / en deselve / so't de wind toelaat / oost aangesield om de Tafelbay , op de gesegde hoogte gelegen / te bezeilen ; in deselve aanbeland / gaat men voor 't Kasteel ten anker / en word alles wat aan 't Schip mogt gebzeiken / hersefeld / ververfende 't volk sig ondertusschen ; dewyl de Schepen somtijde enige weken / ook wel enige dagen / na 't de nood vereischt of de tyd 't toelaat / aan de Caap verblijben. Dese Bay heeft een schoone ruimte / zynde omtrent de 3 mijl wijd en goede ankergrond ; in de mond of 't inkomen van deselve is 't Robben Eiland / waar alle Misdadigen op worden gebaunen. 't Land van de Caap is bergagtig met vermakelijke en vzugtbare valeijen , daar alles / wat in desselfs grond gezaaid en geplant word / overbloedig gceft en weelderig wast / so wel eigene / als bzeemde planten en zaden ; in tegendeel ontmoetmen de menschen meer na de kans der beesien / dan die der menschen hellende / wetende nog van God noch desselfs gebod , en die men dickwils eerder door de reuk als door 't gesigt gewaar word.

De Schepen van alles wederom gereed / met water voorszien / en 't volk sich verderscht hebbende / zeilen van de Caap , en-buiten gekomen / stellen haar koers zuiden en zuid-west tot op de hoogte van 8 a 39 graden / en de westelijke Passaatwind aldaar ontmoet hebbende / zeildmen vlak ook aan / om d'Eilanden St. Paulo en Amsterdam in 't gesigt te lopen / die op de gemiede hoogte / en omtrent 800 mijl oostwaard van de Caap zijn gelegen / om alsdan een vaste hoers te stellen na de Straat Sunda , die gemeenlijk oost ten noozden / oost noozd oost / en eindelijk wat noozder aangesteld word / na de gissing die men maakt omtrent 't verballen om 't zuiden of om de noozd van de Straat Sunda , dat de doozgang is tusschen 't Eiland Sumatra en Java ; sien ook aldaar 't Prince Eiland op 't west-einde van 't Eiland Java. Van daar zeilende na Bantem , 18 a 20 mijl inwaard gelegen / laat men Sumatra aan de linkerhand / en langs de kust barende / gaat men voorby 't Eiland Krakow , Sleepzee , Toppershoetje , Dwars in de weg en Bantem tot voor Batavia , dat omtrent 12 mijl oostwaard van Bantem is gelegen.

Sodra't anker op Bataviaas Riede gevallen is / siet men veel Daartuigen ; so Sloepen , Boots als Chinese Prauwen aan boord / enige de vziinden verwelkomen / andere haar bzeieven opeisschen / en een derde om wat te schacheren. 's Anderen daags gaat de Sergianten Soldaten met haar goedje na land / en haar in geleiden en in 't bolle getweer na 't Kasteel voor de Generaal en Raden vertonen ; welk bezigt hebbende / worden so op 't Kasteel als Bolwerken verdeeld ; dog haar word bze dagen vyzheid gegeven haar te vermaken ende Stad te besigtigen.

Ook worden enige van de Scheeps Officieren en Matrosen van d'aankomende Schepen op andere Schepen overgeset / en op dese of gene togt gesonden. Sommige / die goede vziinden aan 't roer hebben / gaan na weinig verblijf wederom na 't Vaderland ; komnende de sodanige een Oost-Indise heen en weeterom reise in 18 maanden of minder volbzengen ; dog andere in tegendeel verblijben daar vele jaren / ja haar gehele levenszjd.

De gemene uitreis (die voorspoedig genoemd word) uit Holland tot Batavia, word gerekent op seven / ses en een half / ses / ook wel op vijf en seshalf maand. Soms tijds zijn de Schepen ook agt / negen / ja in tegenspoedige reisfen tien / en selfs vijftien maanden onderwege ; van dewelke sommige veel / andere wederom weinig sieken en dooden hebben.

De Kerkmis Schepen / of die in September uit Holland gaan / komen gemeenlijk in Maart of April in't land / in welke tijd de beste togten aanstaande zijn / so na Siam, Japan, China, Bengale, Cormandel, Suratte en Persien, vertrekkende de Schepen na de geseide plaatsen van Batavia in't laast van May of Juny / welke vooz't meerendeel in de heen of wederom Reise Ceilon en Coechin op de Kust van Mallebar aandoen.

De Kerstijd Schepen / in December of January uit Holland zeilende / komen in't gemeen in't laast van July of in Augusti / ook wel in't voozste van September in't land ; zijnde daar van weinig togten van belang vooz't handen.

De Paasch Schepen in April of May uit't Vaderland gaande / aanstaande vooz't Batavia gemeenlijk in December / in welke tijd niet als slegte togten vooz't handen zijn / so om d'Ooft, als langs de Kust van Java, Makasser, Ambon, Banda en Ternate. Na de genoemde plaatsen vertrekkende de Schepen van Batavia in January of't voozste van February. Omtrent dees tijd gaan de Schepen ook na de binnen en buiten Welkult van Sumatra ; als Padang, Baros, Poelofinka, Plumban, Jamby, Malacca en elders.

De togten op Japan, China, Bengale, Cormandel en Suratte zijn de beste / so vooz't de bysondere Handelaars als vooz't gemeene scheepsvolk ; dewijl ieder maar een weinig geld hebbende / goede vooz'deelen met't selve kan doen / en alles is daar in overbloed en goed koop / insonderheid de lijtsbehoefsten.

De togten om d'Ooft, so na Ternaten als Ambon en Banda met haar omleggende plaatsen en Eilanden / worden vooz't de geringste en slegste togten gehouden / dewijl daar geen bysondere handel / en alles daar duur en ongemakkelijk te bekomen is / wordende verseld met een ongesonde lugt / vermits dese plaatsen vooz't meerendeel onder de Linie Aequinoctiaal gelegen zijn : want de meeste menschen hebben een geete colere en ongesond lichaam / schijnende deselve (geest men seide) vergeven / eensdeels dooz't natuur van't land en lugt / als ook dooz't overbloedig gebruik van de schadelijcke drank Sagower, welke d'Indianen uit de hopen tappen / en daar veel van onse Nederlanders sig in verlopen. Deel van ons volk sterft gemeenlijk in dese gewesten / voornamelijk op Ambon, en als op't selve een vrugtbaar gewas van Nagelen is. Dese plaatsen worden ook vooz't de slegste gehouden / om dat die op deselve aan land segt / seer seldom daar van kan komen / vermits't Opperhooft onwillig is de sodanige / die met gebaar van haar leven de lugt en't land gewoon zijn geworden / te versenden / en andere in haar plaats aan te nemen.

Gesien hebbende op wat wijze men naar Indiën zeild / sullen wy tot de Reise na't Vaderland overgaan.

De Schepen van Batavia naar Holland / die d'eerste besending word genoemd /

en in 6/ 8 of meer Schepen bestaan / worden gemeenlijk in October of November aangeleid / en zeilen in 't laatste van November of 't voorsfe van December van Batavia tot vooz Bantem , van waar sp / de laatste Brieven van de Compagnie ontfangen hebbende / vertrekken; zijnde 't jaar in 't gemeen ten einde als sp de Straat Sunda uit en in volle zee zijn.

De tweede besending zeild vier of ses weken na d'eerste van Batavia, vermits sp na de Schepen uit Japon, China, Bengale, en van de Kust moeten wagen.

De Schepen vooz Batavia afgeladen / en met verberfing en andere behoeften versien / krijgt ieder Matroos twee rijksdaalders op rekening / om verberfing of wat hy mogt van noden hebben / te kopen / als ook twee maanden gagie, die 't mogt begeeren / d'een in geld en d'ander aan goed / om sig tegens de koude met klederen te voorszien; dog de meeste hebben weinig genot van deselve / dewijl sp alles / vooz sp van Batavia vertrekken / hebben t'voet gemaakt / en die nog iets behouden heeft / verliest 't selve aan voozd met spelen.

D'Eerste besending aan de Caap aanbeland / wagten aldaar na de Schepen van Ceilon, de Kust en Bengale; dog de gestelde tijd verlopen zijnde / zeilen alleen van daar / wordende ondertusschen de Schepen wederom van alles versien / en de Matrosen die nog iets mogten behouden hebben / van haar goedje dooz de Caapse Waarden en Waardinnen ontbloot; dewijl sp / de Schepen daar leggende / veel geld winnen: want krijgen vooz een pintje suure Caapse Wijn 10, vooz een musje brandewijn 10, vooz een musje Arak 8, en vooz een kanneltje dikke Sempe 12 stuivers / zijnde alles na gevolg.

De Schepen aan de Caap by den ander / en van alles gered zijnde / word een dag of twee vooz desselfs vertrekt een algemene Krijgsraad gehouden / en die iets thogt misdaan hebben / gestraft; ook die haar op de Schepen mogten versien hebben / aan land gebzagt / en wederom na Batavia gesonden / daar sp tot haar welleskomst een ketting ontfangen / en benevens de Slaven moeten arbeiden.

In 't Kasteel by de Gouverneur 't scheimaal gegeten hebbende / ligtten de Schepen 's anderen daags haar anker / en buiten zijnde / stellen haar koers noozd-west na 't Eiland St. Helena, in de doozbaard en onttrent 460 mijl van de Caap gelegen; 't selve voozhp zijnde / zeild men met deselve koers of een weinig wesselijker na 't Eiland Adscention, en dooz de Linie Equinoctiaal op 13 a 14 graden noozder bzeete / om de Zoute Eilanden op zijde te krijgen; van daar is de koers meest noozden / en op 15 a 16 graden gekomen zijnde / is men in de Kroos-zee, welke Kroos-zee de Schepen tot op 34 graden byblijft / en deselve koers behoudende / om boven de Ternuffe Banken te komen / die op de noozder bzeete tusschen de 42 en 50 graden zijn gelegen / zeildmen van daar oost aan na Hitland, op hope de Kruissers aldaar te ontmoeten / om sig met verberfing en andere scheeps-behoeften te versien / en verzeilen gesamentlijk na 't Doggers zand, daar de Zeeuse en Maasche Schepen van d'andere scheiden / om op haar gestelde plaats aan te landen.

De Schepen in Texel gekomen / word 't volk van d'Heeren Bewindhebber-

ren weltekomen geheten / van haar eed ontslagen en afgedankt / vertrekkende met haar slaapgoed in de daar toe aangestelde Vigters na land; dog desselfs kisten worden in andere Vaartuigen gedaan / en aan't Oost-Indisch Huis gezagt / en besogt of in deselve ook verboden koopmanschappen 'zijn; waar na een ieder de sijne word ter hand gesteld / en haar verdiende maandgelde / de rekeningen by de Boekhouder nagesien zijnde / betaald. Eindigende wy alhier onse Oost-Indische Spiegel.

